

zbirka: Analize raziskave in razvoj, ISSN 1854-6196
Poročilo o razvoju: ISSN 1581-6567

SLOVENIJA: POROČILO O RAZVOJU 2008

Izdajatelj:

Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj
mag. Boštjan Vasle, direktor

Tel: (+386) 1 478 1012

Fax: (+386) 1 478 1070

E-mail: publicistika.umar@gov.si

<http://www.umar.gov.si>

Odgovorna urednica: mag. Rotija Kmet Zupančič

Lektoriranje: Biro 2000 d.o.o.

Izdelava grafikonov: Marjeta Žigman

Priprava podatkov za izračun modelske ocene razvoja: Marko Glažar

Tehnična urednica: Ema Bertina Kopitar

Distribucija: Katja Ferfolja

Tisk: Tiskarna Solos, Ljubljana

Naslovnica, oblikovna zasnova: Sandi Radovan

Naklada: 250 izvodov

Ljubljana, julij 2008

**Poročilo o razvoju
2008**

Avtorji Poročila o razvoju 2008

Rotija Kmet Zupančič (vodja projekta, urednica, Uvodna pojasnila, Glavne ugotovitve, Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast, Povečanje konkurenčnosti in spodbujanje podjetniškega razvoja, Povečanje konkurenčne sposobnosti storitev, Raba interneta)

Lidija Apohal Vučkovič (Moderna socialna država in večja zaposlenost, Izboljšanje prilagodljivosti trga dela, Modernizacija sistemov socialne zaščite, Življenjski pogoji, zmanjšanje družbene izključenosti in socialne ogroženosti, Dostopnost storitev splošnega pomena)

Marijana Bednaš (Makroekonomska stabilnost)

Tanja Čelebič (Izobraževanje in usposabljanje, Dostopnost storitev splošnega pomena, Razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja, Diplomanti na področju znanosti in tehnologije, Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo, Vključenost v izobraževanje)

Andrej A. Chiaietta (Institucionalna konkurenčnost, Agregatni indeksi konkurenčnosti države)

Lejla Fajič (Makroekonomska stabilnost, Realna rast bruto domačega proizvoda)

Marjan Hafner (Finančne storitve, Bilančna vsota bank, Zavarovalne premije, Tržna kapitalizacija)

Katarina Ivas (Povečanje konkurenčnosti in spodbujanje podjetniškega razvoja)

Jana Javornik (Indeks človekovega razvoja, Življenjski pogoji, zmanjšanje družbene izključenosti in socialne ogroženosti)

Slavica Jurančič (Tržni delež, Stroški dela na enoto proizvoda)

Alenka Kajzer (Učinkovita uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta, Izobraževanje in usposabljanje, Izboljšanje prilagodljivosti trga dela, Stopnja dolgotrajne brezposelnosti, Razširjenost začasnih zaposlitev, Razširjenost delnih zaposlitev)

Maja Kersnik (Modernizacija sistemov socialne zaščite, Življenjski pogoji, zmanjšanje družbene izključenosti in socialne ogroženosti, Izdatki za socialno zaščito, Stopnja tveganja revščine)

Dušan Kidrič (Modernizacija sistemov socialne zaščite, Povprečna starost ob izstopu iz delovne sile)

Jasna Kondža (Ravnovesje sektorja država, Izdatki sektorja država po ekonomski klasifikaciji, Ekonomska struktura davkov in prispevkov)

Mojca Koprivnikar Šušteršič (Povečanje konkurenčne sposobnosti storitev, Delež nefinančnih tržnih storitev)

Mateja Kovač (Integracija okoljevarstvenih meril v sektorske politike, Intenzivnost kmetovanja, Intenzivnost poseka lesa)

Saša Kovačič (Življenjski pogoji, zmanjšanje družbene izključenosti in socialne ogroženosti, Plače in produktivnost)

Tomaž Kraigher (Trajno obnavljanje prebivalstva, Produktivnost dela, Povprečno število let šolanja, Stopnja zaposlenosti, Stopnja brezposelnosti, Pričakovano trajanje življenja in umrljivost dojenčkov, Indeks starostne odvisnosti, Stopnja rodnosti, Selitveni koeficient)

Janez Kušar (Izdana gradbena dovoljenja)

Ivo Lavrač (Izboljšanje gospodarjenja s prostorom)

Brigita Lipovšek (Kultura kot dejavnik identitete in razvoja, Poraba gospodinjestev za kulturo)

Jože Markič (Plačilnobilančno ravnovesje, Bruto zunanji dolg, Delež izvoza in uvoza v BDP)

Slaven Mičkovič (Dolg sektorja država)

Ana Murn (Učinkovita in cenejša država, Kakovost javnih financ, Institucionalna konkurenčnost, Državne pomoči, Izdatki sektorja država po funkcionalni klasifikaciji – COFOG)

Janja Pečar (Skladnejši regionalni razvoj, Medregionalne razlike v BDP, Medregionalne razlike v brezposelnosti)

Jure Povšnar (Povečanje konkurenčnosti in spodbujanje podjetniškega razvoja, Energetska intenzivnost, Obnovljivi viri energije, Delež cestnega v blagovnem prometu)

Matija Rojec (Povečanje konkurenčnosti in spodbujanje podjetniškega razvoja, Institucionalna konkurenčnost, Neposredne tuje investicije)

Metka Stare (Nefinančne tržne storitve, Učinkovita uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta, Raziskave, razvoj, inovacije in uporaba IKT)

Branka Tavčar (Bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči)

Miha Trošt (Inflacija)

Boštjan Vasle (Ciklično prilagojeni saldo sektorja država)

Mojca Vendramin (Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja, Integracija okoljevarstvenih meril v sektorske politike, Komunalni odpadki)

Ana Vidrih (Bruto domači izdatki za razvojno-raziskovalno dejavnost, Inovacijska dejavnost podjetij)

Ivanka Zakotnik (Emisijsko intenzivne industrije, Faktorska struktura blagovnega izvoza, Bruto domači proizvod na prebivalca)

Eva Zver (Modernizacija sistemov socialne zaščite, Dostopnost storitev splošnega pomena, Javni izdatki za izobraževanje, Izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca, Izdatki za zdravstvo, Zmogljivosti zdravstvenega varstva)

Luka Žakelj (Povečanje konkurenčnosti in spodbujanje podjetniškega razvoja, Podjetniška aktivnost)

Kazalo

Uvodna pojasnila	9
Glavne ugotovitve	10
I. del — Razvoj po prioritetah Strategije razvoja Slovenije	
1. Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast	15
1.1. Makroekonomska stabilnost	15
1.2. Povečanje konkurenčnosti in spodbujanje podjetniškega razvoja	20
1.3. Povečanje konkurenčne sposobnosti storitvenih dejavnosti	24
1.3.1 Nefinančne tržne storitve	24
1.3.2 Finančne storitve	26
2. Učinkovita uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta	29
2.1. Izobraževanje in usposabljanje	29
2.2. Raziskave, razvoj, inovacije in uporaba informacijsko-komunikacijskih tehnologij	32
3. Učinkovita in cenejša država	36
3.1. Kakovost javnih financ	36
3.2. Institucionalna konkurenčnost	38
3.3. Učinkovitost pravosodja	41
4. Moderna socialna država in večja zaposlenost	42
4.1. Izboljšanje prilagodljivosti trga dela	42
4.2. Modernizacija sistemov socialne zaščite	44
4.3. Življenjski pogoji, zmanjšanje družbene izključenosti in socialne ogroženosti	47
4.3.1 Dostopnost storitev splošnega pomena	50
5. Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja	53
5.1. Integracija okoljevarstvenih meril v sektorske politike	53
5.2. Trajno obnavljanje prebivalstva	57
5.3. Skladnejši regionalni razvoj	58
5.4. Izboljšanje gospodarjenja s prostorom	60
5.5. Kultura kot dejavnik identitete in razvoja	61
II. del — Kazalniki razvoja Slovenije	
Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast	65
Bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči	66
Realna rast bruto domačega proizvoda	68
Inflacija	70
Plače in produktivnost	72

Ravnovesje sektorja država	74
Ciklično prilagojeni saldo sektorja država	76
Dolg sektorja država	78
Plačilnobilančno ravnovesje	80
Bruto zunanji dolg	82
Produktivnost dela	84
Tržni delež	86
Stroški dela na enoto proizvoda	88
Faktorska struktura izvoza blaga	90
Delež izvoza in uvoza v BDP	92
Neposredne tuje investicije	94
Podjetniška aktivnost	96
Delež nefinančnih tržnih storitev	98
Bilančna vsota bank	100
Zavarovalne premije	102
Tržna kapitalizacija delnic	104
Učinkovita uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta	107
Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo	108
Povprečno število let šolanja	110
Razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja	112
Javni izdatki za izobraževanje	114
Javni in zasebni izdatki za izobraževalne ustanove	116
Bruto domači izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost	118
Inovacijsko aktivna podjetja	120
Diplomanti na področju naravoslovja in tehnike	122
Raba interneta	124
Učinkovita in cenejša država	127
Izdatki sektorja država po ekonomski klasifikaciji	128
Izdatki sektorja država po funkcionalni klasifikaciji	130
Ekonomska struktura davkov in prispevkov	132
Državne pomoči	134
Agregatni indeksi konkurenčnosti države	136
Moderna socialna država	139
Stopnja zaposlenosti	140
Stopnja brezposelnosti	142
Stopnja dolgotrajne brezposelnosti	144
Začasne zaposlitve	146
Delne zaposlitve	148
Izdatki za socialno zaščito	150
Izdatki za zdravstvo	152
Povprečna starost ob izhodu iz delovne sile	154
Indeks človekovega razvoja	156
Stopnja tveganja revščine	158

Zmogljivosti zdravstvenega varstva	160
Pričakovano trajanje življenja in umrljivost dojenčkov	162
Vključenost v izobraževanje	164
Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja	167
Energetska intenzivnost	168
Obnovljivi viri energije	170
Emisijsko intenzivne industrije	172
Delež cestnega prometa v blagovnem prometu	174
Intenzivnost kmetovanja	176
Intenzivnost poseka lesa	178
Komunalni odpadki	180
Koeficient starostne odvisnosti	182
Stopnja rodnosti	184
Selitveni koeficient	186
Medregionalne variacije v BDP	188
Medregionalne variacije v brezposelnosti	190
Izdana gradbena dovoljenja	192
Poraba gospodinjstev za kulturo	194
Literatura in viri	196

Uvodna pojasnila

Poročilo o razvoju 2008 je dokument, s katerim spremljamo uresničevanje Strategije razvoja Slovenije (SRS), ki jo je Vlada RS sprejela junija 2005. SRS opredeljuje vizijo in cilje razvoja Slovenije do leta 2013 ter pet razvojnih prioritet z akcijskimi načrti. Letošnje poročilo podaja pregled in oceno uresničevanja strategije v obdobju od sprejetja SRS do leta 2007, razen v primerih, ko so zadnji razpoložljivi podatki na voljo le za bolj oddaljeni leti (leto 2006, v redkih primerih leto 2005). Pri tem je, glede na to da gre za letno poročilo, poudarek na spremembah v zadnjem letu, za katerega razpolagamo s podatki.

Poročilo o razvoju 2008 je razdeljeno na dva dela: prvi prinaša pregled uresničevanja SRS na področju petih razvojnih prioritet, v drugem pa je podrobneje predstavljen napredek po posameznih kazalnikih razvoja Slovenije. Ugotovitve v poročilu večinoma temeljijo na rezultatih nabora kazalnikov za spremljanje razvoja, na področjih, kjer zaradi pomanjkanja podatkov ni ustreznih kazalnikov, pa smo se oprli tudi na druge vire (domače in tuje raziskave, poročila o izvajanju področnih strategij in programov). Pri pripravi Poročila smo uporabili uradne podatke domačih in tujih institucij, ki so bili na razpolago do 24. junija 2008 (za Slovenijo) oz. do začetka junija 2008 (za mednarodne podatke). V analizah smo Slovenijo večinoma primerjali s sedemindvajsetimi članicami EU, le izjemoma, kjer še ni bilo na voljo podatkov za zadnji novi članici EU, Bolgarijo in Romunijo, pa smo uporabili povprečje petindvajseterice (EU-25). Kadar v tekstih uporabljamo izraz evropsko povprečje ali povprečje EU, tako mislimo na skupino držav EU-27, ko govorimo o starih članicah, gre za skupino držav EU-15, kot nove članice pa imenujemo skupino držav EU-12 (oziroma EU-10), ki se je Evropski uniji pridružila v zadnjih dveh širitvah v letih 2004 in 2007.

Glavne ugotovitve

Usmeritve SRS: Strategija razvoja Slovenije (SRS) opredeljuje štiri temeljne razvojne cilje: (i) gospodarski razvojni cilj – v desetih letih doseči povprečno raven ekonomske razvitosti Evropske unije; (ii) družbeni razvojni cilj – izboljšati kakovost življenja in blaginjo; (iii) medgeneracijski in sonaravni razvojni cilj – uveljavljati načela trajnosti na vseh področjih razvoja, vključno s trajnim obnavljanjem prebivalstva; (iv) razvojni cilj Slovenije v mednarodnem okolju – postati v svetu prepoznavna in ugledna država.

Za izpolnjevanje osrednjega gospodarskega cilja Strategije razvoja Slovenije, to je doseganje povprečne razvitosti držav EU v letu 2013, je bil dosedanji tempo dohitevanja razvitejših gospodarstev ugoden. Bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči je po prvi oceni Eurostata v letu 2007 dosegel 89 % povprečja EU, to je za 1 o. t. več kot v letu prej in za 7 o. t. več kot leta 2003¹. Povprečna letna stopnja gospodarske rasti se je v obdobju od leta 2004 do leta 2007 pospešila, na kar so na eni strani vplivali ugodna mednarodna konjunktura in s tem povezano povečevanje izvoza ter investicij v stroje in opremo, zlasti v začetnih letih stabilizacija makroekonomskega okolja pred vstopom v EU, v zadnjih dveh letih pa dodatno še povečane infrastrukturne investicije. Na gospodarski napredek so pozitivno vplivale tudi strukturne spremembe, kot posledica izvedenih reformnih ukrepov, kar se odraža v rastoči konkurenčnosti, merjeni z rastjo tržnih deležev v tujini in s povečano produktivnostjo. Na pozitiven premik v konkurenčnosti gospodarstva kaže tudi zadnje poročilo mednarodne institucije IMD, po katerem se je Slovenija na lestvici nacionalne konkurenčnosti med 55-imi državami uvrstila na 32. mesto, kar je 8 mest više kot v predhodnem letu. Slovenija je v zadnjih letih naredila strukturne premike na področju raziskovalno-razvojne in inovacijske dejavnosti, podjetništva, izobrazbene strukture prebivalstva ter širokopasovnega dostopa do interneta. Pomembni premiki so bili doseženi na področju javnih financ, kjer so se močno znižali izdatki, primanjkljaj in dolg sektorja država ter obdavčitev dela. Nadaljevanje ugodnih trendov na vseh teh področjih bi v prihodnje lahko spodbudilo hitrejše prestrukturiranje gospodarstva v smeri tehnološko zahtevnejših in na znanju temelječih dejavnosti, kjer so bili do sedaj premiki glede na precejšen zaostanek za razvitejšimi državami še počasni. Glede na predvideno upočasnitev mednarodne konjunktura v naslednjih dveh letih, ki je bila pomemben dejavnik gospodarske rasti zlasti v zadnjih dveh letih (2006–2007), so spremembe v strukturi gospodarstva v smeri dejavnosti, ki ustvarjajo visoko dodano vrednost na zaposlenega, potrebne za nadaljnje približevanje povprečni razvitosti EU. Ob nadaljevanju že zastavljenih strukturnih premikov bo velikega pomena pri tem tudi večja internacionalizacija gospodarstva preko neposrednih tujih investicij, nadaljevanje procesov privatizacije, izboljševanje kakovosti in učinkovitosti terciarnega izobraževanja ter razvojno-raziskovalnih vlaganj, nadaljnje poglobljanje finančnega sektorja in razvojno prestrukturiranje izdatkov sektorja država ter učinkovito izvajanje politike konkurence. Pomemben cilj ekonomskih politik v prihodnje ostaja tudi ohranjanje makroekonomske stabilnosti, kratkoročno predvsem na področju zagotavljanja cenovne stabilnosti in ohranjanja stabilnega javnofinančnega položaja, na srednji rok pa zagotavljanje dolgoročne vzdržnosti javnih financ.

¹ Ob sprejetju SRS v letu 2005 so bili zadnji podatki o bruto domačem proizvodu na prebivalca po kupni moči na voljo za leto 2003 (Bednaš, M. (ur), Kajzer, A. (ur), 2005).

Področje kakovosti življenja in blaginje prebivalstva, ki je osrednji družbeni cilj Strategije razvoja Slovenije, zaznamujejo zelo ugodna gibanja zaposlenosti in brezposelnosti ter ohranjanje visoke družbene kohezije v primerjavi z državami EU. V letu 2007 se je ob visoki gospodarski aktivnosti povečevanje zaposlenosti in zmanjševanje brezposelnosti še okrepilo, posledično se je zmanjšalo tudi število prejemnikov socialnih transferov. Znižala se je tudi dolgotrajna brezposelnost, ki pa še ostaja strukturni problem. Trg dela je tudi v letu 2007 izkazoval povečanje fleksibilnosti, izziv v prihodnje pa je razvoj v smeri varne prožnosti. Na ohranjanje relativno dobrih življenjskih pogojev kažejo podatki o revščini in dohodkovni neenakosti, ki sta tudi po zadnjih podatkih za leto 2006 med najnižjimi v EU, po revščini starih pa se Slovenija uvršča v tretjino držav z najvišjimi stopnjami. Realna rast bruto plače na zaposlenega se je v zadnjih treh letih (2005–2007) ohranjala na ravni nekoliko nad povprečjem predhodnega triletnega obdobja, ob tem se neenakost v bruto plačah ni bistveno povečala. Razmerje med minimalno in povprečno plačo se je v zadnjih dveh letih (2006–2007) znižalo, a je v primerjavi z državami EU še vedno relativno visoko. Pri dostopnosti storitev splošnega pomena beležimo ugodna gibanja glede dostopnosti predšolske vzgoje in izobraževanja ter postopne premike na področju zdravstva in socialnega varstva. Za zagotavljanje dolgoročne javnofinančne in socialne vzdržnosti bodo potrebne že načrtovane prilagoditve pokojninskega in zdravstvenega sistema ter področja dolgotrajne oskrbe demografskim spremembam in raznolikim oblikam aktivnosti.

Uveljavljanje načela trajnosti, ki je medgeneracijski in sonaravni cilj Strategije razvoja Slovenije, beleži postopne premike, velik izziv pa predstavlja predvsem zaobrnitev trenda rastočih pritiskov na okolje s področja prometa. Na zmanjševanje pritiskov na okolje je v letu 2006 (zadnji razpoložljivi podatki) ugodno vplivalo predvsem pospešeno zmanjševanje energetske intenzivnosti. V industriji se je energetska intenzivnost najbolj zmanjšala v panogah, ki na enoto ustvarjene dodane vrednosti porabijo največ energije, so pa to večinoma emisijsko intenzivne panoge, katerih rast se je v zadnjih dveh letih (2006–2007) nadpovprečno pospešila. V letu 2006 se je po zadnjih podatkih upočasnilo povečevanje emisij toplogrednih plinov, vendar pa se predvsem zaradi hitrega povečevanja cestnega prometa nadaljuje visoka rast emisij iz prometa. Slovenija ima v primerjavi s povprečjem EU nadpovprečno visok delež rabe obnovljivih virov energije, ki pa se je v zadnjih letih (podatki so do leta 2006) znižal, zato njegovo povečanje predstavlja izziv predvsem v luči ambicioznih ciljev EU na tem področju. Izziv okoljske politike predstavlja tudi ravnanje s komunalnimi odpadki, ki sicer predstavljajo relativno majhen del vseh odpadkov, na področju ravnanja z industrijskimi odpadki in odpadno embalažo pa je razvoj skladen s cilji. V segmentu trajnega obnavljanja prebivalstva se ob sicer rahlem povečevanju rodnosti v letih 2005–2006 število prebivalcev v Sloveniji po letu 2005 povečuje predvsem zaradi večjih priselitev. Ob nizki rodnosti in podaljševanju pričakovanega trajanja življenja pa se nadaljuje naraščanje deleža starega prebivalstva. Ta proces je za zdaj še počasnejši kot v EU, a se bo po projekcijah v prihodnje pospešil. V regionalnem razvoju so opazni pozitivni premiki v manj razvitih regijah, predvsem na področju brezposelnosti in zaposlenosti ter odvisnosti od socialnih pomoči. Podatki o medregionalnih razlikah v razvitosti, merjeni z bruto domačim proizvodom na prebivalca, so na voljo le do leta 2005 in kažejo na postopno nadaljevanje trendnega povečevanja razlik, ki pa so v primerjavi z državami EU zmerne.

*Uresničevanje **razvojnega cilja Slovenije v mednarodnem okolju** – postati v svetu prepoznavna in ugledna država – povezujemo predvsem z vključitvijo Slovenije v pomembne mednarodne integracije v zadnjih letih. Uresničevanja tega cilja zaradi pomanjkanja ustreznih mednarodno primerljivih kazalnikov ne moremo meriti na metodološko enak način kot ostale tri cilje. Ocenjujemo pa, da se mednarodna prepoznavnost Slovenije povečuje z njenim vključevanjem v mednarodne integracije in prevzemanjem aktivne vloge v njih. Leta 2004 je Slovenija postala članica Evropske unije in zveze NATO, tri leta po vstopu v EU pa se je priključila tudi Ekonomski in monetarni uniji (EMU) in kot prva med novimi članicami, ki so se EU pridružile v zadnjih dveh širitvah, prevzela skupno valuto unije, evro. Leta 2007 je Slovenija dobila tudi vabilo za članstvo v Organizaciji za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD). Na prepoznavnost in ugled v svetu je pomembno vplivalo tudi dejavno sodelovanje v mednarodnih povezavah. Tako je Slovenija leta 2005 predsedovala Organizaciji za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE), v prvi polovici leta 2008 pa je vodila tudi predsedovanje Svetu EU.*

I.

**Razvoj po prioritetah Strategije razvoja
Slovenije**

1. Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast

Usmeritve SRS: Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast sta prva prioriteta SRS, ki vključujeta naslednje cilje: zagotavljanje makroekonomske stabilnosti², spodbujanje podjetniškega razvoja in povečanje konkurenčnosti ter povečanje konkurenčne sposobnosti storitev. V okviru cilja zagotavljanja makroekonomske stabilnosti se SRS osredotoča na tri temeljne naloge: povečati prilagodljivost fiskalne in dohodkovne politike, zagotoviti dolgoročno vzdržnost javnih financ in cenovno stabilnost. V okviru cilja povečanje konkurenčnosti in spodbujanje podjetniškega razvoja daje SRS poudarke razvoju področij, kjer ima Slovenija konkurenčne prednosti, podjetništvu ter razvoju malih in srednje velikih podjetij, spodbujanju in razvoju inovativnega okolja in inovativnosti, internacionalizaciji ter konkurenci na trgih mrežnih dejavnosti. Pri povečanju konkurenčne sposobnosti storitev SRS prioriteto opredeljuje potrebo po okrepitevi dejavnikov učinkovitosti storitev in poenostavitvi administrativnega okolja za njihovo izvajanje, poseben poudarek pa je dan storitvam, ki so najtesneje povezane s poslovanjem (poslovne, finančne, distribucijske, infrastrukturne), saj imajo te storitve največji vpliv na povečanje produktivnosti in konkurenčnosti gospodarstva.

1.1. Makroekonomska stabilnost

V prvem letu po prevzemu evra se je ob visoki gospodarski rasti in rasti zaposlenosti izboljšalo stanje javnih financ, na področju inflacije in zunanje ravnovesja pa je prišlo do poslabšanja. Ob ugodnih pogojih v mednarodnem okolju, izvedbi nekaterih strukturnih reform in visokih investicijah je bila gospodarska rast najvišja po osamosvojitvi (6,1 %), prav tako tudi rast zaposlenosti (2,7 %). V razmerah pospešene gospodarske rasti se je saldo sektorja država znižal na najnižjo raven v samostojni državi, prišlo pa je do povečanja primanjkljaja na tekočem računu plačilne bilance in bruto zunanje dolga, ki sta delno povezana tudi z visoko gospodarsko rastjo. Stabilnost cen, ki je bila dosežena v letih pred uvedbo evra, so ogrozili zunanji cenovni šoki, katerih vpliv se je ob strukturni rigidnosti nekaterih gospodarskih sektorjev v Sloveniji izrazil še močneje kot drugod.

Gospodarsko rast sta leta 2007 pospešila intenzivna domača investicijska aktivnost in izvoz. V razmerah ugodne mednarodne konjunktore in izvedbi nekaterih strukturnih reform je bila rast bruto domačega proizvoda že drugo leto zapored približno dvakrat višja kot v državah evroobmočja. Rast menjave s tujino se je v primerjavi z letom poprej še pospešila in je bila blizu najvišjim dolgoletnim stopnjam. Krepitev rasti izvoza blaga je kljub rahli upočasnitvi gospodarske rasti v državah EU predvsem v drugi polovici leta omogočila pospešena rast izvoza cestnih vozil. Njihov prispevek k skupni rasti izvoza se je med letom krepil, prav tako tudi prispevek izvoza medicinskih in farmacevtskih izdelkov, rast izvoza drugih proizvodov pa se je proti koncu leta umirjala. Na uvozni strani sta k visoki rasti prispevala uvoz proizvodov vmesne porabe ter opreme in strojev, povezana z rastjo izvoza in investicij, ter uvoz cestnih vozil (osebni avtomobili in delov za avtomobilsko industrijo). Investicijska

² Konkretna cilja SRS na tem področju sta uspešna vključitev v ERMII in prevzem evra, kar je Slovenija dosegla v letu 2007. Po vstopu v EMU je zato kot cilj smiselneje navajati zagotavljanje makroekonomske stabilnosti.

dejavnost je bila najintenzivnejša v zadnjih letih, krepila jo je pospešena gradnja infrastrukture, močno so se okrepile tudi investicije v druge zgradbe in objekte; ugodna poslovna pričakovanja so še naprej spodbujala rast investicij v opremo in stroje ter širjenje proizvodnih zmogljivosti. Na vseh segmentih investicij, z izjemo stanovanjskih, se je rast aktivnosti po visokih stopnjah v prvih treh četrtletjih ob koncu leta upočasnila. Rast državne in zasebne potrošnje se je v primerjavi z letom 2006 umirila, zlasti nizka je bila v prvi polovici leta, nato pa se je nekoliko pospešila, kar so pri potrošnji gospodinjstev že nakazovali tudi nekateri kratkoročni kazalniki (živahni nakupi trajnih in poltrajnih dobrin, visoka rast registracij novih osebnih vozil). Med posameznimi dejavnostmi so h gospodarski rasti največji delež prispevali predelovalne dejavnosti in gradbeništvo, konjunktura v obeh pa je ugodno vplivala tudi na visoko rast nekaterih tržnih storitev.

Ob pospešeni gospodarski rasti³ sta povečanje proizvodnih zmogljivosti in rast zaposlenosti blažila omejitve na ponudbeni strani. S povečevanjem proizvodnih zmogljivosti se je postopno zniževala njihova izkoriščenost, ki je bila še v prvih mesecih leta 2007 na zgodovinsko najvišji ravni. Ob visoki gospodarski rasti so se izboljšale tudi razmere na trgu dela; pospešeno zaposlovanje je tako dodatno blažilo morebitne omejitve na strani ponudbe. Leta 2007 se je zaposlenost povečala najbolj od osamosvojitve. Brezposelnost⁴ je trendno upadala, ob visoki aktivnosti v gradbeništvu in predelovalni industriji se je najbolj znižalo število brezposelnih z nizko in srednjo izobrazbo.

*Primanjkljaj tekočega računa **plačilne bilance** se je znatno povečal predvsem zaradi višjega primanjkljaja v trgovinski bilanci in višjih plačil obresti. Primanjkljaj na tekočem računu se je povečal z 2,8 % BDP leta 2006 na 4,9 % BDP leta 2007. Ob visokih investicijah v stroje in opremo, kamor sodi tudi večji nakup transportne opreme v tujini, ter večjem obsegu uvoza vmesnih dobrin za pospešeno rast proizvodnje v predelovalnih dejavnostih se je blagovni uvoz povečal bolj kot izvoz, kar je vplivalo na povečanje trgovinskega primanjkljaja. Z vidika investicijsko varčevalne vrzeli je bil večji primanjkljaj posledica pospešenega investiranja in ne manjšega bruto varčevanja, saj se je delež varčevanja v BDP v letu 2007 povečal s 25,6 % BDP leta 2006 na 26,6 % BDP. Z vidika regionalne strukture je višji blagovni primanjkljaj nastal zaradi manjšega presežka v menjavi z nečlanici EU. Ob mednarodni konjunkturi je izvoz v članice EU že četrto leto naraščal hitreje kot v nečlanice, kar kaže na nadaljevanje ugodnih učinkov vstopa v EU, slovenska industrija je še naprej povečevala tržne deleže v najpomembnejših partnericah⁵. Hkrati sta po vstopu v EU na bolj umirjeno rast izvoza v države, ki niso članice EU, zlasti v države nekdanje Jugoslavije, vplivala odprava brezcarinskih sporazumov in povečanje neposrednih naložb v proizvodnjo na teh trgih. Že tretje leto pa je hitreje od uvoza iz EU naraščal uvoz iz drugih držav, kar je v veliki meri povezano tudi z naraščajočimi cenami nafte, zemeljskega plina ter kovin. Poleg tega se je krepil zlasti uvoz iz držav JV Evrope, ki je od vstopa Slovenije v EU skoraj v celoti prost količinskih omejitev in carin. Rahel strukturni premik je bil v letu 2007 zabeležen tudi v menjavi storitev, kjer se je močno okrepil izvoz nekaterih*

³ V letu 2006 je bila gospodarska rast 5,7-odstotna.

⁴ Za več o gibanjih na trgu dela glej poglavje 4.1.

⁵ Glej poglavje 1.2.

storitev z višjo dodano vrednostjo⁶. Visoka je bila tudi rast izvoza potovanj, transportnih in konstrukcijskih storitev, zlasti zaradi povečanja presežka pri potovanjih pa se je še povečal presežek v menjavi storitev. Poleg blagovne menjave so k večjemu primanjkljaju na tekočem računu plačilne bilance največ prispevale še povečane obveznosti za plačilo obresti, ki izhajajo iz večjega zadolževanja domačih poslovnih bank v tujini in povišanih obrestnih mer. Plačane obresti so se namreč povečale bolj, kot so se povečale prejete obresti, čeprav so se povečali tudi financiranje tujine s posojili in naložbe v dolžniške vrednostne papirje.

*Primanjkljaj na tekočem računu plačilne bilance kljub povečanju ni bil glavni dejavnik rasti **bruto zunanjega dolga**, saj je zadolževanje zasebnega sektorja naraščalo hitreje, močno pa so se povečale tudi obveznosti do Evrosistema ob vstopu v EMU. Znatno povečanje bruto zunanjega dolga v letu 2007 (za 10,3 mrd. EUR oziroma z 78,9 % BDP leta 2006 na 102,4 % BDP leta 2007) je bilo, podobno kot v preteklih letih, posledica zadolževanja zasebnega sektorja, v letu 2007 pa tudi povečanih obveznosti Banke Slovenije (BS) do Evrosistema, ki so nastale kot posledica spremembe instrumentarija denarne politike z vstopom Slovenije v evroobmočje. Slednje so k lanskemu povečanju bruto zunanjega dolga prispevale okoli 35 % in so bile glavni razlog za povišanje kratkoročnega dolga s 17,1 % BDP ob koncu leta 2006 na 35,1 % konec leta 2007 ter javnega in javno garantiranega dolga s 14,2 % BDP na 23,5 % BDP. Le nekoliko manj kot obveznosti BS je na povečanje bruto zunanjega dolga vplivala lani okrepljena rast zadolževanja poslovnih bank v tujini, povezana predvsem z visokim domačim povpraševanjem podjetij in prebivalstva po kreditih⁷. Hkrati se je neposredno zadolževanje podjetij v tujini v zelo izenačenih pogojih zadolževanja doma in v tujini⁸ v primerjavi z letom 2006 nekoliko zmanjšalo. Hitro naraščanje zadolženosti zasebnega sektorja v zadnjih letih je v veliki meri posledica finančnega poglobljanja in pričakovani del procesa dohitevanja najrazvitejših držav evroobmočja, kjer je povprečni bruto zunanji dolg konec leta 2007 znašal 191,8 % BDP. Slovenija je še vedno najmanj zadolžena članica držav evroobmočja in se je tej ravni zadolženosti zaradi hitre gospodarske rasti doslej približevala postopoma. Simulacije kažejo, da bi se delež dolga lahko hitro zvišal ob večji oz. dolgotrajnejši upočasnitvi gospodarske rasti, morebitno povišanje obrestnih mer pa bi vplivalo na hitro povečanje bremena servisiranja dolga in poslabšanje primanjkljaja tekočega računa plačilne bilance. Po drugi strani pa je izpostavljenost tečajnim tveganjem zelo nizka, saj v valutni strukturi bruto zunanjega dolga in v tem tudi javnega in javno garantiranega dolga z več kot 90 % prevladuje evro. Poleg dolžniških obveznosti (to je bruto zunanjega dolga) so se v letu 2007 še naprej poviševale tudi dolžniške terjatve Slovenije do tujine, vendar počasneje, zato se je neto zunanji dolg med decembrom 2006 in 2007 v deležu BDP povečal z 11 % na 18,9 %.*

*Stabilna **rast cen** v letih 2005–2006, dosežena z usklajenim delovanjem ekonomskih politik, se je v letu 2007 pospešila predvsem pod pritiski zunanjih*

⁶ Glej indikator *Delež izvoza in uvoza v BDP*.

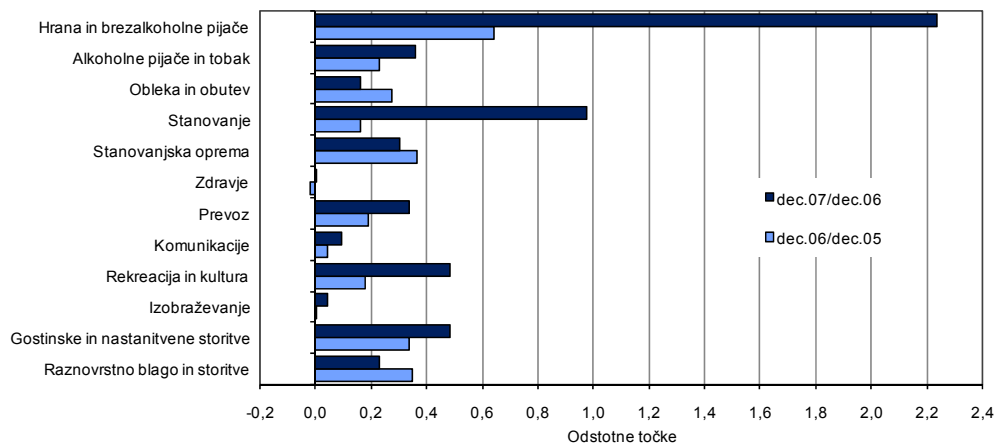
⁷ V prvem četrtletju so banke to povpraševanje deloma pokrile s sproščenimi sredstvi ob zapadanju blagajniških zapisov BS, v aprilu in novembru pa so po sredstvih na tujih finančnih trgih posegle tudi z večjimi sindiciranimi posojili.

⁸ Objavljene domače obrestne mere so v povprečju enajstih mesecev leta 2007 v povprečju za 0,6 odstotne točke presegale povprečje v evro območju.

dejavnikov. Sprejetje evra je imelo ob ukrepih za preprečevanje neupravičenega poviševanja cen relativno nizek vpliv na inflacijo⁹. Pritisk na cene življenjskih potrebščin pa se je začel izrazito povečevati sredi leta predvsem kot posledica znanega dviga cen nafte in podražitve osnovnih surovin ter hrane na svetovnih trgih, kar je vplivalo na izrazit skok cen v dveh skupinah indeksa cen življenjskih potrebščin. Cene v preostalih skupinah so rasle bolj umirjeno in s podobno dinamiko kot v letu prej, kar pomeni da bi bila ob izločitvi cen hrane in tekočih goriv stopnja inflacije lani na podobni ravni kot leta 2006 (2,5 %). Zunanji cenovni šoki so k povišanju splošne ravni cen, predvsem v omenjenih dveh skupinah, v letu 2007 namreč prispevali štiri petine. Pri tem so se ta gibanja, ki so jim bila sicer izpostavljena vsa svetovna gospodarstva, v Sloveniji izrazila v večji meri, saj so učinke zunanjih dejavnikov še poudarili nekateri notranji strukturni dejavniki. Visoka koncentracija v delu trgovine na drobno, nizka učinkovitost živilsko-predelovalne industrije in nezadostno delovanje regulatornih organov na področju konkurence v preteklih letih so vplivali na to, da so udeleženci v predelovalni-prodajni verigi dvigali cen na tujih trgih v večji meri prenesli na končne potrošnike. Ukrepi ključnih makroekonomskih politik so v letu 2007 ostali naravnani k omejevanju inflacijskih pritiskov. Politika reguliranih cen, skladno s katero so cene pod nadzorom naraščale počasneje od splošne ravni cen, je prispevala k zadrževanju inflacije. Politika acikličnega prilagajanja trošarin je v jesenskih mesecih v sicer precej omejenih okvirih, ki jih še dovoljujejo predpisi EU, nekoliko omilila vpliv naraščajočih cen nafte. Razmeroma skromna rast državne potrošnje in zmerna rast bruto plač v javnem sektorju nista ustvarjali dodatnih javnofinančnih pritiskov, ob visokih davčnih prilivih, povezanih predvsem z ugodno gospodarsko rastjo, in ob nadaljnjem zniževanju deleža javne porabe sta se v letu 2007 močno znižala dejanski in strukturni primanjkljaj sektorja država. Tudi rast bruto plač v zasebnem sektorju je ostala v vzdržnih okvirih pod rastjo produktivnosti. Ob tem so spremembe v dohodninski zakonodaji vplivale na več kot dve odstotni točki višjo rast neto plače v primerjavi z bruto plačami, vendar ocenjujemo, da se je večji del tega povišanja, ki je bil skoncentriran v višjih dohodkovnih razredih, prelil v varčevanje in ne v končno potrošnjo. Ob upoštevanju visoke rasti števila prejemnikov plač se je v letu 2007 tudi relativno bolj pospešila rast mase plač, ki pa ni presegla rasti produktivnosti in tako ni delovala inflatorno.

⁹ Po oceni UMAR učinek uvedbe evra na inflacijo ni presegel 0,3 odstotne točke.

Slika 1: Rast cen življenjskih potrebščin, prispevki po skupinah indeksa CPI v odstotnih točkah

Vir: SI-stat podatkovni portal — Cene — Indeksi cen življenjskih potrebščin (SURS), 2008; preračuni Umar.

Ob močni gospodarski rasti se je leta 2007 **javnofinančno stanje** še izboljšalo: primanjkljaj sektorja država se je močno znižal in dosegel najnižjo raven v samostojni državi, najnižji doslej pa je bil tudi delež javnega dolga glede na BDP. V pogojih visoke konjunktуре, ko je rast prihodkov države prehitela rast odhodkov, se je primanjkljaj znižal na 0,1 % BDP. Na strani prihodkov so bili davčni prilivi bistveno večji od pričakovanih, visoka rast je bila v veliki meri spodbujena z ugodnimi makroekonomskimi gibanji. Povečanje števila prejemnikov plač je tako ublažilo znižanje prihodkov od dohodnine zaradi spremenjene dohodninske zakonodaje in iz davka na izplačane plače zaradi nadaljnjega zmanjšanja njegovih stopenj ter okrepilo dohodke iz prispevkov za socialno varnost. Na nominalno vrednost vseh javnofinančnih prihodkov je vplivala tudi višja inflacija od napovedane, zato je bila realizacija davkov v letu 2007 višja od načrtovanih. Na strani odhodkov je upadel predvsem delež obveznosti za socialne transferje, k čemur sta ob ugodnih gibanjih na trgu dela prispevala tudi uveljavitev enotnega mehanizma njihovega usklajevanja z inflacijo (razen pokojnin) in delež za plačila obresti. S konsolidacijo javnih financ se je Slovenija v zadnjih letih postopoma oddaljevala od zgornje meje dovoljenega primanjkljaja in javnega dolga, ki mu je v okvirih Pakta stabilnosti in rasti zavezana kot članica EU. Glede na to, da so na izboljšanje stanja javnih financ v letu 2007 vplivali tudi ciklični dejavniki, je pomembno, da Slovenija tudi v spremenjenih razmerah upočasnjene rasti, ki se pričakuje v prihodnjih letih, ohrani stabilen položaj javnih financ ob delovanju avtomatskih fiskalnih stabilizatorjev, kar pomeni, da se nadaljuje postopno zniževanje strukturnega primanjkljaja. Ekonomska politika je namreč zavezana določilom Pakta stabilnosti in rasti, da bo izvajala strukturne reforme, s katerimi bo izglajevala notranja neravnotežja in tako omilila poslabšanje javnofinančnega položaja ob cikličnem obratu ter tako prispevala tudi k vzdržnosti javnih financ na dolgi rok. Dolg sektorja država, ki se je konec leta 2007 zmanjšal na 24,1 % BDP (večji del je dolgoročne narave), je relativno majhen in neproblematičen. Ob zmanjševanju obveznosti iz plačila obresti ostaja dolg v makroekonomsko sprejemljivih okvirih tudi na srednji rok. Pri tem so ob nespremenjenih parametrih sistema in politikah ključni dejavnik tveganja naraščajoči izdatki, povezani s staranjem prebivalstva,

ki bi že po letu 2015 lahko pomembno vplivali na povišanje dolga države in njegovo hitrejšo približevanje dovoljeni meji 60 %.

1.2. Povečanje konkurenčnosti in spodbujanje podjetniškega razvoja

Konkurenčnost podjetniškega sektorja se v odprtem gospodarstvu kot je slovensko pomembno odraža v doseženih rezultatih na zunanjih trgih. Uspešnost na zunanjih trgih merimo predvsem z rastjo tržnih deležev. Med dejavniki, ki imajo kratkoročnejši vpliv na konkurenčnost, analiziramo gibanje stroškov dela na enoto proizvoda, med tistimi z dolgoročnejšimi in bolj posrednimi vplivi pa skladno z usmeritvami SRS v okviru tega poglavja spremljamo tehnološko zahtevnost proizvodnje in izvoza, razvoj podjetništva, internacionalizacijo gospodarstva ter liberalizacijo mrežnih dejavnosti¹⁰.

Tržni delež v blagovni menjavi se je v letu 2007 povečal sedmo leto zapored, izboljšal se je tudi položaj Slovenije po rasti tržnega deleža v primerjavi z državami EU. Potem ko je bila Slovenija po rasti tržnega deleža med državami EU v obdobju 2001–2003 še na desetem in v obdobju 2004–2006 na osmem mestu, se je leta 2007 povzpela na tretje mesto. Podrobnejša analiza pokaže, da je k rasti tržnega deleža dobro tretjino prispeval enkraten dejavnik, to je visoka rast izvoza cestnih vozil, ki je skladno z investicijskim ciklom v avtomobilski industriji sledila zmanjšanju v predhodnem letu. Med pomembnejšimi izvoznimi proizvodi so živahno rast tržnega deleža v letu 2007 ohranili še kemični proizvodi, rast deleža drugih industrijskih izdelkov pa je bila skromna oziroma v primeru nekaterih tehnološko manj zahtevnih proizvodov ponovno negativna¹¹. Regionalna struktura kaže, da so izvozniki tako kot v celotnem obdobju od vstopa Slovenije v EU tudi v letu 2007 tržni položaj ponovno najbolj izboljšali na trgih EU.

Po rahlem izboljšanju stroškovne konkurenčnosti slovenskega gospodarstva v letu 2006, prve ocene za leto 2007 kažejo na delno nadaljevanje ugodnih gibanj. Ob tem ko se je upadanje realnih stroškov dela na enoto proizvoda celo nekoliko pospešeno nadaljevalo, rast realnega efektivnega tečaja kaže, da je v letu 2007 prišlo do poslabšanja stroškovne konkurenčnosti slovenskega gospodarstva. Ob stabilnem deviznem tečaju in zaostajanju rasti stroškov dela za produktivnostjo so od vstopa Slovenije v ERM II stroški dela na enoto proizvoda z manjšimi nihanji zagotavljali precej stabilno stroškovno konkurenčnost. V letu 2006 je slovensko gospodarstvo ob pospešeni rasti produktivnosti in takorekoč nespremenjeni rasti stroškov dela kot v predhodnem letu rahlo izboljšalo stroškovno konkurenčnost v primerjavi s trgovinskimi partnericami oziroma državami EU. Realni efektivni tečaj, deflacioniran s stroški dela na enoto proizvoda, je zaradi okrepitve evra le rahlo apreciiral (za 0,1 %), realni stroški dela na enoto proizvoda pa so se zmanjšali za 1 %, kar je nekoliko bolj kot v povprečju EU. Po obeh kazalnikih pa je v letu 2006 prišlo do precejšnjega izboljšanja stroškovne konkurenčnosti predelovalnih dejavnosti. Po dveh letih nekoliko poslabšanih stroškovnih gibanj

¹⁰ Na konkurenčnost vpliva še vrsta drugih dejavnikov, predvsem znanje, vlaganja v raziskave in razvoj, inovativnost, učinkovitost države, ki jih obravnavamo v drugih delih Poročila o razvoju.

¹¹ Podrobneje glej indikator *Tržni deleži*.

predvsem pod vplivom manj ugodnih pogojev menjave je to pozitiven premik, zlasti v luči izrazite izvozne usmerjenosti slovenskih predelovalnih dejavnosti in dominantnega položaja predelovalnih dejavnosti v izvozu. Prve ocene za leto 2007 kažejo še nekoliko višji padec realnih stroškov dela na enoto proizvoda kot v predhodnem letu. Realni efektivni tečaj pa je apreciral za 1,6 %, na kar sta vplivala višja nominalna rast stroškov na enoto proizvoda na eni in močnejši evro na drugi strani. Pri tem je bila apreciacija realnega efektivnega tečaja med nižjimi v EMU. Da bi ohranili pozitivne tendence na izvoznih trgih, bo tudi v prihodnje pomembno ohranjanje stroškovne konkurenčnosti, ki ga bo ob zagotavljanju vzdržne rasti stroškov dela treba doseči predvsem z nadaljnjim izvajanjem reform za povečanje produktivnosti.

Sorazmerno ugodna gibanja na področju tržnih deležev in stroškovne konkurenčnosti, zlasti predelovalnih dejavnosti, so za zdaj v manjši meri podprta s strukturnimi premiki, ki so pomembni za trajnejše povečanje produktivnosti in konkurenčnosti ter dolgoročno stabilno rast. Prestrukturiranje v smeri produktivnejših in tehnološko zahtevnejših dejavnosti je do sedaj potekalo še razmeroma počasi. Visoka rast produktivnosti predelovalnih dejavnosti v letih 2006 in 2007 (10,4 % in 7,5 %) je bila v glavnem posledica visoke konjunktore v predelovalni industriji, povezane z okrepljeno aktivnostjo v gradbeništvu in s povpraševanjem iz tujine. Njena dekompozicija tako pokaže, da je bila do leta 2006 (zadnji razpoložljivi podatki) skoraj v celoti rezultat rasti produktivnosti znotraj posameznih dejavnosti (intrasektorski učinek), prispevek učinkov medsektorskih strukturnih sprememb pa je bil v letu 2006 še nizek in na ravni povprečja preteklega petletnega obdobja (gl. Tabelo 1). Postopnost prestrukturiranja se kaže v spremembah tehnološke zahtevnosti blagovnega izvoza, ki se je po poslabšanju v obdobju 2004–2005 v letih 2006 in 2007 spet nekoliko povečala, je pa še pod najvišjo ravnjo, ki je bila dosežena leta 2003¹². Za dohitevanje razvitejših držav je zelo pomembna tudi znotrajpanožna rast produktivnosti, kjer ima Slovenija glede na velike zaostanke za EU največji potencial za rast zlasti v tehnološko zahtevnejših dejavnostih¹³.

Tabela 1: Dekompozicija rasti produktivnosti predelovalnih dejavnosti v Sloveniji

	1996–2000	2001–2005	2006
Realna rast produktivnosti, v %	8,0	6,0	10,1****
Intrasektorski (nestrukturni) učinek*, v o. t.	7,8	5,3	9,3
Intersektorski (statični strukturni) učinek**, v o. t.	0,4	0,7	0,7
Interakcijski (dinamični strukt.) učinek***, v o. t.	-0,2	0,0	0,0

Vir: Izračuni Umar na osnovi podatkov SURS (Nacionalni računi, 2007). Opombe: * povečanje produktivnosti, ki bi bila dosežena, če bi struktura zaposlenosti ostala na ravni iz baznega leta; ** povečanje produktivnosti zaradi premika proizvodnih resursov iz nizko produktivnih v visoko produktivne panoge; *** povečanje produktivnosti zaradi realokacije resursov v sektorje s hitro rastjo produktivnosti; **** Podatek, ki ga dobimo s seštevanjem vseh treh komponent, se nekoliko razlikuje od dejanske rasti produktivnosti v tem letu (10,4 %).

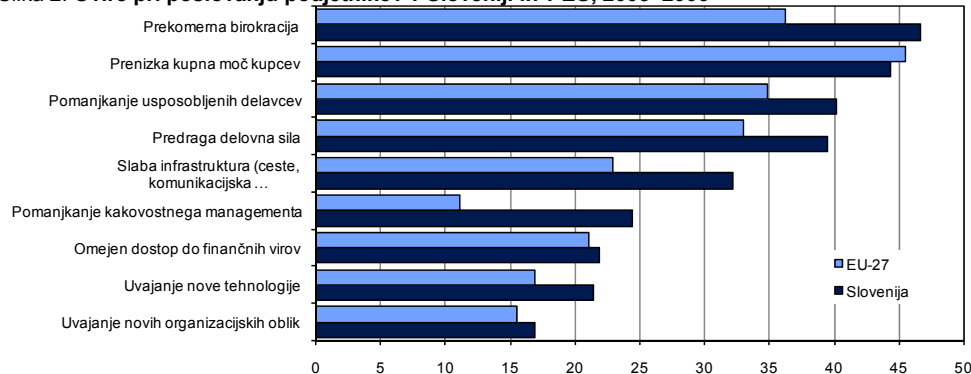
Na področju podjetniške aktivnosti se nadaljujejo pozitivni premiki, primerjava z EU pa pokaže, da potencial za znižanje podjetniških ovir še ni v celoti izkoriščen.

¹² Glej indikator *Faktorska struktura blagovnega izvoza*.

¹³ Izjema je kemična industrija, katere pretežni del predstavlja farmacevtska industrija, ki je daleč največja visoko tehnološko zahtevna dejavnost v Sloveniji. V letu 2005 (zadnji dosegljivi podatki za EU) je kemična industrija dosegala 60,7 % povprečne produktivnosti v EU (predelovalne dejavnosti 53,5 %). Najslabše med srednje in visoko tehnološko zahtevnimi dejavnostmi pa se uvršča elektro industrija, ki je v letu 2005 dosegala le 47,4 % ravni produktivnosti te panoge v EU.

V letu 2007 se je tretje leto zapored povečala zgodnja podjetniška aktivnost¹⁴, ki je tako dosegla najvišjo raven (4,8 %) od leta 2002, odkar se meri. Še vedno je nekoliko nižja od tehtanega povprečja 17 držav EU (5,2 %), za katere so na voljo podatki, med njimi pa se Slovenija uvršča na 11. mesto¹⁵. Po zmanjšanju v letu 2006 sta se zvišali tudi vključenost prebivalstva v ustaljeno podjetništvo in celotna podjetniška aktivnost. Pozitivno je, da se še naprej povečuje razmerje med podjetniki iz priložnosti in podjetniki iz nuje. Pri tem je rast deleža tistih, ki se za podjetništvo odločijo zaradi zaznane poslovne priložnosti, in s tem krepitev celotne zgodnje podjetniške aktivnosti, tako odraz ugodnih gospodarskih gibanj v zadnjih letih¹⁶, kot tudi sprejetih ukrepov za spodbujanje podjetništva¹⁷. Po raziskavi Observatory of European SMEs (2007) so ovire za podjetništvo v Sloveniji višje kot v povprečju v EU, zlasti ko gre za ovire, povezane s trgov deli, z birokracijo in infrastrukturo (gl. Sliko 2).

Slika 2: Ovine pri poslovanju podjetnikov v Sloveniji in v EU, 2005–2006

Vir: Flash Eurobarometer 196 – Observatory of European SMEs, 2007.

Opomba: * Deleži pozitivnih odgovorov na vprašanje, ali se je podjetje v zadnjih dveh letih soočilo z naštetimi ovirami. Zajeti so vsi velikostni razredi podjetij. Anketa je bila opravljena v novembru in decembru leta 2006.

*Leti 2006 in 2007 sta prinesli nadaljnje povečevanje stopnje **internacionalizacije slovenskega gospodarstva**, ki ob postopnih premikih na področju neposrednih tujih investicij v glavnem poteka prek zunanjetrgovinskih tokov. Zunanjetrgovinska odprtost slovenskega gospodarstva (delež izvoza in uvoza v BDP) je leta 2007 dosegla rekordnih 72,3 %. Z manjšimi nihanjem se povečuje že od leta 1995 (za 20 o. t.), še posebej izrazito po letu 2003, kar je v veliki meri posledica včlanitve Slovenije v EU v letu 2004, povečevanja zunanjetrgovinske konkurenčnosti slovenskega gospodarstva, v zadnjih dveh letih pa tudi močne konjunkturo na svetovnem trgu. V letih 2006 in 2007 se je nadaljevalo tudi povečevanje neposrednega investiranja slovenskih podjetij v tujino, v letu 2007 pa smo po več letih nihanj na zelo nizkih ravneh zabeležili tudi ugodne premike*

¹⁴ Stopnja celotne zgodnje podjetniške aktivnosti je opredeljena kot delež prebivalstva (18–64 let), ki načrtuje ustanovitev podjetja ali vodi podjetje, mlajše od 42 mesecev (Rebernik et al., 2006).

¹⁵ Podrobneje glej indikator *Podjetniška aktivnost*.

¹⁶ Število novih podjetij se je v letu 2006 najbolj povečalo v gradbeništvu, torej v dejavnosti, za katero je bila v letih 2006 in 2007 značilna visoka konjunktura, ter v poslovnih in finančnih storitvah, kjer je bila v tem obdobju aktivnost ravno tako v veliki meri spodbujena z visoko gospodarsko konjunkturo.

¹⁷ Npr. uspešno delovanje projekta e-VEM za samostojne podjetnike, krepitev finančne pomoči mikro, malim in srednje velikim podjetjem podjetniška svetovanja in različne promocijske aktivnosti (podrobneje gl. Poročilo o uresničevanju Programa reform za izvajanje lizbonske strategije 2007, str. 51–53).

na strani prilivov NTI, ki so se v primerjavi s predhodnim letom podvojili in dosegli takorekoč enako raven kot odlivi. Glede na precejšen izhodiščni zaostanek za EU so vhodne NTI še vedno, relativno gledano, na zelo nizkih ravneh. Slovenija je tako glede razmerja med prilivi in odlivi NTI izjema med novimi članicami EU, ki so velike neto uvoznice NTI¹⁸. To kaže tudi primerjava z drugimi državami EU, iz katere izhaja, da je slovensko gospodarstvo po eni strani nadpovprečno izvozno-uvožno intenzivno, razlika v prid Slovenije pa se še povečuje¹⁹, po drugi strani pa je zaostanek pri internacionalizaciji prek neposrednih tujih investicij, ki se na strani vhodnih NTI še povečuje²⁰. Z višjimi prilivi NTI bi se povečale spodbude za prestrukturiranje gospodarstva v smeri tehnološko zahtevnejših dejavnosti za hitrejšo dohitevanje razvitih držav v ravni produktivnosti, ki je ključen dejavnik konkurenčnosti gospodarstva.

V mrežnih dejavnostih se nadaljuje postopna krepitev konkurence v telekomunikacijah, na področju energetike se struktura trga spreminja počasneje. V telekomunikacijah se v zadnjih dveh letih hitro razvija predvsem trg širokopasovnega dostopa do interneta, ki je bil v segmentu povezav xDSL do leta 2005, ko je bila razvezana zanka ISDN–ADSL, še zelo visoko koncentriran²¹. V fiksni telefoniji za notranje klice je tržni delež prevladujočega operaterja upadel z 99 % v prvem četrtletju 2006 na 96 % v četrtem četrtletju 2007²², vendar še vedno sodi med najvišje v EU, kar je posledica počasnega odpravljanja ovir za konkurenco v preteklosti in s tem poznega vstopa alternativnih ponudnikov na trg (v letu 2006). Po nekaj letih zelo postopnih sprememb smo večji premik zaznali tudi v mobilni telefoniji²³, kjer je koncentracija prav tako še precej višja kot v povprečju EU²⁴. Na področju energetike se struktura trga menja počasneje, med pomembnejše spremembe v zadnjem letu pri tem lahko štejemo oblikovanje drugega proizvodnega stebra²⁵ pri električni energiji, pa tudi uvedbo tržnega, avkcijskega načina dodeljevanja čezmejnih prenosnih zmogljivosti. Tržni delež največjega proizvajalca električne energije še vedno malenkost presega 50 %²⁶, v EU pa je še nekoliko višji, okoli 60-odstoten. Delež glavnega ponudnika na veleprodajnem trgu zemeljskega plina je še vedno skoraj 100-odstoten. Več

¹⁸ Med članicami EU so bile leta 2006 neto neposredne investitorice v tujini poleg Slovenije le še Avstrija, Danska, Francija, Nemčija, Irska, Italija, Nizozemska, Španija in Švedska, torej nobena od novih članic EU.

¹⁹ Leta 2000 smo povprečno zunanjetrgovinsko odprtost EU-27 presegali za 20,5 o. t., leta 2004 za 24,1 o. t., leta 2007 pa že za 31,9 o. t.

²⁰ V obdobju 2000–2006 se je zaostanek Slovenije v deležu stanja vhodnih NTI v BDP za povprečjem EU-25 stalno povečeval in leta 2006 dosegel že 15,8 o. t., pri izhodnih NTI pa znaša preko 30 o. t., vendar se ne povečuje.

²¹ V 1. četrtletju leta 2006 je tržni delež največjega ponudnika širokopasovnega dostopa do interneta preko povezave xDSL znašal 88 %, v 1. četrtletju leta 2007 je upadel na 74 %, konec leta 2007 pa na 69 % (Poročilo o razvoju trga elektronskih komunikacij za četrto četrtletje 2007, APEK, 2008). Glede premikov v deležu uporabnikov širokopasovnega dostopa do interneta glej indikator *Raba interneta*.

²² Poročilo o razvoju trga elektronskih komunikacij za četrto četrtletje 2007 – APEK, 2008.

²³ Potem ko je v letih 2002–2006 tržni delež največjega ponudnika nihal med 71 % in 74 % (Polletno poročilo o razvoju trga elektronskih komunikacij v Sloveniji v letu 2006, APEK, 2006), se je v zadnjem letu znižal s 70 % (v 4. četrtletju 2006) na 66 % (v 4. četrtletju 2007) (Poročilo o razvoju trga elektronskih komunikacij za četrto četrtletje 2007 – APEK, 2008).

²⁴ V povprečju EU-25 je v letu 2006 delež največjega ponudnika znašal 39 % (v letu 2004 49 %).

²⁵ Pri proizvodnji električne energije v Sloveniji prvi proizvodni steber predstavljajo proizvajalci, vključeni v skupino HSE (Dravske elektrarne Maribor, Soške elektrarne Nova Gorica, Termoelektrarna Šoštanj, Premogovnik Velenje in Termoelektrarna Trbovlje), drugega pa proizvajalci, vključeni v skupino GEN (Nuklearna elektrarna Krško, Savske elektrarne Ljubljana in Termoelektrarna Brestanica).

²⁶ Poročilo o stanju na področju energetike v Sloveniji v letu 2006 (AGEN-RS), 2007.

ponudnikov²⁷ je na maloprodajnem trgu dobave upravičenim odjemalcem električne energije in na trgu srednje velikih odjemalcev plina, struktura teh trgov pa se v zadnjih letih takorekoč ne spreminja.

Vpliv povečevanja konkurence na znižanje cen storitev je opazen v glavnem v telekomunikacijah, v energetiki pa prevladujejo vplivi drugih dejavnikov. V telekomunikacijah se je tudi v letu 2007 nadaljevala tendenca zniževanja relativnih²⁸ cen, ki je značilna po letu 2002. Medtem ko je v zadnjih nekaj letih (po letu 2004) k takšnim gibanjem največ prispevalo zniževanje cen v mobilni telefoniji in fiksni telefoniji za mednarodne klice, je bilo za leto 2007 značilno predvsem upadanje cen širokopasovnega dostopa do interneta, kar lahko povežemo z intenzivnim povečevanjem konkurence na tem trgu v zadnjih letih. Cena električne energije za gospodinjstva je bila vse do sredine leta 2007 pod vladnim nadzorom in se je zadnja leta gibala precej skladno z inflacijo. Nekoliko drugačna gibanja so bila pri ceni električne energije za industrijo, kjer je bil trg liberaliziran že v aprilu 2001²⁹. Tu so se relativne cene po sprostitvi trga nekaj let zniževale, kar je deloma posledica večje konkurence na trgu, ki vključuje tudi prosto izbiro dobavitelja. V zadnjih letih pa so domače relativne cene električne energije pod vplivom rasti teh cen v EU naraščale.

1.3. Povečanje konkurenčne sposobnosti storitvenih dejavnosti

Konkurenčnost in učinkovitost storitvenega sektorja je pomemben dejavnik gospodarske rasti. Poleg neposrednega vpliva, ki ga imajo storitve na rast gospodarstva zaradi velikega in rastočega deleža v bruto domačem proizvodu, postaja vse pomembnejši tudi njihov posredni vpliv na konkurenčnost prek vmesne porabe storitev v proizvodnji proizvodov in drugih storitev. To še zlasti velja za finančne, poslovne, komunikacijske in informacijske storitve, katerih razpoložljivost in kakovost je tudi osnova konkurenčnosti predelovalnih dejavnosti, ki intenzivno uporabljajo storitve in tako napredujejo v smeri večje dodane vrednosti na zaposlenega (The impact of services ..., 2007). Finančne storitve zaradi njihove specifičnosti, pa tudi zaradi posebne vloge, ki jo imajo v gospodarstvu³⁰, obravnavamo ločeno.

1.3.1 Nefinančne tržne storitve

Razlika med Slovenijo in povprečjem EU glede deleža nefinančnih tržnih storitev³¹ v strukturi gospodarstva se je po velikem zmanjšanju v letu 2005 v naslednjem letu nekoliko povečala, podatki za leto 2007, ki so na voljo le za celotne tržne storitve (vključno s finančnimi), pa kažejo nadaljnje postopno dohitevanje razvitejših držav. Zaostanek Slovenije za evropskim povprečjem glede deleža nefinančnih tržnih storitev v dodani vrednosti je bil najvišji v letu

²⁷ Noben ponudnik nima prevladujočega položaja.

²⁸ V primerjavi s CPI.

²⁹ Razen za manjše porabnike z manj kot 41 kW priključne moči.

³⁰ Gl. Competition, productivity and prices in the euro area services sector, 2006.

³¹ Dejavnosti SKD: trgovina in popravila motornih vozil (G), gostinstvo (H), promet, skladiščenje in zveze (I) ter nepremičnine, najem in poslovne storitve (K).

2000 (6,5 o. t.), do leta 2005 se je zmanjšal na 4,2 o. t., v letu 2006 pa povečal na 4,6 o. t. Premike v letu 2007 lahko glede na razpoložljive podatke ocenjujemo le za celotne tržne storitve (vključno s finančnimi), pri katerih se je razlika do evropskega povprečja v letu 2007 ponovno zmanjšala, za 0,1 o. t. K zmanjševanju zaostanka v preteklih letih je največ prispevala hitra krepitev deleža dejavnosti prometa (I) in trgovine (G), torej dejavnosti, ki imata v strukturi dodane vrednosti slovenskega gospodarstva že višji delež kot v EU. Dohitevanje na področju na znanju temelječih nefinančnih tržnih storitev (telekomunikacije in poslovne storitve)³², poteka počasneje, zlasti na področju poslovnih storitev, katerih delež v dodani vrednosti se je v letih 2005 in 2006 ustavil na 9,6 %³³. Skladno s scenarijem SRS naj bi ta segment na znanju temelječih storitev v letu 2013 ustvaril okoli 12 % dodane vrednosti³⁴. Podobno je bil tudi glede produktivnosti v preteklih letih tempo približevanja ravni povprečne produktivnosti EU v dejavnosti nepremičnine, najem in poslovne storitve najpočasnejši med vsemi nefinančnimi tržnimi storitvami (Koprivnikar Šušteršič et al, 2008).

Konkurenčnost nefinančnih tržnih storitev na zunanjih trgih je najšibkejša na področju storitev z visoko dodano vrednostjo, kjer pa postopoma prihaja do pozitivnih premikov. Za zunanjetrgovinsko konkurenčnost storitvenega sektorja glede na EU so značilne primerjalne prednosti v izvozu transportnih storitev in potovanj. Na področju izvoza skupine ostalih storitev, kamor se večinoma uvrščajo storitve z višjo dodano vrednostjo, ima Slovenija primerjalni zaostanek, ki pa se je v obdobju 2004–2007 nekoliko zmanjšal, potem ko se je predtem vrsto let povečeval. Še natančnejši vpogled v konkurenčnost slovenskega izvoza storitev pa omogočajo podatki o gibanju tržnih deležev Slovenije v uvozu držav EU. Ti kažejo, da se je v obdobju 2004–2006 tržni delež slovenskih storitev na trgih štirih držav EU³⁵ povečal bolj (predvsem transportne³⁶, pa tudi ostale storitve) kot povprečni tržni delež novih članic EU³⁷. Vendar pa se v zadnjem letu tega obdobja (2006) ugodna gibanja niso v celoti nadaljevala, saj se je tržni delež Slovenije v uvozu storitev v obravnavane štiri EU-države skoraj ni spremenil³⁸, v ostalih storitvah pa se je znižal³⁹. To dodatno potrjuje šibko konkurenčnost slovenskih izvoznikov ostalih storitev, transportne storitve, ki so v veliki meri vezane na blagovno menjavo in so tudi v zadnjem letu močno povečale tržni delež, pa ostajajo svetla točka povečevanja konkurenčnosti slovenskih storitev na trgih EU.

Inovacijska dejavnost v storitvenih dejavnostih se krepi, kar je pomembno tudi z vidika izboljšanja konkurenčnosti v storitvah⁴⁰. Slovenija je po zadnjih

³² Dejavnosti SKD: dajanje strojev in opreme v najem (71), obdelava podatkov in povezane storitve (72), raziskave in razvoj (73), druge poslovne storitve (74), pošta in telekomunikacije (64). V poslovne storitve se uvrščajo dejavnosti SKD 71–74.

³³ Podrobnih podatkov o strukturi dodane vrednosti v letu 2007 po področjih dejavnosti še ni na voljo.

³⁴ Gl. Bednaš (ur.), Kajzer (ur.), 2005.

³⁵ Podatki za uvoz storitev EU-25 in EU-27 iz Slovenije razčlenjenih na tri glavne skupine storitev ob pripravi poročila niso bili na razpolago, zato smo kot približek uporabili podatke o uvozu štirih EU držav, ki poleg Nemčije uvozijo največ storitev iz Slovenije (Avstrija, Italija, Francija, Združeno kraljestvo). Za Nemčijo ni podatkov.

³⁶ Na rast tržnega deleža transportnih storitev je verjetno dodatno spodbudno vplivala tudi možnost kabotaže v državah EU, ki si jo je Slovenija kot edina nova članica izpogajala v pristopnih pogajanjih z EU.

³⁷ Brez Romunije in Bolgarije, torej skupina EU-10.

³⁸ Za 13 %, delež držav EU-10 pa povečal za 3 %.

³⁹ Tržni delež slovenskih ostalih storitev se je v l. 2006 znižal za 14 %, države EU-10 pa so ga povečale za 23 %.

⁴⁰ Glej Van Ark et al, 2003, Howells in Tether, 2004, Innovation and KIS Activities, 2006.

podatkih⁴¹, ki se nanašajo na obdobje 2004–2006, znatno povečala delež storitvenih podjetij, ki inovirajo (26,8%) v primerjavi z obdobjem 2002–2004 (16 %). Napredek je spodbuden tudi v luči mednarodnih primerjav, ki so zadnji na voljo le za obdobje 2002–2004, ko se je Slovenija uvrščala med države z najnižjo inovacijsko aktivnostjo v storitvenih dejavnostih⁴². Po teh podatkih je izstopala predvsem nizka stopnja inoviranja v poslovnih storitvah. Napredek na tem področju je pomemben, saj so na znanju temelječe poslovne storitve hkrati spodbujevalec in katalizator inovacijskih procesov v gospodarstvu na splošno (Stare, Bučar, 2007).

Tendence v različnih kazalnikih konkurenčnosti nefinančnih tržnih storitev kažejo na izboljševanje in približevanje standardom EU, pri tem pa ima Slovenija zlasti v nadaljnjem razvoju na znanju temelječih storitev še precejšen potencial za rast in izboljšanje konkurenčnosti celotnega gospodarstva. Podoben razvojni vzorec, to je precej hitrejša dohitevanje razvitejših držav v tradicionalnih storitvah (predvsem v prometu in trgovini) v primerjavi s storitvami z visoko dodano vrednostjo, je značilen tudi za druge nove članice EU, ki glede strukture nefinančnih tržnih storitev zaostajajo za Slovenijo⁴³. Slednje kaže, da je razvojno dohitevanje na področju na znanju temelječih storitev težavnejše kot pri tradicionalnih storitvah in zahteva še korenitejše premike na področjih raziskav in razvoja, inovacij, izobraževanja ter potrebo po čimvečji usklajenosti politik na teh področjih. Za povečanje konkurenčnosti pa je nujno tudi učinkovito izvajanje nadzora konkurence prek ustreznih institucij, kjer je bilo v Sloveniji do zdaj še precej pomanjkljivosti, ki zadevajo premalo aktivno vlogo regulatorjev.

1.3.2 Finančne storitve

Kazalniki razvitosti slovenskega finančnega sektorja⁴⁴ kažejo, da je zaostanek za evropskim povprečjem še vedno precej visok, se pa v zadnjih letih nekoliko hitreje zmanjšuje. V letih 2006 in 2007 je do največjega napredka prišlo na področju bančništva in trga kapitala. Kljub temu pa ima Slovenija ravno pri kazalniku bilančne vsote bank v primerjavi z BDP največji razvojni zaostanek, saj dosega le dobro tretjino povprečja EMU. Nekoliko hitrejši napredek na področju bančnega sektorja, ki je med bolj koncentriranimi v EU⁴⁵, opažamo šele zadnjih nekaj let, ko so se zaradi vstopa v EMU občutno znižale obrestne mere, prav tako pa je bilo bistveno omejeno tudi devizno tveganje. Do leta 2006 je imela Slovenija največji razvojni zaostanek na področju trga kapitala, ob visoki rasti vrednosti delnic, ki kotirajo na Ljubljanski borzi, pa je kazalnik tržne kapitalizacije delnic glede na BDP v tem letu dosegel približno dve petini, v letu 2007 pa že skoraj dve tretjini evropskega povprečja. Na področju zavarovalništva je bila Slovenija po zadnjih podatkih za leto 2006 na ravni 60 % evropskega povprečja. Na tem segmentu finančnih storitev se postopoma v korist razvitejših finančnih storitev (življenjska

⁴¹ Prva objava, SURS, 28. 4. 2008, za druge države EU še ni podatkov.

⁴² Glej tudi indikator *Inovacijsko aktivna podjetja* ter poglavje 2.2.

⁴³ Za države EU-12 (države, ki so v EU vstopile v letih 2004 in 2007) je v povprečju značilen višji delež prometa in trgovine ter nižji delež nepremičninske dejavnosti in poslovnih storitev kot v Sloveniji (gl. Koprivnikar Šušteršič et al, 2008).

⁴⁴ Glej tudi indikatorje *Bilančna vsota bank*, *Tržna kapitalizacija* in *Zavarovalne premije*.

⁴⁵ Po podatkih ECB je imelo višjo stopnjo koncentracije, merjeno s Herfindahlvim indeksom, le pet držav članic, med njimi tudi Nizozemska, Belgija in Finska, ki imajo precej bolj razvit bančni sektor od Slovenije.

zavarovanja) izboljšuje struktura zavarovalnih premij, ki po zadnjih podatkih predstavljajo slabo tretjino vseh premij oziroma približno polovico evropskega povprečja. Obseg celotnih zavarovalnih premij glede na BDP pa se relativno gledano v primerjavi s povprečjem EU v letih 2005 in 2006 ni povečal.

Bančni krediti še naprej ostajajo najpomembnejši vir zunanega financiranja podjetniškega sektorja. Obseg kreditov se je v letu 2007 povečal že na 80 % BDP, kar je približno dve tretjini vrednosti evropskega povprečja. Razvojni razkorak se je v letu 2007 tako občutno zmanjšal, saj je Slovenija še leto pred tem dosegala dobro polovico evropskega povprečja⁴⁶ (56 %). Rast kreditov se je namreč ob visoki gospodarski aktivnosti v letu 2007 še okrepila in je bila z 32,4 % najvišja v zadnjih 10-ih letih pa tudi precej višja kot v povprečju EU, kjer se je ravno tako pospešila⁴⁷. Največji delež predstavljajo krediti podjetjem, ki so dosegli dobrih 50 % BDP, kar že presega raven evropskega povprečja. Razlog za razmeroma velik pomen bančnih kreditov gre najbrž iskati v tem, da je slovenski finančni sistem bančno zasnovan, prav tako pa tudi v slabši razvitosti finančnega sektorja, saj so druge možnosti za financiranje podjetij precej omejene. To pa predstavlja še dodatno oviro pri pridobivanju finančnih sredstev manjšim podjetjem, saj se banke ne smejo izpostavljati prevelikim tveganjem. Problematika financiranja se bo v prihodnje še povečala, saj pričakujemo, da bodo banke v letu 2008 zaradi mednarodne finančne krize pogoje zadolževanja še zaostrele. Ob tem pa je treba omeniti, da je s sprejetjem Zakona o družbah tveganega kapitala v letu 2007 prišlo do spodbudnih zakonodajnih sprememb glede možnosti financiranja malih perspektivnih podjetij⁴⁸, ki imajo s predvideno ničelno davčno stopnjo za družbe tveganega kapitala⁴⁹ dodatno podporo tudi v davčni zakonodaji.

Dodatno spodbudo za razvoj finančnega sektorja bo verjetno predstavljal tudi začetek privatizacije druge največje banke v letu 2007. Ob pričakovanem pozitivnem vplivu privatizacije na učinkovitost in razvoj banke je treba izpostaviti tudi pomen načina privatizacije za nadaljnji razvoj slovenskega kapitalskega trga. Prodaja je namreč v prvi fazi potekala preko javne ponudbe vrednostnih papirjev, ki je bila prva v Sloveniji. Glede na velik interes vlagateljev bi bila to lahko spodbuda za druge potencialne izdajatelje vrednostnih papirjev za takšen način pridobivanja finančnih sredstev, kar bi pripomoglo k hitrejšemu razvoju trga kapitala v Sloveniji⁵⁰. Večja ponudba naložbeno zanimivih vrednostnih papirjev bi okrepila tudi promet na Ljubljanski borzi, s tem pa bi se izboljšala likvidnost kapitalskega trga, ki še naprej ostaja nizka, saj ne dosega niti tretjine ravni razvitejših držav.

Finančne storitve, ki so bile med storitvami v preteklosti še posebej slabo razvite, so s prevzemom evra dobile dodatno razvojno spodbudo, kar se je odrazilo tudi v

⁴⁶ Podatki za EU ne vključujejo Združenega kraljestva.

⁴⁷ V povprečju držav EU se je obseg kreditov okrepil za 11,9 %, v EMU pa za 11,3 %, kar je za 1,9 odstotne točke več kot leto pred tem.

⁴⁸ Zakon o družbah tveganega kapitala (Ur.l. RS, št. 92/2007) zagotavlja, da bo glavna dejavnost tovrstnih družb vlaganje tveganega kapitala v perspektivna mala in srednja podjetja, ki za svojo rast niso sposobna pridobiti zadostnih virov na finančnem trgu.

⁴⁹ Skladno z Zakonom od dohodka pravnih oseb ničelna stopnja velja za družbe tveganega kapitala od dejavnosti naložb tveganega kapitala.

⁵⁰ Vendar pa trenutne razmere na kapitalskih trgih niso najbolj naklonjene tovrstnemu načinu financiranja.

nekoliko hitrejšem dohitevanju razvitejših članic EU. Ob visokih rasteh varčevanja in kreditov ter drugih finančnih naložb, ki so bile ob ugodnih vplivih, povezanih s prevzemom evra, spodbujene tudi z visoko gospodarsko aktivnostjo, se je zmanjševanje razvojnega zaostanka za evropskim povprečjem v zadnjih letih nekoliko pospešilo, pri čemer pa je razkorak do razvitejših držav glede na precejšen izhodiščni zaostanek še vedno velik.

2. Učinkovita uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta

Usmeritve SRS: Za učinkovito ustvarjanje, dvosmerni pretok in uporabo znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta SRS poudarja naslednje prioritete: izboljšati kakovost terciarnega izobraževanja in vzpodbujati vseživljenjsko izobraževanje ter povečati učinkovitost in obseg vlaganj v raziskave in tehnološki razvoj.

2.1. Izobraževanje in usposabljanje

Izboljševanje izobrazbene sestave odraslega prebivalstva⁵¹ se je nadaljevalo tudi v letu 2007. V zadnjem letu se je povečal predvsem delež prebivalstva s terciarno izobrazbo, tako da se je Slovenija močno približala povprečju EU. Povečuje se tudi povprečno število let šolanja odraslega prebivalstva, ki pa je še nižje od povprečja držav OECD. Izboljševanje izobrazbene strukture je posledica večje vključenosti v izobraževanje⁵² in povečanja števila diplomantov.

Skladno s ciljem Strategije razvoja Slovenije se povečuje tudi vključenost mladih v terciarno izobraževanje. Število vpisanih v terciarno izobraževanje v razmerju do števila prebivalcev v starosti 20–29 let je v Sloveniji v obdobju 2000–2006 naraščalo hitreje kot v večini drugih evropskih držav in hitreje od evropskega povprečja⁵³. Narašča tudi vključenost generacije v vpisni starosti in se postopno približuje cilju SRS, skladno s katerim naj bi dosegla vsaj 55 %⁵⁴. Visoka vključenost je lahko posledica odlaganja vstopa na trg dela in s tem povečevanja zaposlitvenih možnosti za posameznika⁵⁵. K visokemu deležu vključenih v terciarno izobraževanje pa v Sloveniji poleg izobraževalnega motiva verjetno prispevajo tudi drugi dejavniki, kot so odsotnost šolnin pri rednih študentih, možnost subvencionirane prehrane in dela preko študentskih servisov. Vključevanje v izobraževanje zaradi drugih motivov je lahko problematično z vidika vpliva na izvajanje študija, saj verjetno do določene mere zmanjšuje njegovo učinkovitost.

Razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja⁵⁶ je visoko in zmanjšuje možnosti za večjo kakovost študija. Hitremu naraščanju števila vpisanih v terciarno izobraževanje je v Sloveniji sledila tudi rast števila pedagoškega osebja, vendar pa se število študentov na pedagoškega delavca v zadnjih letih ni bistveno spremenilo in tako močno zaostaja za večino evropskih

⁵¹ Glej indikatorja *Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo* in *Povprečno število let šolanja odraslega prebivalstva*.

⁵² Delež mladih, starih 20–24 let, vpisanih v terciarno izobraževanje, se je v obdobju 2000–2006 povečal za 12,9 o. t. in je v letu 2006 dosegel 45,1%, medtem ko se je v povprečju EU-27 povečal za 4,2 o. t. ter v letu 2005 dosegel 28,2%.

⁵³ V Sloveniji se je število vpisanih v terciarno izobraževanje v razmerju do števila prebivalcev v starosti 20–29 let v obdobju 2000–2006 povečalo za 11,2 o. t. in je v letu 2006 doseglo 39,5 %, v povprečju EU-27 pa je povečanje znašalo 4,7 o. t. ter v letu je 2005 doseglo 28,4 %.

⁵⁴ Po naših izračunih je delež vključenih 20-letnikov v terciarno izobraževanje v študijskem letu 2007/2008 znašal 54,8%.

⁵⁵ Stopnje zaposlenosti visoko izobraženih so višje od stopenj zaposlenosti srednje in nizko izobraženih.

⁵⁶ Razmerje med številom študentov in pedagoškega osebja je eden izmed indikatorjev kakovosti v terciarnem izobraževanju, pri čemer manjše razmerje implicira boljše kakovost.

držav⁵⁷. K večji kakovosti terciarnega izobraževanja bi prispevala tudi večja mednarodna mobilnost študentov⁵⁸ in visokošolskih učiteljev, ki je še vedno skromna. Glede na velik pomen, ki ga ima kakovost izobraževanja za gospodarski razvoj⁵⁹, bo tudi v prihodnje potrebno nadaljevati s spremembami za povečanje kakovosti študija.

Slabe možnosti za kakovosten pedagoški proces in drugi neizobraževalni motivi za vključenost v izobraževanje vplivajo na učinkovitost študija, ki ostaja nizka. Delež diplomantov univerzitetnega dodiplomskega študija, ki so od vpisa do diplome potrebovali več kot pet let, se je v letu 2006 povečal na 79,2 %⁶⁰. Skupni delež ponavljalcev na visokošolskem dodiplomskem študiju se znižuje⁶¹, pri tem pa ostaja na nekaterih zavodih visok delež ponavljalcev v prvem letniku študija. V primerjavi z drugimi evropskimi državami je povprečen čas trajanja študija med najdaljšimi, stopnje preživetja⁶² pa nižje kot v večini evropskih držav. V prihodnjih letih se bo čas trajanja študija zaradi uvajanja bolonjskih študijskih programov predvidoma skrajševal. Za zdaj je število diplomantov bolonjskih študijskih programov še majhno⁶³, zato je njihov vpliv na povprečno trajanje visokošolskega študija še nizek.

Vključenost v vseživljenjsko učenje, ki je pomembno za zaposljivost in produktivnost posameznika, je v Sloveniji relativno visoka, skromnejša pa je vključenost starejših in manj izobraženih. Po izsledkih ankete o delovni sili je vključenost v vseživljenjsko učenje⁶⁴ že tretje leto zapored upadla in je leta 2007 znašala 14,8%, kar pa je še vedno precej nad povprečjem EU-27 (9,7 % v letu 2007) in tudi višje kot leta 2003. Z vidika gospodarskega razvoja in staranja prebivalstva pa predstavlja izziv skromna vključenost manj izobraženih in starejših.

Izdatki za izobraževanje so v Sloveniji relativno visoki, kar je posledica visoke vključenosti mladih v izobraževanje. Celotni javni izdatki za izobraževanje, izraženi v odstotku od BDP, se v zadnjih letih niso bistveno spreminjali, dosegajo pa precej višjo raven od povprečja držav EU in nižjo od skandinavskih držav. Velik del celotnih javnih izdatkov predstavlja transferi gospodinjstvom, ki pa se iz leta v leto zmanjšujejo⁶⁵. Visoko se Slovenija uvršča tudi po deležu celotnih izdatkov za izobraževalne ustanove. Pri teh se zmanjšuje delež zasebnih sredstev, vendar je na terciarni ravni še vedno med najvišjimi v EU⁶⁶. Za terciarno raven je

⁵⁷ Podrobneje glej indikator *Razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja*.

⁵⁸ Delež tujih študentov v skupnem številu študentov je v Sloveniji v letu 2006/2007 znašal 1,3% in je eden najnižjih v primerjavi z drugimi evropskimi državami.

⁵⁹ To na primer dokazuje študija Hanusek, Wossman, 2007.

⁶⁰ V letu 2005 77,7 %.

⁶¹ V šolskem letu 2006/2007 je delež osipnikov znašal 12,4 %.

⁶² Ang. »survival rates« in predstavlja v odstotkih izraženo razmerje med številom diplomantov izbranega študijskega programa v terciarnem izobraževanju in številom brucev, vpisanih pred »n« leti.

⁶³ V šolskem letu 2007/2008 je delež vpisanih na bolonjske programe na visokošolskem študiju 24,8-odstoten.

⁶⁴ Indikator meri vključenost prebivalstva, starega 25–64 let v izobraževanje in usposabljanje v obdobju štirih tednov pred izvajanjem ankete o delovni sili. Indikator je izračunan na osnovi letnega povprečja in se ne nanaša le na eno četrtletje v letu. Ta sprememba izračuna je bila uvedena oktobra 2006. Strokovnjaki Evropske komisije opozarjajo, da je indikator metodološko pomanjkljiv. Problematično je predvsem merjenje udeležbe v izobraževanju in usposabljanju v zadnjih tednih pred izvajanjem ankete, saj tako čas anketiranja močno vpliva na rezultat.

⁶⁵ Glej indikator *Javni izdatki za izobraževanje*.

⁶⁶ Glej indikator *Javni in zasebni izdatki za izobraževalne ustanove*.

manj ugodna slika glede izdatkov na udeleženca izobraževanja, ki se ob precejšnjem zaostanku za povprečjem EU v zadnjih letih še zmanjšujejo. Razkorak med po eni strani visokimi celotnimi izdatki za izobraževalne ustanove terciarnega izobraževanja in po drugi strani nizkimi letnimi izdatki na študenta, če se primerjamo z drugimi evropskimi državami, je v veliki meri povezan z visoko stopnjo vključenosti v terciarno izobraževanje.

Naraščanje vključenosti v terciarno izobraževanje spremlja strukturni problem zaposlovanja mladih diplomantov. Kramberger (2007, str. 129) meni, da lahko ujemalni problem⁶⁷ pojasni razloge težav pri prehodu mladih iz šol v zaposlitev. Mednarodna primerjava (ne)uspešnosti vse težjega preboja mladih diplomatov do varnejše zaposlitve za leto 2000 ugotavlja, da tovrstni problem v Sloveniji ni bil izrazito velik, če primerjamo stopnjo delovne aktivnosti vseh prvih iskalcev zaposlitve. Po ocenah istega avtorja (2007) pa se je stanje od leta 2000 do leta 2005 poslabšalo. Povpraševanje po delavcih s terciarno izobrazbo raste v povprečju počasneje kot število diplomantov. Absorpcijska sposobnost gospodarstva⁶⁸ je bila v obdobju 1999–2003 nizka, po letu 2004 pa se je po naši oceni za diplomante s terciarno izobrazbo izboljšala in presega 100 %. Neskladje med ponudbo in povpraševanjem, ki povzroča težave pri zaposlovanju mladih diplomantov in povečuje število registriranih brezposelnih s terciarno izobrazbo, postaja tako pretežno strukturnega značaja. Problem zaposlovanja mladih je povezan tudi z visokim deležem diplomantov na področju družboslovja, kjer ponudba presega povpraševanje. Število registrirano brezposelnih s terciarno izobrazbo se je v letu 2007 sicer nekoliko zmanjšalo, vendar manj kot število vseh brezposelnih in ostaja še vedno za 50,1 % večje kot v povprečju leta 2000.

Strukturni problemi na trgu dela so povezani s strukturo vpisa v srednje šole in v terciarno izobraževanje, kjer pa se pri slednjem že kažejo pozitivni premiki. V strukturi vpisanih v srednje šole se je v obdobju 2000/2001–2007/2008 najbolj povečal delež vpisanih na gimnazije, nekoliko višji je bil tudi delež mladih, vpisanih v 4- in 5- letne tehniške in druge strokovne programe, ki se postopno povečuje od šolskega leta 2001/2002 dalje. Delež vpisanih na 2- letne nižje in 3- letne srednje poklicne programe pa se je v obdobju 2000/2001–2007/2008 močno zmanjšal⁶⁹. Na trgu dela se to odraža kot pomanjkanje določenih poklicnih profilov. Struktura vpisa na ravni terciarnega izobraževanja kaže na ohranjanje dolgoletnega problema premajhnega zanimanja za študij področij naravoslovja in tehnike⁷⁰. Delež vpisanih na študij naravoslovja in tehnike je v šolskem letu 2000/01 znašal 22,5 %, v šolskem letu 2007/08 pa se je povečal na 24,1 % in v letu 2006 (zadnji primerljivi podatki za EU) z 21,1 % zaostajal za povprečjem EU-27 (24,0 %). Pozitivno pa je, da število vpisanih na tem področju narašča. Te probleme identificira tudi v letu 2007 sprejeta Resolucija o nacionalnem

⁶⁷ Kramberger (2007, str. 128) pravi, da se ujemalni problem pojavi, kadar se ljudje s podobno izobrazbo začno razporejati po zelo različnih poklicih. Če je na primer poklicna razpršenost prevelika, se izvirno znanje hitro izgublja. Če pa je razpršenost premajhna (na delovnih mestih prevladuje specifično znanje), se lahko pojavijo zastoji v tej smeri pri zaposlovanju.

⁶⁸ Opredeljena kot razmerje med številom nadomestnih in novih delovnih mest z zahtevano stopnjo izobrazbe in številom diplomantov iste stopnje izobrazbe v posameznem koledarskem letu.

⁶⁹ Delež vpisanih na gimnazije se je povečal za 7,4 o. t. na 39,8 %, v 4- in 5-letne programe za 2,1 o. t., v 2- in 3- letne programe pa se je znižal za 10,4 o. t. na 17,1 %.

⁷⁰ Področje naravoslovje in tehnika zajema vpis na področja znanosti, matematike, računalništva, tehnike, proizvodnih in predelovalnih tehnologij ter gradbeništva.

programu visokega šolstva in predvideva določene usmeritve in ukrepe za nadaljnje povečanje zanimanja za študij naravoslovja in tehnike⁷¹.

Slovenija je v zadnjih letih naredila nekatere v SRS predvidene korake za izboljšanje kakovosti izobraževanja. V novembru 2007 je bila sprejeta Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva Republike Slovenije 2007–2010. Prav tako je bila opravljena prenova programov v višjem strokovnem izobraževanju, uveden je bil tudi kreditni sistem. Decentralizacija visokega šolstva že poteka, širi se tudi mreža visokošolskih zavodov, pri tem so za zdaj novi visokošolski zavodi nastajali predvsem na področju družboslovja, ne pa še tudi na področju naravoslovno tehničnih programov, kot je predvideno v SRS. V akcijskem načrtu SRS so bile za leto 2006 predvidene tudi spremembe sistema financiranja visokega šolstva, tako da bi bolj nagrajeval raziskovalno delo v povezavi z uporabniki rezultatov, ki pa še niso bile uresničene.

2.2. Raziskave, razvoj, inovacije in uporaba informacijsko-komunikacijskih tehnologij

*Gibanja na področju raziskovalno-razvojne dejavnosti (RRD) v zadnjih dveh letih (2005–2006) kažejo na pozitivne premike, tako da Slovenija zmanjšuje razvojni zaostanek na tem področju. **Delež bruto domačih izdatkov za raziskovalno-razvojno dejavnost** v BDP se povečuje že od leta 2004 naprej, največji napredek pa je bil dosežen v letu 2006, ko je delež dosegel 1,59 % BDP, kar je največ do sedaj. Po letu 2003 je bila rast izdatkov za RRD v Sloveniji višja od rasti BDP, ki je bila relativno visoka, medtem ko so izdatki za RRD kot delež BDP v državah OECD in EU stagnirali. Posledično je Slovenija zmanjšala zaostanek za povprečjem EU-27 na 0,25 o. t., kar je do zdaj najmanjša razlika. Tako kot v preteklih letih je tudi v letu 2006 Slovenija za RRD namenila največji delež BDP med novimi članicami, prehitela pa tudi nekatere stare članice⁷². Ne glede na omenjena ugodna gibanja pa bo za doseganje barcelonskega cilja 3 % v BDP⁷³, tako kot v celotni EU, tudi v Sloveniji verjetno potrebno daljše obdobje, kot je bilo prvotno predvideno z razvojnimi dokumenti.*

*Pozitivne spremembe se kažejo tudi v **strukturi financiranja RRD** v smeri krepitve vloge poslovnega sektorja, ki so tudi posledica ukrepov ekonomske politike. Največje realno povečanje izdatkov za RRD je v letu 2006 dosegel poslovni sektor (22,6 %), po tem ko so njegovi izdatki za RRD med letoma 2003 in 2005 v povprečju realno stagnirali. Ob tem je poslovni sektor največji financer v strukturi celotnih vlaganj v RRD (59,3 %), vendar pa v najbolj naprednih državah EU, kjer so tudi celotni izdatki za RRD veliko višji kot v Sloveniji, poslovni sektor financira znatno večji delež vlaganj za RRD⁷⁴. V povezavi s*

⁷¹ Resolucija (Uradni list 94/2007) predvideva diferencirano štipendijsko politiko (novi Zakon o štipendiranju, ki se bo začel izvajati jeseni 2008, že predvideva dodatke štipendijam za področje izobraževanja), ustrezna merila financiranja visokošolskih zavodov zaradi spodbujanja vpisa v naravoslovne, tehniške študije in zdravstvene programe, ukrepe za spodbujanje zanimanja za naravoslovje med mladimi in načrtno usmerjanje tehniško usmerjenih mladih raziskovalcev v raziskovalna in pedagoška mesta visokošolskih zavodov in v podjetniški sektor.

⁷² Glej indikator *Bruto domači izdatki za razvojno-raziskovalno dejavnost*.

⁷³ Pri tem naj bi poslovni sektor dosegel 2 %, javni sektor pa 1 % vlaganj za RRD v BDP.

⁷⁴ Npr. v Nemčiji in na Finskem (2005: 67,6 % oz. 66,9 %).

krepitevijo izdatkov poslovnega sektorja za RRD postopno narašča tudi relativni delež raziskovalcev, ki so tam zaposleni⁷⁵. Kljub temu struktura raziskovalcev še precej odstopa od povprečja v EU, kjer je delež raziskovalcev v poslovnem sektorju skoraj 50-odstoten. Čeprav razmeroma pozno se tudi v Sloveniji tako kot drugod v razvitih državah podpirna politika za spodbujanje vlaganj v RRD in inovacije usmerja iz neposredne podpore RRD v poslovnem sektorju tudi v davčne olajšave in krepitev povezav med raziskovalno sfero in podjetniškim sektorjem. Visoka rast izdatkov poslovnega sektorja za financiranje RRD v letu 2006 je tako tudi posledica razširitve upravičenih stroškov za olajšave za RRD, saj se je njihov obseg v tem letu povečal za več kot 20-krat v primerjavi z letom 2005⁷⁶.

Število slovenskih patentnih prijav na Evropskem patentnem uradu (EPU) se povečuje ob hkratnem zmanjšanju zaostanka za evropskim povprečjem. Slovenija je v obdobju 2000–2004⁷⁷ povečala število patentnih prijav na milijon prebivalcev s 25,5 na 53,8 in zaseda 13. mesto med članicami EU-27. Uvršča se pred vse nove in tudi pred nekatere stare članice, kar je razumljivo glede na dejstvo, da imajo države z višjimi izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost tudi večje število patentnih prijav (Key Figures, 2007). Čeprav je zaostanek Slovenije za povprečjem EU-27 (v letu 2004 112 patentnih prijav na milijon prebivalcev), pa tudi za najbolj razvitimi članicami ogromen (npr. Nemčija 282), velja kot uspeh poudariti dejstvo, da je Slovenija zaostanek v omenjenem obdobju prepolovila.

Inovacijska aktivnost podjetij se je v obdobju 2004–2006 precej povečala v primerjavi s prejšnjim obdobjem, še posebej v storitvah. Zadnji razpoložljivi podatki za obdobje 2004–2006 kažejo, da je bilo v Sloveniji inovacijsko aktivnih 35,1 % podjetij. Po zadnjih podatkih za EU, ki so na voljo za obdobje 2002–2004, je bil delež podjetij, ki inovirajo, v povprečju v EU 39,5-odstoten. Največji napredek glede inovacijske aktivnosti je bil dosežen v storitvenih dejavnostih, kjer se je delež inovacijsko dejavnih podjetij zvišal s 16 % v letih 2002–2004 na 26,8 % v letih 2004–2006. Napredek je spodbuden zlasti v luči podatkov za predhodno obdobje (2002–2004), ki so kazali na veliko zaostajanje Slovenije za EU prav na področju inoviranja v storitvah⁷⁸. Še vedno pa ima Slovenija na tem področju precej možnosti za izboljšanje, saj je razumevanje inovacij osredotočeno predvsem na tehnološke spremembe, procesi inoviranja v storitvah pa so manj poznani. Pregled obstoječih ukrepov in mehanizmov v podporo

⁷⁵ 38,8 % vseh raziskovalcev v letu 2006.

⁷⁶ Obseg davčnih olajšav je po podatkih Ministrstva za finance v letu 2006 znašal kar 13,9 mrd SIT, leta 2005 pa komaj 0,6 mrd SIT. Visoka rast je posledica razširitve upravičenih stroškov za uveljavljanje olajšave, med katere se skladno z Zakonom o davku od dohodkov pravnih oseb, ki je začel veljati 1. 1. 2006, poleg nakupa opreme za raziskave in razvoj, šteje tudi nakup raziskovalno-razvojnih storitev od zunanjih izvajalcev ter stroški izvajanja notranje RRD. Pozitivni učinki davčnih olajšav za naložbe v RRD so se nadaljevali tudi v letu 2007, saj je znesek teh olajšav po predhodnih podatkih znašal 60,6 mio EUR oz. 14,5 mrd SIT, poleg tega pa je treba upoštevati še regijske davčne olajšave za raziskave in razvoj, ki so znašale 5,7 mio EUR oz. 1,3 mrd SIT (Predhodni podatki Ministrstva za finance o R&R olajšavah v letu 2007, 2008).

⁷⁷ Podatki za leto 2004 so začasni.

⁷⁸ Po podatkih za obdobje 2002–2004 so storitvena podjetja v Sloveniji po tem kazalniku zaostajala za vsemi članicami EU, z izjemo Bolgarije. Med vsemi vrstami storitev je bila inovacijska aktivnost najvišja v poslovnih storitvah, ki intenzivno uporabljajo informacijsko-komunikacijske tehnologije in znanje. Podjetja iz teh dejavnosti so v članicah EU dosegala vsaj tako raven inovacijske aktivnosti kot podjetja iz predelovalnih dejavnosti, edini izjemi glede tega sta bili Slovenija in Ciper (gl. tudi poglavje 1.3.1.).

inovacijam kaže, da ti večinoma ne spodbujajo inovacij v storitvah, ki so pretežno organizacijske narave ali pa zadevajo spremembe v modelih trženja. Razpisna dokumentacija, ki jo morajo predložiti prijavitelji, in evalvacijski kriteriji so naravnani na tehnološke inovacije, kar otežuje, da bi se na razpis prijavila storitvena podjetja (Stare, Bučar, 2007a).

*Za izboljševanje rezultatov na področju raziskovalno-razvojne dejavnosti, patentov in inovacijske aktivnosti je posebej pomembno zadostno število **kadrov na področju naravoslovja in tehnike**, kjer se položaj v Sloveniji izboljšuje, vendar razmeroma počasi. Število diplomantov na področju naravoslovja in tehnike se je v obdobju 2000–2007⁷⁹ povečalo, vendar je bila rast nižja kot v večini drugih evropskih držav⁸⁰. Slovenija zaostaja za povprečjem EU po številu diplomantov na področju naravoslovja in tehnike na 1.000 prebivalcev in po deležu teh diplomantov v skupnem številu diplomantov⁸¹. Z vidika zagotavljanja ponudbe teh diplomantov na trgu dela predstavlja problem predvsem počasno povečevanje njihovega števila, saj se je ob hitri rasti skupnega števila diplomantov v terciarnem izobraževanju v obdobju 2000–2007 njihov delež precej zmanjšal. Zato bi bilo treba tudi v prihodnje na področju naravoslovja in tehnike še povečevati vpis in tudi kakovost študija. Odziv politike v smeri sprejetja ukrepov za povečanje vpisa na področju naravoslovja in tehnike predstavlja novi zakon o štipendiranju, ki bo v določeni meri spodbujal vpis na deficitarne smeri študija. Aktivnejšo vlogo pri spodbujanju vpisa bi morala prevzeti tudi podjetja, ki diplomante s teh področij potrebujejo.*

*Na področju uporabe **informacijsko-komunikacijskih tehnologij (IKT)** se je močno izboljšal širokopasovni dostop gospodinjem do interneta, širjenje uporabe interneta pa se je nekoliko upočasnilo. V prvem četrtletju leta 2007 je v Sloveniji internet uporabljalo 53 % prebivalstva v starosti 16–74 let ali 2 o. t. več kot leto prej. Zaradi hitrejši rasti uporabe interneta v EU, ki se je v letu 2007 povzpela na 57 % prebivalstva, je Slovenija prvič povečala zaostanek⁸². Na upočasnitev širjenja uporabe interneta v Sloveniji kaže tudi dejstvo, da so v letu 2007 tri nove članice po razširjenosti uporabe interneta prehitele Slovenijo, v letu 2006 pa je boljši rezultat dosegla le Estonija. Eden izmed razlogov za takšna gibanja je tudi struktura uporabnikov interneta, saj v Sloveniji precej manj kot v EU internet uporabljajo manj izobraženi in starejši prebivalci, med mladimi in visoko izobraženimi pa je uporaba interneta višja od evropskega povprečja. Po drugi strani Slovenija prehiteva povprečje EU glede dostopa gospodinjem do interneta. Spodbudno je tudi to, da se dostop povečuje predvsem zaradi rasti širokopasovnega dostopa do interneta⁸³, ki ga je v letu 2007 imelo že 44 % gospodinjem, nekoliko več kot v EU. S tem si Slovenija ustvarja ugodno izhodišče za večjo uporabo IKT; smernice v svetu dajejo poudarek krepitvi širokopasovnega dostopa do interneta, ki omogoča uporabo široke množice storitev elektronskega poslovanja. Uporaba interneta predstavlja podlago za*

⁷⁹ V letu 2007 je bilov primerjavi z letom 2006 zabeleženo povečanje števila diplomantov.

⁸⁰ Pri tem se Slovenija uvršča v zgornjo polovico evropskih držav glede rasti števila študentov na tem področju.

⁸¹ Glej indikator *Diplomanti na področju naravoslovja in tehnike*.

⁸² Uporaba interneta se je povečala tudi v vseh državah EU z izjemo Danske in Švedske, ki sta bili sicer v letu 2006 državi z najvišjim deležem uporabnikov interneta (prek 80 %).

⁸³ To je povezano tudi z večjimi naložbami v komunikacijsko infrastrukturo, kar potrjujejo podatki Eurostata, saj je Slovenija v obdobju 2004–2006 povečala delež izdatkov za naložbe v komunikacije v BDP s 3,2 % na 3,6 %, medtem ko so se celotni izdatki za naložbe v IKT povečali s 5,3 % na 5,8 % BDP, kar Slovenijo uvršča pred povprečje EU.

napredek na različnih področjih od znanosti, poslovne organizacije, spremljanja okolja, upravljanja transporta do izobraževanja, zdravstva⁸⁴, e-uprave itd. To so tudi področja, kjer bo v prihodnje mogoče spodbuditi čim širši krog uporabnikov za uporabo novih storitev. Čeprav je Slovenija naredila napredek glede uvajanja e-uprave in ima visoko ponudbo storitev e-uprave, pa se število uporabnikov teh storitev, z izjemo poslovnih uporabnikov, v zadnjem letu ni povečalo⁸⁵.

Slovenija je v zadnjih letih dosegla napredek na področju vlaganj v raziskovalno-razvojno dejavnost, izziv v prihodnje pa je predvsem doseči čimvečjo učinkovitost sredstev, ki jih država vlaga v znanje. Slovenija je v preteklih letih že sprejela vrsto ukrepov za učinkovito ustvarjanje in prenos znanja v podjetniški sektor, je pa bilo do zdaj njihovo uresničevanje upočasnjeno. Na to je opozorilo tudi Poročilo Evropske komisije o uresničevanju Lizbonske strategije v letu 2007, ki navaja, da mora Slovenija razviti raziskovalno in inovacijsko strategijo ter okrepiti njeno učinkovito uresničevanje⁸⁶. Z namenom pospeševanja tega procesa je bil v začetku leta 2008 ustanovljen Svet za konkurenčnost (UL RS, 14/08), katerega cilj je izboljšati sodelovanje med podjetniškim sektorjem, institucijami znanja in vlado na področju oblikovanja in izvajanja politik spodbujanja tehnološkega razvoja. V ta namen je bilo ustanovljenih 10 razvojnih skupin, katerih naloga je oblikovanje programov na specifičnih področjih, na katera se bodo koncentrirala javna sredstva. Možnosti za nadaljnji napredek na področju učinkovitosti razvojno-raziskovalnih vlaganj so tudi evalvacija vplivov sprejetih ukrepov ter oblikovanje celovitega in stabilnega okvira inovacijske politike z jasno razmejitvijo pristojnosti različnih ministrstev in agencij ter koordinacijo njihovega delovanja⁸⁷ (INNO-Policy TrendChart Report on Slovenia, 2007).

⁸⁴ Z vidika prihodnjega razvoja in upoštevajoč staranje prebivalstva je treba upoštevati, da je iskanje informacij, povezanih z zdravjem, postalo eno najpogostejših področij uporabe interneta odraslih prebivalcev (OECD Science, Technology and Industry Scoreboard, 2007).

⁸⁵ Glej indikator *Raba interneta*.

⁸⁶ Priporočilo Sveta EU o posodobitvah širših smernic ekonomskih politik držav članic in Skupnosti v letu 2008 ter o izvajanju politik zaposlovanja držav članic, marec 2008.

⁸⁷ Npr. opaziti je velike razlike pri javnih razpisih različnih ministrstev glede dokumentacije in kriterijev, ki jih morajo izpolniti prijavitelji ter tudi glede postopkov evalvacije in izbire med prijavitelji.

3. Učinkovita in cenejša država

Usmeritve SRS v okviru tretje prioritete segajo na tri področja. Prvo je razvojno prestrukturiranje javnih financ, ki obsega zmanjšanje javnofinančnih odhodkov v deležu bruto domačega proizvoda za najmanj dve odstotni točki, prestrukturiranje odhodkov v smeri prioritet strategije in absorpcije sredstev Evropske unije ter celovita davčna reforma s cilji razbremenitve dela, spodbujanja konkurenčnosti in zaposlovanja ter poenostavitve davčnega sistema. Drugo je povečevanje institucionalne konkurenčnosti in učinkovitosti države, ki vključuje zmanjšanje lastniške vloge države v gospodarstvu, izboljšanje kakovosti predpisov in zmanjševanje administrativnih bremen, uvajanje javno zasebnega partnerstva pri infrastrukturnih naložbah in javnih službah ter učinkovitejše delovanje uprave. Tretje področje je izboljšanje delovanja pravosodnega sistema z večjo učinkovitostjo in zmanjševanjem sodnih zaostankov.

3.1. Kakovost javnih financ

Zniževanje izdatkov sektorja država⁸⁸ v primerjavi z BDP, ki poteka že od leta 2001, se je v zadnjih dveh letih še okrepilo, s čimer je bil tudi dosežen cilj SRS o znižanju izdatkov za 2 odstotni točki do leta 2008. V letu 2006 so izdatki sektorja država znašali 45,3 % BDP, kar je za 2,9 odstotne točke manj kot leta 2001, ko so se začeli zniževati. V letu 2007 so se znižali še za nadaljnji 2 odstotni točki na 43,3 % BDP. Izdatki, izraženi kot odstotek BDP, so bili leta 2007 nižji od povprečja članic EU, njihovo znižanje pa je bilo v tem letu tudi intenzivnejše kot v EU⁸⁹.

Ekonomska struktura izdatkov kaže, da sta se v letu 2007 v primerjavi z BDP najbolj znižali dve največji postavki – socialna nadomestila in sredstva za zaposlene. Znižanju socialnih nadomestil v denarju in naravi sta prispevali postavki pokojnine in drugi transferji⁹⁰. Tendenca zniževanja socialnih nadomestil se kaže že od leta 2002, kar je posledica učinkov pokojninske reforme, po letu 2004, predvsem pa v letu 2007, zaradi uvedbe enotnega mehanizma njihovega usklajevanja z inflacijo in tudi zaradi sprememb pri izplačilih drugih transferjev. Znižanje relativno izraženih sredstev za zaposlene izhaja iz nizke rasti plač na zaposlenega⁹¹ in je prisotno že od leta 2004, ko se namensko zbirajo sredstva za odpravljanje plačnih nesorazmerij. Veliko znižanje kažejo tudi kapitalski transferji (v obdobju 2000–2007), ker so bile v začetku obdobja med te izdatke vključene tudi vse vojne odškodnine na podlagi izdanih obveznic, prevzemi dolga Slovenskih železnic in izdatki za neto plačila zapadlih garancij države za najete kredite podjetij. Na drugi strani so se v obdobju 2000–2007, predvsem zaradi obveznosti vplačila sredstev v proračun EU po letu 2004, povečali drugi tekoči transferji, povečujejo pa se tudi bruto investicije, kar izhaja iz sofinanciranja iz proračuna EU za izvajanje strukturne in kohezijske politike. Ob upoštevanju zmanjšanja deleža kapitalskih transferjev se je delež javno financiranih naložb v primerjavi z BDP dejansko zmanjšal.

⁸⁸ Podatki, ki se nanašajo na sektor država, so prikazani po metodologiji Evropskega sistema računov – ESA, ki omogoča primerjavo podatkov z državami EU.

⁸⁹ Gl. indikator *Izdatki sektorja država po ekonomski klasifikaciji*.

⁹⁰ Družinski prejemki in starševska nadomestila, transferji za zagotavljanje socialne varnosti, transferji vojnim invalidom, veteranom in žrtvam vojnega nasilja in štipendije.

⁹¹ V primerjavi z letom 2005 so se povečale za 1,5 %, število zaposlenih pa za 1,3 %.

Večino znižanja izdatkov sektorja država po funkcionalni klasifikaciji v obdobju 2001–2006 (zadnji razpoložljivi podatki) v primerjavi z BDP nosijo izdatki za javno upravo, sledijo pa jim izdatki za zdravstvo in izdatki za socialno zaščito. Izdatki za javno upravo se znižujejo celotno obdobje, najbolj v letih 2002 in 2006. Zniževanje izdatkov za zdravstvo izhaja iz obdobja 2003–2005, v letu 2006 pa so obdržali raven iz leta 2005. Izdatki za socialno zaščito so se znižali v zadnjih dveh letih, od tega večinoma v letu 2006. Malenkostno znižanje je prisotno tudi pri drugih namenih, izjemi sta obramba ter rekreacija, kultura in religija, kjer je v zadnjih letih opazen rahel porast izdatkov, ter stanovanjske dejavnosti in urejanje okolja ter izobraževanje, kjer v obdobju 2001–2006 v deležih v BDP ni prišlo do sprememb. V primerjavi z drugimi državami članicami EU, je Slovenija v letu 2005⁹² zasedala tretje mesto pri izdatkih za izobraževanje, podpovprečno malo sredstev pa namenja stanovanjski dejavnosti in urejanju okolja ter varstvu okolja.

Spremembe strukture izdatkov sektorja država v smeri usmeritev SRS in absorpcije sredstev Evropske unije so bile do vključno leta 2006 (zadnji razpoložljivi podatki) minimalne, kar je tudi posledica preusmeritve nekaterih aktivnosti iz sektorja država v druge institucije in v druge javnofinančne instrumente (davčne olajšave, posojila, garancije ipd.), ki jih izdatki sektorja država ne zajamejo. Večje premike lahko pričakujemo v naslednjih letih, saj predlagani in delno že sprejeti razvojni programi do leta 2009 povečujejo delež razvojno usmerjenih izdatkov v strukturi vseh izdatkov⁹³. Do večjih javno-zasebnih investicijskih projektov še ni prišlo, institucionalne podlage, ki to omogočajo, pa so že bile sprejete. Izvedba nekaterih projektov v javno-zasebnem partnerstvu pa je predvidena tudi v Resoluciji o nacionalnih razvojnih projektih za obdobje 2007–2013⁹⁴.

Na področju industrijske politike subvencije spet naraščajo⁹⁵, najhitreje rastejo so subvencije za kmetijstvo. Leta 2007 so bile subvencije v Sloveniji za več kot tretjino (36,4 %) višje od povprečja EU-27⁹⁶, subvencije za kmetijstvo pa so že krepko presegle polovico vseh subvencij. Med nekmetijskimi nameni subvencij postopno prihaja do pozitivnih preobrazb, saj v državnem proračunu na pomenu pridobivajo subvencije, ki sodijo med učinkovitejše pospeševalce gospodarske rasti in razvoja (subvencije za tehnološki razvoj ter majhna in srednje velika podjetja). Problematična ostaja delitev subvencij na prejemnike⁹⁷ (zlasti pri gospodarskih družbah), saj se na eni strani povečuje koncentracija (10 % prejemnikov prejme več kot 90 % vseh subvencij), na drugi pa velika razdrobljenost (zelo veliko prejemnikov prejme le simbolične zneske). Med prejemniki velikih subvencij je tudi vse več podjetij, ki imajo v panožni skupini potencialno tržno moč⁹⁸, nejasna pa je tudi njihova učinkovitost, saj le-te

⁹² Za leto 2006 so na razpolago še nepopolni podatki.

⁹³ Državni razvojni program Republike Slovenije za obdobje 2007–2013, 2008.

⁹⁴ Predvideni projekti iz Resolucije so že vključeni v načrt razvojnih programov v Proračunu RS za leti 2008 in 2009.

⁹⁵ Uradni podatki o subvencijah kažejo zelo različna gibanja. Po nacionalnih računih so se v obdobju 2000–2005 zniževale, v letu 2006 nekoliko narasle, v letu 2007 pa spet znižale (Temeljni agregati sektorja država, 2008). Po državnih finančnih statistiki pa naraščajo od leta 2002 naprej (Konsolidirana bilanca javnega financiranja, 2008).

⁹⁶ Slovenija: 1,5 %; EU-27: 1,1 % BDP (Subsidies paid by general government, Eurostat, 2008).

⁹⁷ Analiza je bila opravljena za obdobje 2003–2005 na podlagi podatkov o subvencijah, ki so povezane s poslovanjem, kot jih izkazujejo gospodarske družbe v zaključnih računih.

⁹⁸ Najmanj 40-odstotni delež v panožni skupini.

prejemajo pretežno podjetja, ki poslujejo slabše od podjetij, ki subvencij ne prejemajo (Murn, 2007). Subvencije še vedno v znatni meri služijo kot mehanizem preživetja »starih« velikih podjetij in ne kot mehanizem pospeševanja razvoja perspektivnih podjetij. Tudi tiste subvencije v kmetijstvu, ki imajo značaj državnih pomoči⁹⁹, so v Sloveniji v veliki meri usmerjene v subvencioniranje tekočih aktivnosti in odpravljanje škod, v povprečju držav Evropske unije, še posebno v nekaterih državah članicah, pa v investicije (State aid Scoreboard, 2008).

Ocene o obremenitvi z davki in prispevki za leti 2006 in 2007 kažejo prve učinke davčne reforme. V letih 2006 in 2007 je vlada v okviru davčne reforme, ki je bila izvedena na podlagi usmeritev Strategije razvoja Slovenije, sprejela vrsto sprememb davčnih predpisov (o dohodnini, davku na izplačane plače, davku na dohodek pravnih oseb in o davčnih postopkih), ki so usmerjeni v zmanjšanje davkov na delo in poenostavitev postopkov. Podatki za leto 2005, ki so zadnji razpoložljivi¹⁰⁰, še ne vključujejo sprememb v davčni obremenitvi¹⁰¹, naše prve ocene za leti 2006 in 2007 pa kažejo, da je skupna davčna obremenitev ostala približno nespremenjena, spremenila pa se je ekonomska struktura davkov in prispevkov. Davki na delo so se zaradi postopne ukinitve davka na izplačane plače in prvih učinkov sprememb dohodnine znižali, davki na potrošnjo so se malenkostno zvišali predvsem zaradi sprememb na področju trošarin, davki na kapital pa so se povečali zaradi spremembe zadonodaje in višjih obdavčljivih dohodkov iz naslova davkov iz dohodkov pravnih oseb¹⁰².

3.2. Institucionalna konkurenčnost

Na področju privatizacije se nadaljuje postopno umikanje države iz lastništva podjetij, država pa še ostaja neposredno in posredno med pomembnimi lastniki slovenskega gospodarstva¹⁰³. Skladno z opredelitvami Strategije razvoja Slovenije je vlada julija 2006 sprejela program umika države iz gospodarskih družb, v katerih ima le-ta posredno lastništvo. V programu je predviden umik Kada in Soda iz aktivnega lastniškega upravljanja podjetij, in sicer iz netržnih naložb v 30 mesecih in iz tržnih naložb v 24 mesecih, časovne omejitve za strateške naložbe (18 podjetij) pa ni. Oblikovane so bile tudi svetovalne skupine za pripravo privatizacijskih programov štirih velikih gospodarskih družb (Telekom, Zavarovalnica Triglav, NLB in NKBM). Umik države iz lastništva podjetij poteka intenzivneje pri prodaji portfeljev Kada in Soda (gl. Tabeli 2 in 3), pri prodaji neposrednih lastniških deležev države v podjetjih pa so bili narejeni prvi koraki. Tako neposredno pri lastništvu države, kot pri lastništvu Kad in Sod, gre predvsem za prodajo netržnih in tržnih naložb¹⁰⁴, počasnejši pa je

⁹⁹ Gibanje in struktura državnih pomoči sta prikazana z istoimenskim kazalnikom.

¹⁰⁰ Gre za izračune Evropske komisije o ekonomski strukturi davkov in prispevkov za socialno varnost za vse članice EU po enotni metodologiji, ki so zadnji na voljo za leto 2005 (Taxation trends in the European Union — Main results; European Commission for taxation and customs, Eurostat, European Commission, 2007).

¹⁰¹ Glej indikator *Ekonomska struktura davkov in prispevkov*.

¹⁰² Glej tudi Ekonomsko ogledalo – Javnofinančni prihodki, I/2008.

¹⁰³ Glej tudi Poročilo o razvoju 2007, str. 43, Tabela 1.

¹⁰⁴ Število gospodarskih družb, ki jih imata v lasti Kad in Sod, se je v obdobju 2005–2007 zmanjšalo z 210 na 112 (65 netržnih, 31 tržnih in 16 strateških) pri Kadu in s 151 na 56 (aktivne naložbe) pri Sodu.

napredek glede umika države iz največjih gospodarskih družb¹⁰⁵, kjer so se nekatere že začete ali napovedane privatizacije časovno odložile¹⁰⁶.

Tabela 2: **Kapitalska družba: Pregled kumulativnih prodaj in stanja (na dan 31. 12.) v obdobju 1999–2007**

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
V celoti prodane gospodarske družbe – kumulativno	553	862	945	997	1043	1093	1127	1181	1226
Št. gospodarskih družb v bilanci stanja konec leta*	735	458	385	353	312	265	210	160	112

Vir: Kapitalska družba.

Opomba* Zmanjšanje števila gospodarskih družb v bilanci stanja konec leta se lahko razlikuje od števila prodanih gospodarskih družb v istem letu zaradi brezplačnih prenosov, menjav, nakupov ali izbrisov iz Sodbega registra.

Tabela 3: **Slovenska odškodninska družba: Pregled stanja in prodaj v obdobju 2004–2007**

STANJE			PRODAJE		
	Število naložb	Število aktivnih naložb*		Število prodanih** naložb	Prodajna vrednost naložb (mio EUR)
31. 12. 2004	227	179	2004	43	76,1
31. 12. 2005	194	151	2005	37	111,7
31. 12. 2006	134	102	2006	57	85,2
31. 12. 2007	86	56	2007	47	225,8

Vir: Slovenska odškodninska družba.

Opombi: *Kapitalske naložbe v družbe, ki niso v postopku stečaja, in kapitalske naložbe, za katere ni podpisana pogodba o prodaji. ** Podpisana pogodba o prodaji.

V letu 2007 so se nadaljevale aktivnosti pri **politiki boljših predpisov**¹⁰⁷, ki so bile začete v predhodnem letu (Poročilo o razvoju, 2007). Ustanovljena je bila stalna vladna medresorska delovna skupina za področje priprave boljših predpisov in odpravo administrativnih ovir¹⁰⁸. Konec leta 2007 je bil predlagan koncept nove metodologije za pripravo ocene učinkov in usklajevanje predpisov z zainteresirano javnostjo, ki med drugimi aktivnostmi predvideva tudi začetno in končno ocenjevanje učinkov na gospodarstvo, okolje, socialo in proračun ter usklajevanje vladnih gradiv z zainteresirano javnostjo. Slovenijo po priporočilih Evropske komisije in OECD v prihodnje čaka še razmejitev vsebinskih postopkov oblikovanja politik od pravnega zapisa in ustanovitve osrednje institucije, odgovorne za boljše reguliranje.

Premiki na področju zmanjševanja administrativnih ovir in stroškov v letu 2007 se nanašajo na razvoj metodologije merjenja ovir in stroškov ter sprejetje programa ukrepov. V letu 2007 je bila potrjena metodologija za merjenje

¹⁰⁵ Dne 17. 7. 2007 je imela država v neposredni lasti deleže v 107 gospodarskih družbah. V letu 2006 je prodala lastniške deleže v 27 podjetjih v skupni vrednosti 27.187,06 EUR, v letu 2007 pa v 19 podjetjih v skupni vrednosti 105.035.979,87 EUR. Od tega kar 105 milijonov EUR odpade na prodajo 55,35-odstotnega deleža v Slovenski industriji jekla. K temu je treba dodati še prodajo 49-odstotnega državnega deleža v NKBM konec leta 2007, za katerega je država iztržila 309 milijonov EUR. V zadnjih dveh letih smo bili torej priča dvema večjima prodajama neposrednega lastniškega deleža države.

¹⁰⁶ Trenutno je v postopku prodaje še 20 neposrednih naložb in pet posrednih naložb, kjer kupnina ni prejemek državnega proračuna. Med prodajo neposrednih naložb države so tudi Telekom, Nafta Lendava in NKBM, v preostalih pa so lastniški deleži države v glavnem manjši od 1 %. Pri vseh začrtanih prodajah posrednih naložb ima država večinski delež (Ministrstvo za finance, 2008).

¹⁰⁷ Ocena stanja v Sloveniji in smernice razvoja politike boljšega reguliranja je leta 2006 povzelo tudi poročilo OECD SIGMA.

¹⁰⁸ Področje je bilo preneseno iz medresorske delovne skupine za industrijsko politiko in konkurenčnost, ki je bila organizirana na Ministrstvu za gospodarstvo.

administrativnih stroškov (SCM)¹⁰⁹, izvedena so bila prva merjenja ukrepov in sprememb zakonodaje¹¹⁰, izvajati se je začel tudi pilotni projekt zmanjševanja stroškov varstva pri delu. Konec leta 2007 je bil sprejet program za zmanjševanje administrativnih bremen do leta 2010, ki je sestavljen iz treh delov. Prvi del zajema 44 ukrepov za odpravo administrativnih ovir, drugi se nanaša na zmanjšanje obveznosti na področju zbiranja statističnih podatkov in zbiranja različnih poročil, tretji del pa predstavlja program znižanja administrativnih stroškov za 25 % v obdobju do leta 2012 na prioritetenih področjih.

Na področju e-uprave in registrov so bile leta 2007 opravljene prve analize¹¹¹ uspešnosti e-uprave in izvajanja mesečnega barometra kakovosti ter potrebne spremembe, ki bodo pripomogle k boljši usmerjenosti k strankam in izvajanju v letu 2006 sprejete strategije e-uprave. Državljanom je od leta 2006 na voljo portal elektronskih storitev javne uprave, vsem institucijam javnega sektorja brezplačna uporaba sistema za elektronsko vročanje dokumentov državljanom, elektronsko pa je podprto plačevanje taks in drugih stroškov spletnih storitev. Vzpostavljeno je spletno podaljševanje dokumentov preko e-podaljšanja, ki je povezano s spletno obnovo avtomobilskega zavarovanja. Povečala se je uporaba in elektronska izmenjava podatkov registrov, pripravljata pa se združitev registrov (poslovni in sodni register) in vzpostavitev registra nepremičnin. Številne aktivnosti se odražajo tudi na rezultatih, saj je Slovenija po možnostih e-poslovanja z državo med vsemi državami članicami na tretjem mestu¹¹².

Spremembe na področju boljšega reguliranja in odpravljanja administrativnih ovir se še ne odražajo na agregatnih indeksih institucionalne konkurenčnosti (učinkovitosti vlade). Čeprav se je konkurenčnost države po najnovejši oceni IMD krepko dvignila, se ocena učinkovitosti vlade¹¹³, merjena z agregatnimi indeksi IMD in WEF, še ni spremenila. Svetovna banka v poročilu o enostavnosti poslovanja "Doing Business", ki spremlja učinkovitost regulacije poslovnega okolja družb z omejeno odgovornostjo in zaščito lastninskih pravic, za Slovenijo v letu 2007 kaže na stagnacijo v primerjavi z državami EU-27 in pomanjkanje sprememb. Vendar pa lahko, glede na to, da je bil v začetku leta 2008 pristop »vse na enem mestu« uveden tudi za družbe z omejeno odgovornostjo¹¹⁴, pričakujemo ugodnejše rezultate pri oceni Slovenije v naslednjem letu.

¹⁰⁹ Enotno metodologijo za merjenje administrativnih stroškov SCM – Standard Cost Model so razvili Nizozemci, po njihovem zgledu metodologijo razvija Evropska komisija, uspešno pa se uporablja že v nekaterih evropskih državah.

¹¹⁰ Pregledano je bilo okoli 1000 predpisov, izvedeni so bili ukrepi za poenostavitev pridobivanja različnih dovoljenj in drugih postopkov s podporo informacijske tehnologije. Ministrstvo je s spremembo Zakona o varstvu osebnih podatkov za odpravo administrativnih ovir ocenilo 36 mio EUR prihranka za gospodarske subjekte, s spremembo postopkov javnega naročanja se je povprečen strošek oddaje enkratnega javnega naročila velikih vrednosti zmanjšal za 11-krat, z 59 EUR na 5,4 EUR, s poenostavitvijo in spremembo zakonodaje pri postopkih zaposlovanja in dela tujcev so se administrativna bremena znižala za 2,1 mio EUR na letni ravni.

¹¹¹ Razvit je bil prototip informacijske podpore za spremljanje merjenja uspešnosti e-uprave.

¹¹² E-government availability – supply side (Eurostat), 2008.

¹¹³ Indeksi, ki opredeljujejo institucionalno konkurenčnost: učinkovitost vlade – institucionalni okvir, poslovna zakonodaja, družbeni okvir.

¹¹⁴ Za samostojne podjetnike pristop e-VEM deluje od sredine leta 2005.

3.3. Učinkovitost pravosodja

Sodni zaostanki se postopno zmanjšujejo in kažejo pozitivne premike v smeri uresničevanja ciljev projekta Lukenda do leta 2010. Leta 2007 so se v primerjavi z letom 2006 sodni zaostanki (brez upoštevanja sodnih zaostankov v prekrškovnih zadevah), kot jih definira 50. člen Sodnega reda¹¹⁵, znižali za 1,6 %, in sicer na višjih sodiščih za 37,4 %, sledijo okrožna, za 4,5 %, ter okrajna sodišča za 1,2 %¹¹⁶. Sodni zaostanki brez upoštevanja prekrškovnih zadev so se v pomembnejših zadevah za vsa sodišča skupaj zmanjšali za 11,1 %. Sodne zaostanke z vključenimi prekrškovnimi zadevami je v letu 2007 zmanjšalo 57,6 % sodišč, v pomembnejših zadevah pa celo 54,6 %. Upada tudi število nerešenih zadev, ki se je leta 2007 pri pomembnejših zadevah z vključenimi prekrški znižalo za 11 % (brez prekrškov pa za 8,7 %). Projekt odprave sodnih zaostankov (projekt Lukenda) pa so že v letu 2007 v celoti realizirala vsa štiri višja sodišča, vseh enajst okrožnih sodišč, trinajst okrajnih sodišč in dve delovni sodišči, torej skupaj 30 od 66 sodišč. To dejansko pomeni, da je že v letu 2007 45 % vseh slovenskih sodišč doseglo zastavljeni cilj Projekta Lukenda.

Sodišča so v letu 2007 rešila nekoliko manj vseh zadev z vključenimi prekrškovnimi zadevami, povečalo pa se je število rešenih pomembnejših zadev z vključenimi prekrškovnimi zadevami. Sodišča so torej v letu 2007 rešila za 3,1 % manj vseh zadev z vključenimi prekrškovnimi zadevami, pri pomembnejših zadevah pa se je število rešenih zadev povečalo za 6 %. Manjše število rešenih zadev je posledica odločitve sodišč, da odpravljajo sodne zaostanke in intenzivno rešujejo starejše zadeve. S tem naj bi se zmanjšalo tudi število zahtevkov za izplačilo odškodnin zaradi sojenja v nerazumnem roku.

¹¹⁵ Sodni red, Uradni list RS, št. 17/1995 in nadaljnje spremembe in dopolnitve.

¹¹⁶ V obdobju 2005–2007 pa so višja sodišča zmanjšala število sodnih zaostankov za 60 %, okrožna sodišča za 15,3 %, okrajna sodišča pa za 6,3 %.

4. Moderna socialna država in večja zaposlenost

Usmeritve SRS: SRS poudarja, da je ohranjanje in izboljšanje dosežene ravni socialne varnosti, kakovosti življenja in zdravja pomembna družbena vrednota. Prehod od države blaginje v družbo blaginje zahteva učinkovitejšo socialno državo, večjo lastno odgovornost in večje spodbujanje aktivnosti posameznikov, krepitev javnega in zasebnega partnerstva ter bolj raznoliko in delno konkurenčno ponudbo socialnih storitev, hkrati pa večjo družbeno kohezijo, izboljšano dostopnost storitev sistemov socialne zaščite, zdravstva, izobraževanja, kulture in stanovanj ter posebno skrb za najbolj ranljive skupine. Sisteme socialne zaščite bo treba prilagoditi potrebam dolgožive družbe ter zmanjšati socialna tveganja, revščino in socialno izključenost. K trajnostnemu povečanju blaginje in kakovosti življenja naj bi pomembno prispevala višja stopnja zaposlenosti. K njej bodo prispevali zlasti gospodarska rast in vlaganja v znanje.

4.1. Izboljšanje prilagodljivosti trga dela

V letu 2007 so bila gibanja **zaposlenosti in brezposelnosti** zelo ugodna. Število delovno aktivnih se je po anketi o delovni sili v letu 2007 povečalo za 2,5 %. Rast zaposlenosti je bila v veliki meri povezana s pospešitvijo gospodarske rasti. Stopnja zaposlenosti (prebivalstva v starosti 15–64 let) se je v letu 2007 povečala na 67,8 %. Pri starejših (55–64 let) je stopnja zaposlenosti še vedno nizka in med najnižjimi v EU. Število registriranih brezposelnih je bilo v povprečju leta 2007 za 16,9 % nižje kot leta 2006. Nadaljuje se zniževanje stopnje dolgotrajne brezposelnosti (potem ko je v letu 2000 s 4,1 % dosegla najvišjo vrednost v zadnjih 10 letih, se je do leta 2007 zmanjšala na 2,2 %), vendar delež dolgotrajno brezposelnih ostaja visok in je še konec decembra 2007 presegal 50 % registriranih brezposelnih.

Slabšanje položaja žensk na trgu dela se je v letu 2007 ustavilo. Razlika med anketno stopnjo brezposelnosti žensk in moških, ki se je z 0,5 o. t. v letu 2000 do leta 2006 povečala na 2,3 o. t., se je v letu 2007 zmanjšala (na 1,8¹¹⁷ o. t.). Podobno sliko kaže tudi stopnja dolgotrajne brezposelnosti, ki se je pri ženskah v letu 2006 celo povečala, v letu 2007 pa ponovno znižala.

Prilagodljivost trga dela, merjena z razširjenostjo delnih in začasnih zaposlitev, se povečuje, vendar v glavnem med mladimi. Izrazito povečevanje fleksibilnih oblik zaposlitve beležimo po letu 2003, kar sovпада s pospešitvijo gospodarske rasti, na področju delnih zaposlitev pa je tudi posledica možnosti uveljavitve pravice do zaposlitve s krajšim delovnim časom, ki jo daje Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih staršem za lažje usklajevanje poklicnega in družinskega življenja. Delež fleksibilnih oblik je največji v starostni skupini 15–19 let, potem pa se s starostjo postopno zmanjšuje. Visok delež fleksibilnih oblik dela med mladimi je v določeni meri tudi posledica za delodajalce privlačnega sistema študentskega dela. Posledica tega je starostna segmentacija trga dela, ki je fleksibilnejši za mlade. To pomeni, da se mladi soočajo z večjo negotovostjo glede stabilnosti zaposlitve, kar lahko vpliva na njihove pomembne življenjske odločitve, med drugim tudi glede oblikovanja družine.

¹¹⁷ Podatki Eurostata (Eurostat portal page – Population and social conditions, 2008).

Okvir: Koncept varne prožnosti

Dolga leta je za vzorčni model pristopa varne prožnosti veljal danski model. Danski model se največkrat prikazuje v obliki t. i. zlatega trikotnika, ki ga sestavljajo: a) nerestriktivna pravila o odpuščanju delavcev; b) visoka raven izdatkov za aktivno politiko zaposlovanja, ki ima izrazito aktivacijsko vlogo; c) radodaren sistem nadomestil za primer brezposelnosti.

V zadnjem času pa je aktualnost danskega koncepta v politikah EU pripeljala do opredelitve koncepta varne prožnosti¹¹⁸. V tej opredelitvi koncept varne prožnosti sestavljajo 4 komponente, ki z usklajenim delovanjem zagotavljajo dinamičen trg dela in varnost posameznika:

- 1) fleksibilna zaposlitvena pogodbeni razmerja, ki temeljijo na moderni zakonodaji o delovnih razmerjih, so fleksibilna za delodajalca in delavca, zmanjšujejo segmentacijo trga dela in zmanjšujejo delo na črno, obstaja povezava med produktivnostjo in plačami;
- 2) aktivna politika zaposlovanja, ki učinkovito pomaga ljudem v primeru brezposelnosti in jim omogoči prehod v nove zaposlitve;
- 3) sistem vseživljenjskega učenja, ki je zanesljiv in prilagodljiv, delavcem pa zagotavlja prilagodljivost in zaposljivost;
- 4) moderni sistemi socialne varnosti, ki ustrezno kombinirajo sistem dohodkovne podpore in spodbud za zaposlovanje ter mobilnosti na trgu dela.

Razvoj v smeri varne prožnosti, ki je tudi cilj SRS, zahteva celovit pristop v smislu kombinacije vseh štirih komponent (glej okvir). Z leta 2007 sprejetimi spremembami Zakona o delovnih razmerjih (ZDR) je bil poudarek dan predvsem komponenti zagotavljanja fleksibilnih pogodbenih razmerij. Na področju vseživljenjskega izobraževanja je strategija vseživljenjskega učenja sprejeta, pričakuje pa se še sprejetje operativnega programa za izvajanje strategije, vključenost starejših in manj izobraženih v vseživljenjsko učenje pa je z vidika zagotavljanja prilagodljivosti in zaposljivosti delavcev še majhna. Delež brezposelnih, vključenih v programe Aktivne politike zaposlovanja (APZ), se je v letu 2007 skoraj prepolovil¹¹⁹. Izziv aktivne politike zaposlovanja je povečati svojo aktivacijsko vlogo v primeru brezposelnih, ciljno usmerjenost ukrepov z vidika delodajalca in brezposelne osebe ter se hkrati bolj usmeriti v preprečevanje brezposelnosti (izobraževanje in usposabljanje še zaposlenih), kar predvidevajo tudi spremembe ZDR. V zadnjem obdobju so bile v sistemu socialne varnosti uveljavljene spremembe glede zaostreitev pogojev za prejemanje nadomestila za brezposelnost in socialne pomoči, ne pa tudi predvidene spremembe za spodbujanje zaposlitev neaktivnih in daljše ostajanje v zaposlitvi¹²⁰. Nekateri pozitivni premiki se kažejo pri usklajevanju delovnih in družinskih obveznosti, k čemur veliko pripomore plačana (in tudi neplačana) odsotnost od dela med rojstvom ter nego in varstvom otrok¹²¹ ter starševstvu naklonjena klima v

¹¹⁸ Towards Common Principles of Flexicurity – Council Conclusions, 6. december 2007.

¹¹⁹ Za večjo transparentnost aktivne politike zaposlovanja bi bilo nujno, da bi načrt izvajanja programa ukrepov APZ vseboval tudi predvideno število in delež brezposelnih oseb in ne samo višine finančnih sredstev.

¹²⁰ Glej poglavje 4.2.

¹²¹ Enega izmed starševskih nadomestil je v letu 2005 koristilo 17.534 staršev (3,3 % več kot leto prej). Po podatkih SURS je bilo leta 2005 dobrih 30 % otrok, mlajših od 15 let, med delovnim časom njihovih staršev v vrtcih, podaljšanem bivanju ali so zanje skrbele varuške, za okoli 25 % je skrbel eden izmed staršev, za dobrih 20 % pa sorodniki, sosedje ali prijatelji, za skoraj 18 % otrok v tej starosti pa ni skrbel nihče. Med osebami, starimi od 15 do 64 let, je bilo leta 2004 5 % oseb vsaj enkrat odsotnih z dela zato, ker niso imele na voljo otroškega varstva. Skoraj 20 % oseb, ki varujejo, oziroma skrbijo za bolno, invalidno ali ostarelo odraslo osebo, pa bi bilo raje zaposlenih za krajši delovni čas, da bi lahko ustrezneje skrbele za svoje pomoči potrebne odrasle družinske člane. Leta 2005 je imelo 80 % delovno aktivnih prebivalcev možnost dobiti kak prost dan zaradi družinskih

nekaterih podjetjih in prožne oblike zaposlovanja, ki jih podjetja v ta namen omogočajo¹²². Skladno s principi modela varne prožnosti¹²³ pa bo večji napredek potreben glede enakega dostopa moških in žensk do zaposlitve.

4.2. Modernizacija sistemov socialne zaščite

Sistemi socialne zaščite v letu 2007 niso bili spremenjeni v smeri nadaljnje prilagoditve demografskim spremembam in vse bolj raznolikim oblikam aktivnosti. V Okviru gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji so bile predvidene spremembe v sistemu pokojninskega zavarovanja, v zdravstvenem sistemu in na področju dolgotrajne oskrbe, ki bi omogočile dolgoročno javnofinančno in socialno vzdržnost teh sistemov, učinkovitejše upravljanje z javnimi viri ter izboljšano dostopnost in kakovost storitev. Na vseh treh področjih so v zadnjih letih in tudi v letu 2007 potekale številne strokovne priprave in usklajevanja s socialnimi partnerji, vendar do sistemskih sprememb še ni prišlo.

*Izdatki za socialno zaščito*¹²⁴ so se po zadnjih podatkih¹²⁵ za leto 2005 nekoliko povečali, v deležu BDP pa znova upadli. V primerjavi z letom prej so se nominalno povečali za 3,9 %, realno pa za 1,4 %. Relativno nizka realna rast je posledica ohranjanja obsega sredstev za dve največji področji socialne zaščite na realno enaki ravni, to sta področji starost ter bolezen in zdravstveno varstvo, ki predstavljata blizu tri četrtine vseh sredstev za socialno zaščito. V deležu BDP so izdatki za socialno zaščito znašali 23,4 %, kar je manj kot v celotnem obdobju od leta 2000 naprej. Zmanjšanje deleža je posledica hitrejši rasti BDP ter nekaterih sistemskih (pokojninska reforma) in drugih razlogov (racionalizacije v zdravstvu, zmanjšanje brezposelnosti), ki so vplivali na počasnejšo rast sredstev za socialno zaščito.

Rezultati pokojninske reforme iz leta 2000 so še vedno pozitivni, vendar se nadaljnje prilagoditve sistema kažejo kot vse bolj nujne. Povprečna starost ob izhodu s trga dela je v Sloveniji 1,4 leta pod povprečjem EU. Spodbude v pokojninski zakonodaji za daljše ostajanje v aktivnosti so nizke, povprečna starost novih upokojencev se ne povečuje več bistveno, pri moških pa se celo znižuje¹²⁶, povprečna doba prejemanja pokojnine pa se povečuje hitreje kot starost ob upokojitvi¹²⁷. Še naprej pa se zmanjšuje delež odhodkov za pokojnine v BDP¹²⁸, kar je (poleg rasti BDP) posledica parametrov za določanje novih in

obveznosti; prav toliko pa jih je imelo tudi možnost poznejšega prihoda na delo ali zgodnejšega odhoda z dela.

¹²² V letu 2007 je bilo v okviru Programa pobude skupnosti Equal v Sloveniji v ta namen podeljenih 33 certifikatov Družini prijazno podjetje, še 80 novih podjetij pa čaka na podelitev tovrstnega certifikata.

¹²³ Towards Common Principles of Flexicurity – Council Conclusions, 6. december 2007.

¹²⁴ Merjeni po metodologiji ESSPROS.

¹²⁵ Izdatki in viri financiranja programov socialne zaščite, Slovenija, 2005 – začasni podatki (SURSTAT), 2007.

¹²⁶ Od leta 2000 do leta 2004 se je povprečna starost prejemnikov pokojnin, ki jim je prvič priznana pravica do starostne pokojnine po splošnih predpisih stalno povečevala (za 1 leto in 2 meseca za ženske in 1 leto in 6 mesecev za moške). V letih 2005 in 2006 pa se je poviševanje ustavilo na 57 let in 3 (4) mesece za ženske ter 61 let in 9 (8) mesecev za moške. Poleg osnovnega pravila, ki povišuje starostni pogoj za moške in ženske, se sedaj že kaže tudi učinkovanje dodatnih pogojev, ki zmanjšujejo zahtevani osnovni pogoj.

¹²⁷ Leta 2000 je bila povprečna doba prejemanja pokojnine za ženske 17 let in 1 mesec, leta 2006 pa 19 let in 3 mesece. Za moške je bila leta 2000 povprečna doba prejemanja pokojnine 14 let in 9 mesecev, leta 2006 pa 16 let.

¹²⁸ V obdobju 2000–2006 z 11,24 % na 10,37 % BDP

starih pokojninskih prejemkov in s tem zniževanja razmerja med povprečno plačo in povprečno starostno pokojnino. Na višino pokojninskih izdatkov in delež zanje v BDP vpliva tudi način usklajevanja pokojnin. V Sloveniji so pokojnine preko mehanizma usklajevanja povezane z rastjo plač; do leta 2005 je bilo usklajevanje pokojnin po zakonu nižje od rasti plač, od leta 2006 pa se pokojnine usklajujejo z enako stopnjo rasti kot rastejo plače¹²⁹. K zmanjševanju deleža odhodkov za pokojnine v BDP je tako vplivala tudi počasnejša rast plač od produktivnosti oz. BDP¹³⁰. V primeru hitrejše rasti plač od rasti produktivnosti oz. BDP pa bi bil v dani ureditvi porast izdatkov pokojnin tolikšen, da bi se njihov delež v BDP ob danih pravilih povečeval.

Delež vključenih v dodatna pokojninska zavarovanja, višina premij in njihova donosnost so še prenizki, da bi skupaj s pokojnino iz obveznega zavarovanja v prihodnje omogočali ohranjanje socialne vzdržnosti pokojninskega sistema. V prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje je vključenih 54,65 % zavarovancev obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Do leta 2005 se je njihovo število povečevalo, od takrat pa število novih zavarovanj raste zelo skromno. Vključeni imajo prenizke premije¹³¹ za pridobitev dodatne pokojnine, ki bi bila zadosti visoka za nadomestilo izpada, ki bo nastal zaradi relativnega zmanjševanja pokojnin iz obveznega pokojninskega zavarovanja. Problem je tudi nizka donosnost v skladih dodatnega zavarovanja; glavni vzrok je toga in omejujoča ureditev jamčenja, zaradi katere so upravljalci skladov dodatnega zavarovanja z zakonom predpisano zajamčeno donosnostjo usmerjeni k zelo konservativni naložbeni politiki, niso pa stimulirani za doseganje večje donosnosti.

Zdravstveni sistem izkazuje delno prilagoditev spremenjenim demografskim spremembam, bistveni poudarek pri izvajanju programov pa je na racionalizaciji poslovanja. Struktura programov, ki so financirani iz javnih sredstev, se v zadnjih letih nekoliko spreminja. V letih 2006 in 2007 so se povečala sredstva za programe, kjer se je v zadnjih letih čakalna doba daljšala, in za potrebe, ki izhajajo iz spremenjenega zdravstvenega stanja prebivalstva¹³². Vendar staranje prebivalstva zahteva še bolj uravnoteženo obravnavo akutnih in neakutnih stanj ter kroničnih bolezni, pa tudi večji poudarek preventivi in rehabilitaciji. Nov model plačevanja akutne bolnišnične obravnave na podlagi skupin primerljivih primerov (vpeljan leta 2003) je omogočil ustrežnejšo distribucijo sredstev v programu akutne bolnišnične obravnave, spremembe v opredelitvah programov in njihovo prestrukturiranje pa tudi sproti spremljanje finančnih prihrankov po posameznih programih. Povečala se je tudi stroškovna učinkovitost izvajalcev¹³³. Ena izmed prioriteten aktivnosti v letu 2007 je bila obvladovanje izdatkov za zdravila in medicinsko tehnične pripomočke, ki so se v primerjavi z letom 2006 realno zmanjšali za 9,7 %. Ukrepi racionalizacije in hkrati nizka rast plač

¹²⁹ Formule za usklajevanje pokojnin so v državah EU različne, v nekaterih upoštevajo rast cen, spet drugod kombinacijo rasti cen in plač, v nekaterih državah pa upoštevajo še nekatere druge parametre (npr. rast BDP).

¹³⁰ V obdobju 2000–2006 je rast plač, z izjemo leta 2001, zaostajala za rastjo produktivnosti.

¹³¹ Povprečna mesečna premija na zavarovanca v zavarovalnicah (bruto premija) je 34,97 EUR, v pokojninskih družbah (bruto premija) 40,60 EUR, v vzajemnih skladih (čista premija) pa 35,76 EUR.

¹³² Gre za veliko povečanje sredstev za sistem neakutne bolnišnične obravnave, vpeljan v letu 2004. Po navedbah študije (Ceglar et al., 2007) se je število akutno obravnavanih bolnikov v obdobju 2003–2006 povečalo za 10,6 %, obseg realiziranega programa v neakutni obravnavi pa kar za 256 %. Neakutna bolnišnična obravnava predstavlja nadaljevanje akutne in obsega podaljšano bolnišnično zdravljenje, zdravstveno nego in paliativno oskrbo.

¹³³ Delež izgub bolnišnic se je zmanjšal z 0,73 % na 0,67 % celotnih prihodkov oziroma za 8,2 %.

zaposlenih (značilna za celoten javni sektor) so prispevali k temu, da se celotni izdatki za zdravstvo kot delež v BDP v zadnjih letih niso bistveno spremenili (v letu 2005 so znašali 8,5 % BDP), v njihovi strukturi pa se ob nizki rasti javnih povečuje delež zasebnih izdatkov, ki je v letu 2005 dosegel 27,6 %, kar je približno na ravni povprečja EU-27 v letu 2004 (27,4 %) ¹³⁴. Tudi v letih 2006 in 2007 je rast javnih izdatkov za zdravstvo zaostajala za rastjo BDP.

K rasti izdatkov za dolgotrajno oskrbo (DO) pa so v obdobju 2003–2005 v večji meri prispevali javni viri. Po zadnjih podatkih za leto 2005 so celotni izdatki za dolgotrajno oskrbo v Sloveniji znašali 1,10 % BDP, kar je nad povprečjem 19 evropskih držav (1,01 % BDP), za katere razpolagamo s primerljivimi podatki. V obdobju 2003–2005 so se celotni izdatki za dolgotrajno oskrbo v Sloveniji realno povečali za skoraj 10 %. Najhitreje so rasli javni izdatki (12,5 %), predvsem zaradi večjih potreb po zdravstvenih storitvah, ki se pretežno (94-odstotno) financirajo iz javnih virov. Izdatki iz zasebnih virov so se realno povečali le za 1,9 %, kar kaže nasprotno gibanje kot v drugih državah EU.

Na področju zdravstvene dejavnosti se je v zadnjih dveh letih pospešilo podeljevanje koncesij v mreži javne zdravstvene službe, zasebnikov brez koncesije pa je malo. Število koncesionarjev se je po podatkih zdravniške zbornice v letu 2007 povečalo za 14 %, kar je skoraj trikrat višja rast kot v letih 2005 in 2006 ¹³⁵. Leta 2007 se je znatno bolj kot v preteklih letih povečalo predvsem število zasebnih zdravnikov specialistov (za 21 %). Število zasebnikov brez koncesije pa ostaja nizko (večina jih je v zobozdravstvu). Delež zasebnih izvajalcev v javnih finančnih sredstvih za zdravstvene programe je v letu 2007 znašal 13,1 % in se vse od leta 2002 povečuje, vsekoli pa je delež zasebnikov v sredstvih precej nižji kot v številu vseh zdravnikov.

V sistemu socialnih transferjev se kažejo učinki zakonskih sprememb, sprejetih v letu 2006, do načrtovanih sprememb za večjo spodbudnost socialnega sistema za delo ¹³⁶ v letu 2007 pa ni prišlo. Nadaljeval se je trend upadanja števila upravičencev do denarnih nadomestil in denarnih pomoči med brezposelnostjo in denarnih socialnih pomoči, delno zaradi hitrega padanja števila brezposelnih, delno pa zaradi bolj zaostrenih pogojev za upravičenost do teh transferjev. Število upravičencev do denarnih nadomestil za brezposelne se je od decembra 2006 do decembra 2007 znižalo za 7,3 %, denarnih pomoči za brezposelne za 87,7 % ¹³⁷, denarnih socialnih pomoči pa za 18,2 %. Z novo zakonsko ureditvijo je bil poenoten sistem usklajevanja socialnih transferjev. Nov sistem je preglednejši, vplival pa je tudi na zmanjšanje izdatkov za te namene.

¹³⁴ Glej indikator *Izdatki za zdravstvo*.

¹³⁵ Delež vseh zasebnikov v zdravstvu se je v letu 2007 povečal na 24,1 % oziroma za 2,1 o. t. (22,0 % v letu 2006; 20,3 % leta 2002), kar je večje povečanje kot v celotnem obdobju 2002–2006 – za 1,7 o. t.). Najbolj je v zadnjih dveh letih porasel delež splošnih zdravnikov zasebnikov (brez pediatrov), in sicer kar za 6,4 o. t. (od 18,7 % v letu 2005 na 25,1 % v letu 2007).

¹³⁶ Pri zaposlitvi neaktivne ali brezposelne osebe na nizkih plačah imamo enega najbolj nespodbudnih sistemov v EU, pasti revščine in neaktivnosti sta visoki (izračuni mejnih efektivnih davčnih stopenj kažejo, da prejemniki nadomestila za brezposelne ali socialne pomoči pri zaposlitvi z nizko plačo ohranijo nespremenjen dohodkovni položaj ali pa se jim ta celo poslabša).

¹³⁷ Po spremembah zakonodaje v letu 2006 upravičenci ne morejo več uveljavljati pravice do denarne pomoči pri Zavodu za zaposlovanje, ampak denarno socialno pomoč pri centrih za socialno delo, upravičenci, ki so ob spremembi zakonodaje pravico že imeli, pa jo ohranijo do izteka roka, za katerega jim je bila dodeljena.

4.3. Življenjski pogoji, zmanjšanje družbene izključenosti in socialne ogroženosti

Indeks človekovega razvoja, ki meri blaginjo z dosežki držav na področju zdravja, znanja in dohodka in ga objavlja Razvojni program Združenih narodov¹³⁸, se še naprej izboljšuje. V letu 2007¹³⁹ je njegova vrednost znašala 0,917 (leta 2006 0,910)¹⁴⁰, s čimer Slovenija ostaja na 27. mestu med 177 državami. Indeks človekovega razvoja in uvrstitev Slovenije se izboljšujeta vse od prvega preračuna za leto 1990. K rasti sta prispevala predvsem rast bruto stopnje vključenosti v izobraževanje in bruto domačega proizvoda po kupni moči na prebivalca.

V letu 2006¹⁴¹ se je nekoliko izboljšalo tudi zadovoljstvo z življenjem, zaupanje drugim ljudem in institucijam pa je ostalo izrazito nizko. Po podatkih Evropske družboslovne raziskave so Slovenci svoje življenje leta 2006 na 11-stopenjski lestvici ocenili z oceno 6,97, kar je nekoliko boljše kot prejšnja leta. Slovenci smo tudi ob meritvah 2006/2007 najbolj zaupali policiji¹⁴², najmanj pa politikom in političnim strankam.

Zadnji podatki o strukturnih indikatorjih družbene kohezije¹⁴³ za leto 2006 za Slovenijo še naprej kažejo ugodno sliko v primerjavi z EU. Stopnja dolgotrajne brezposelnosti se zmanjšuje in je nižja kot v EU. Zmanjšujeta se tudi delež otrok, starih od 18 do 24 let, ki so opustili šolanje,¹⁴⁴ in delež odraslih, ki živijo v gospodinjstvih, kjer nihče ne dela¹⁴⁵. Oba deleža sta tudi precej nižja od povprečja EU¹⁴⁶. Tudi dohodkovna neenakost, merjena z razmerjem 80/20¹⁴⁷, in stopnja tveganja revščine sta nižji kot v EU. V zadnjem letu se nista bistveno spremenili, nekoliko pa sta se povišali v obdobju 2000–2006¹⁴⁸. Še naprej pa ostaja visoka revščina starih (65 let in več), po tem podatku se Slovenija uvršča v tretjino držav z najvišjimi stopnjami tveganja revščine starih.

Razpoložljivi dohodek se je v letu 2006 povečal bolj kot v predhodnih letih, k čemur je največ prispevala realna rast plač. Realno se je povišal za 3,1 %, na

¹³⁸ Human Development Report (Razvojni program Združenih narodov — UNDP), 2002–2007.

¹³⁹ Podatki, ki so upoštevani v izračunu indeksa za leto 2007, se nanašajo na leto 2005.

¹⁴⁰ Glej indikator *Indeks človekovega razvoja*.

¹⁴¹ Zadnji podatki Evropske družboslovne raziskave.

¹⁴² Vendar zaupanja vanjo ne izrazimo z oceno, višjo od 5,0 (2004: 4,7; 2002: 4,9).

¹⁴³ Od sedmih jih imamo za Slovenijo na voljo pet, od tega sta stopnja tveganja revščine in dohodkovna neenakost v raziskavi EU-SILC 2006 izračunani iz dohodkov leta 2005.

¹⁴⁴ S 7,5 % leta 2001 na 4,3 % leta 2007 (podatki po pojasnilu SURS niso zanesljivi).

¹⁴⁵ Z 9 % leta 2000 na 6 % leta 2007.

¹⁴⁶ Delež otrok, ki so opustili šolanje, je v letu 2006 v EU znašal 15,3 %, delež odraslih, ki živijo v gospodinjstvih, kjer nihče ne dela, pa je v letu 2007 v EU predstavljal 9,3 %.

¹⁴⁷ Razmerje med povprečnim ekvivalentnim dohodkom gospodinjstev v zgornjem in spodnjem kvintilnem razredu.

¹⁴⁸ Dohodkovna neenakost s 3,2 v letu 2000 na 3,4 leta 2006, v EU-25 je bila leta 2006 4,8. Stopnja tveganja revščine se je nekoliko povišala tudi na račun spremenjene metodologije oziroma drugačnega prikazovanja podatkov. Za leto 2000 je namreč objavljen podatek, pri katerem so bili za izračun stopnje tveganja revščine uporabljeni tudi dohodki v naravi, za izračun 2006 (ki je v Sloveniji objavljen kot podatek za leto 2005 – glej indikator *Tveganje revščine*) pa ne.

prebivalca pa za 2,7 % in tako dosegel 62,2 % razpoložljivega dohodka¹⁴⁹ na prebivalca EU (leta 2000 49 %). Pri tem je bila rast realne povprečne bruto plače v letu 2006 2,2-odstotna. Za enak odstotek se je bruto plača povečala tudi v letu 2007, neto plača pa zaradi vpliva sprememb dohodninske zakonodaje za dve odstotni točki več, pri čemer je bil vpliv zakonodajnih sprememb na povišanje neto plač višji pri višjih dohodkih.

Minimalna plača se je kot posledica sprememb usklajevalnega mehanizma leta 2007 realno znižala za 1,1 %, v obdobju 2000–2007 pa se je povprečno letno povečala za 2,4 %¹⁵⁰. V zadnjih dveh letih je minimalna bruto plača zaostajala za rastjo povprečne bruto plače, zato se je raven minimalne bruto plače v primerjavi s povprečno bruto plačo znižala za dve odstotni točki in dosegla 41,2 %, vendar je bila še vedno višja kot leta 2000 (40,3 %). Kljub temu je Slovenija glede dosežene ravni minimalne bruto plače v povprečni bruto plači zasebnega sektorja v primerjavi z državami, za katere so objavljeni podatki za leto 2007, še vedno v zgornji tretjini držav EU. Delež prejemnikov minimalne plače v primerjavi z vsemi zaposlenimi se v zadnjih letih giblje okoli 2,5 %.

Neenakost v bruto plačah se postopno povečuje. Merjena z interdecilnim količnikom (9decil/1decil) se je v zasebnem sektorju v letu 2007 rahlo povečala (s 3,36 v letu 2006 na 3,44 v letu 2007)¹⁵¹. Trend povečanja neenakosti je prisoten v celotnem obdobju 2000–2007 (v letu 2000: 3,22). Razlike so se povečevale zaradi hitrejše rasti visokih plač (9decil/5decil), ki pa se je upočasnila z letoma 2006 in 2007. V spodnjem delu distribucije (5decil/1decil), predvsem zaradi vpliva zakonsko določene višine minimalne plače, ni bilo očitnih sprememb do leta 2006. V letu 2007 pa se je neenakost povečala predvsem zaradi sprememb v uskladitvenem mehanizmu minimalne plače. Najvišje plače so v dejavnosti finančnega posredništva s trendom porasta v celotnem obdobju¹⁵², najnižje pa v gostinstvu s trendom poslabšanja¹⁵³. V javnem sektorju je interdecilni količnik (9decil/1decil) v letu 2007 dosegel vrednost 3,39 in je bil rahlo večji kot leta 2006 (3,36). Trend povečevanja neenakosti je opazen od leta 2003¹⁵⁴ in je prav tako posledica hitrejše rasti visokih plač, tudi v tem sektorju pa se je njihova rast v letih 2006 in 2007 upočasnila. Ravno tako se poslabšuje neenakost pri nižjih plačah. Porazdelitev zaposlenih po višini bruto plače je v javnem sektorju bolj enakomerna (glej Sliko 5) predvsem zaradi strukture zaposlenih po izobrazbi¹⁵⁵.

¹⁴⁹ Razpoložljivi dohodek prebivalstva predstavlja prejemke prebivalstva, zmanjšane za prispevke za socialno varnost in davke ter še druge odhodke.

¹⁵⁰ Takšno gibanje je posledica sprememb usklajevalnega mehanizma. Do leta 2004 se je minimalna bruto plača usklajevala z inflacijo in dodatno za realno rast bruto domačega proizvoda, v letih 2004 in 2005 dodatne uskladitve z rastjo BDP ni bilo, vendar se je minimalna plača uskladila za več, kot je bila rast inflacije, od leta 2006 naprej pa se je usklajevala le za del inflacije.

¹⁵¹ Po zadnjih podatkih za države EU za leto 2002 je imel interdecilni količnik vrednost 3.

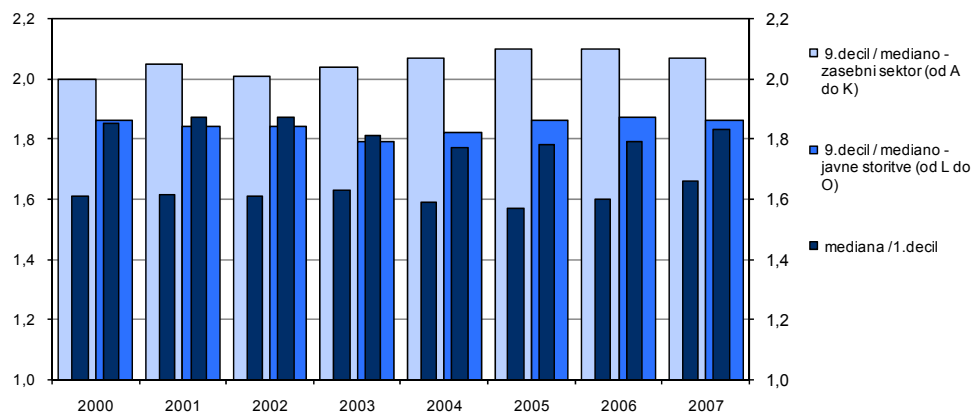
¹⁵² Leta 2006 je bila za 63 % višja od povprečne bruto plače zasebnega sektorja, leta 2000 pa 57 %.

¹⁵³ Leta 2006 je dosegala 78 % povprečne bruto plače zasebnega sektorja, leta 2000 pa še 85 %.

¹⁵⁴ Obdobje do leta 2002 zaradi metodoloških sprememb ni primerljivo s poznejšimi leti. Do leta 2002 je SURS v dejavnost zdravstva in socialnega varstva vključeval vsa invalidska podjetja. Nizke plače v teh podjetjih (okoli 60 % povprečne v javnem sektorju) in hkrati precejšnje število zaposlenih (več kot 10.000) so vplivali na drugačno distribucijo plač v javnem sektorju. V letu 2002 je interdecilni količnik imel vrednost 3,28.

¹⁵⁵ V zasebnem sektorju je okoli 15 % zaposlenih z visoko izobrazbo (v javnem 45 %), 60 % s srednjo izobrazbo (v javnem 45 %) in 25 % z nižjo izobrazbo (v javnem 10 %).

Slika 3: Neenakost v bruto plačah, merjena z interdecilnim količnikom (9decil/5decil in 5decil/1decil) za zasebni in javni sektor v obdobju 2000–2007

Vir: SURS, izračuni Umar.

Povprečna pokojnina se je tudi v letu 2007 realno povečala. Povprečna bruto pokojnina se je v letu 2007 nominalno povečala za 5,3 %¹⁵⁶ in realno za 1,6 %, neto pokojnina pa za 5,7 % oz. realno za 2,1 %. Razmerje med povprečno neto plačo in povprečno starostno pokojnino se je od pričetka izvajanja pokojninske reforme znižalo s 75,3 % v letu 2000 na 67,1 % v letu 2007. Do leta 2006 je bilo zmanjševanje razmerja med povprečno plačo in povprečno pokojnino posledica ukrepov pokojninske reforme. Zadnja sprememba načina usklajevanja pokojnin je v letu 2006 zniževanje razmerja upočasnila, učinki nove dohodninske zakonodaje na rast neto plač pa so v letu 2007 prispevali k temu, da je bilo v letu 2007 zmanjšanje tega razmerja in s tem tudi poslabšanje relativnega položaja upokojencev med večjimi v celotnem obdobju izvajanja pokojninske reforme¹⁵⁷.

Stanovanjski fond se še naprej povečuje, izboljšuje se tudi stanovanjski standard, najemni fond pa ostaja nizek. V obdobju zadnjih treh let se število novih stanovanj stalno povečuje¹⁵⁸, prav tako tudi povprečna površina stanovanja na osebo (od zadnjega popisa se je povečala že za 20 %). Med novimi stanovanji pa ostaja delež novih neprofitnih stanovanj le okoli 5-odstoten¹⁵⁹. Najemni stanovanjski fond ostaja skromen, manj kot 10 % gospodinjstev živi v najetem stanovanju, kar je po eni strani še vedno posledica obsežne privatizacije stanovanj v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja, po drugi strani pa tudi nizke obdavčitve nepremičnin. Majhna ponudba najemnih stanovanj je eden izmed vzrokov za pozen odhod mladih v samostojno stanovanje, dodatno k temu prispevajo visoke cene najemnih stanovanj in draga lastniška stanovanja¹⁶⁰. Pri

¹⁵⁶ Podatek ZPIZ.¹⁵⁷ Razmerje se je znižalo od 68,6 % v letu 2006 na 67,1 % v letu 2007. Odstotek povečanja pokojnin se po veljavni ureditvi izračunava iz bruto plač, v letu 2007 pa je prišlo zaradi spremembe dohodninske zakonodaje do večje razlike v rasti bruto in neto plač. Leta 2007 je bila rast bruto plač 5,9-odstotna, rast neto plač pa 7,9-odstotna.¹⁵⁸ Ob koncu leta 2006 je stanovanjski sklad obsegal 812.370 stanovanj, kar je za 4 % več kot ob popisu 2002 in 1 % več kot v letu 2005.¹⁵⁹ Od leta 2000 je bilo pridobljenih skupaj 3.642 novih neprofitnih stanovanj, od tega v letu 2007 401, kar je manj kot v povprečju celotnega obdobja.¹⁶⁰ K reševanju problema naj bi pripomogla zakonska sprememba v letu 2007, s katero je bila za mlade družine vpeljana poleg subvencij za prvo reševanje stanovanjskega vprašanja z nakupom ali gradnjo tudi subvencija za

starših živi v Sloveniji 48 % moških in 39 % žensk v starosti 18–34 let¹⁶¹. Problem dostopnosti stanovanj je verjetno eden izmed dejavnikov nizke natalitete in povečevanja starosti ob rojstvu prvega otroka, vpliva pa tudi na slabo prostorsko mobilnost delovne sile (Mandič, 2007).

Naraščanje cen stanovanj se je v letu 2007 umirilo, obremenitev gospodinjstev s skupnimi stanovanjskimi stroški pa ostaja približno enaka. Povprečna cena za m² stanovanja v Sloveniji je v letu 2007 narasla za 6 %, kar je bistveno manj kot leto pred tem, povprečna cena hiše s pripadajočim zemljiščem za m² površine hiše pa je enako kot v letu 2006 porasla za malo čez 10 %¹⁶². Intenzivnejša rast cen se je pričela v letu 2004, v letu 2007 pa so se cene stanovanj pričele umirjati¹⁶³, medtem ko pri cenah stanovanjskih hiš spremembe trenda še ni zaznati¹⁶⁴. Povpraševanje po stanovanjih in hišah se vedno bolj seli iz urbanih središč v širšo okolico z nižjimi cenami, kar pa že vpliva na naraščanje cen tudi na teh območjih. Hkrati vpliva na pospešeno suburbanizacijo, spremembo dnevnih migracijskih tokov in na spreminjanje življenjskih navad prebivalstva. Za pokrivanje stanovanjskih stroškov (stanovanje, voda, elektrika, ogrevanje) so slovenska gospodinjstva v letu 2006 namenila 18,8 % svojih dohodkov, kar je manj, kot v celotnem obdobju po letu 2000 in nekoliko manj kot v povprečju EU (21,9 %).

4.3.1. Dostopnost storitev splošnega pomena

*Vključenost v vse ravni formalnega izobraževanja je visoka in se je po zadnjih podatkih za leto 2006 še izboljšala*¹⁶⁵. Povečuje se vključenost mladih (starih 15–24 let), medtem se je vključenost odraslih (25–64 let) ohranila na ravni leta 2005, pri čemer obstajajo razlike po spolu, saj je vključenost žensk višja. Pri tem pa pri odraslih s povečevanjem starosti vključenost v srednje in terciarno izobraževanje hitro upada. Število višješolskih strokovnih šol in visokošolskih zavodov se je v šolskem letu 2006/2007 še povečalo, število vpisanih pa se je v letu 2007/2008 prvič v obdobju 2000/2001–2007/2008 zmanjšalo. Delež mladih, ki so končali programe, ki omogočajo vpis v terciarno izobraževanje, se povečuje, presežek prijav glede na razpisana vpisna mesta na visokošolskem dodiplomskem študiju¹⁶⁶ pa se zmanjšuje; v šolskem letu 2007/2008 je bil najmanjši po letu 2000. Število mladih med 15. in 19. letom, vključenih v srednje šole, se zaradi upadanja velikosti generacije za vpis v srednjo šolo zmanjšuje, delež generacije, vpisane v srednjo šolo, pa se je v obdobju 2000–2006 ohranjal na visoki ravni.

Delež otrok, vključenih v vrtce, se približuje evropskemu povprečju, število vrtcev pa se povečuje. Delež otrok, vključenih v vrtce, je v šolskem letu 2007/2008 v starostnem obdobju do treh let znašal 44,6 %, v starosti od 3 do 5 let pa 82,6 %. V primerjavi s šolskim letom 2006/2007 se je v obeh starostnih

najem tržnega stanovanja.

¹⁶¹ Slovenija ima med novimi članicami EU drugi najvišji odstotek mladih, ki živijo v gospodinjstvu staršev (gl. Mandič, 2007).

¹⁶² Statistično poročilo o slovenskem trgu nepremičnin za leti 2005 in 2006 (2007).

¹⁶³ Zlasti v večjih mestih pa je značilno vse večje razlikovanje v cenah glede na lokacijo, starost in druge elemente kvalitete bivanja.

¹⁶⁴ Cene stanovanj so se v obdobju 2003–2007 povečale za okrog 80 %, cene stanovanjskih hiš pa za okrog 100 %.

¹⁶⁵ Glej indikator *Vključenost v izobraževanje*.

¹⁶⁶ Upoštevan je prvi vpisni rok.

razredih povečal, bolj pa je narasel v prvi starostni skupini. Delež otrok, starih 3–5 let, vključenih v vrtce, je bil v letu 2006¹⁶⁷ sicer nekoliko nižji od evropskega povprečja¹⁶⁸, vendar se je zaostanek v primerjavi z letom 2000 precej zmanjšal¹⁶⁹. Kljub širjenju mreže vrtcev (število vrtcev se v Sloveniji že nekaj let zapored povečuje) in naraščajoči vključenosti otrok v vrtce, je ponekod ovira dostopnosti premajhno število prostih vpisnih mest¹⁷⁰. Na dostopnost negativno vplivajo tudi finančne obremenitve staršev za plačilo vrtcev (relativno visoke glede na dohodek so zlasti v srednjih dohodkovnih razredih), ki pa se bodo na podlagi spremenjenega zakona o vrtcih z letom 2008 začele postopno zniževati (najprej za družine, ki imajo v vrtcu več kot enega otroka, kasneje še za družine z otroki v starostni skupini 3–5 let).

*Spremembe nekaterih kazalnikov kažejo izboljšanje **dostopnosti zdravstvenih storitev**, v nekaterih elementih pa so premiki počasnejši.* Vključenost v sistem obveznega zdravstvenega zavarovanja se je v letu 2007 izboljšala, še naprej pa nerešen problem doplačil za zdravstvene storitve za zavarovance, ki se zaradi nizkih dohodkov ne vključijo v dopolnilno zdravstveno zavarovanje, tej skupini otežuje dostop do storitev. Preskrbljenost zdravstvenega sistema s kadri je v primerjavi z evropskimi državami nizka. Po številu zaposlenih zdravnikov na prebivalca se je v obdobju 2000–2005 zaostanek za evropskim povprečjem nekoliko zmanjšal, v letu 2006 pa se je rast števila zdravnikov upočasnila. Problem je zlasti pomanjkanje zdravnikov in pediatrov v osnovni dejavnosti v nekaterih delih države, pričakuje pa se nadaljnje rastoče povpraševanje po zdravstvenih storitvah na vseh ravneh zdravstvene dejavnosti¹⁷¹. Sklepati je mogoče, da hitra širitev zasebnitva omogoča uporabnikom večjo izbiro, vendar hkrati kaže, da je dostopnost v določenem delu pogojena s samoplačništvom, saj se delež zasebnih izdatkov za zdravstvo večja, neposredni izdatki gospodinjstev za zdravje pa se povečujejo hitreje kot izdatki iz naslova prostovoljnih zavarovanj. Na dostopnost na primarni in sekundarni ravni lahko negativno vpliva podeljevanje koncesij brez predhodno določene mreže izvajalcev javne službe. Dostopnost zdravstvenih storitev v bolnišnični obravnavi se je v zadnjih letih izboljšala. Število čakajočih na akutno obravnavo se je zmanjšalo za 18,6 %¹⁷², stopnja hospitalizacije (število bolnikov v akutni obravnavi na 1000 prebivalcev) se je povečala, nadaljevalo se je tudi skrajševanje povprečne ležalne dobe, ki se je v bolnišnični akutni in neakutni obravnavi skupaj v obdobju 2000–2005 skrajšala z 8,6 na 7,1 dneva, kar je precej nižje od povprečja EU (9,25 dneva v letu 2004).

***Dostopnost socialnovarstvenih storitev**, merjena z javno mrežo institucij in obsegom kapacitet, se je v letu 2007 rahlo izboljšala.* Od leta 2000 do vključno leta 2005 se je mreža hitro širila, v letu 2006 je prišlo do zastoja in v letu 2007

¹⁶⁷ Mišljeno je šolsko leto 2005/2006.

¹⁶⁸ Slovenija: 77,6%; EU: 77,8%.

¹⁶⁹ S 7,8 o. t. v letu 2000 na 0,2 o. t. v letu 2006.

¹⁷⁰ Mednarodna študija OECD (Starting strong II: Early childhood education and care, 2006) med priporočili navaja med drugim tudi možnost vključitve v predšolsko vzgojo vsem otrokom, katerih starši to želijo. Mednarodne raziskave namreč kažejo, da vključenost otrok v organizirane oblike predšolske vzgoje olajšuje učenje v poznejših obdobjih, pozitivno vpliva na učne dosežke v osnovni šoli, na stopnjo funkcionalne pismenosti ter povečuje enakost možnosti za vključitev v višje ravni izobraževanja.

¹⁷¹ Glej indikator *Zmogljivosti zdravstvenega varstva*.

¹⁷² Leta 2006 je predstavljalo le še 7 % vseh akutno obravnavanih bolnikov v koledarskem letu (9,6 % v letu 2003).

znova do manjše širitve kapacitet¹⁷³. V domovih za starejše se je v letu 2007 število oskrbovancev povečalo za 1 %, mreža pa se je razširila za pet novih lokacij. Na 100 prebivalcev, starih 65 let ali več, je v domovih na razpolago 4,4 mesta. Z večanjem števila starejših prebivalcev narašča potreba po njihovi oskrbi. Domovi za starejše tako beležijo vse večje število odklonjenih prosilcev¹⁷⁴, v njih pa narašča delež starih 80 let ali več (56 %). V posebnih socialno varstvenih zavodih, ki so namenjeni institucionalni oskrbi odraslih oskrbovancev s posebnimi potrebami, se je število uporabnikov v letu 2006 zmanjšalo, v letu 2007 pa rahlo povečalo. Zmanjšanje od leta 2000¹⁷⁵ je rezultat načrtovane politike deinstitutionalizacije. Varstveno-delovni centri, ki so namenjeni dnevni oskrbi odraslega prebivalstva s posebnimi potrebami, so v letu 2007 povečali število uporabnikov za 4 %; od leta 2000 so beležili hitro rast števila uporabnikov, v letu 2006 pa rahlo zmanjšanje¹⁷⁶.

¹⁷³ Podatki SURS o kapacitetah in številu uporabnikov socialno varstvenih storitev so na razpolago za obdobje do leta 2006, za leto 2007 je podatke posredovalo Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.

¹⁷⁴ V letu 2006 12.470 odklonjenih, pozitivno je bilo rešenih le 18,8 % prošenj.

¹⁷⁵ Do vključno leta 2003 so se oskrbovanci dislociranih enot domov za ostarele, ki so namenjeni posebnim oblikam varstva odraslih, šteli k domovom za starejše, od leta 2004 naprej pa jih SURS prišteva k posebnim socialnovarstvenim zavodom. Zato se je v letu 2004 izjemoma povečalo število oskrbovancev teh zavodov, hkrati pa se je zmanjšalo število oskrbovancev domov za starejše.

¹⁷⁶ 150 prosilcev je bilo odklonjenih.

5. Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja

Usmeritve SRS: Peta prioriteta združuje razvoj na področju okolja, trajnega obnavljanja prebivalstva, regij, prostora in kulture. *Okoljevarstvene usmeritve SRS* so zmanjševati energetska intenzivnost in povečevati uporabo obnovljivih virov energije ter povečevati snovno intenzivnost in spodbujati ponovno uporabo odpadkov. K temu bo prispevalo tudi spodbujanje razvoja in uporabe okoljskih tehnologij. Na področju prometa je cilj spodbujati trajnostne oblike mobilnosti in v potniškem prometu pospeševati rabo javnega prevoza. Cilj je tudi varovanje narave in zaustavitev upadanja biotske raznovrstnosti ter uveljavitev naravne kakovosti slovenskega prostora kot kakovosti celotne EU. Osnovni cilji za doseganje *trajnega obnavljanja prebivalstva* se nanašajo na izboljšanje pogojev za večjo vključenost delovno sposobnega prebivalstva, na ustvarjanje primernih delovnih in socialnih pogojev za starejše aktivne prebivalce ter na vzpostavljanje primernih pogojev za ustvarjanje družine. Skladnejši *regionalni razvoj* naj bi se uresničeval na širokem področju, tj. od oblikovanja pokrajin, krepitev policentričnega sistema, regionalnega razvojnega programiranja do ohranjanja poseljenosti, prometne povezanosti in krepitev lokalnih gospodarstev. Predvideni ukrepi so usmerjeni predvsem v krepitev regionalnih gospodarstev, mreže visokega šolstva, okrepitev razvojne pomoči in nadgraditev lokalne samouprave, kar bi občinam in regijam omogočilo endogeni razvoj. Ključne prioritete na področju izboljšanja *gospodarjenja s prostorom* so skoncentrirane predvsem v izboljšanje prostorskega načrtovanja s poudarkom na zagotavljanju zazidljivih zemljišč in ustvarjanju pogojev za izboljšanje delovanja nepremičninskega trga. Razvoj *nacionalne identitete in kulture* zahteva uveljavitev kulture v njenih etičnih, socialnih, gospodarskih in političnih razsežnostih.

5.1. Integracija okoljevarstvenih meril v sektorske politike

V letu 2006 se je zmanjševanje *energetske intenzivnosti* pospešilo. Energetska intenzivnost, ki se je v letih od 2002 do 2005 zmanjševala v povprečju po 1,7 % letno, se je v letu 2006 zmanjšala za 4,9 %¹⁷⁷. Napredek je bil v največji meri posledica precejšnjega izboljšanja energetske intenzivnosti predelovalnih dejavnosti in nadaljevanja zmanjševanja porabe v široki rabi oz. v gospodinjstvih, ki je bila tudi posledica mile zime¹⁷⁸. V predelovalnih dejavnostih se je po precejšnjem poslabšanju v predhodnem letu energetska intenzivnost precej izboljšala v vseh štirih panogah, ki na enoto ustvarjene dodane vrednosti porabijo največ energije (proizvodnja nekovinskih mineralnih izdelkov, kovinska, papirna in kemična industrija)¹⁷⁹. V prometu pa se je v letu 2006 nadaljevala visoka rast rabe energije, ki je celo presegla povprečno rast zadnjih petih let. Takšna dinamika je posledica gospodarske rasti, izboljšanja prometnih poti, suburbanizacije in povečevanja tranzitnega prometa.

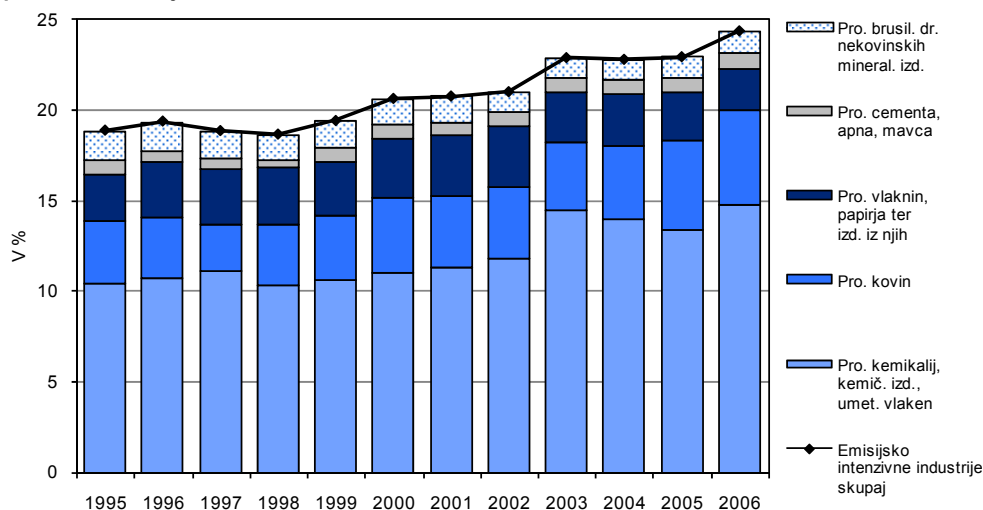
¹⁷⁷ Po podatkih Eurostata (uporabljeni so zaradi zagotavljanja mednarodne primerljivosti), ki se nekoliko razlikujejo od podatkov SURS, po katerih je bila povprečno letno zmanjšanje v 2002–2005 1,5-odstotno, v letu 2006 pa 4,8-odstotno.

¹⁷⁸ Zmanjšala se je poraba naftnih virov, zemeljskega plina in toplote, verjetno v veliki meri kot posledica v obdobju 1. 7. 2006 do 30. 6. 2007 za več kot 20 % nižjega temperaturnega primanjkljaja od povprečja zadnjih petnajstih let in za 6,5 % krajše kurilne sezone od dolgoletnega povprečja. Vendar pa se je na drugi strani več kot v povprečju zadnjih let povečala poraba električne energije.

¹⁷⁹ V vseh razen v kemični industriji se je v predhodnem letu energetska intenzivnost močno poslabšala.

Rast proizvodnje **emisijsko intenzivnih panog** je bila v letih 2006 in 2007 med najvišjimi v predelovalnih dejavnostih. Proizvodnja emisijsko intenzivnih dejavnosti, ki v dodani vrednosti predstavlja približno polovico zgoraj omenjenih energetske intenzivnih panog¹⁸⁰, že vse obdobje po letu 2000 raste hitreje od povprečja predelovalnih dejavnosti. Močno prehitovanje, značilno za leto 2003, se je v letih 2006 in 2007 ponovilo, v letu 2006 zaradi visoke rasti kovinske in kemične industrije, lani pa je po visoki rasti izstopala le še kemična industrija. Z uveljavljanjem evropske direktive o celovitem preprečevanju in nadzoru onesnaževanja iz industrije (direktiva IPPC) je bilo treba do leta 2007 za industrijsko proizvodnjo uporabiti najboljše v panogi dostopne tehnike glede varstva okolja, s čimer naj bi se poraba energije na enoto proizvoda v prihodnje v povprečju zmanjšala za 20 %.

Slika 4: Delež dodane vrednosti emisijsko intenzivnih industrij, v % od dodane vrednosti predelovalnih dejavnosti

Vir: Stat-si, Račun proizvodnje in primarnih dohodkov 1995-2006, 2007; Statistični podatki bilance uspeha gospodarskih družb (AJPEs), različna leta.

Delež rabe **obnovljivih virov** je v Sloveniji precej višji kot v povprečju v EU, se pa od leta 2000 trendno zmanjšuje, nekoliko je po zadnjih podatkih upadel tudi v letu 2006. Delež obnovljivih virov (OVE) v primarni rabi energije in tudi v proizvodnji električne energije nihata predvsem v odvisnosti od proizvodnje hidroenergije oz. od vodnatosti rek¹⁸¹. V obdobju od 2000 do 2006 je raba obnovljivih virov v povprečju upadala po 0,4 % letno¹⁸², kar ob 2,2-odstotni povprečni rasti energetske porabe pomeni zmanjševanje deleža obnovljivih virov v celotni energetske bilanci. V segmentu električne energije, kjer je bilo v obdobju 2000–2006 ob visoki rabi električne energije (v povprečju 3,6 % letno)

¹⁸⁰ Celotna kemična in papirna industrija, od kovinske proizvodnje le proizvodnja kovin, od proizvodnje nekovinskih mineralnih izdelkov pa proizvodnja cementa, apna in mavca ter proizvodnja brusil in drugih nekovinskih mineralnih izdelkov.

¹⁸¹ Glej indikator *Obnovljivi viri energije*.

¹⁸² Po podatkih Eurostata (uporabljeni so zaradi zagotavljanja mednarodne primerljivosti), ki se nekoliko razlikujejo od podatkov SURS, po katerih se je v obdobju 2000–2006 raba OVE v povprečju povečevala po 0,5 % letno, rast energetske uporabe pa je bila 2,4-odstotna.

povprečno letno zmanjšanje proizvodnje električne energije iz obnovljivih virov še nekoliko višje (za 0,9 % letno), je v letu 2006 prišlo do povečanja proizvodnje električne energije¹⁸³. Na to je vplivala predvsem boljša vodnatost rek, saj proizvodnja hidroelektrarn predstavlja večji del proizvodnje električne energije iz obnovljivih virov¹⁸⁴. Na rabo obnovljivih virov energije lahko v določeni meri vplivamo s sistemom odkupnih cen in premij za proizvodnjo električne energije iz obnovljivih virov. Tako se je v letu 2006, ob povečanju odkupnih cen za kvalificirane proizvajalce za večje sončne elektrarne in za proizvodnjo iz lesne biomase, močno povečala proizvodnja električne energije iz sončne energije, pa tudi iz bioplina, ki pa predstavlja zelo majhen segment celotne proizvodnje. Na proizvodnjo nekaterih kvalificiranih proizvajalcev sicer vpliva tudi gibanje tržne, tj. odkupne cene električne energije, ki je bilo v letu 2006 spodbudno.

Spodbujanje projektov učinkovite rabe energije (URE) in rabe obnovljivih virov energije (OVE) se v letu 2007 ni povečalo, nekoliko višja javna sredstva za te namene pa so predvidena v letih 2008 in 2009. Skromna proračunska sredstva za spodbujanje investicij v OVE in URE, ki se od leta 2003 naprej gibljejo na ravni med 3,5 in 3,8 mio. EUR, so se po podatkih Ministrstva za okolje in prostor za leto 2007 celo znižala pod to raven. Obseg sredstev za kreditiranje okoljskih investicij Ekološkega sklada¹⁸⁵ se je po povečanju v letu 2006 predvsem za investicije v rabo OVE v letu 2007 prav tako zmanjšal (na 16 mio. EUR). Spodbujanje tovrstnih projektov pa se bo precej povečalo v letih 2008 in 2009 na podlagi odobrenega kredita Evropske investicijske banke in priliva dodatnih sredstev letos iz presežka financiranja prednostnega dispečiranja, ki je nastal v prejšnjih letih (7,5 mio. EUR), obseg proračunskih sredstev pa se ohranja na približno nespremenjeni ravni.

Raba biogoriv se je v letu 2007 povečala, kljub temu pa je zaostajala za zastavljenimi vrednostmi. V letu 2007 je bila sprejeta uredba o pospeševanju uporabe biogoriv¹⁸⁶, ki je v primerjavi s prejšnjim pravilnikom bolj obvezujoča za distributerje s pogonskimi gorivi in za uporabo goriva v javnem cestnem potniškem prometu ter v javnem sektorju. Ciljna vrednost deleža biogoriv v vseh motornih gorivih, danih na trg, za leto 2007 je bila 2 % energijske vrednosti, doseženo pa je bilo 0,829 %. Tako je bila količina prodanih biogoriv trikrat večja kot v letu 2006 (0,275 % v prodanih motornih gorivih), podvojila pa se je tudi površina, posejana z oljno ogrščico, ki predstavlja osnovno surovino za proizvodnjo biogoriva v Sloveniji.

V letu 2006 se je povečevanje skupnih emisij toplogrednih plinov upočasnilo, drugo leto zapored pa so se močno povečale emisije iz prometa. Rast emisij toplogrednih plinov (TGP) je bila najnižja v zadnjih letih (z izjemo leta 2003, ko so se zmanjšale), saj so se v letu 2006 po začasni podatkih povečale za 0,7 % in bile za 0,6 % nad emisijami baznega leta (1986). Rast emisij iz industrije se je ob izboljšanju energetske intenzivnosti v letu 2006 upočasnila, poleg tega se je zmanjševanje emisij iz rabe goriv v gospodinjstvih v letu 2006 še pospešilo. Prvič

¹⁸³ Letni energetski pregled za leto 2006, IJS, 2008.

¹⁸⁴ V letu 2006 97 %.

¹⁸⁵ Javni sklad za spodbujanje okoljskih naložb v Sloveniji.

¹⁸⁶ Uredba o pospeševanju uporabe biogoriv in drugih obnovljivih goriv za pogon motornih vozil (UL 103/07). Ciljni delež količine biogoriv, danih na trg v letu 2007, je 2 % in se postopno veča do 7,5 % celotne količine pogonskih goriv, danih na trg v letu 2015.

po letu 1992 so se zmanjšale tudi emisije iz odpadkov, višje pa so bile emisije iz kmetijstva, ki sicer po letih precej nihajo. Emisije iz prometa so drugo leto zapored pospešeno naraščale, emisije iz energetike pa so, ob visoki rasti rabe električne energije in manjši rabi toplote (verjetno kot posledica mile zime v tem letu), stagnirale. V letu 2007 je bil sprejet državni načrt razdelitve emisijskih kuponov za obdobje 2008–2012, ki temelji na Operativnem programu zmanjševanja emisij TGP. Načrt predvideva, da bo precejšen delež zmanjšanja emisij za doseganje kjotskih ciljev dosežen z nakupi pravic do emisij TGP. V luči doseganja ambicioznih dolgoročnih ciljev EU na tem področju pa bo v prihodnje treba še bolj izkoristiti ukrepe spodbujanja učinkovite rabe energije, saj gre za ekonomsko najbolj učinkovite ukrepe zmanjševanja emisij.

*Trend povečevanja blagovnega cestnega **prometa** in zmanjševanja javnega potniškega prometa se je v zadnjih letih nadaljeval.* V letih 2006 in 2007 se je po statističnih podatkih v segmentu javnega potniškega prometa še naprej nadaljeval trend zmanjševanja cestnega prometa in nizke rasti železniškega prometa, ter pospešene rasti letalskega prometa. V segmentu blagovnega prometa se je rast cestnega prometa¹⁸⁷ po letu 2004 sicer umirjala, vendar je bila še vedno visoka, rast železniškega prevoza blaga pa se je ohranila na nizki ravni. V letu 2006¹⁸⁸ in po naši oceni tudi v letu 2007 se je nadaljevalo visoko investiranje v cestno infrastrukturo ob nizkih vlaganjih v železniško infrastrukturo. Število cestnih vozil se je v letu 2007 spet povečalo izraziteje kot leto prej, najbolj število tovornjakov.

Posredni stroški tranzitnega prometa se večajo. Analiza prometa na mednarodnih mejnih prehodih¹⁸⁹ je pokazala, da je po vstopu v EU močno porasel tovorni promet na mejnih prehodih, katerega skoraj dve tretjini predstavlja tranzitni promet. Takšna ocena kaže, da je pospešena rast v letih 2005 in 2006 tako rabe energije v prometu kot emisij toplogrednih plinov iz prometa tudi posledica povečanega tranzitnega prometa. Ta pa je poleg zemljepisne lege in gospodarskega razvoja v vzhodni Evropi pogojen tudi z relativno nižjimi cenami pogonskih goriv v Sloveniji¹⁹⁰. Zato bo treba v prihodnje gospodarske koristi tranzitnega prometa pretehtati z njegovimi eksternimi stroški pa tudi s stroški zaradi povečanja emisij toplogrednih plinov.

*Na področju ravnanja z industrijskimi **odpadki** dosegamo zastavljene cilje, ravnanje s komunalnimi odpadki pa še predstavlja izziv okoljske politike.* Največji del vseh odpadkov¹⁹¹ zajemajo industrijski odpadki, ravnanje z njimi pa je skladno s cilji, saj se je v letu 2006 76 % teh odpadkov predelalo. Na področju ravnanja z odpadno embalažo gre razvoj skladno s ciljem¹⁹²; v letu 2005 je bilo predelane 47 % vse odpadne embalaže. Tudi količina ločeno zbranih komunalnih odpadkov se povečuje, vendar počasi; v letu 2006 je bila ločeno zbranih odpadkov šele četrтина potenciala odpadne embalaže in približno 15 % pri biološko razgradljivih odpadkih. Tudi zato je odlaganje komunalnih odpadkov še

¹⁸⁷ Glej indikator *Delež cestnega v blagovnem prometu*.

¹⁸⁸ V letu 2006 1,8 % BDP v cestno in 0,1 % BDP v železniško infrastrukturo.

¹⁸⁹ Analiza tranzitnega prometa skozi Republiko Slovenijo in ocena mogočih prometnih in političnih ukrepov za zmanjšanje le-tega (Univerza v Mariboru, Fakulteta za gradbeništvo), 2006.

¹⁹⁰ Najnižja med sosednjimi državami.

¹⁹¹ 86 % v letu 2006.

¹⁹² Direktiva o embalaži (94/62/ES) zahteva 50 % predelave skupne mase odpadne embalaže do konca leta 2007.

vedno prevladujoč način ravnanja z njimi. V letu 2006 se je delež odloženih odpadkov že drugo leto celo povečal, na 83,3 %; medtem ko se v EU-15 ta delež stalno zmanjšuje, in je v tem letu znašal 34,3 %.

Obremenjevanje okolja s kmetovanjem, merjeno z uporabo gnojil in intenzivnostjo živinoreje, se je po zadnjih podatkih rahlo povečalo, merjeno z uporabo pesticidov in rastjo ekološke pridelave pa zmanjšalo. Rezultati so tudi posledica usmerjenosti kmetijske politike k okoljskim vsebinam, saj morajo pridelovalci, da so upravičeni do finančnih podpor, spoštovati predpisane standarde. Prodaja pesticidov je v letu 2006 ponovno padla, poraba NPK-gnojil na enoto kmetijske zemlje v uporabi pa se je v letu 2006 prvič po letu 2000 zvišala. Obremenjenost okolja z živinorejo se je povečala, vendar v primerjavi s povprečjem EU ni problematična. Intenzivnost pridelave dveh najpomembnejših poljščin je glede na povprečje EU različna: pri pšenici je nižja, pri koruzi pa višja. Kmetovanje na ekološki način v Sloveniji še naprej narašča, čeprav v zadnjih treh letih počasneje kot v obdobju pred tem. Delež ekološko obdelanih površin v kontroli se je v letu 2007 povečal s 5,5 % na 5,9 %. To je nad povprečno ravniyo držav EU, kljub temu pa je glede na zastavljene strateške cilje in primerne naravne razmere na tem področju še potencial za povečanje¹⁹³.

Gozdovi so za Slovenijo, ki nima veliko naravnih virov, pomemben vir surovine, ki pa je kljub povečanju rabe še premalo izkoriščen. Posek lesa se je v letu 2006 še naprej povečeval, vendar je bila njegova intenzivnost glede na lesno zalogo in prirastek še vedno sorazmerno nizka in je zaostajala za načrtovano v gozdnogospodarskih načrtih¹⁹⁴. Po ocenah najbolj zaostajajo sečnje drobnega lesa, ki je tudi največji vir pridobivanja lesa v energetske namene¹⁹⁵. Hitrejši razvoj izrabe lesne biomase v energetske namene ovirajo predvsem velika razdrobljenost gozdnih posesti, slaba tehnološka opremljenost in usposobljenost zasebnih lastnikov gozdov, njihova nepovezanost in netržna usmerjenost gozdne proizvodnje. Leta 2006 se je začela priprava Operativnega programa energetske izrabe lesne biomase. Prav v boljšem izkoriščenju lesne biomase iz gozdov za energijo so velike rezerve za izpolnitev zastavljenih ciljev glede povečanja rabe obnovljivih virov energije.

5.2. Trajno obnavljanje prebivalstva

Število prebivalcev v Sloveniji se še naprej povečuje, predvsem zaradi naraščajočega selitvenega prirasta, povečuje pa se tudi število rojstev. V letu 2005 je preseglo 2 milijona, do decembra 2007 (upoštevajoč tudi začasno priseljene) pa se je povečalo na 2.025.866. Število rojstev in stopnja celotne rodnosti se zadnja leta ponovno povečujeta. Do leta 2006 se je število rojstev povečalo na 18.932, stopnja celotne rodnosti pa na 1,31. Rast števila rojstev se je nadaljevala tudi v letu 2007. Število umrlih že od leta 1997 naprej (z izjemo leta 2006) presega število živorojenih, tako da število prebivalcev, ki se počasi povečuje od leta 1998 naprej, narašča predvsem zaradi pozitivnega selitvenega prirasta, ki je večji od negativne naravne rasti. Leta 2005 se je selitveni prirast v

¹⁹³ Glej indikator *Intenzivnost kmetovanja*.

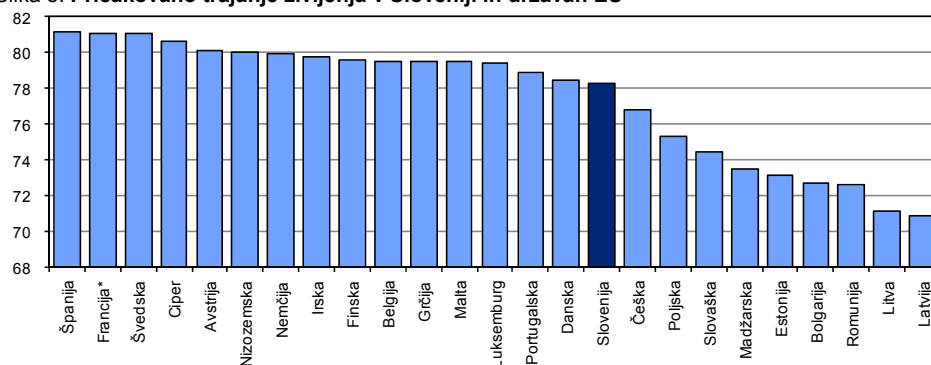
¹⁹⁴ Glej indikator *Intenzivnost poseka lesa*.

¹⁹⁵ Les je bil ob popisu v letu 2002 v kar 43 % stanovanj glavni vir ogrevanja.

primerjavi s preteklim desetletnim obdobjem močno povečal. Večje je bilo število priselitev in tudi odselitev, takšna gibanja pa so se nadaljevala tudi v letih 2006 in 2007. Osnovna vzroka povečanega priseljevanja v zadnjih dveh letih sta visoka gospodarska rast, zlasti konjunktura v gradbeništvu, in pomanjkanje določenih poklicnih profilov, zlasti gradbenih¹⁹⁶.

Zaradi upadanja števila rojstev v preteklosti in podaljševanja pričakovanega trajanja življenja se povečuje **delež starega prebivalstva**. Pričakovano trajanje življenja se je do leta 2006 podaljšalo pri moških na 74,8 leta, pri ženskah pa na 81,9 leta. Prebivalstvo Slovenije se zato ob prenizkem številu rojstev stara. Zmanjšuje se delež otrok, počasi tudi delež delovno sposobnega prebivalstva, povečuje pa delež starega prebivalstva. Ta proces je za zdaj še počasen, tako da Slovenija glede deleža in koeficienta starostne odvisnosti starega prebivalstva še zaostaja za povprečjem EU. V večini držav članic EU je pričakovano trajanje življenja namreč daljše kot v Sloveniji, zato je tudi delež starega prebivalstva v vsem prebivalstvu višji kot v Sloveniji, problemi z nizko rodnostjo in zato upadanjem deleža otrok pa so podobni. Ker se bo po projekcijah proces staranja prebivalstva v prihodnje še pospešil, bo treba s sistematičnimi in usklajenimi ukrepi na področjih prebivalstvene in zaposlitvene politike ter politike javnih financ blažiti njegove vplive na zmanjševanje razpoložljive delovne sile in povečevanje javnofinančnih odhodkov proti koncu naslednjega desetletja¹⁹⁷.

Slika 5: Pričakovano trajanje življenja v Sloveniji in državah EU

Vir: Population and social conditions – Population (Eurostat), 2008.

5.3. Skladnejši regionalni razvoj

Medregionalne razlike v bruto domačem proizvodu na prebivalca so se po zadnjih razpoložljivih podatkih za leto 2005 nekoliko povečale, večina regij pa glede na povprečje EU izboljšuje svoj položaj. V letu 2005 je glede na slovensko povprečje BDP na prebivalca najbolj upadel v Pomurski regiji, ki ima že sicer najnižji BDP na prebivalca v Sloveniji, v Osrednjeslovenski pa je ostal na ravni predhodnega leta. Tudi v daljšem časovnem obdobju medregionalne razlike po

¹⁹⁶ V tem času se je zato močno povečalo število delovnih dovoljenj za tujce (od 38.500, kolikor jih je bilo v povprečju v obdobju 2000–2004, na več kot 63.000 septembra 2007).

¹⁹⁷ Več o tem glej v poglavju 4.2.

tem kazalniku sicer počasi, vendar vztrajno naraščajo¹⁹⁸. Koeficient variacije je bil tako v letu 2005 za 4,3 o. t. višji kot v letu 2000. BDP na prebivalca je glede na slovensko povprečje v letu 2005 v primerjavi z letom 2000 porasel le v Osrednjeslovenski regiji in Jugovzhodni Sloveniji, drugod pa je padel. Največji padec je zabeležila Zasavska regija, kjer je v istem obdobju tudi najbolj upadlo število delovnih mest. Sicer so v obdobju 2000–2005 glede na povprečni BDP na prebivalca v EU vse regije razen Zasavske izboljšale svoj položaj.

Ocenjujemo, da so se v letu 2007 nekoliko zmanjšale razlike v socialni ogroženosti po regijah. Neposrednih podatkov o socialni ogroženosti po regijah ni, posredno pa lahko o njej sklepamo iz podatkov o brezposelnosti kot enem največjih dejavnikov revščine ter podatkov o prejemnikih denarne socialne pomoči. Po štiriletnem upadanju se je v letu 2007 sicer nekoliko povečal koeficient variacije registrirane brezposelnosti¹⁹⁹, prav tako je bil v primerjavi z letom 2005, ko je bil na najnižji ravni, višji tudi koeficient variacije števila prejemnikov denarnih socialnih pomoči na 1000 prebivalcev. Vendar pa se stopnja registrirane brezposelnosti in s tem tudi število prejemnikov denarnih socialnih pomoči zmanjšujeta v vseh regijah, najbolj v manj razvitih.

Mreža visokega šolstva in še posebej višjih strokovnih šol se širi, kar vpliva na zmanjševanje razlik v številu študentov po regijah. Medregionalne razlike, merjene s koeficientom variacije števila študentov na 1.000 prebivalcev, se postopno zmanjšujejo od leta 2002 naprej, čeprav že prej niso bile velike²⁰⁰. Število študentov se je namreč od leta 2001 najbolj povečalo prav v regijah, ki so po številu vpisanih v terciarno izobraževanje pod slovenskim povprečjem (Notranjsko-Kraška regija, Jugovzhodna Slovenija in Zasavska regija), tako da sta Notranjsko-Kraška regija in Jugovzhodna Slovenija v letu 2006 že presegli slovensko povprečje.

Demografske razlike med regijami se zmanjšujejo, vendar zaradi poslabšanja razmer v regijah, ki so imele ugodnejša demografska gibanja. Število prebivalcev se povečuje predvsem v regijah zahodne polovice države. Četrtnina vsega prebivalstva živi v Osrednjeslovenski regiji, kjer se koncentracija stalno nekoliko povečuje. Upadanje števila prebivalstva je problematično predvsem v obrobni pokrajini Slovenije, kar ne prispeva k enakomernejši poselitvi in ekonomsko slabi regije. Zaradi nizke naravne rasti in manjše smrtnosti prebivalstva raste razmerje med starim in mladim prebivalstvom, povečuje se indeks staranja prebivalstva. Ker je ta proces vedno bolj prisoten tudi v regijah, ki so sicer imele ugodnejšo strukturo prebivalstva, se razlike med regijami zmanjšujejo.

V urbanem razvoju Slovenije je v največjih mestih prisoten proces suburbanizacije in dezurbanizacije, kar ne krepi razvoja regionalnih središč. Za slovenski urbani sistem je značilno veliko število majhnih mest, stopnja urbanizacije pa je sorazmerno nizka²⁰¹. Kljub temu se je od leta 2003 naprej stopnja urbanizacije še rahlo znižala (49,1 % leta 2007), predvsem kot posledica selitev iz večjih mest (Ljubljana, Maribor, Celje) v suburbanizirana območja in

¹⁹⁸ Glej indikator *Medregionalne variacije v bruto domačem proizvodu*.

¹⁹⁹ Glej indikator *Medregionalne variacije v brezposelnosti*.

²⁰⁰ Koeficient variacije je v letu 2006 znašal 9,2 %.

²⁰¹ Stopnja urbanizacije (delež mestnega prebivalstva v celotnem prebivalstvu) se je v obdobju od leta 1981 do leta 2002 povečala s 46,7 % na 50,8 %.

tudi na podeželje, kar pa ni skladno s policentričnim razvojem in krepitvijo regionalnih središč.

5.4. Izboljšanje gospodarjenja s prostorom

V prostorskem razvoju se nadaljuje krepitev **gradenj**, kar prispeva k uresničevanju ekonomskih razvojnih ciljev. Skupna površina stavb, predvidena z izdanimi gradbenimi dovoljenji, se je v letu 2007 že šesto leto zapored povečala²⁰². Pri tem se je močno povečal delež predvidene stanovanjske gradnje, znotraj tega pa delež večstanovanjskih stavb in po regijah delež Osrednjeslovenske regije. Podatki o izdanih gradbenih dovoljenjih kažejo po visokem porastu v letu 2006 znižanje predvidenih gradenj nestanovanjskih stavb, ki pa ostaja na visoki ravni; predvsem se nakazuje pospešitev gradenj v Ljubljani. Intenzivna ostaja tudi gradnja avtocest. Ob pozitivnih gospodarskih posledicah gradbene aktivnosti, pa se predvsem zaradi vse večje suburbanizacije in s tem povečanja prometa, povečuje obremenitev okolja²⁰³. Spremembe stanovanjskega zakona iz maja 2008 bodo delovale razvojno spodbudno, saj bo za sklepanje pogodb o medsebojnih razmerjih in nekatere izboljšave stavb po novem zadoščalo strinjanje lastnikov, ki imajo 75% lastniških deležev.

Na področju **sistema urejanja prostora** je v letu 2007 prišlo do zakonodajnih sprememb. Sprejet je bil zakon o prostorskem načrtovanju. Poenostavil je sprejemanje občinskih prostorskih aktov in ponovno omogočil spreminjanje starih aktov. Kljub temu sistema urejanja prostora še ne obvladujemo v zadostni meri, saj se šele postavljajo informacijske osnove, pa tudi prostorski ukrepi še niso učinkoviti. Osnovna inštrumenta državne prostorske politike ostajata presoja in odobravanje novih občinskih prostorskih aktov.

Za **trg nepremičnin** so značilne večja varnost in preglednost ter višje cene, katerih rast pa se je v letu 2007 umirila. V zadnjem letu se je kot posledica zakonodajnih sprememb povečala varnost kupcev stanovanj, kakovost nepremičninskega posredovanja in preglednost ter učinkovitost trga. V letu 2007 je bil izveden popis nepremičnin, začel pa je delovati tudi javen dostop do evidence trga nepremičnin, to je do podatkov o transakcijah in doseženih cenah rabljenih nepremičnin. V nekaj zadnjih letih je trg nepremičnin zaznamovala visoka rast cen, ki se je po zadnjih podatkih v letu 2007 umirila. Tako je bila po podatkih Statističnega urada²⁰⁴ povprečna letna rast cen stanovanj v obdobju 2004–2006 skoraj 14-odstotna²⁰⁵. Takšna gibanja so bila posledica stroškovnih pritiskov na strani ponudbe in visokega povpraševanja, spodbujanega tudi z zmanjšanjem obrestnih mer v tem obdobju. Zadnje poročilo Geodetske uprave RS na osnovi evidence trga nepremičnin za leto 2007²⁰⁶ pa kaže bistveno umirjanje tega trenda²⁰⁷.

²⁰² Glej indikator *Izdana gradbena dovoljenja*.

²⁰³ Glej tudi poglavji 5.1 in 5.3.

²⁰⁴ Indeksi cen stanovanj, Ljubljana in preostala Slovenija, SURS, 2007.

²⁰⁵ Rast cen je s hedonskim pristopom očiščena vpliva višje kakovosti na cene.

²⁰⁶ Poročilo o slovenskem trgu nepremičnin za leto 2007, Geodetska uprava RS, 2008.

²⁰⁷ Cene stanovanj so se po podatkih GURS v letu 2007 povečale za 6 %.

5.5. Kultura kot dejavnik identitete in razvoja

Javni interes za kulturo se uresničuje predvsem z zagotavljanjem pogojev za kulturno ustvarjalnost, z dostopnostjo kulturnih dobrin, kulturno raznolikostjo, slovensko kulturno identiteto ter skupnim slovenskim kulturnim prostorom. V EU se odpira ena glavnih dilem, povezanih z razvojem kulture, in sicer, kako najti ravnotežje med instrumentalizacijo kulture, to je njeno uporabo za doseganje ciljev, povezanih s krepitvijo socialne kohezije, konkurenčnosti gospodarstva, zunanje političnega dialoga ipd. in razvojem kulture kot vrednote same po sebi.

V Sloveniji se javnofinančni odhodki za kulturo v zadnjih letih²⁰⁸ rahlo povečujejo, država je svoje aktivnosti okrepila zlasti na področju neinstitucionalne kulture ter na področju knjige, pomembna ostaja tudi skrb za institucionalno kulturo. Javnofinančni odhodki za kulturo²⁰⁹ so leta 2006 znašali 0,86 % BDP, leta 2003 pa 0,80 % BDP. Po podatkih Ministrstva za kulturo je bilo v letu 2007 za investicijske odhodke in transferje (investicije v obnovo spomenikov in javne kulturne infrastrukture) namenjenih za približno 1 mio EUR več sredstev kot v letu 2006, in to predvsem na račun sredstev iz evropskih strukturnih skladov. Leta 2005 je bilo po podatkih Eurostata²¹⁰ v kulturi 22.200 delovno aktivnih ali 2,3 % vseh delovno aktivnih prebivalcev²¹¹, kar je približno na ravni povprečja EU (2,4 %). Leta 2007 je bilo po podatkih državne statistike²¹² v kulturi 24.082 delovno aktivnih ali 2,8 % vseh delovno aktivnih prebivalcev. Poleg kulture v profesionalnih ustanovah se od leta 2004 z izvajanjem triletnega t. i. programskega sofinanciranja neodvisne kulturne produkcije podpira tudi neinstitucionalna kultura. Povečuje se število t. i. delovnih štipendij, ki jih podeljujejo tudi stanovska društva s področja kulture. Veča se tudi število prejemnikov knjižničnega nadomestila, ki avtorjem s področja knjige, ilustratorjem, fotografom ter avtorjem s področja glasbe in filma delno priznava nadomestilo za izposajo njihovih del v knjižnicah. Na področju knjige je država v zadnjih letih dejavno posegla v nekatere najbolj kritične člene knjižne verige, kot sta predvsem dejavnost knjigarn in večletni založniški projekti. Učinki se kažejo v izboljšani dejavnosti sofinanciranih²¹³ knjigarn, ki postajajo vse pomembnejša kulturna središča posameznih lokalnih okolij. Potem ko je bil leta 2004 po skoraj desetletju sprejet poseben zakon o javni rabi slovenščine, je bila leta 2007 sprejeta še Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2007–2011.

Poraba gospodinjstev za kulturo je v Sloveniji približno na ravni povprečja EU. Pri tem je že nekaj let je opazno predvsem zmanjševanje deleža sredstev za

²⁰⁸ Zadnji razpoložljivi podatki so za leto 2006.

²⁰⁹ Odhodki Ministrstva za kulturo in občin.

²¹⁰ Vir: Publikacija Cultural statistics, Eurostat Pocketbooks, 2007 edition

²¹¹ Po podatkih Statističnega urada RS (SRDAP) 2,8 % vseh delovno aktivnih prebivalcev.

²¹² Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Statistični register delovno aktivnega prebivalstva (SRDAP): 92.110 snemanje filmov, videofilmov; 92.120 distribucija filmov, videofilmov; 92.130 kinematografska dejavnost; 92.200 radijska, televizijska dejavnost; 92.310 umetniško ustvarjanje, poustvarjanje; 92.320 obrat. objektov za kult. prireditve; 92.330 dejavnost sejmov, zabavišnih parkov; 92.340 druge razvedrilne dejavnosti; 92.400 dejavnost tiskovnih agencij; 92.511 dejavnost knjižnic; 92.512 dejavnost arhivov; 92.521 dejavnost muzejev; 92.522 varstvo kulturne dediščine; 92.530 dejavnost botaničnih, živalskih vrtov; 22.110 izdajanje knjig; 22.120 izdajanje časopisov; 22.130 izdajanje revij, periodike; 22.140 izdajanje posnetih zvočnih zapisov; 22.150 drugo založništvo; 52.471 dejavnost knjigarn; 74.201 geo-meritve, kartiranje; 74.202 urejanje prostora; 74.203 arhitekt., gradb. projekt; 74.400 oglaševanje; 74.810 fotografska dejavnost; 74.851 prevajanje.

²¹³ Število sofinanciranih knjigarn je od leta 2003 (12 knjigarn) naraslo na 27 sofinanciranih knjigarn v letu 2006.

strokovne in leposlovne knjige. Najbolj pa se, tudi zaradi vse večje ponudbe, krepi delež, namenjen radiu in televiziji²¹⁴.

²¹⁴ Glej tudi indikator *Poraba gospodinjstev za kulturo*.

II.

Kazalniki razvoja Slovenije

Prva prioriteta

Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast

- Bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči
- Realna rast bruto domačega proizvoda
- Inflacija
- Plače in produktivnost
- Ravnoesje sektorja država
- Ciklično prilagojeni saldo sektorja država
- Dolg sektorja država
- Plačilnobilančno ravnoesje
- Bruto zunanji dolg
- Produktivnost dela
- Tržni delež
- Stroški dela na enoto proizvoda
- Faktorska struktura izvoza blaga
- Delež izvoza in uvoza v BDP
- Neposredne tuje investicije
- Podjetniška aktivnost
- Delež nefinančnih tržnih storitev
- Bilančna vsota bank
- Zavarovalne premije
- Tržna kapitalizacija delnic

Bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči

Po prvi oceni Eurostata²¹⁵ je Slovenija v letu 2007 dosegla 89 % povprečnega BDP na prebivalca po kupni moči²¹⁶ v EU-27. Nižjo stopnjo razvitosti, merjeno s tem kazalnikom, imajo vse nove članice EU, razen Cipra, med starimi članicami pa Portugalska. Slovenski BDP na prebivalca v standardih kupne moči je v letu 2007 znašal 86 % povprečja držav EU-25.

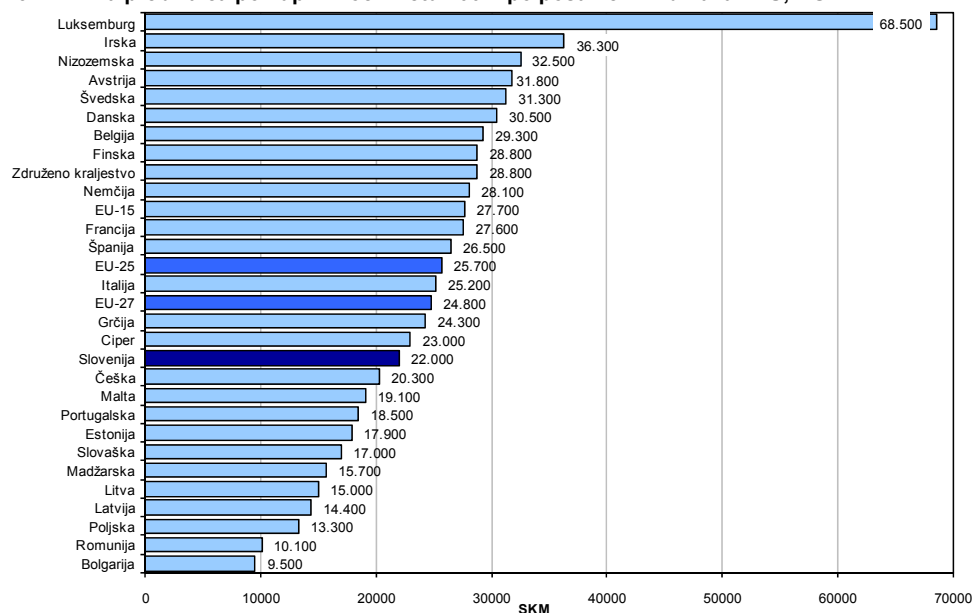
Slovenija še naprej zmanjšuje zaostanek v bruto domačem proizvodu na prebivalca po kupni moči za EU. V letu 2007 se je povprečju evropske sedemindvajseterice približala za 1 odstotno točko. Bolj kot Slovenija, torej za več kot 1 o. t., je v letu 2007 raven BDP p. c. po kupni moči glede na evropsko povprečje izboljšalo 9 držav (največ Slovaška, za 5 o. t.), od tega sedem držav z nižjo stopnjo razvitosti od Slovenije. V zadnjih desetih letih je Slovenija v primerjavi s povprečjem EU napredovala za 11 o. t.. V obdobju 2004–2007 je Slovenija napredovala za 4 o. t., večje zmanjšanje zaostanka v gospodarski razvitosti od Slovenije pa je doseglo šest novih članic (Estonija, Latvija, Slovaška, Litva, Romunija, Češka), enako ena (Bolgarija), v ostalih novih članicah pa je bila hitrost konvergence v letih po vstopu v EU počasnejša kot v Sloveniji.

²¹⁵ Ocene Eurostata temeljijo na zadnjih podatkih o BDP za leto 2007 in najnovejših standardih kupne moči, ki so na voljo (junij 2008). Revidirane ocene bodo objavljene decembra 2008.

²¹⁶ Standard kupne moči (SKM) je fiktivna referenčna valutna enota, ki odpravlja razlike v ravni cen med državami. Z enim standardom kupne moči lahko tako v vseh državah kupimo enako količino blaga in storitev. Ta enota omogoča pomembne količinske primerjave ekonomskih indikatorjev po državah. Agregate, izražene v standardih kupne moči, dobimo tako, da agregate v tekočih cenah in nacionalni valuti delimo s pripadajočo pariteto kupne moči (PKM). Glede na stopnjo negotovosti, ki je povezana z osnovno ceno in podatki nacionalnih računov, in metode za določanje paritet kupne moči, razlikam med državami z indeksi v ozkem razponu ne gre pripisovati prevelikega pomena.

Tabela: BDP na prebivalca po kupni moči v SKM, indeksi obsega, EU-27=100

	1995	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007 ¹
EU-25	105	105	105	104	104	104	104	104
EU-15	116	115	114	114	113	113	112	112
Avstrija	136	127	128	129	129	129	127	128
Belgija	129	124	125	123	121	121	120	118
Bolgarija	32	29	31	33	34	35	37	38
Ciper	89	91	89	89	91	93	92	93
Češka	74	70	71	74	75	76	79	82
Danska	132	128	129	124	126	127	126	123
Estonija	36	46	50	55	57	63	68	72
Finska	108	116	116	113	117	115	117	116
Francija	116	116	116	112	110	112	112	111
Grčija	np	87	91	92	94	96	97	98
Irska	103	133	138	141	142	144	145	146
Italija	121	118	112	111	107	105	103	101
Latvija	31	39	41	43	46	50	54	58
Litva	34	42	44	49	50	53	56	60
Luksemburg	223	235	241	247	253	264	279	276
Madžarska	51	59	62	63	63	64	65	63
Malta	87	78	80	79	77	77	77	77
Nemčija	129	117	115	117	117	115	114	113
Nizozemska	124	134	134	130	129	131	130	131
Poljska	43	48	48	49	51	51	52	54
Portugalska	75	78	77	77	75	75	74	75
Romunija	np	28	29	31	34	35	39	41
Slovaška	48	52	54	56	57	60	64	69
Slovenija	74	79	81	82	85	87	88	89
Španija	92	98	101	101	101	103	105	107
Švedska	126	122	121	123	125	124	124	126
Združeno kraljestvo	112	118	119	120	122	119	118	116

Vir: Eurostat Portal page – National Accounts, 2008. Opomba: ¹ prva ocena Eurostata; np – ni podatka.Slika: BDP na prebivalca po kupni moči v letu 2007¹ po posameznih državah EU, v SKMVir: Eurostat Portal page – National Accounts, 2008. Opomba: ¹ prva ocena Eurostata.

Realna rast bruto domačega proizvoda

Že v letu 2006 visoka gospodarska rast se je v letu 2007 še pospešila in bila najvišja po osamosvojitvi, glavna dejavnika rasti pa sta ostala izvoz in investicije. Realna rast BDP je bila v letu 2007 6,1-odstotna, napajali sta jo predvsem konjunktura v trgovinskih partnericah in investicijska dejavnost, ki je bila najintenzivnejša v zadnjih letih. Na ponudbeni strani je med posameznimi dejavnostmi k rasti BDP največ prispevala rast dodane vrednosti v predelovalnih dejavnostih in gradbeništvu, visok je bil tudi prispevek tržnih storitev (največ v trgovini). Potem ko je realna rast BDP v prvih treh četrtletjih 2007 znašala 6,5 % (medletno), se je v zadnjem četrtletju skladno s pričakovanji precej upočasnila (4,7 %), a ostala nad dolgoročnim povprečjem.

Rast domače potrošnje je spodbujala visoka investicijska aktivnost, ki je temeljila na investicijah v infrastrukturo ter v stroje in opremo, povečanje zasebne in državne potrošnje pa je bilo precej umirjeno in nižje kot leto prej. Rast investicij v osnovna sredstva se je dvignila z 8,4 % v letu 2006 na 17,2 %, na kar je najbolj vplivala pospešena rast investicij v infrastrukturo. Visoka je bila tudi rast investicij v opremo in stroje, v drugem četrtletju tu še posebej izstopa transportna oprema (nakup letal), ter v stanovanjske in druge zgradbe. Pospešena rast investicij v opremo in stroje (z 8,6 % v letu 2006 na 13,3 %) je ugodno vplivala na razširitev proizvodnih zmogljivosti in postopno zniževanje njihove izkoriščenosti, ki je bila v začetnih mesecih 2007 na najvišji ravni po letu 1996 (odkar so na voljo podatki). Na vseh segmentih investicij (z izjemo stanovanjske gradnje) je v zadnjem četrtletju skladno s pričakovanji prišlo do umirjanja rasti. Prispevek sprememb zaloga h gospodarski rasti je bil pozitiven in enak kot leta 2006 (0,6 odstotne točke). Rast državne potrošnje je bila 1,4-odstotna, nekoliko se je okrepila predvsem v zadnjem četrtletju. Skozi leto se je postopoma krepila tudi rast zasebne potrošnje, ki se je v letu 2007 realno povečala za 3,1 %, a ostala nižja kot leta 2006 (4 %), kar ob višji rasti neto plač in zaposlenosti nakazuje na relativno povečanje nagnjenosti k varčevanju v lanskem letu.

Rasti izvoza ter uvoza blaga in storitev sta bili v letu 2007 prav tako blizu najvišjim dolgoletnim stopnjam. Na visoko rast blagovnega izvoza, ki je lani znašala 13,0 % (v letu 2006 13,4 %), je poleg ugodnih konjunkturalnih gibanj v mednarodnem okolju vplivala tudi močno pospešena proizvodnja avtomobilske industrije, ki jo je omogočila razširitev proizvodnih zmogljivosti v preteklih letih. Vpliv izvoza cestnih vozil na skupno rast blagovnega izvoza se je med letom povečeval, prav tako izvoza kemičnih izdelkov, pri drugih skupinah proizvodov pa se je v drugi polovici leta že čutilo postopno umirjanje konjunkturalne v glavnih trgovinskih partnericah. Ob visoki rasti izvoza je močno rasla tudi dodana vrednost v predelovalnih dejavnostih, kjer pa se je, za razliko od predhodnih let, okrepil tudi prihodek od prodaje na domačem trgu, v povezavi z visoko gradbeno aktivnostjo. Rast izvoza blaga in dodane vrednosti v predelovalnih dejavnostih sta se v zadnjem četrtletju precej upočasnila, skladno z umiritvijo mednarodne konjunkturalne. Rast izvoza storitev, ki je bila v zadnjih štirih letih nižja od rasti izvoza blaga, je v letu 2007 dosegla višjo rast (15,5 %). Izstopalo je predvsem močno povečanje izvoza storitev posredovanja ter različnih poslovnih,

profesionalnih in tehničnih ter finančnih storitev²¹⁷. Na visoki ravni se je vse leto ohranjala tudi rast uvoza blaga (13,8 %), kar je povezano s povečanim uvozom proizvodov vmesne porabe ter opreme in strojev kot posledica visoke rasti izvoza in investicij, močen pa je bil tudi uvoz cestnih vozil, osebnih avtomobilov in delov za domačo avtomobilsko industrijo. Uvoz storitev se je povečal bolj (za 16,6 %) kot katerikoli leto prej, na kar so najbolj vplivale visoke rasti uvoza poslovnih, profesionalnih in tehničnih storitev.

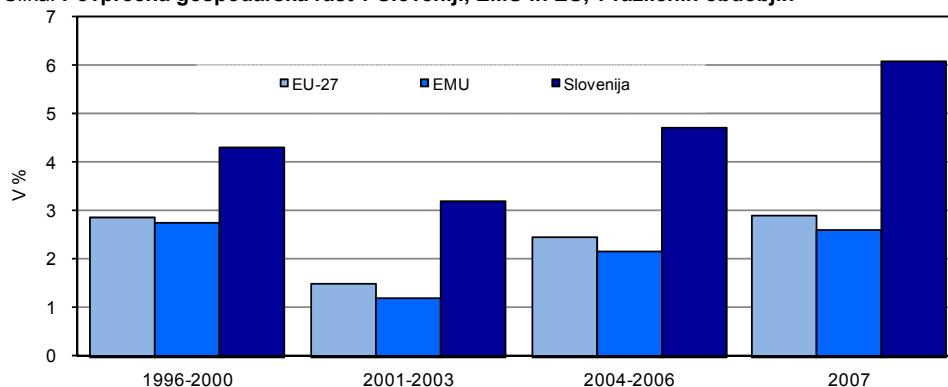
Gospodarska rast v Sloveniji se po letu 2004 vseskozi zadržuje nad dolgoletnim povprečjem, prav tako pa se je v tem obdobju povečala razlika med povprečno gospodarsko rastjo Slovenije in državami EMU oziroma EU. V letih 2004–2006 je bila gospodarska rast v Sloveniji v povprečju 4,7-odstotna, v evroobmočju pa za 2,6 o. t. nižja. Ta razlika se je v letu 2007 še povečala (na 3,5 o. t.). Povečanje razlik kaže, da je Slovenija v konjunktorno ugodnih letih (2004–2007) uspela gospodarsko rast povečati bolj, kot to velja v povprečju za države EMU.

Tabela: **Prispevek posameznih komponent izdatkovne strukture k rasti bruto domačega proizvoda v Sloveniji v letih 1995 in 2000–2007, v odstotnih točkah**

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Realna rast BDP, v %	4,1	3,1	3,7	2,8	4,4	4,1	5,7	6,1
Prispevek posameznih komponent k rasti BDP, v odstotnih točkah								
Blagovni in storitveni saldo s tujino (izvoz — uvoz)	2,6	1,7	1,0	-1,9	-0,5	2,0	0,0	-0,9
- Izvoz proizvodov in storitev	6,5	3,5	3,8	1,8	6,8	6,0	7,8	8,8
- Uvoz proizvodov in storitev	3,9	1,8	2,8	3,7	7,3	4,0	7,7	9,7
Domača potrošnja skupaj	1,5	1,4	2,7	4,7	4,9	2,2	5,7	7,0
- Zasebna potrošnja	0,4	1,5	1,0	1,9	1,6	1,5	2,2	1,6
- Državna potrošnja	0,5	0,7	0,7	0,4	0,6	0,6	0,8	0,3
- Investicije v osnovna sredstva	0,5	0,4	0,2	1,7	1,8	0,6	2,1	4,5
- Spremembe zalog	0,1	-1,2	0,7	0,7	0,9	-0,5	0,6	0,6

Vir: SI-Stat podatkovni portal – Nacionalni računi. Bruto domači proizvod, letni podatki, Bruto domači proizvod po četrtletjih, 2008; preračuni Umar.

Slika: **Povprečna gospodarska rast v Sloveniji, EMU in EU, v različnih obdobjih**

Vir: Structural Indicators – General Economic Background (Eurostat), 2008.

²¹⁷ Glej tudi indikator *Plačilnobilančno ravnesje* ter indikator *Delež izvoza in uvoza v BDP*.

Inflacija

Inflacija se je v letu 2007 zaradi hitrejše rasti cen hrane in tekočih goriv močno pospešila. Letna inflacija se je z 2,8 % v decembru 2006 povišala na 5,6 % v decembru 2007. Podatki kažejo, da sta bila ključna razloga za pospešeno inflacijo pospešena rast cen hrane in tekočih goriv za prevoz in ogrevanje, kar je bilo v pretežni meri posledica globalnih cenovnih gibanj v letu 2007 (visoka rast cen različnih vrst kmetijskih pridelkov in nafte, pa tudi kovin in drugih vrst primarnih surovin). Po tem ko so bile cene hrane v Sloveniji v letih 2004 in 2005 zaradi različnih dejavnikov relativno stabilne oziroma so celo nekoliko upadle, so se v letu 2006 začele poviševati. V letu 2007 pa se je rast cen hrane v Sloveniji še pospešila in znašala 13,7 %, kar je k 5,6-odstotni inflaciji prispevalo 2,1 o. t. Povišale so se cene nepredelane in predelane hrane. Rast cen tekočih goriv je k inflaciji lani dodala 0,9 o. t., ob tem da je vlada septembra znižala trošarine na tekoča goriva na minimalno dovoljeno raven. Prenos visoke rasti cen nafte, ki so lani za kratek čas dosegle tudi 100 USD/sodček, je sicer omilila apreciacija evra do dolarja, zaradi katere je bila v evrih izražena rast cen nafte brent 32,4-odstotna, izražena v dolarjih pa 44,4-odstotna.

Cene drugih skupin proizvodov in cene storitev so v povprečju rasle podobno hitro kot v letu prej. Cene storitev so se v letu 2006 povečale za 4,3 %, lani pa za 4,8 % in k inflaciji prispevale 1,5 o. t. Pospešek rasti cen storitev je bil tako lani precej blag, se je pa njihova rast po letu 2005, ko je bila najnižja (3 %), postopoma dvigovala. Nad 4 % se je pospešila ob koncu leta 2006, kar je bilo deloma povezano z uvedbo evra, ko so se bolj kot običajno povišale predvsem cene gostinskih in nekaterih drugih vrst storitev. Poleg tega so se bolj kot v letu 2006 povišale tudi cene počitnic v paketu. Po drugi strani z izjemo cen hrane in tekočih goriv za prevoz in ogrevanje pri drugih skupinah cen blaga ni bilo zaznati bistvenih razlik v primerjavi s preteklimi cenovnimi gibanji.

Menjava valut je imela na inflacijo zmeren in časovno omejen učinek. Ob uvedbi evra je bilo ob dobro načrtovanih in izpeljanih ukrepih za preprečevanje neupravičenega poviševanja cen, ki so jih izvajali vlada, Banka Slovenije in nevladne organizacije, zabeleženih le nekaj povišanj cen, ki so odstopala od dinamike poviševanj teh cen v preteklosti, in sicer predvsem pri nekaterih vrstah storitev. Po naši oceni skupni prispevek tovrstnih podražitev k inflaciji ni presegel 0,3 o. t.

Cene, ki so pod različnimi oblikami regulacije, so rasle skladno z usmeritvami načrta uravnavanja reguliranih cen. V letu 2007 so se cene, ki so pod različnimi oblikami regulacije, skupaj povišale za 7,2 %, brez vpliva rasti cen tekočih goriv za prevoz in ogrevanje pa za 1,4 %. Rast reguliranih cen brez vpliva tekočih goriv je tako skladno z načrtom zaostala za načrtovano rastjo prostih cen. Med večjimi povišanji je izstopalo 4,9-odstotno povišanje cen električne energije v aprilu 2007, ki v načrtu ni bilo predvideno, in 2,3-odstotno povišanje cen komunalnih storitev.

Do pospešitve inflacije je v letu 2007 prišlo tudi v državah evroobmočja, kjer se je z 1,9 % v decembru 2006 povzpela na 3,1 % v decembru 2007 (z 2,2 na 3,2 % v EU-27), kar je največ po maju 2001. Na pospešitev rasti cen so prav tako

najbolj vplivale višje cene hrane in tekočih goriv. Pri tem je bil prenos rasti surovinskih cen s svetovnih trgov v posameznih državah različno hiter in močen. Na to vplivajo razlike v ravneh cen po državah, razlike v tržni strukturi in konkurenčnih pogojih v maloprodajnem in drugih sektorjih, raven samooskrbe in uvozne odvisnosti ter trenutna gospodarska aktivnost v državah. Rast cen hrane je bila najvišja v novih članicah EU, kjer je ponekod presegla povišanje v Sloveniji (13,7 %), med drugimi državami evroobmočja, kjer je bila rast v povprečju 4,9-odstotna, pa je bila najvišja v Avstriji (7,5 %) in Španiji (6,8 %), najnižja pa v Franciji (3,3 %) in na Portugalskem (1,7 %).

Na povečanje razlike med inflacijo v evroobmočju in v Sloveniji ob koncu leta 2007 je vplival zlasti večji pospešek pri rasti cen hrane in tekočih goriv. Razlika med inflacijo v Sloveniji in povprečjem držav evrskega območja se je s približno 1 o. t. v začetku leta povečala na 2,5 o. t. ob koncu leta 2007. Zunanji cenovni šoki, katerim so bila izpostavljena vsa svetovna gospodarstva, so se namreč v Sloveniji izrazili v večji meri, saj so učinke zunanjih dejavnikov še poudarili nekateri notranji strukturni dejavniki (nizka konkurenca v trgovini na drobno, nizka učinkovitost živilskopredelovalne industrije, nezadostno delovanje regulatornih organov na področju politike konkurence). Razlika med rastjo cen v Sloveniji in povprečjem evro območja, ki smo jo beležili pred povišanjem inflacije v letu 2007, pa je bila posledica procesa realne konvergence, ki se prek Balassa-Samuelsonovega učinka odraža na višji inflaciji. Ker gre za realno konvergenčno dohitevanje, ki bo trajalo še nekaj let, pričakujemo, da se bo ta razlika ohranjala tudi v prihodnje.

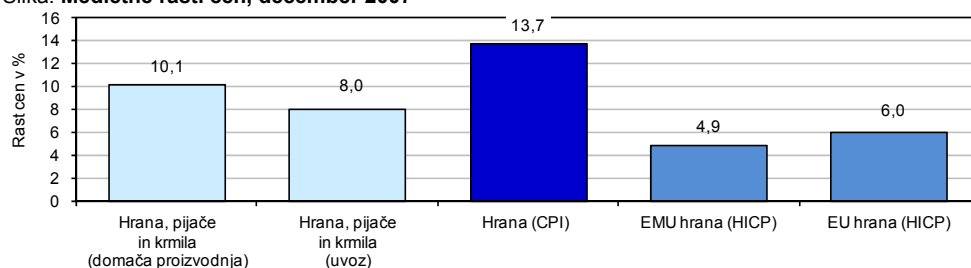
Tabela: Medletna rast cen v Sloveniji in v evroobmočju, v %

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Slovenija									
Cene življenjskih potrebščin	9,0	8,9	7,0	7,2	4,6	3,2	2,3	2,8	5,6
Blago	7,1	8,8	6,2	6,4	3,9	2,5	2,0	2,1	6,0
Storitve	15,9	9,2	9,6	9,4	6,5	4,9	3,0	4,3	4,8
Regulirane cene	10,0	16,0	10,5	9,2	4,0	9,0	7,7	2,1	7,2
Energija	8,2	18,9	6,7	5,5	3,5	10,3	9,8	3,7	9,6
Drugo	11,4	12,0	17,0	14,7	4,8	6,1	3,0	-2,1	1,5
Osnovna inflacija ¹	np	6,9	7,4	6,9	4,2	2,7	2,4	2,7	3,2
Evroobmočje									
Cene življenjskih potrebščin	2,5	2,5	2,0	2,4	2,0	2,3	2,2	1,9	3,1

Vir: SI-Stat podatkovni portal – Cene – Indeksi cen življenjskih potrebščin, letni podatki (SURs), 2008, preračuni Umar. Economy and Finance – Prices – Harmonized index of consumer prices (Eurostat), 2008.

Opombi: ¹ Odrezano povprečje; np – ni podatka.

Slika: Medletne rasti cen, december 2007

Vir: SI-Stat podatkovni portal – Ekonomsko področje – Cene – Indeksi cen življenjskih potrebščin, Indeksi cen industrijskih proizvodov pri proizvajalcih (SURs), 2008.

Plače in produktivnost

Razmerje med plačami in produktivnostjo je eno ključnih vprašanj ekonomske politike. Pomembno je z vidika stroškovne konkurenčnosti in cenovne stabilnosti pa tudi z vidika zaposlenosti in investiranja ter delitvenih razmerij. Zato je odnos rasti plač do produktivnosti dela eden ključnih ciljev, ki jih zasleduje plačna politika. Za obdobje pred vstopom v EMU je bilo za Slovenijo značilno, da je politika plač predvidevala zaostajanje realne rasti plač za realno rastjo produktivnosti dela vsaj za eno odstotno točko. Njen namen je bil poleg pozitivnega prispevka k cenovni stabilnosti tudi odpiranje novih delovnih mest in pospešeno investiranje v tehnološko zahtevnejšo proizvodnjo. Pri izvajanju ciljev ekonomske politike je postala z vstopom v EMU plačna politika zaradi izgube monetarne politike še pomembnejša, kot je bila pred tem, pri njenem oblikovanju pa je smiselno izhajati iz okvirnih usmeritev v zvezi z odnosom med rastjo plač in produktivnosti, ki izhajajo iz evropskih integriranih smernic za uresničevanje Lizbonske strategije.

V letu 2007 se je realna bruto plača na zaposlenega povečala za 2,2 % in je zaostajala za rastjo produktivnosti dela (3,3 %). V zasebnem sektorju je realna rast bruto plače na zaposlenega za rastjo produktivnosti zaostajala le za 0,1 o. t., v javnem sektorju pa zaradi le delne uskladitve z inflacijo za 1,8 o. t. Podobna razmerja so bila značilna za celotno obdobje 2001–2007, ko je realna rast bruto plače zaostajala za rastjo produktivnosti dela za 1,4 o. t. Izjema je bilo le leto 2001, ko je rast povprečne plače presegla rast produktivnost dela za 0.6 o. t, kar je bilo posledica pospešene rasti povprečne realne plače v javnem sektorju. V nadaljnjih letih tega obdobja pa je bilo zaostajanje rasti plač za rastjo produktivnosti doseženo v večji meri zaradi počasnejše rasti realne bruto plače v javnem sektorju.

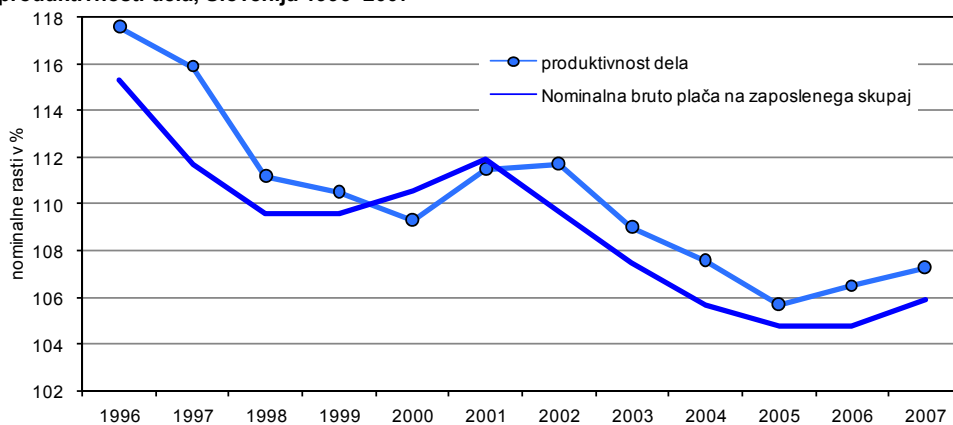
Razpoložljivi podatki o rasti plač v EU-25 do leta 2004 kažejo, da je bila rast plač v tem obdobju v povprečju nižja od rasti produktivnosti. Po podatkih, ki jih je zbiral Evropska fundacija za izboljšanje življenjskih in delovnih pogojev za članice EU-25 in za obdobje 2000–2004, je zaostajanje rasti realne bruto plače za rastjo produktivnosti dela v povprečju EU-25 znašalo eno odstotno točko. Relativno je za rastjo produktivnosti najbolj zaostajala rast realnih plač v Franciji, Nemčiji, Irski, Latviji, Litvi, Poljski in v Slovaški, višja pa je bila na Madžarskem, Portugalskem in v Združenem kraljestvu.

Tabela: Gibanje bruto domačega proizvoda, produktivnosti dela in bruto plače na zaposlenega v obdobju 1996–2007

	Realna rast, v %		Realna rast bruto plače na zaposlenega, v %					
	Bruto domači proizvod	Produktivnost dela	Skupna rast plač	Razlika med rastjo plač in produktivnosti	Rast plač (zasebni sektor)	Razlika med rastjo plač in produktivnosti	Rast plač (javni sektor)	Razlika med rastjo plač in produktivnosti
	1	2	3=5+7	4=3-2	5	6=5-2	7	8=7-2
2001-2007	4,3	3,6	2,2	-1,4	2,7	-1,0	1,3	-2,4
1996-2007	4,3	4,1	2,5	-1,6	2,6	-1,5	2,2	-1,9
1996-2000	4,4	4,6	2,8	-1,8	2,4	-2,1	3,2	-1,3
1996	3,7	5,9	5,1	-0,8	4,0	-1,9	6,8	0,9
1997	4,8	6,9	2,4	-4,5	1,5	-5,4	3,8	-3,1
1998	3,9	4,1	1,6	-2,5	2,2	-1,9	-0,2	-4,3
1999	5,4	3,9	3,3	-0,6	3,2	-0,7	3,7	-0,2
2000	4,1	2,1	1,6	-0,5	1,3	-0,8	2,1	0,0
2001	3,1	2,6	3,2	0,6	2,3	-0,3	5,1	2,5
2002	3,7	3,7	2,0	-1,7	2,3	-1,4	1,1	-2,6
2003	2,8	3,2	1,8	-1,4	2,1	-1,1	1,0	-2,2
2004	4,4	4,1	2,0	-2,1	3,1	-1,0	-0,7	-4,8
2005	4,1	4,0	2,2	-1,8	2,8	-1,2	0,9	-3,1
2006	5,7	4,5	2,2	-2,3	2,8	-1,7	1,0	-3,5
2007	6,1	3,3	2,2	-1,1	3,2	-0,1	0,5	-2,8

Vir: SURS, preračuni Umar za produktivnost dela in bruto plače za zasebi in javni sektor.

Slika: Letne stopnje nominalne rasti povprečne bruto plače na zaposlenega in nominalne rasti produktivnosti dela, Slovenija 1996–2007

Vir: SURS, preračuni Umar za produktivnost dela.

Ravnovesje sektorja država

Ob močni gospodarski rasti se je leta 2007 javnofinančno stanje izboljšalo.

Primanjkljaj institucionalnega sektorja država²¹⁸ je za leto 2007 ocenjen na 0,1 % BDP in je za 1,1 o. t. nižji od primanjkljaja v letu 2006. Skupni prihodki države so se povečali bistveno bolj (8,1 %) kot so se povečali skupni izdatki države (5,3 %). Na strani prihodkov države je bila rast spodbujena z ugodnimi makroekonomskimi gibanji, na njihovo nominalno rast pa je vplivala tudi višja inflacija od napovedane. Povečanje števila prejemnikov plač je okrepilo prihodke iz prispevkov za socialno varnost (8,7 %), kar je ublažilo znižanje prihodkov od dohodnine zaradi spremenjene dohodninske zakonodaje. Od pomembnejših kategorij so se hitreje od celote povečali tudi prihodki od davkov na proizvodnjo in uvoz (8,3 %). Med davki na proizvodnjo in uvoz so hitreje rasli prihodki od trošarin, nekoliko počasneje prihodki od davka na dodano vrednost, zmanjšali pa so se prihodki iz davka na izplačane plače zaradi nadaljnjega znižanja njegovih stopenj. Na strani izdatkov države je k nižji rasti izdatkov največ prispevala nizka rast sredstev za zaposlene, ki so se v letu 2007 povečala le za 4,6 % in počasna rast izdatkov za socialna nadomestila v denarju in naravi, ki so se zaradi uveljavitve enotnega mehanizma njihovega usklajevanja z inflacijo (razen pokojnin) povečali le za 4,3 %. Skromno rast so imeli tudi izdatki za plačila obresti (2,0 %), izdatki za subvencije pa se celo zmanjšali (-2,7 %).

Primanjkljaj institucionalnega sektorja država v primerjavi z bruto domačim proizvodom se po letu 2001 postopno znižuje. Zmanjšanje primanjkljaja v obdobju 2000–2007 je bilo zlasti posledica znižanja izdatkov sektorja država glede na BDP za 4,1 o. t., zmanjšal pa se je tudi delež prihodkov, in sicer za 0,4 o. t. V letu 2001 je primanjkljaj sektorja država znašal 4 % BDP, izdatki so naraščali hitreje od prihodkov, rast obeh pa je preseгла rast BDP. Po tem letu se je javnofinančni položaj izboljšal, izraziteje v letih 2002 in 2005, najbolj pa v letu 2007. V letu 2005 na 1,5 % BDP, ko so se hitreje od odhodkov in od gospodarske rasti povečali prihodki sektorja država, predvsem zaradi povečanja prihodkov davka od dohodka pravnih oseb. V letu 2007 pa na 0,1 % BDP, ko je bilo zaradi visoke gospodarske rasti zaostajanje rasti agregatov države za gospodarsko rastjo največje in zaostajanje rasti izdatkov države večje od zaostajanja rasti prihodkov. V celotnem obdobju 2000–2007 so se med odhodki najbolj znižali deleži socialnih nadomestil (1,6 o. t.), kapitalskih transferjev (0,8 o. t.), odhodkov od lastnine, ki jih sestavljajo predvsem obresti za obstoječi dolg, pa tudi deleži izdatkov za vmesno potrošnjo in sredstev za zaposlene ter delež izdatkov za subvencije. Med prihodki se je najbolj povečal delež tekočih davkov na dohodek in premoženje, najbolj pa znižal delež davkov na proizvodnjo in uvoz. Primanjkljaj se je v tem obdobju v največji meri generiral na centralni ravni države, in sicer v višini več kot 90 % skupnega primanjkljaja v posameznih letih. Izjema je bilo leto 2005, ko se je, zaradi prevzema dolga skladov socialnega zavarovanja (ZZZS, ZPIZ) v državni proračun, primanjkljaj centralne ravni sektorja država povečal za 0,7 o. t. na 2,2 % BDP, skladi socialnega zavarovanja pa so v tem letu izkazali presežek v višini 0,8 % BDP.

²¹⁸ Metodologija ESA.

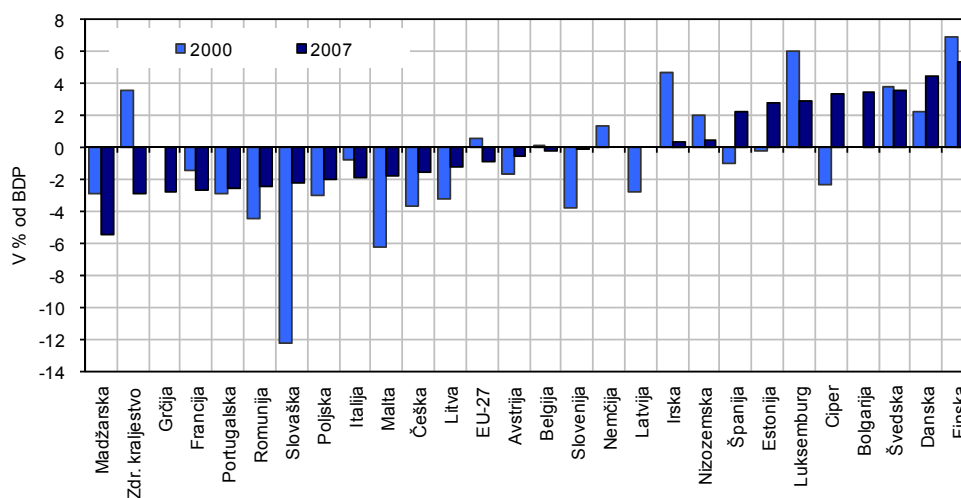
V letu 2007 je tudi v drugih državah EU prišlo do izboljšanja javnofinančnega položaja, Slovenija pa se uvršča med države z nižjim primanjkljajem. Primanjkljaj sektorja država se je na ravni EU-27 v letu 2007 znižal za 0,5 o. t. in je znašal 0,9% BDP, na ravni držav EMU pa še nekoliko bolj, in sicer za 0,7 o. t., na 0,6% BDP. Na takšno izboljšanje je v razmerah visoke konjunktore v največji meri vplivalo zvišanje deleža davčnih prihodkov. Višji primanjkljaj od Slovenije je beležilo štirinajst članic EU, dve državi sta imeli izravnano bilanco, deset držav pa je izkazovalo presežek. V letu 2007 je imela samo Madžarska (-5,5 %) primanjkljaj višji od dovoljenih 3 %²¹⁹.

Tabela: Prihodki, izdatki in primanjkljaj sektorja država ter podsektorjev v letih 2000–2007 po metodologiji ESA–1995, v % od BDP

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Prihodki sektorja država	43,6	44,1	44,6	44,4	44,2	44,5	44,1	43,2
Izdatki sektorja država	47,4	48,1	47,1	47,1	46,5	46,0	45,3	43,3
Primanjkljaj sektorja država	-3,8	-4,0	-2,5	-2,7	-2,3	-1,5	-1,2	-0,1
Centralna država	-3,3	-3,8	-2,2	-2,5	-2,1	-2,2	-1,2	-0,3
Lokalna država	0,0	0,0	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	0,0
Skladi soc. zavarovanja	-0,5	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	0,8	0,1	0,2

Vir: SI-Stat podatkovni portal – Ekonomsko področje – Nacionalni računi – Temeljni agregati sektorja država, 2008 (za 2004–2007). Nefinančni računi: S 13 država, preračuni UMAR (za leta 2000–2003).

Slika: Saldo sektorja država za države EU v letih 2000 in 2007, v % BDP

Vir: Euro-Indicators – National Accounts – Public Finance – Excessive deficit procedure statistics (Eurostat), 2008.

²¹⁹ Po vstopu v EU veljajo tudi za Slovenijo določila Pakta stabilnosti in rasti, po katerih delež primanjkljaja sektorja država v BDP ne sme presegati 3 %. Za preverjanje javnofinančnega stanja države članice v okviru postopka za ugotavljanje presežnega primanjkljaja in dolga države dvakrat letno posredujejo Evropski komisiji »Poročilo o primanjkljaju in dolgu države«. Poročilo je sestavljeno skladno z metodologijo Evropskega sistema računov iz leta 1995 (ESA–95), ki jo morajo spoštovati vse članice.

Ciklično prilagojeni saldo sektorja država

Slovenija je v zadnjih desetih letih beležila ciklično prilagojeni primanjkljaj sektorja država, ki se po letu 2000 postopno znižuje. Ciklično prilagojeni primanjkljaj, ki kaže, kakšen fiskalni saldo bi dosegli samo zaradi učinkovanja ukrepov fiskalne politike, to je brez vpliva konjunktturnih dejavnikov, se po letu 2000 postopno znižuje. Zniževanje, ki je sledilo upadanju relativno izraženega primanjkljaja po letu 2000, kaže, da je bilo zmanjševanje relativno izraženega skupnega primanjkljaja sektorja država v zadnjih letih pretežno posledica strukturnih prilagoditev javnih financ. Ciklično prilagojeni primanjkljaj je dosegel najvišjo vrednost leta 2000, ko je znašal 4,0 % BDP, nato pa se je postopno zmanjševal in v letu 2007 znašal 0,5 % BDP. Največji (pozitivni) prispevek konjunktturnih gibanj na fiskalni saldo smo beležili v letu 2007, ko je dosegel 0,4 odstotne točke, pred tem pa je bil v letih 2001–2006 ciklični saldo negativen. Ciklično prilagojeni primanjkljaj je bil v letu 2007 večji od dejanskega, v primerjavi z letom 2006 pa se je znižal.

Fiskalna politika je bila v letu 2007 restriktivno naravnana. Spremembe ciklično prilagojenega salda v zaporednih letih kažejo naravnost fiskalne politike, z njegovo primerjavo s spremembami proizvodne vrzeli²²⁰ v istem obdobju pa lahko ocenimo fiskalni položaj oziroma cikličnost fiskalne politike. V obdobju 2000–2006, ko je bila ključna naloga fiskalne politike ohranjanje primanjkljaja sektorja država pod vrednostjo maastrichtskega kriterija, je bila fiskalna politika, z izjemo let 2001 in 2006, naravnana restriktivno, vendar ciklično. Fiskalna politika je svojo restriktivno usmerjenost torej ohranjala tudi v letih, ko je bila dejanska rast BDP pod njegovo potencialno rastjo, s čimer je ohranjala primanjkljaj sektorja država pod vrednostjo maastrichtskega kriterija. Po letu 2006, ko je bila fiskalna politika blago ekspanzivno naravnana in hkrati ciklična, se je v letu 2007 ciklično prilagojeni primanjkljaj zmanjšal, kar je ob povečanju proizvodne vrzeli pomenilo restriktivno in proticiklično naravnost fiskalne politike.

V evro območju in v celotni EU se je ob izboljšanju nominalnega primanjkljaja zmanjšal tudi ciklično prilagojeni primanjkljaj sektorja država. To kaže, da je znižanje nominalnega primanjkljaja sektorja država strukturne narave, vendar je pri interpretaciji potrebna previdnost, saj je v letu 2006 le nekaj držav izvedlo ukrepe za povečanje prihodkov, zaradi česar je verjetno, da je vsaj del ocenjenega izboljšanja ciklično prilagojenih bilanc le začasne narave.

²²⁰ Proizvodna vrzel je ocenjena na podlagi metodologije Evropske komisije, ki za njeno oceno uporablja metodo produkcijske funkcije.

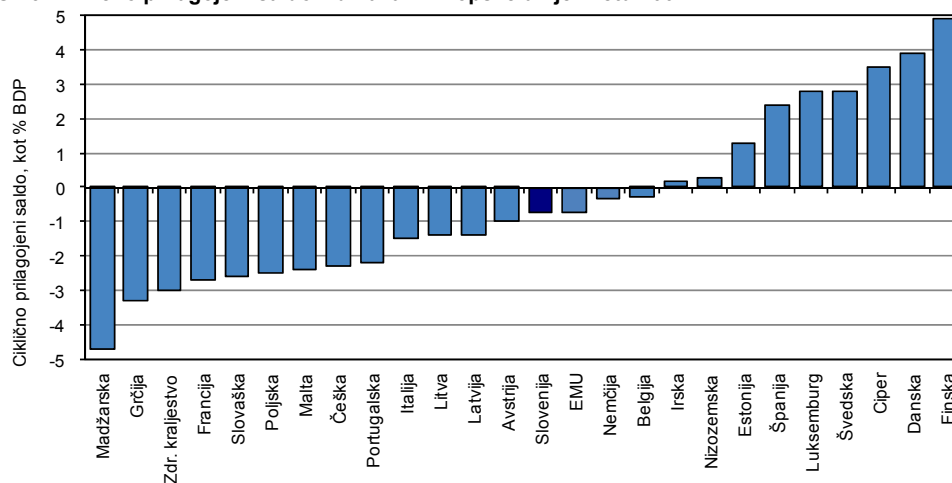
Tabela: Dejanski, ciklični in ciklično prilagojeni saldo sektorja država v Sloveniji v obdobju 2000–2007

v % od BDP	Dejanski saldo	Ciklični saldo	Ciklično prilagojeni saldo	Sprememba ciklično prilagojenega salda ¹
2000	-3,8	0,2	-4,0	
2001	-4,0	-0,2	-3,9	0,1
2002	-2,5	-0,3	-2,2	1,7
2003	2,7	-0,8	-1,9	0,3
2004	-2,3	-0,7	-1,5	0,4
2005	-1,5	-0,8	-0,6	0,9
2006	-1,2	-0,2	-1,0	-0,4
2007	-0,1	0,4	-0,5	0,5

Vir: SI-Stat podatkovni portal – Ekonomsko področje – Nacionalni računi – Temeljni agregati sektorja država, 2008; ocene Ministrstva za finance.

Opomba: ¹ Pozitivna sprememba pomeni izboljšanje salda. Številke se vedno ne seštevajo zaradi zaokroževanja. Ciklično prilagojeni saldo je izračunan s pomočjo metode produkcijske funkcije. Upoštevana je potencialna rast BDP, ocenjena po objavi podatkov SURS o rasti BDP v letu 2007, in zadnja realizacija prihodkov in odhodkov sektorja država. Sprememba ciklično prilagojenega salda kaže fiskalni impulz oziroma naravnost fiskalne politike.

Slika: Ciklično prilagojeni saldo v državah Evropske unije v letu 2007

Vir: Economic Forecast, Spring 2008, European Commission, 2008.

Dolg sektorja država

Dolg sektorja država, izražen kot delež BDP, se je v letu 2007 znižal za 3,1 odstotne točke in je konec leta znašal 24,1 % BDP. Dolg države se je lani tudi nominalno znižal, za 217,6 mio EUR in konec leta 2007 znašal 8.071,1 mio. EUR. Kot delež BDP pa se je dolg države postopoma konstantno zniževal v celotnem obdobju od leta 2003, najbolj v letu 2007.

K nominalnemu znižanju dolga države je lani največ prispevalo znižanje dolga centralne ravni države. Dolg enot centralne ravni države se je leta 2007 zmanjšal za 200 mio. EUR in je konec leta znašal 8.009 mio. EUR. Kljub prevzemu celotnega dolga ZZZS in ZPIZ v državni proračun²²¹ v skupni višini 49,4 mrd. SIT oziroma približno 206 mio. EUR se je dolg enot centralne ravni države od 27,1 % BDP, kolikor je znašal konec leta 2003, znižal na 23,9 % BDP konec leta 2007. K nominalnemu znižanju je poleg predčasnega odplačila obveznice RS06 iz naslova porabe kupnine NLB, d. d., v največji meri prispeval odkup obveznic v preteklem letu, na padec deleža dolga sektorja država glede na BDP pa je vplivala tudi visoka gospodarska rast v zadnjih letih.

Dolg skladov socialnega zavarovanja po prenosu v državni proračun leta 2005 ostaja zanemarljiv, v primerjavi z BDP upada tudi dolg lokalnih ravni države. V letu 2005 se je dolg skladov socialnega zavarovanja v celoti prenesel v državni proračun, tako da celoten dolg skladov socialnega zavarovanja v letih 2006 in 2007 predstavlja samo še stanje kratkoročne zadolženosti Kada. Skupni obseg dolga enot lokalne ravni države z vključitvijo podatkov o finančnih lizingih se je od 0,8 % BDP konec leta 2003 znižal na 0,7 % BDP konec leta 2007.

Struktura dolga sektorja država glede na ročnost je predvsem dolgoročna. Delež dolgoročnega dolga se je od 93,9 % celotnega dolga države konec leta 2003 zvišal na 96,2 % celotnega dolga države. Glede na instrument zadolžitve prevladuje delež vrednostnih papirjev, ki se je v zadnjih letih ustalil na slabih 88 % celotnega dolga države.

V primerjavi z državami članicami EU je Slovenija po višini dolga v BDP in plačilih obresti v BDP med najmanj zadolženimi. Po višini dolga se Slovenija med državami članicami EU uvršča na osmo, po kriteriju obresti v BDP pa na enajsto mesto.

²²¹ V letu 2005 je državni proračun prevzel dolg ZZZS in ZPIZ.

Tabela 1: Stanje dolga sektorja država po podsektorjih

	v mio EUR	2003	2004	2005	2006	2007
1	Sektor država skupaj	6.900,94	7.355,94	7.754,71	8.288,70	8.071,12
1.1	Enote centralne ravni države	6.703,07	7.285,22	7.652,99	8.208,56	8.008,51
1.2	Enote lokalne ravni države	152,91	180,97	210,50	235,71	241,33
1.3	Skladi socialnega zavarovanja	187,98	194,34	20,32	3,13	2,79
	v % od BDP	2003	2004	2005	2006	2007
1	Sektor država skupaj	27,9	27,6	27,5	27,2	24,1
1.1	Enote centralne ravni države	27,1	27,3	27,1	27,0	23,9
1.2	Enote lokalne ravni države	0,6	0,7	0,7	0,8	0,7
1.3	Skladi socialnega zavarovanja	0,8	0,7	0,1	0,0	0,0

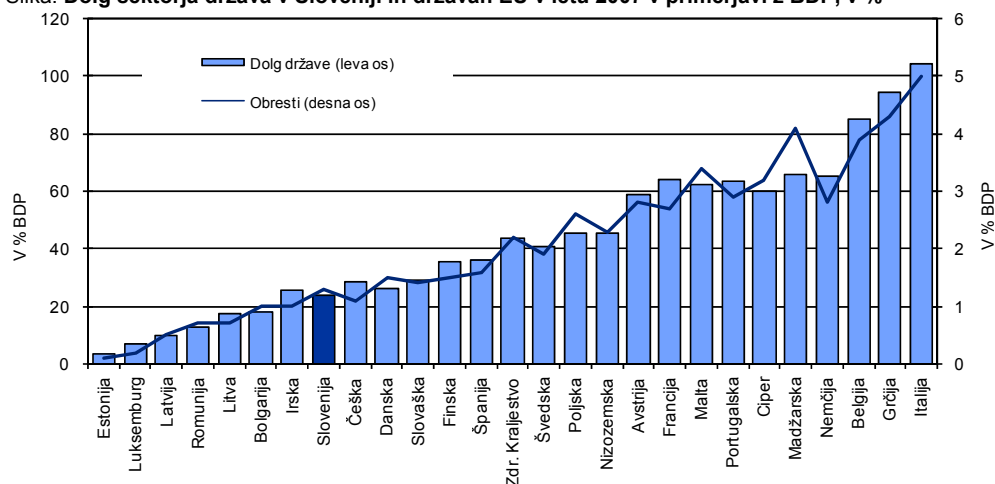
Vir: MF.

Tabela 2: Stanje dolga sektorja država po instrumentih ročnosti, v mio EUR

		2003	2004	2005	2006	2007
1	Gotovina in vloge	7,8	11,6	14,5	15,0	39,7
2	Vrednostni papirji razen delnic, brez izvedenih finanč. instrumentov	5.832,9	6.446,2	6.601,1	7.270,3	7.100,9
2.1	Kratkoročni	302,1	378,2	259,1	295,8	133,5
2.2	Dolgoročni	5.530,8	6.068,0	6.342,0	6.974,5	6.967,3
3	Posojila	1.060,2	898,1	1.139,1	1.003,4	930,6
3.1	Kratkoročni	111,6	10,2	91,4	120,3	137,5
3.2	Dolgoročni	948,6	887,9	1.047,8	883,1	793,1
	Skupaj sektorji države	6.900,9	7.355,9	7.754,7	8.288,7	8.071,1

Vir: MF.

Slika: Dolg sektorja država v Sloveniji in državah EU v letu 2007 v primerjavi z BDP, v %

Vir: Eurostat portal page — Economy and finance, 2008.

Plačilnobilančno ravnoesje

Primanjkljaj na tekočem računu se je v letu 2007 precej povečal. Znašal je 1.641,4mio EUR ali 4,9 % BDP, kar je za 2,1 strukturne točke več kot leto prej. Pretežni del primanjkljaja v letu 2007 je tako kot tudi v preteklih letih nastal v blagovni menjavi, njegovo povečanje po letu 2004 pa je delno povezano s poslabševanjem pogojev menjave v tem obdobju, delno pa tudi s povečevanjem uvozne komponente v izvozu in domači potrošnji, ki se je zlasti v zadnjih letih še pospešila. Blagovni izvoz se je v letih 2004–2007 v povprečju povečeval realno po 12,2 % letno (v letih 2000–2003 7,7 %), domača potrošnja pa po 4,9 % letno (v letih 2003–2007 2,5 %). Ob takšnih gibanjih se je povprečna letna realna rast blagovnega uvoza okrepila s 5,6 % v obdobju 2000–2003 na 11,9 % v letih 2004–2007. Rast primanjkljaja tekočega računa je povezana tudi s povečanim obsegom zadolževanja v tujini in s tem povezanimi plačili obresti, ki so lani še narasla zaradi povišanih obrestnih stopenj. Iz presežka v primanjkljaj se je z letom 2004 prevesila tudi bilanca tekočih transferjev. Po drugi strani presežek v menjavi storitev postopno raste, večinoma tudi izražen kot delež BDP.

Povečanje primanjkljaja na tekočem računu v letu 2007 je bilo v največji meri posledica naraščajočega primanjkljaja v trgovinski bilanci. Slovenija je v letu 2007 že četrto leto po vstopu v EU dosegla visoko rast izvoza, pri tem je izvoz v članice EU vseskozi naraščal hitreje kot izvoz v nečlanice. V letu 2007 se je izvoz blaga na medletni ravni nominalno povečal za 15,7 % (v države EU za 19,4%, v nečlanice za 7,7%). Poleg izvoza cestnih vozil (34,9-odstotna rast) so k skupni rasti blagovnega izvoza največ prispevali: izvoz industrijskih strojev za splošno uporabo, medicinskih in farmacevtskih izdelkov, električnih strojev in naprav, kovinskih izdelkov ter železa in jekla. Rast blagovnega uvoza je bila še višja (17,2%), kjer pa iz držav nečlanic že tretje leto narašča hitreje (24,5%) kot iz držav EU (15,3 %). Struktura rasti uvoza z vidika prispevkov posameznih skupin industrijskih proizvodov pa je bila zelo podobna kot pri izvozu, kar kaže na visoko stopnjo znotrajpanožne menjave. Z regionalnega vidika se je primanjkljaj v trgovinski bilanci večinoma povečal zaradi nižjega presežka v menjavi z nečlanicami EU, deloma pa zaradi nekoliko večjega primanjkljaja z državami EU (skupaj za 513mio EUR, na 1.664,1 mio EUR).

V letu 2007 se je močno povečal presežek v storitveni menjavi. Nominalni rasti izvoza in uvoza storitev sta bili v leta 2007 v primerjavi z letom 2006 približno enaki (19,3% in 19,0%), obe pa sta precej presegli povečanja iz leta 2006. Na visoko rast izvoza storitev je najbolj vplivala rast izvoza nekaterih vrst storitev, ki temeljijo na znanju in višji dodani vrednosti (poslovne, profesionalne in tehnične storitve ter finančne storitve), močno se je okrepil tudi izvoz konstrukcijskih storitev. K rasti uvoza so prav tako največ prispevale poslovne, profesionalne in tehnične storitve, povečanje uvoza konstrukcijskih storitev (134,8 %) pa je še preseglo rast izvoza teh storitev. Ob visoki rasti blagovne menjave je bila lani visoka tudi rast menjave transportnih storitev, pri kateri se je presežek še rahlo povečal. Glavnina povečanja presežka v storitveni menjavi, ki je znašal 1.040,1 mio EUR oz. 174,5 mio EUR več kot leta 2006, pa je nastala v menjavi potovanj, kjer je bilo povečanje deviznega priliva precej večje od povečanja deviznega

odliva²²².

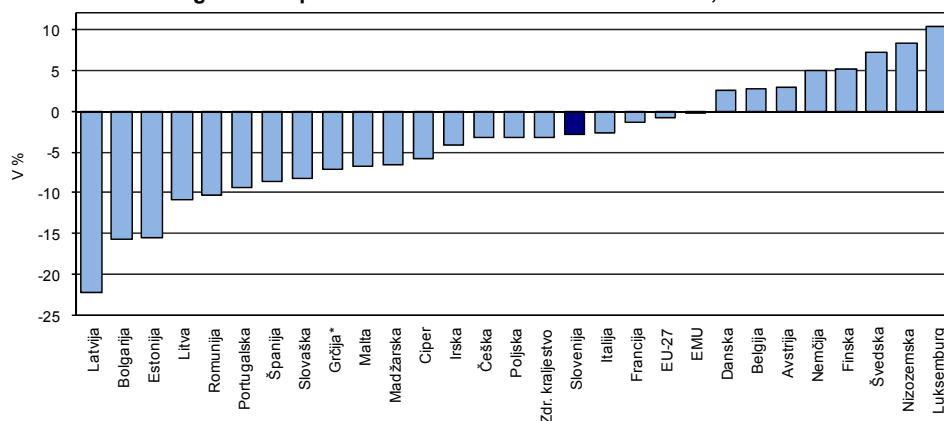
Na povečanje primanjkljaja tekočega računa sta pomembno vplivala tudi povečana primanjkljaja v bilanci faktorskih dohodkov in tekočih transferjev, ki sta bila najvišja do zdaj. Na povečanje primanjkljaja faktorskih dohodkov (za 326,9 mio EUR na 725,0 mio EUR) je najbolj vplivalo povečanje neto plačil obresti, pri čemer največji del odpade na plačila domačih poslovnih bank, ki so predstavljala 61,1 % skupnih neto plačanih obresti na tuja posojila (v istem obdobju 2006 57,6 %). Povečan primanjkljaj v bilanci tekočih transferjev je bil večinoma posledica večjega primanjkljaja vladnega sektorja, h kateremu je prvič po vstopu v EU prispeval tudi neto odliv proračuna RS v proračun EU (v višini 8,7 mio EUR).

Tabela: Tekoči račun plačilne bilance (v % BDP), realne stopnje rasti blagovno-storitvene menjave (v %) ter pogoji menjave

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Tekoči račun, v % BDP	-0,3	-2,7	0,2	1,0	-0,8	-2,7	-2,0	-2,8	-4,9
Trgovinska bilanca	-4,7	-5,8	-3,0	-1,1	-2,1	-3,8	-3,6	-3,8	-5,0
Storitvena bilanca	2,9	2,3	2,4	2,6	2,1	2,6	3,0	2,8	3,1
Bilanca dohodkov od dela in kapitala	1,0	0,1	0,2	-0,7	-0,9	-1,2	-1,0	-1,3	-2,2
Bilanca tekočih transferjev	0,5	0,6	0,6	0,2	0,1	-0,3	-0,3	-0,6	-0,9
Realne stopnje rasti menjave blaga in storitev, v %									
Izvoz blaga in storitev	1,1	13,2	6,4	6,8	3,1	12,5	10,1	12,3	13,0
Uvoz blaga in storitev	11,3	7,3	3,1	4,9	6,7	13,3	6,7	12,2	14,1
Pogoji menjave									
Blago	103,1	96,0	102,1	102,0	100,5	98,8	97,6	99,6	99,6
Storitve	100,6	102,2	98,5	100,0	101,6	99,7	100,0	98,8	102,4

Viri: SI-Stat podatkovni portal – Nacionalni računi (SURS), 2008; Finančni računi, Ekonomski odnosi s tujino (Banka Slovenije), 2008; preračuni Umar.

Slika: Saldo tekočega računa plačilne bilance v državah EU v letu 2007, v % BDP

Vir: Eurostat – Balance of payments – International transactions – Balance of the current account, 2008.
Opomba: *Za Grčijo podatek za leto 2005.

²²² Ob vstopu Banke Slovenije v Evrosistem s 1. januarjem 2007 je pri plačilnobilančni statistiki prišlo do nekaterih metodoloških sprememb pri zajemanju podatkov v storitveni menjavi, ki so lahko vplivale tudi na vrednosti oz. rasti posameznih komponent storitvene menjave.

Bruto zunanji dolg

V letu 2007 se je bruto zunanji dolg močno povečal, na kar je poleg okrepljenega zadolževanja bank vplival dolg BS, ki je nastal z njenim vstopom v Evrosistem. Bruto zunanji dolg je konec leta 2007 znašal 34.358 mio. EUR in je bil v primerjavi z decembrom 2006 višji za 10.324 mio. EUR. K temu je s 5.197 mio. EUR ali 50,3 % prispevalo zadolževanje domačih poslovnih bank, katerega rast se je lani ponovno okrepila. Delež dolga poslovnih bank se od leta 2001 stalno povečuje in je konec leta 2007 predstavljal 47,2 % bruto zunanjskega dolga ter 48,3 % BDP (konec leta 2006 36,2 % BDP). Po večjem skoku zadolževanja bančnega sektorja v tujini v letu 2005 se je rast v letu 2006 nekoliko upočasnila, saj so povečano domače povpraševanje po kreditih banke delno pokrile iz zapadlih blagajniških zapisov BS²²³. Del tako sproščenih likvidnih sredstev pa so banke tudi v letu 2007 plasirale na domači trg posojil, večino pa v tuje obveznice, zadolžnice in instrumente denarnega trga, kamor so leta 2007 skupaj naložile 2.224,4 mio. EUR. Pri tem so se terjatve iz naslova blagajniških zapisov in dolgoročnih depozitov, ki so jih imele poslovne banke do Banke Slovenije, znižale. Obveznosti BS iz tega naslova pa se nadomeščajo z obveznostmi do Evrosistema, prek katerega BS zagotavlja nemoten dostop do likvidnih sredstev. Zaradi tega so se zlasti v prvih petih mesecih precej (za 3.522,5 mio. EUR) povečale njene kratkoročne obveznosti do Evrosistema (do konca leta 2007 na 3.588 mio. EUR, leta 2006 le 16 mio. EUR). K povečanju bruto zunanjskega dolga so obveznosti BS do Evrosistema tako prispevale 34,6 %.

V letu 2007 se je povečal tudi bruto zunanji dolg državnega sektorja, višji pa je bil tudi pri kapitalsko povezanih osebah, kjer je bilo povečanje posledica metodoloških sprememb, ki so hkrati znižale dolg ostalih sektorjev. Zadolženost državnega sektorja se je povečala zaradi izdaje obveznice Slobond v vrednosti 1 mrd. EUR in je konec leta 2007 znašala 3.026 mio. EUR oz. slabo desetino skupnega bruto zunanjskega dolga. Povezane osebe²²⁴ so se od vseh sektorjev najmanj zadolževale vse do leta 2007, ko se je njihov dolg nekoliko bolj povečal, vendar je bilo to večinoma posledica širšega zajema obveznosti neposrednih vlagateljev,²²⁵ prej zajetih kot obveznosti podjetij v ostalem sektorju. Bruto zunanji dolg povezanih oseb se je v primerjavi z decembrom 2006 tako povečal za 2.859 mio. EUR (od tega za 2.035 mio. EUR zaradi nove metodologije), na 3.977 mio. EUR oz. 11,9 % bruto zunanjskega dolga. Bruto zunanji dolg ostalih sektorjev se je tako večinoma znižal (na 7.551 mio. EUR) zaradi omenjene prekvalifikacije dela posojil ostalih sektorjev (kjer prevladujejo podjetja) med posojila kapitalsko povezanih družb.

Večina bruto zunanjskega dolga je bila tudi v letu 2007 dolgoročnega in negarantiranega zasebnega dolga. Konec leta 2007 je, ob neupoštevanju obveznosti do povezanih oseb, za katere razvrstitev po ročnosti ni objavljena, dolgoročni dolg predstavljal 64,9 %, kratkoročni pa 35,1 % bruto zunanjskega dolga. Takšno razmerje ročnosti glede na zapadlost dolga zagotavlja, da Slovenija do zdaj ni imela problemov z likvidnostjo in s solventnostjo. Konec leta 2006 je

²²³ Zadnji blagajniški zapis, ki se kot instrument denarne politike ECB ne uporablja, je zapadel maja 2007.

²²⁴ Pravne osebe, kapitalsko povezane z nerezidenti, ki so lastniki 10 % ali več kapitala.

²²⁵ Z novim sistemom poročanja se med neposredne naložbe poleg obveznosti, ki jih ima podjetje z neposrednim tujim lastnikom, vključujejo tudi obveznosti z vsemi nerezidentnimi podjetji, ki sodijo v njegovo skupino.

bilo to razmerje še nekoliko bolj v prid dolgoročnemu dolgu (77,3 % glede na 22,7 %), z letom 2007 pa je prišlo do povečanja kratkoročnega dolga, večinoma kot posledica omenjenih sprememb v instrumentariju denarne politike. To je bil tudi glavni dejavnik povečanja javnega in javno garantiranega dolga, ki je konec leta 2007 znašal 8.087 mio. EUR oz. 23,5 % bruto zunanjskega dolga. Pri tem so poročstva RS za zunanji dolg konec decembra 2007 znašala 2.555,7 mio. EUR, kar je za 597mio. EUR več kot konec leta 2006 (v obdobju 2000–2006 za 1.260 mio. EUR). Večinski del bruto zunanjskega dolga v znesku 26.272 mio. EUR oz. 76,5 % je predstavljal negarantirani zasebni dolg, ki se je od konca leta 2006 povečal za 6.561 mio. EUR. Med valutami zunanjskega dolga z več kot 90 % prevladuje evro.

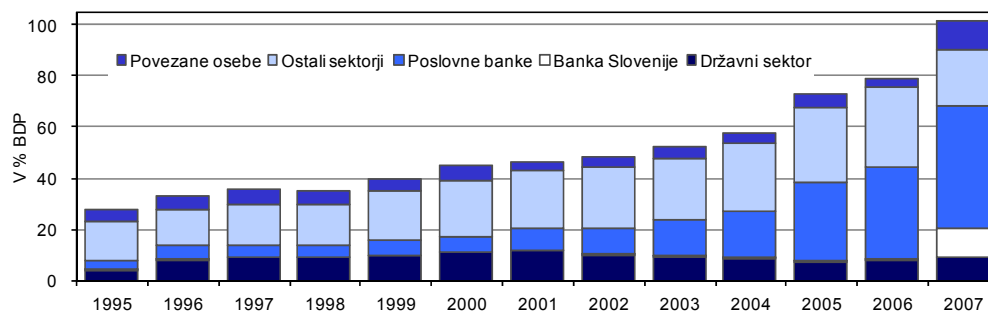
Slovenija je med državami evroobmočja najmanj zadolžena. Delež bruto zunanjskega dolga je konec leta 2007 predstavljal 102,4 % BDP, kar je precej nižje od povprečja za evroobmočje v letu 2007 (191,8 % BDP). V obdobju 2003–2007, za katerega so na voljo podatki za evroobmočje, je bila nominalna rast zunanjskega dolga v Sloveniji višja kot v povprečju evrskega območja (Slovenija 24,9%, evroobmočje 14,2%); pri tem se je hitreje kot v Sloveniji zunanji dolg povečeval le v Irski (za 28,7%). Vendar pa se je ob približno dvakrat hitrejši rasti BDP v Sloveniji njegov delež glede na BDP povečal manj kot v EMU (z 52,2 % BDP na 102,4 %, v EMU s 129,0 % BDP na 191,8 %).

Tabela: Stanje bruto zunanjskega dolga Slovenije, v mio EUR

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Skupaj bruto zunanji dolg	9.490	10.386	11.524	13.225	15.343	20.508	24.034	34.358
Kratkoročni dolg	2.283	2.213	2.327	2.475	2.659	4.543	5.206	10.673
Javni in javno garantirani dolg	0	15	99	70	57	40	48	3.588
Negarantirani zasebni dolg	2.283	2.198	2.227	2.405	2.603	4.503	5.158	7.086
Dolgoročni dolg	5.895	7.369	8.229	9.590	11.552	14.551	17.709	19.708
Javni in javno garantirani dolg	2.883	3.095	3.142	3.461	3.689	3.771	4.275	4.499
Negarantirani zasebni dolg	3.012	4.274	5.087	6.129	7.863	10.780	13.435	15.209
Obveznosti do povezanih oseb	1.312	804	969	1.160	1.132	1.415	1.118	3.977
Javni in javno garantirani dolg	0	0	0	0	0	0	0	0
Negarantirani zasebni dolg	1.312	804	969	1.160	1.132	1.415	1.118	3.977

Vir: Bilten Banke Slovenije, 2008.

Slika: Struktura bruto zunanjskega dolga po sektorjih, v % BDP

Vir: Bilten Banke Slovenije, 2008, preračuni Umar.

Produktivnost dela

Rast produktivnosti dela je bila v letu 2007 nižja kot v preteklem letu, saj smo ob visoki gospodarski rasti zabeležili tudi visoko rast zaposlenosti. Izražena kot realna rast bruto domačega proizvoda na delovno aktivnega prebivalca po metodologiji nacionalnih računov, je bila v letu 2007 3,3-odstotna, v letu 2006 pa je bila po zadnjih revidiranih podatkih statistike nacionalnih računov 4,5-odstotna. Rast produktivnosti v letu 2007 je bila nižja kot v obdobju 2000–2006 (3,5 %) in nižja od povprečne letne rasti v drugi polovici 90 let prejšnjega stoletja (4,8 %). V letu 2007 se je nadaljevala visoka rast produktivnosti v finančnem posredništvu (8,7 %), gradbeništvu (7,2 %), predelovalnih dejavnostih (8,3 %) in v rudarstvu (8,8 %), v večini storitvenih dejavnosti pa je bila rast produktivnosti nizka ali celo negativna (v gostinstvu, prometu, v dejavnosti nepremičnine, najem in poslovne storitve ter v drugih javnih, skupnih in osebnih storitvah).

Zaostajanje Slovenije za povprečno produktivnostjo v Evropski uniji se še naprej zmanjšuje. Leta 2007 je povprečna produktivnost dela v Sloveniji dosegla 34.956 EUR BDP na delovno aktivnega, kar je po kupni moči po oceni Eurostata na ravni 85,9 % povprečja EU-27 (77,8 % povprečja evroobmočja). Zaradi precej višje rasti produktivnosti dela v Sloveniji v primerjavi z večino razvitejših držav članic EU se zaostanek Slovenije za povprečjem produktivnosti dela v EU zmanjšuje. Po kupni moči se je do leta 2007 v primerjavi z letom 2000 zmanjšal za 10,8 odstotne točke. Tudi v letu 2007 je bila povprečna rast produktivnosti v EU po oceni Eurostata nizka (1,3-odstotna).

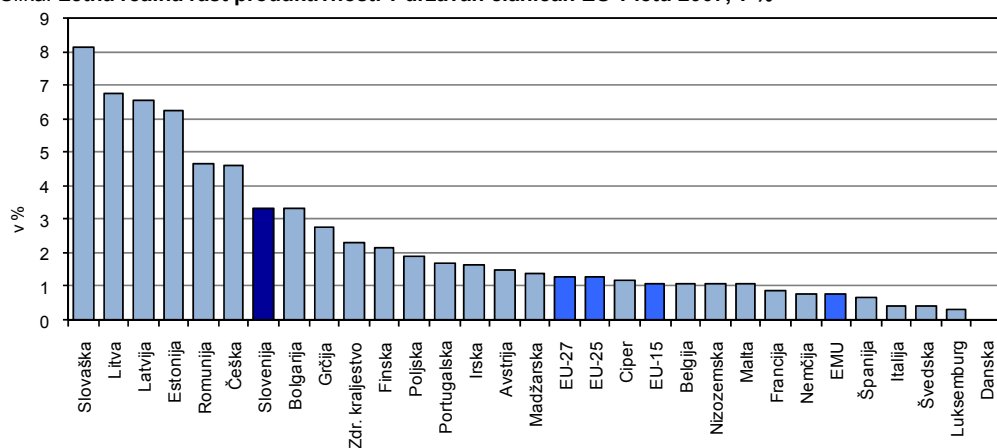
Tabela: Produktivnost dela po kupni moči v Sloveniji in EU, v %, EU-27=100

	1997	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007 ³
EU-27	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
EMU-13	116,2	113,8	113,0	112,1	111,4	110,4	110,6	110,3	109,5
Avstrija	121,7	123,1	118,1	119,1	120,3	120,7	120,4	120,2	120,6
Belgija	137,4	137,1	133,9	136,6	134,8	132,2 ²	132,1	131,5	131,4
Bolgarija	29,2 ¹	30,4	31,4	33,1	33,5	33,8	34,3	34,9	35,6
Ciper	80,6 ¹	85,0	86,8	84,6	82,6	82,9	84,3	84,9	84,9
Češka	60,5 ¹	61,9	63,3	63,1	66,6	68,1	69,1	70,7	73,2
Danska	109,9	110,6	107,7	108,6	106,4	108,8	109,3	108,5	107,3
Estonija	39,8 ¹	46,5	47,8	50,9	54,5	56,8	61,7	64,3	67,6
Finska	110,9	114,9	112,8	111,6	109,6	112,8	110,8	112,4	113,6
Francija	125,7	125,2	125,1	125,6	121,8	120,8 ²	123,7	124,2	124,1
Grčija	93,2 ¹	93,7	97,2	100,4	100,3	101,8	103,6	103,9	105,4
Irska	125,4	127,2	128,1	133,4	135,4	134,8	133,9	134,9	135,6
Italija	128,8	126,1	125,6	117,8	115,7	112,2	111,1	109,0	108,2
Latvija	35,5 ¹	40,1	41,4	43,1	44,3	46,0	49,2	50,9	53,7
Litva	38,0 ¹	42,7	46,9	48,0	51,9	53,3	54,7	57,1	60,3
Luksemburg	166,2	176,1	162,5	163,5	166,8	169,8	175,7	184,2	184,6
Madžarska	61,5 ¹	64,7	68,1	71,0	71,9	72,2	73,4	74,6	74,8
Malta	np	96,8	90,0	92,1	90,4	89,7	90,0	90,3	90,3
Nemčija	114,1	108,1	106,9	106,5	108,8	108,3	107,5	107,1	106,8
Nizozemska	110,2	114,5	113,4	113,4	111,0	112,4	114,3	113,3	113,4
Poljska	46,7 ¹	50,9	52,2	54,1	62,5 ²	65,0	65,3	66,3	66,9
Portugalska	68,1	68,9	68,0	67,9	68,5	67,2	68,7	68,4 ³	68,8
Romunija	np	np	np	29,2	31,2	34,4	36,3	39,2 ³	40,6
Slovaška	54,3 ¹	58,0	60,5	62,6	63,4	65,6	68,8	71,8	76,7
Slovenija	72,3¹	75,1	75,5	76,7	78,1	80,9	82,8	84,0	85,9
Španija	108,3	103,8	103,3	104,9	103,9	102,2	102,0	103,1	102,7
Švedska	113,2	113,6	107,7	107,8	110,2	113,5	113,0	113,9	113,0
Združeno kraljestvo	107,1	108,9	109,8	110,2	110,6	112,2	109,8	109,6	110,9

Vir: Eurostat Portal page – Economy and Finance – National Accounts, 2008.

Opomba: np – ni podatka, ¹ ocena Eurostata, ² prelom v seriji, ³ napoved Eurostata.

Slika: Letna realna rast produktivnosti v državah članicah EU v letu 2007, v %

Vir: Eurostat Portal page – Economy and Finance – National Accounts, 2008.

Tržni delež

V letu 2007 se je rast slovenskega agregatnega tržnega deleža nadaljevala. Njegova sicer nekoliko umirjena rast (umirila se je na 3,9 % s 4,6 % v letu 2006 in 3,5 % v letu 2005) zaradi padca tržnih deležev zunaj območja EU kaže, da je bila visoka realna rast slovenskega blagovnega izvoza v zadnjih letih (v obdobju 2005–2007 letno v povprečju za 12 %) tudi posledica izboljšanja izvozne konkurenčnosti slovenskega gospodarstva. Ob pospešenem nadaljevanju rasti na italijanskem trgu je slovenski tržni delež ponovno porastel na nemškem trgu, po štiriletnem upadanju, ter na francoskem trgu, po enoletnem padcu, ki pa je bil v primerjavi z močno rastjo v letih 2004–2005 precej manjši. Med najpomembnejšimi EU trgi je slovenski tržni delež upadel le na avstrijskem trgu, potem ko se je povečeval sedem let brez prekinitve. Med preostalimi EU trgi je bila rast slovenskega tržnega deleža še posebej izrazita na madžarskem trgu, trgu Združenega kraljestva in na nizozemskem trgu. Zunaj EU se je padanje slovenskega tržnega deleža nadaljevalo na hrvaškem trgu, do njegovega ponovnega padca pa je, po enoletni prekinitvi prišlo v ZDA in Rusiji.

V letu 2007 je bila Slovenija po rasti tržnega deleža v EU (13,1 %) med članicami EU na tretjem mestu, kar pomeni precejšnje izboljšanje glede na predhodna leta. V povprečju let 2004–2006 je bila namreč na osmem mestu, 2001–2003 pa na desetem mestu. V letu 2007 je bila v primerjavi s slovensko hitrejša le rast tržnega deleža Slovaške in Latvije. Sledile so jim preostale nove članice, z izjemo Malte in Cipra, ki so zabeležile padec tržnega deleža v EU. V letu 2007 je v nasprotju s predhodnimi leti na trgu EU porastel tudi tržni delež večjega števila starih članic (sedmih), najbolj Nemčije.

Med posameznimi sektorji trgovinske klasifikacije (SMTK) se je na trgu EU v prvih devetih mesecih leta 2007 medletna rast tržnega deleža industrijskih proizvodov (5–8) okrepila, hrane in pijač (0, 1) upočasnila na še vedno visoki ravni, medtem ko je tržni delež surovin (2–4) padel. Rast tržnega deleža industrijskih proizvodov (12,9 %) je bila v veliki meri spodbujena z rastjo tržnega deleža strojev in transportnih naprav (24,9 %) pod vplivom ponovne močne rasti izvoza cestnih vozil, ob tem ko se je živahna rast tržnega deleža kemičnih proizvodov (9,6 %) nadaljevala. Rast tržnega deleža izdelkov, razvrščenih po materialu (kož, kavčuka, papirja, lesa, tekstila in kovin), je bila relativno skromna (2,8 %), tržni delež različnih končnih izdelkov (montažnih stavb, pohištva, oblek, obutve, drugih gotovih izdelkov) pa je upadel (-2 %) drugo leto zapored. Še vedno visoka rast (30 %) sicer bistveno manjšega tržnega deleža hrane in pijač se je umirila zaradi upočasnjene rasti tržnega deleža živil in živih živali. Padec prav tako relativno manj pomembnega tržnega deleža surovin (-6,7 %) pa je bil posledica znižanja tržnega deleža mineralnih goriv.

V letu 2006 se je nadaljevalo izrazitejše izboljševanje položaja slovenskih izvoznikov na trgu EU v primerjavi s preostalimi trgi. V celotnem obdobju od vstopa v EU, v letih 2004–2006, je bila povprečna letna rast slovenskega tržnega deleža na EU trgih višja (6,3 %, v letu 2006 5,5 %) kot na svetovnem trgu (4,6 %, v letu 2006 4,7 %), kar velja tudi za večino novih članic EU²²⁶.

²²⁶ Pred vstopom v EU, v obdobju 2001–2003, se je v nasprotju s tem hitreje kot v EU krepil tržni položaj

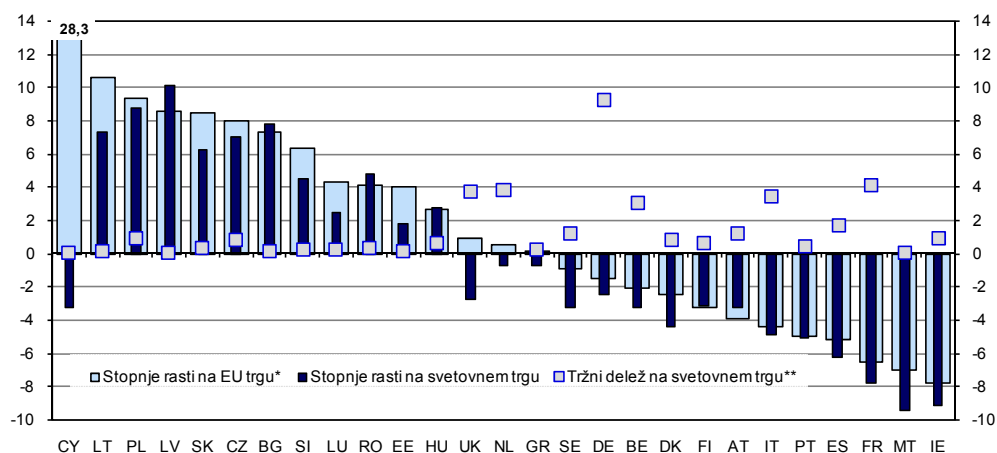
Tabela: Tržni delež¹ Slovenije v pomembnejših trgovinskih partnericah, v %

	1996	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Skupaj-15 držav	0,583	0,499	0,527	0,528	0,542	0,561	0,587	0,610
Avstrija	0,816	0,928	0,935	0,940	0,991	1,133	1,328	1,278
Belgija	0,046	0,056	0,046	0,045	0,061	0,062	0,066	0,061
Češka	0,536	0,464	0,467	0,448	0,435	0,521	0,526	0,568
Francija	0,206	0,191	0,211	0,181	0,217	0,292	0,263	0,282
Hrvaška	10,980	8,741	8,428	8,025	8,744	8,740	8,561	8,008
Italija	0,537	0,489	0,506	0,562	0,583	0,588	0,619	0,696
Madžarska	0,665	0,466	0,490	0,527	0,511	0,531	0,618	0,936
Nemčija	0,562	0,500	0,523	0,488	0,480	0,458	0,456	0,473
Nizozemska	0,067	0,074	0,079	0,084	0,074	0,071	0,071	0,088
Poljska	0,386	0,484	0,521	0,515	0,477	0,446	0,482	0,525
Rusija	0,443	0,526	0,495	0,517	0,536	0,464	0,546	0,466
Slovaška	0,621	0,565	0,753	0,813	0,724	0,750	0,762	0,709
Španija	0,037	0,058	0,066	0,089	0,094	0,111	0,123	0,128
Združeno kraljestvo	0,057	0,075	0,070	0,071	0,076	0,087	0,098	0,116
ZDA	0,031	0,021	0,024	0,037	0,034	0,022	0,026	0,023

Vir: SI-stat podatkovni portal – Ekonomsko področje (SURS), 2008; Eurostat portal page — External trade, 2008, The Vienna Institute Monthly Reports, 2008; Foreign Trade Statistics (U.S. Census Bureau), 2008.

Opomba: ¹Tržni delež je izračunan kot tehtano povprečje deležev blagovnega izvoza Slovenije v uvozu njenih pomembnejših trgovinskih partneric, določenih z velikostjo njihovega deleža v izvozu Slovenije. Deleži posamezne trgovinske partnerice v blagovnem izvozu Slovenije so tudi uteži za preračun tehtanega povprečja (po Fisherjevem obrazcu).

Slika: Tržni deleži članic EU in njihova povprečna letna rast v obdobju 2004–2006

Vir: WTO Statistics Database, 2008; Eurostat external trade, 2008; izračuni Umar.

Opombi: *Deleži izvoza članice v uvozu EU (intra in extra); **v letu 2006.

slovenskih izvoznikov na drugih trgih (povprečna letna rast slovenskega tržnega deleža v EU je bila 3,4-odstotna, na svetovnem trgu 7,4-odstotna).

Stroški dela na enoto proizvoda

Ocene za leto 2007 kažejo, da se je trend upadanja realnih stroškov dela na enoto proizvoda v slovenskem gospodarstvu nadaljeval. Ob nekoliko izrazitejšem zaostajanju rasti sredstev za zaposlene na zaposlenega za produktivnostjo dela so realni stroški dela na enoto bruto domačega proizvoda pospešeno padli (za 1,4 %, v letu 2006 za 1 %). Podatkov za predelovalne dejavnosti za leto 2007 še ni na voljo, zato je podrobnejša analiza tega kazalnika možna le do leta 2006.

V letu 2006 se je razmerje med stroški dela na zaposlenega in bruto domačim proizvodom na zaposlenega v slovenskem gospodarstvu izboljšalo predvsem kot posledica višje rasti produktivnosti dela. Po rahlem, 0,3-odstotnem padcu v letu 2005 so realni stroški dela na enoto bruto domačega proizvoda v letu 2006 padli za 1 %. Nominalna rast sredstev za zaposlene na zaposlenega je bila podobna kot v letu 2005 (5,5 %, v letu 2005 5,3 %), medtem ko je produktivnost dela, merjena z nominalno rastjo bruto domačega proizvoda na zaposlenega, izraziteje porastla (6,5 % glede na 5,7 %).

V slovenskih predelovalnih dejavnostih se je razmerje med stroški dela na zaposlenega in dodano vrednostjo na zaposlenega v letu 2006 izboljšalo precej bolj kot v celotnem gospodarstvu. Po dveletni izrazitejši rasti (3,2 % v letu 2004 in 1,9 % v letu 2005) so realni stroški dela na enoto dodane vrednosti v letu 2006 v predelovalnih dejavnostih padli za 3,3 %, medtem ko je bil padec v celotnem gospodarstvu 1,1-odstoten. Izboljšanje je izhajalo iz močno pospešene, 9,7-odstotne rasti produktivnosti dela, merjene z nominalno rastjo dodane vrednosti na zaposlenega (v gospodarstvu 6,6 %). Ob padcu zaposlenosti (za 1,7 % v letu 2006; v letu 2005 za 2 %) je bila v predelovalnih dejavnostih močno pospešena rast dodane vrednosti (7,9 %; z 1,9 %). Na njeno rast je med drugim ugodno vplivalo tudi manjše poslabšanje pogojev menjave kot v predhodnih dveh letih²²⁷. Nominalna rast sredstev za zaposlene na zaposlenega je po drugi strani od tiste v gospodarstvu precej manj odstopala (6,1 % glede na 5,5 %).

V primerjavi s povprečjem držav EU se je konkurenčnost slovenskega gospodarstva v letu 2006 rahlo izboljšala, na podobna gibanja pa kažejo tudi ocene za leto 2007. Padec realnih stroškov dela na enoto bruto domačega proizvoda slovenskega gospodarstva je bil namreč v obeh letih nekoliko višji kot v povprečju EU-27 in evroobmočja (gl. tabelo). Po dveletnem poslabšanju se je tako trend izboljševanja konkurenčnosti slovenskega gospodarstva nadaljeval. Slovenija je v letu 2006 svoj konkurenčni položaj izboljšala v primerjavi s približno polovico članic, za katere so dosegljivi podatki (gl. sliko).

V letu 2006 je bilo razmerje med stroški dela in bruto domačim proizvodom²²⁸ v slovenskem gospodarstvu (71,8 %) še vedno precej višje kot v povprečju EU (65,4 %) in evroobmočja (63,7). Pri tem pa so bila odstopanja od povprečja EU v

²²⁷ Poslabšanje pogojev menjave za blago je bilo v letu 2004 1,2 %, v letu 2005 2,4 %, v letu 2006 pa 0,4 %. Slovenske predelovalne dejavnosti so na spremembo pogojev menjave relativno močno občutljive, saj ob močni uvozni odvisnosti njihovi proizvodi predstavljajo večino slovenskega blagovnega izvoza.

²²⁸ Razmerje med sredstvi za zaposlene na zaposlenega in bruto domačim proizvodom na zaposlenega v faktorskih cenah, imenovano tudi delež plač.

letu 2006 najmanjša do zdaj (6,4 odstotne točke), potem ko so se razlike v drugi polovici devetdesetih let prepolovile (na 7 odstotnih točk), nato pa bolj ali manj nihale nad že doseženo ravno iz konca devetdesetih let. Med vsemi članicami EU je bila dosežena raven omenjenega razmerja v letu 2006 samo v Romuniji, na Portugalskem in v Združenem kraljestvu višja kot v Sloveniji. Med dejavniki, ki vplivajo na odstopanja od povprečja EU in evroobmočja velja, razen specifičnega slovenskega kmetijskega sektorja, omeniti še razlike v strukturi slovenskega gospodarstva, pa tudi višjo obdavčitev dela v Sloveniji²²⁹. Slednja se je, kot kažejo ocene za leti 2006 in 2007, znižala zaradi prvih učinkov sprememb dohodnine in postopne ukinitve davka na izplačane plače²³⁰.

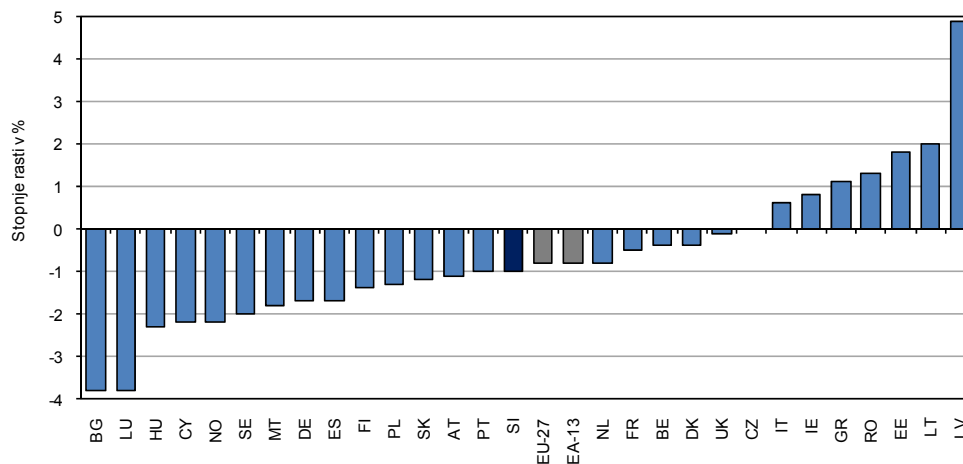
Tabela: **Stroški dela na enoto proizvoda v Sloveniji in EU v obdobju 1996–2007**

Realne, letne stopnje rasti v %	1996–1999	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007 ³
Stroški dela na enoto BDP¹								
Slovenija	-2,5	0,3	-1,5	-1,1	0,2	-0,3	-1,0	-1,4
EU-27	-0,6	0,2	-0,4	-0,2	-1,5	-0,5	-0,8	-0,9
EU-13 (evro območje)	-0,8	-0,2	-0,2	-0,2	-1,1	-0,8	-0,8	-0,7
Stroški dela na enoto dodane vrednosti² – Slovenija								
Skupaj	-2,6	-0,1	-1,1	-1,3	-0,1	-0,5	-1,1	-1,2
Predelovalne dejavnosti	-50	-0,9	-1,1	-3,8	3,2	1,9	-3,3	np

Vir: SI-stat podatkovni portal ekonomsko področje (SURS), 2008; Economy and finance (Eurostat), 2008; Eurostat Structural Indicators, General Economic Background, 2008.

Opombe: ¹sredstva za zaposlene na zaposlenega v tekočih cenah deljena z bruto domačim proizvodom na zaposlenega v tekočih cenah; ²sredstva za zaposlene na zaposlenega v tekočih cenah deljena z dodano vrednostjo na zaposlenega v tekočih cenah; ³ocena, np – ni podatka.

Slika: **Realna rast stroškov dela na enoto BDP v Sloveniji in državah EU v letu 2006, v %**

Vir: Eurostat Structural indicators, General Economic Background, 2008.

²²⁹ Več o tem gl. Ekonomski izzivi 2007 (Umar), 2007.

²³⁰ Gl. poglavje 3.1.

Faktorska struktura izvoza blaga

Struktura blagovnega izvoza se je glede na tehnološko zahtevnost proizvodov²³¹ v letih 2006 in 2007 nekoliko izboljšala. Po dveh letih upadanja se je v letu 2006 delež visoko tehnološko zahtevnih proizvodov v blagovnem izvozu zvišal za 1,1 o. t. in v letu 2007 za 0,3 o. t., ni pa še dosegel najvišje ravni iz leta 2003. Delež visoko tehnološko intenzivnih proizvodov v blagovnem izvozu je precej nižji od povprečja EU, nižji pa je tudi od povprečja držav novih članic EU (EU-12). V letu 2006, za katerega so na voljo zadnji podatki za države EU, se je razlika do EU nekoliko zmanjšala, v primerjavi z EU-12 pa je ostala takorekoč nespremenjena. Hkrati se je povečalo število novih članic, ki so Slovenijo na tem področju prehitele²³². Glavni razlog povečanja deleža tehnološko zahtevnih proizvodov v slovenskem blagovnem izvozu v letu 2006 je bil po dveh letih upadanja ponovno rastoči delež farmacevtskih proizvodov, k porastu deleža tehnološko zahtevnih proizvodov v letu 2007 pa je poleg nadaljnega naraščanja izvoza farmacevtskih proizvodov prispeval tudi večji izvoz letal. Kljub rasti deleža visoko tehnološko zahtevnih proizvodov pa je skupni delež visoko in srednje visoko tehnološko intenzivnih proizvodov v letu 2006 ostal na ravni predhodnega leta, v letu 2007 pa se je ponovno močno povečal (za 2 o. t.). Gibanje je povezano z nihanjem izvoza vozil, ki se uvrščajo med srednjetehtnološko zahtevne proizvode²³³.

Upadanje skupnega deleža nizkotehtnološko in delovno intenzivnih proizvodov²³⁴ v blagovnem izvozu se je po vstopu Slovenije v EU pospešilo. Delež teh proizvodov v blagovnem izvozu se od leta 2000 naprej stalno zmanjšuje predvsem zaradi nižjega deleža izvoza tekstilnih izdelkov, pohištva, ter papirja in kartona. V letu 2006 so ti proizvodi predstavljali 24,4 % slovenskega blagovnega izvoza (15,3 % v EU-15, 23,1 % v EU-12), njihov delež pa se je od leta 2000 naprej zmanjšal za 7,1 o. t., od tega v letih po vstopu v EU za 4,2 o. t. V primerjavi s povprečjem EU in s povprečjem novih članic EU v slovenskem blagovnem izvozu izstopa predvsem visok delež delovno intenzivnih proizvodov. V letu 2006 je bil med novimi članicami EU višji od Slovenije le v Litvi, Bolgariji in v Romuniji. Nekoliko višji kot v EU (in nižji kot v EU-12) je tudi delež nizko tehnoloških proizvodov. Podatki za leto 2007 kažejo, da se je proces upadanja deleža nizkotehtnološko in delovno intenzivnih proizvodov nadalje pospešil, delež delovno intenzivnih proizvodov se je znižal za 1,6 o. t., delež nizkotehtnološko intenzivnih proizvodov pa za 0,7 o. t.

Upadanje deleža proizvodov z intenzivno rabo naravnih virov²³⁵, značilno za obdobje 1995–2004, ki je bilo v letih 2005 in 2006 prekinjeno, se je v letu 2007

²³¹ Razvrščanje proizvodov v posamezne skupine temelji na metodologiji Združenih narodov (Trade and Development Report, 2002).

²³² Tehnološka konkurenčnost v primerjavi z Malto, Madžarsko in Estonijo se je poslabšala že v drugi polovici devetdesetih let, s Češko po letu 2002, s Ciprom po letu 2003, s Slovaško pa v 2006.

²³³ Izvoz te skupine je v zadnjih letih močno nihal zaradi vpliva dejavnikov, povezanih s proizvodnjo cestnih vozil v Sloveniji. Tako se je v letu 2005 močno zvišal, v letu 2006 upadel, v letu 2007 pa ponovno zelo porasel.

²³⁴ Skupini nizkotehtnološko intenzivnih proizvodov in delovno intenzivnih proizvodov vključujeta proizvode z najnižjo dodano vrednostjo na zaposlenega, kot so: oblačila, tekstilni izdelki, obutev, pohištvo, steklo, stekleni izdelki, ploščati in valjani izdelki iz železa, proizvodi iz navadnih kovin.

²³⁵ Najpomembnejše skupine izvoženih proizvodov z intenzivno rabo naravnih virov v slovenskem blagovnem izvozu so: aluminij, gotovi mineralni izdelki, električna energija, enostavno obdelan les, furnir in drug obdelan les, izdelki iz lesa ter brezalkoholne in alkoholne pijače.

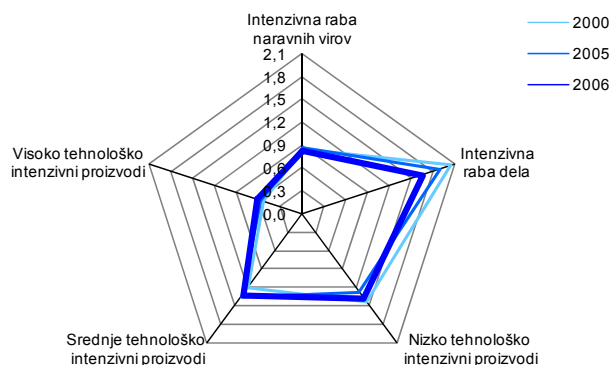
nadaljevalo. Njihov delež v izvozu blaga se je v letih 2005 in 2006 skupno povečal za 2,1 o. t., podatki za leto 2007 pa kažejo na vrnitev deleža izvoza z intenzivno rabo naravnih virov v strukturi blagovnega izvoza na raven leta 2005.

Tabela: **Struktura blagovnega izvoza po primarnem proizvodnem dejavniku¹ v Sloveniji in EU v obdobju 2000–2006**

		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Intenzivna raba naravnih virov	EU-27	18,2	17,7	17,7	17,7	18,2	17,9	19,4
	EU-15	18,0	17,5	17,7	17,6	18,2	17,8	19,4
	EU-12	20,7	19,7	18,8	18,2	18,8	19,2	19,0
	Slovenija	15,3	15,1	14,6	14,6	14,0	15,4	16,1
Intenzivna raba dela	EU-27	10,6	10,7	10,7	10,4	9,8	9,0	8,6
	EU-15	10,1	10,1	10,1	9,8	9,3	8,6	8,2
	EU-12	18,5	18,9	18,8	17,7	15,8	14,0	12,3
	Slovenija	21,6	21,3	20,0	18,7	17,8	17,0	14,2
Nizko tehnološko intenzivni proizvodi	EU-27	6,9	7,0	7,0	7,2	7,7	7,0	7,4
	EU-15	6,6	6,7	6,7	6,9	7,4	6,6	7,1
	EU-12	10,5	10,9	11,0	11,0	11,5	10,6	10,8
	Slovenija	9,9	9,9	9,9	10,1	10,8	8,8	10,2
Srednje tehnološko intenzivni proizvodi	EU-27	29,8	30,4	30,5	30,9	31,0	30,1	29,9
	EU-15	29,8	30,3	30,5	30,7	30,8	29,8	29,5
	EU-12	30,1	30,6	31,5	33,1	33,3	33,3	34,3
	Slovenija	36,2	36,2	37,3	37,3	38,3	40,2	39,1
Visoko tehnološko intenzivni proizvodi	EU-27	28,7	28,7	28,7	27,6	27,1	27,7	27,7
	EU-15	29,4	29,4	29,5	28,3	27,9	28,5	28,6
	EU-12	18,1	17,3	17,9	18,0	18,8	18,2	19,2
	Slovenija	15,5	16,0	16,7	17,9	17,2	16,0	17,1

Vir: Handbook of Statistics 2006–2007 (United Nations), 2007; United Nations Commodity Trade Statistics Database, 2007; lastni preračuni. Opomba: ¹ Razvrščanje proizvodov v posamezne skupine temelji na metodologiji Združenih narodov (Trade and Development Report, 2002). Klasifikacija ne razvršča vseh proizvodov, zato seštevek deležev petih skupin za posamezno državo ni enak 100.

Slika: **Koeficient primerjalnih prednosti¹ slovenskega izvoza glede na faktorsko strukturo**

Vir: Handbook of Statistics 2006–2007 (United Nations), 2007; United Nations Commodity Trade Statistics Database, 2007; lastni preračuni.

Opomba: ¹ Relative Export Advantage Index – RXA Balassa indeks oziroma koeficient primerja delež slovenskega izvoza določene skupine proizvodov z deležem izvoza te skupine proizvodov v izvozu skupine držav, ki služi kot merilo primerjave (v našem primeru EU-27).

Delež izvoza in uvoza v BDP

Zunanjetrgovinska odprtost²³⁶ slovenskega gospodarstva se je v letu 2007 še povečala. Povprečni delež menjave blaga in storitev v BDP se je povzpел na 72,3 %, kar je za 4,4 odstotne točke več kot leto prej in za 15,8 odstotne točke več kot leta 2000. Stopnja internacionalizacije se je tako kot v preteklih letih večinoma povečala na osnovi večje integracije blagovne menjave v mednarodne trgovinske tokove. Nekoliko višja kot v predhodnih letih pa je bila tudi rast deleža menjave storitev v BDP, kar nakazuje na izboljšanje konkurenčnosti slovenskega izvoza storitev na mednarodnih trgih. Delež blagovnega izvoza in delež blagovnega uvoza v BDP sta se v letu 2007 povečala za 3,0 in 4,2 odstotne točke. Povečanje deležev tako izvoza kot uvoza storitev pa je bilo nižje, in sicer za 1,0 in 0,7 odstotne točke. K večji odprtosti slovenskega gospodarstva v letu 2007 so poleg okrepljenih količinskih gibanj pomembno prispevale tudi višje izvozne in uvozne cene blaga in storitev.

V zadnjih letih se je stopnja trgovinske integracije v Sloveniji povečevala hitreje kot v EU. Potem ko je stopnja odprtosti gospodarstva v državah EU od leta 1995 pa do leta 2000 naraščala, se je, tako kot v Sloveniji, v letih 2002 in 2003 znižala. Slednje je bilo posledica upočasnjene rasti evropskega gospodarstva, deloma pa dinamike tečaja evra. V obdobju 2003–2007 je bila v državah EU spet opazna tendenca povečevanja stopnje trgovinske integracije, kar je posledica svetovne konjunktura, ki je ugodno vplivala na poslovni cikel evropskega gospodarstva. Pri tem se je delež zunanjetrgovinske menjave glede na BDP v povprečju v EU krepil počasneje kot v Sloveniji, tako da se je razlika med Slovenijo in EU še povečala. Med novimi članicami EU so imele v letu 2007 največjo stopnjo trgovinske integracije: Slovaška, Malta, Estonija, Češka, Madžarska in Bolgarija, med starimi pa Belgija, Luksemburg in Irska.

Po znižanju v predhodnem letu se je leta 2007 v izvozu blaga okrepil delež tehnološko zahtevnejših panog, v izvozu storitev pa nadalje povečal delež tistih, ki temeljijo na znanju in višji dodani vrednosti. V letu 2007 se je tako v okviru blagovnega izvoza najbolj povečal delež izvoza panog z visoko in srednje visoko tehnologijo²³⁷, ki so v slovenskem blagovnem izvozu prevladujoče (s 54,4 % v letu 2006 na 56,5 % v letu 2007). Njegova rast je bila izključno posledica rasti izvoza cestnih vozil, katerih proizvodnja se uvršča v dejavnost proizvodnje vozil in plovil. Delež izvoza drugih treh visoko- in srednje-visokotehnološko zahtevnih dejavnosti v skupnem izvozu blaga pa se je ohranil na ravni predhodnega leta (kemična in strojna) oziroma celo nekoliko upadel (elektroindustrija). Delež izvoza panog s srednje nizko tehnologijo je ostal enak kot v letu 2006 (22,8 %). Neznatno se je povečal delež kovinske industrije. Ta ustvari daleč največji del izvoza v okviru srednje nizko tehnološko zahtevnih dejavnosti, njen delež pa se

²³⁶ Odprtost gospodarstva določajo zunanji in notranji pogoji. Med osnovne zunanje pogoje, ki sodijo v okvir tujega gospodarskega okolja, uvrščamo gibanje tujega povpraševanja na izvoznih trgih, spremembe cen nafte, cen drugih surovin in proizvajalčevih domicilnih cen, ki večinoma določajo pogoje menjave in dinamiko tujih obrestnih mer. Glavni notranji pogoji, ki vplivajo predvsem na uvozno odprtost, pa so velikost gospodarstva, dinamika domače gospodarske rasti in gibanje realnega efektivnega tečaja domače valute.

²³⁷ Po metodologiji OECD (Hatzichronoglou, 1997) smo v skupino panog z nizko tehnologijo uvrstili naslednja podpodročja dejavnosti SKD: DA, DB, DC, DD, DE in DN; v skupino panog s srednje nizko tehnologijo: DF, DH, DI, DJ; v skupino panog s srednje visoko in visoko tehnologijo pa: DG, DK, DL, DM.

krepi že vse od leta 2002 naprej. Še naprej pa se znižuje delež panog z nizko tehnologijo (z 19,5 % v letu 2006 na 18,3 % v letu 2007). V storitvenem izvozu se je tudi v letu 2007 najbolj okrepil delež skupine pretežno na znanju temelječih storitev (skupina ostale storitve), kamor se uvrščajo zavarovalniške, finančne, ostale poslovne storitve, licence, patenti in avtorske pravice ter računalniške storitve. Kljub temu pa je delež skupine ostalih storitev v slovenskem izvozu storitev še vedno precej nižji (30,1 %) od povprečja držav EU-27 (59,0 % v letu 2006). Kljub visoki rasti blagovnega izvoza se je v letu 2007 delež transportnih storitev nekoliko znižal, nižji pa je bil tudi delež potovanj.

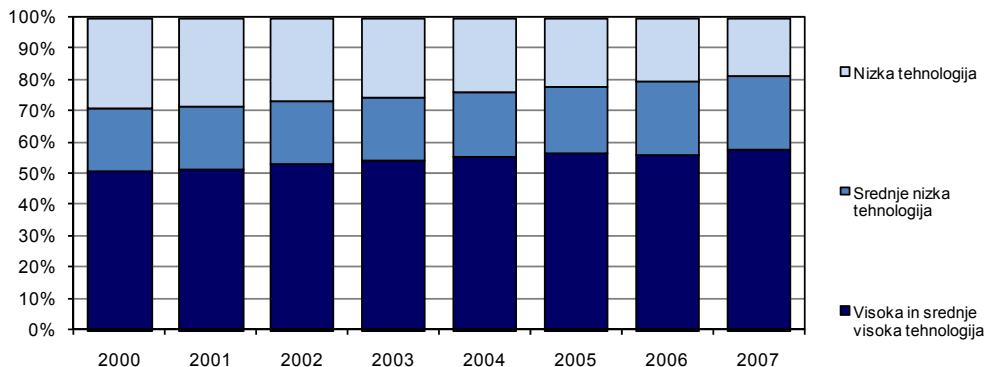
Tabela: Povprečni delež menjave s tujino (izvoz in uvoz)¹ v BDP v Sloveniji in v EU, v %

	1995	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Delež izvoza in uvoza v BDP – SLO	52,1	56,5	55,5	55,0	59,5	63,3	67,9	72,3
Proizvodi	43,4	48,0	46,6	46,2	50,3	53,5	57,8	61,4
Storitve	8,7	8,5	8,9	8,8	9,3	9,8	10,0	10,9
Izvoz proizvodov in storitev	51,2	54,7	56,1	54,8	58,9	63,0	67,4	71,4
Proizvodi	41,0	45,0	46,0	45,1	48,3	51,7	55,9	58,9
Storitve	10,2	9,7	10,2	9,8	10,6	11,3	11,5	12,5
Uvoz proizvodov in storitev	53,0	58,3	54,9	55,1	60,2	63,6	68,4	73,2
Proizvodi	45,7	50,9	47,2	47,3	52,2	55,4	59,8	63,9
Storitve	7,3	7,4	7,7	7,7	8,0	8,2	8,6	9,2
Delež izvoza in uvoza v BDP – EU-27	28,9	36,0	34,7	34,1	35,4	37,1	39,5	39,94
Proizvodi	22,8	28,0	26,6	26,2	27,2	28,5	30,6	30,8
Storitve	6,1	8,0	8,1	8,0	8,2	8,6	8,9	9,1

Viri: SI-Stat podatkovni portal – Nacionalni računi (SURS), 2008; Eurostat Portal Page – Economy and Finance, 2008; preračuni Umar.

Opomba: ¹Razmerje med povprečno vrednostjo skupnega izvoza in uvoza po plačilnobilančni statistiki in BDP v tekočih cenah.

Slika: Struktura blagovnega izvoza po dejavnostih SKD, razvrščenih glede na tehnološko zahtevnost¹

Vir: SI-Stat podatkovni portal – Zunanja trgovina (SURS), 2008.

Opomba: ¹Po metodologiji OECD (Hatzichronoglou, 1997) smo v skupino panog z nizko tehnologijo uvrstili naslednja podpodročja dejavnosti SKD: DA, DB, DC, DD, DE in DN; v skupino panog s srednje nizko tehnologijo: DF, DH, DI, DJ; v skupino panog s srednje visoko in visoko tehnologijo pa: DG, DK, DL, DM.

Neposredne tuje investicije

V letu 2007 so se prilivi neposrednih tujih investicij občutneje povečali, na strani odlivov pa so se nadaljevala ugodna gibanja iz prejšnjih let. Stanje vhodnih NTI kot delež v BDP se je v obdobju 2000–2006 povečalo s 14,8 % na 22,2 % BDP, stanje izhodnih NTI pa s 3,9 % na 11,4 % BDP. V letu 2006 se je delež na vhodni strani povečal za vsega 0,5, na izhodni strani pa za 1,5 odstotne točke. Sedanji obseg NTI v Sloveniji je predvsem rezultat povečanih prilivov po letu 2000, pri katerih pa je zaznati izrazita nihanja. Po rekordnih prilivih NTI v letu 2002 v višini 1.721,7 mio EUR²³⁸, so ti v naslednjih letih nihali na precej nižji ravni (gl. tabelo). Podatki za leto 2007, ko so prilivi NTI dosegli 1.064,9 mio EUR, pa kažejo precejšnje izboljšanje glede na predhodno leto. V letu 2007 smo torej zabeležili daleč največje prilive NTI po letu 2002. Odlivi NTI iz Slovenije se stalno in hitro povečujejo, od vsega 71,7 mio EUR v letu 2000 na kar 1.065, mio EUR v letu 2007. Za razliko od prejšnjih dveh let, ko je bila Slovenija neto izvoznica NTI, so bili v letu 2007 vhodni in izhodni tokovi NTI takorekoč izravnani. Po tem smo izjema med novimi članicami EU, ki so vse izrazite neto uvoznice NTI. Pri tem je rast izhodnih neposrednih investicij v zadnjih letih eden najbolj pozitivnih vidikov slovenske internacionalizacije. Relativno nizke vhodne investicije pa pomenijo, da še ne izkoriščamo dovolj tistih razvojnih spodbud, ki jih le-te lahko prinašajo (prestrukturiranje v smeri tehnološko zahtevnejših dejavnosti, učinki prelivanja znanja itd.).

Slovenija je med državami EU z najnižjim deležem stanja vhodnih NTI v BDP.

Med starimi članicami EU so imele leta 2006 nižji delež le Nemčija, Italija in Grčija, med novimi članicami pa je imela Slovenija najnižji delež stanja NTI v BDP. Analizirane države so v obdobju 2000–2006 pretežno močno povečale delež stanja NTI v BDP; v EU-25 kot celoti se je povečal za 12 odstotnih točk, samo v letu 2006 pa kar za 2,5 odstotne točke; v novih državah članicah v povprečju za 19,9 odstotne točke, samo v letu 2006 za 6,8 odstotne točke; v Sloveniji pa le za 7,4 odstotne točke, samo v letu 2006 pa za 0,5 odstotne točke (UNCTAD, 2007). Bolje se Slovenija v primerjavi z drugimi novimi članicami EU odreže na področju izhodnih NTI. Pri tem kazalniku so Slovenijo leta 2006 (11,4 %) prehiteli le Ciper (21,9 %), Estonija (22,0 %) in Malta (14,8 %). Kot je pričakovano, Slovenija po deležu izhodnih NTI v BDP z izjemo Grčije močno zaostaja za starimi članicami EU.

Internacionalizacija slovenskega gospodarstva poteka v prvi vrsti preko zunanjetrgovinskih tokov, precej manj pa prek NTI. V analizi stopnje internacionalizacije slovenskega gospodarstva je zanimiva tudi primerjava deležev Slovenije v različnih svetovnih makroekonomskih agregatih. Ti deleži so bili v letu 2006 naslednji: (i) svetovni prilivi NTI (2004–2006): 0,0685 %; (ii) svetovno stanje vhodnih NTI: 0,0708 %; (iii) svetovni odlivi NTI (2004–2006): 0,0703 %; (iv) svetovno stanje izhodnih NTI: 0,0345 %, (v) svetovni BDP: 0,0791 %; (vi) svetovni izvoz: 0,1822 %. Izstopa predvsem občutna razlika med visokim deležem v izvozu in precej nižjim deležem v vhodnih in izhodnih NTI. Poleg tega so deleži pri NTI tudi precej nižji od deleža Slovenije v svetovnem BDP, kar je za manjše države, kot je Slovenija, neobičajno.

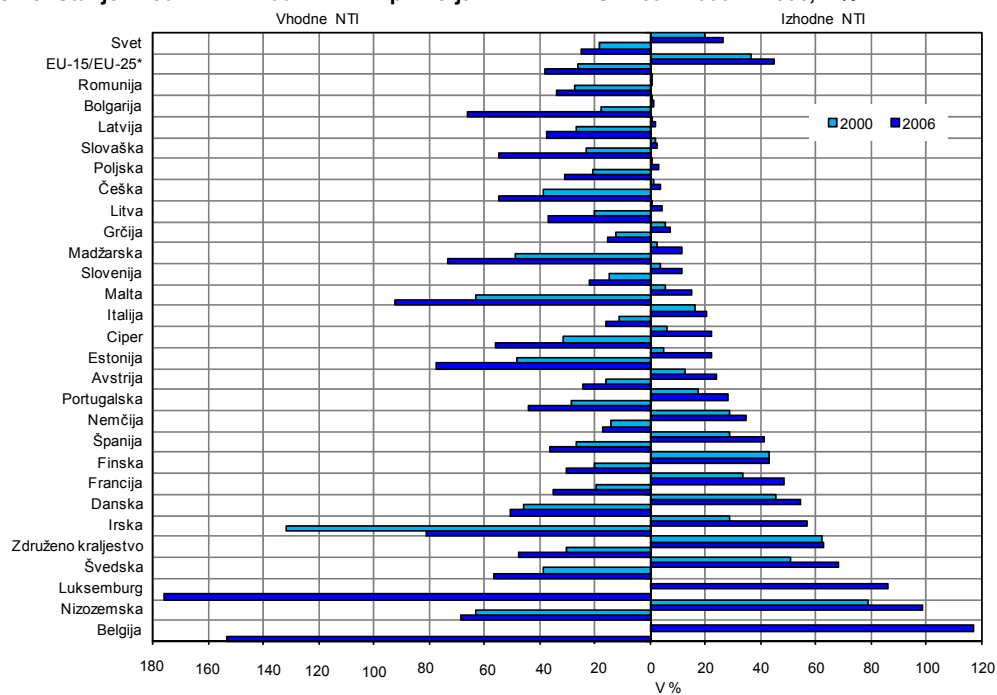
²³⁸ Veliki prilivi NTI v letu 2002 so bili posledica nekaterih večjih tujih prevzemov, predvsem prevzema Leka s strani švicarskega Novartisa in nakupa 34-odstotnega deleža v Novi Ljubljanski banki s strani belgijske banke KBC.

Tabela: Tokovi in stanja vhodnih in izhodnih NTI¹ v Sloveniji v letih 1995–2007² v mio EUR

	1995	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Vhodne NTI								
Stanje konec leta	1.376,0	3.109,8	3.947,9	5.046,8	5.579,6	6.133,6	6.774,9	np
Letni priliv ³	117,4	149,1	1.721,7	270,5	665,2	472,5	511,7	1.064,9
Stanje kot % BDP	9,5	14,8	16,7	20,3	21,3	21,7	22,2	np
Izhodne NTI								
Stanje konec leta	382,3	825,3	1.445,2	1.880,3	2.224,0	2.788,7	3.457,2	np
Letni odliv ⁴	7,8	-71,7	-165,8	-421,3	-441,0	-515,6	-718,5	-
Stanje kot % BDP	2,6	3,9	6,1	7,6	8,5	9,9	11,4	np

Vir: Neposredne naložbe 2006 (Banka Slovenije), 2007; www.bsi.si. Opombe: ¹ Podjetja, v katerih ima posamezni tuji investitor 10-odstotni ali višji delež v kapitalu. ² Od leta 1996 naprej so vključene tudi neposredne investicije povezanih gospodarskih družb v drugem kolenu. ³ Prilivi so načelno manjši od sprememb stanj, saj je v plačilnem prometu s tujino zajet le del sprememb stanj. Glavna razlika je, da v prilivih niso zajete spremembe v neto obveznostih do tujega investitorja, poleg tega pa prilivi ne vsebujejo podatkov povezanih gospodarskih družb v drugem kolenu. Od leta 1995 naprej so v podatkih plačilne bilance vključeni tudi reinvestirani dobički. ⁴ Negativni predznak pomeni odliv, np – ni podatka.

Slika: Stanje vhodnih in izhodnih NTI v primerjavi z BDP v EU v letih 2000 in 2006, v %

Viri: (i) Stanje NTI: UNCTAD, WIR 2007 data; (ii) BDP: World Bank, <http://ddp-ext.worldbank.org/ext/DDPQQ/showReport.do?method=showReport>; (iii) za leto 1995: UNCTAD, World Investment Report 2004, (iv) za Slovenijo: www.bsi.si. Opomba: ¹ EU-15 za 1995 in EU-25 za 2000, 2005 in 2006.

Podjetniška aktivnost

Po podatkih Global Entrepreneurship Monitor (GEM) se je v letu 2007 stopnja zgodnje podjetniške aktivnosti povečala tretje leto zapored in tako dosegla najvišjo vrednost od leta 2002, odkar se meri. Po precejšnji okrepitvi v letu 2005 se je stopnja zgodnje podjetniške aktivnosti (TEA-indeks²³⁹) postopoma povečevala tudi v naslednjih dveh letih in v letu 2007 dosegla 4,8 %. Slovenija po stopnji celotne zgodnje podjetniške aktivnosti še nekoliko zaostaja za povprečjem 17 članic EU²⁴⁰ (5,2 %), ki so v letu 2007 sodelovale v projektu GEM (gl. sliko).

V letu 2007 se je ponovno izboljšala tudi struktura vključenih v zgodnjo podjetniško aktivnost. Vključenost prebivalstva v zgodnje faze podjetniške aktivnosti se je namreč tako kot v predhodnem letu povečala zaradi dviga stopnje vključenosti v podjetništvo zaradi zaznane poslovne priložnosti (za 0,2 odstotne točke, na 4,2 %), stopnja vključenosti v podjetništvo zaradi nuje pa je še naprej stagnirala na ravni iz leta 2005 (0,5 %). Prebivalci Slovenije se torej v podjetniške aktivnosti vključijo predvsem zaradi zaznane poslovne priložnosti. Na njihov prevladujoč pomen kaže ponovno izboljšanje razmerja med podjetniki iz priložnosti in podjetniki iz nuje. To se je v letu 2007 okrepilo z 8,6 na 9,2, kar je najugodnejše razmerje do zdaj (najnižja dosežena vrednost iz leta 2002 je znašala 2,4). Razmerje je ugodno tudi v mednarodni primerjavi, saj nas med 17 članicami EU umešča na peto mesto, precej pa presega tudi njihovo povprečje (5,4).

Stopnja smrtnosti nastajajočih podjetij se v letu 2007 ni bistveno spremenila in je tako še vedno nekoliko višja od povprečja EU. Po padcu v letu 2006 se je stopnja smrtnosti v letu 2007 malenkost povečala (z 1,6 na 1,7), a je bila še vedno občutno nižja od najvišje dosežene vrednosti (2,7 v letih 2003 in 2004). V povprečju 17 članic EU je bilo razmerje ugodnejše in je znašalo 1,4.

Po padcu v letu 2006 se je stopnja celotne podjetniške aktivnosti v letu 2007 okrepila. Poleg večje vključenosti prebivalstva v začetne stopnje podjetništva se je lani okrepilo tudi število prebivalcev v ustaljenem podjetništvu, oboje pa je vplivalo na dvig deleža podjetniško aktivnih prebivalcev. Delež ustaljenih podjetnikov se je v primerjavi s predhodnim letom okrepil za 0,2 odstotne točke in dosegel 4,6 %, stopnja celotne podjetniške aktivnosti pa za 0,3 odstotne točke, na 9,3 % (povprečje 17 članic EU je znašalo 5,0 % oz. 9,9 %; gl. tudi sliko). S tem se je število podjetniško aktivnih prebivalcev v Sloveniji okrepilo za približno 4 %, na dobrih 125.000.

Na ponovno okrepitev podjetniške aktivnosti kažejo tudi podatki iz strukturne statistike podjetij. Po podatkih AJPEŠ se je v letu 2007 število podjetij (gospodarskih družb, samostojnih podjetnikov in zadrug) povečalo kar za 6,3 %, na 112.026. V primerjavi z letom 2003 (odkar imamo primerljive podatke) je bilo večje že za dobro petino. Podjetniška aktivnost se je okrepila v vseh dejavnostih (z izjemo ribištva), najbolj pa v gradbeništvu, za katerega je od leta 2006 naprej značilna visoka konjunktura, zdravstvu in socialnem varstvu, kar povezujemo s

²³⁹ Za metodološko razlago mer podjetniške aktivnosti gl. opombe pod tabelo.

²⁴⁰ Povprečne vrednosti kazalnikov podjetniške aktivnosti za 17 članic EU so tehtane s številom prebivalcev v starostnem razredu 18–64 let.

podeljevanjem koncesij, ter v poslovnih in finančnih storitvah, ki med storitvami po razvitosti najbolj zaostajajo za evropskim povprečjem (gl. tudi poglavje 1.3.).

Po podatkih Eurobarometra ovire podjetnikom v Sloveniji največkrat predstavljajo prekomerna birokracija, prenizka kupna moč kupcev, pomanjkanje usposobljenih delavcev in predraga delovna sila. Z omenjenimi ovirami se je v obdobju 2005–2006 soočilo vsaj 39 % slovenskih podjetij in vsaj 33 % podjetij v EU-27. Po vseevropski anketi je bil, z izjemo prenizke kupne moči kupcev, delež pozitivnih odgovorov slovenskih podjetij povsod večji od povprečja EU-27. Največje razlike so glede pomanjkanja kakovostnih vodstvenih delavcev (24 %; EU-27: 11 %), prekomerne birokracije (47 %, 36 %) in slabe infrastrukture (32 %, 23 %).

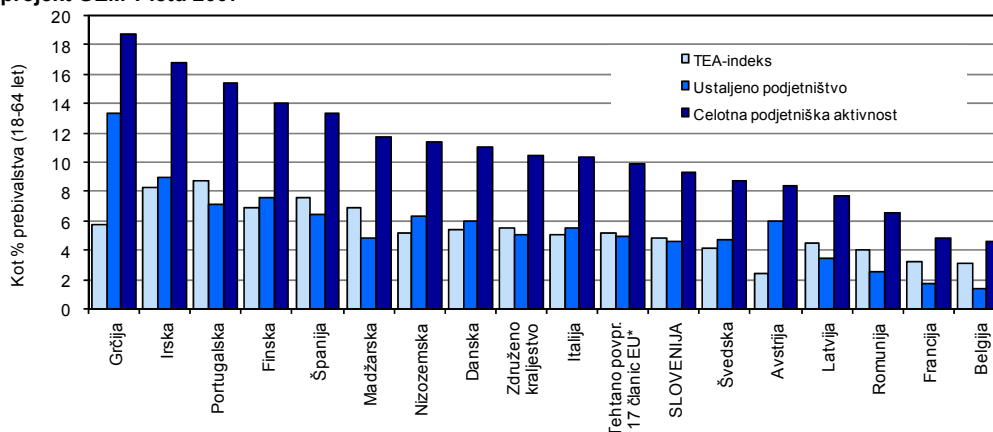
Tabela: Izbrane mere podjetniške aktivnosti v Sloveniji, 2002–2007

V % prebivalstva (18–64 let)	2002	2003	2004	2005	2006	2007
TEA-indeks ¹	4,6	4,1	2,6	4,4	4,6	4,8
TEA-nastajajoči ²	3,3	3,0	1,9	3,0	2,9	3,0
TEA-novi ³	1,5	1,1	0,7	1,4	1,8	1,8
TEA-priložnost ⁴	3,3	3,1	2,2	3,8	4,0	4,2
TEA-nuja ⁵	1,4	0,8	0,4	0,5	0,5	0,5
Ustaljeno podjetništvo ⁶	np	np	np	6,3	4,4	4,6
Stopnja celotne podjetniške aktivnosti ⁷	np	np	np	10,1	9,0	9,3

Viri: Rebernik et al., 2003; Rebernik et al., 2004; Rebernik et al., 2005; Rebernik et al., 2006; Rebernik et al., 2007; Bosma et al., 2008.

Opombe: ¹TEA-indeks je stopnja celotne zgodnje podjetniške aktivnosti in meri delež prebivalstva, ki se vključuje v podjetništvo. Zajema posameznike, ki so začeli vzpostavljati nova podjetja ali opravljati nove poslovne dejavnosti, vključujoč samozaposlitev (²TEA-nastajajoči podjetniki, ki še niso izplačevali plač dlje kot tri mesece). Poleg njih vključuje tudi posameznike, ki so zaposleni kot lastniki/menedžerji novih podjetij, ki ne izplačujejo plač dlje kot 42 mesecev (³TEA-novi). ⁴TEA-priložnost meri delež prebivalstva, ki se je lotil podjetništva zaradi zaznane poslovne priložnosti. ⁵TEA-nuja meri delež prebivalstva, ki se je lotil podjetništva zaradi pomanjkanja drugih možnosti na trgu dela. ⁶Ustaljeno podjetništvo predstavlja delež podjetnikov v prebivalstvu, ki poslujejo dlje kot 42 mesecev. ⁷Stopnja celotne podjetniške aktivnosti zajema TEA-indeks in delež ustaljenih podjetnikov, np – ni podatka.

Slika: Izbrane mere podjetniške aktivnosti v Sloveniji in drugih članicah EU, vključenih v projekt GEM v letu 2007

Vir: Bosma et al., 2008.

Opomba: *Preračun Umar.

Delež nefinančnih tržnih storitev

V letu 2006 se je delež nefinančnih tržnih storitev v dodani vrednosti slovenskega gospodarstva po večletni rasti in izrazitejšem povečanju v letu 2005 nekoliko zmanjšal, podatki za leto 2007, ki so na voljo le za celotne tržne storitve (vključno s finančnimi), pa kažejo nadaljnjo krepitev. V letu 2006 so nefinančne tržne storitve²⁴¹ ustvarile 38,8 % dodane vrednosti slovenskega gospodarstva in zaposlovale 32,4 % vseh zaposlenih. Od leta 2000 se je njihov delež v dodani vrednosti povečal za 2,6 odstotne točke (v zaposlenosti za 3,4 o. t.²⁴²), vendar se je v letu 2006, po velikem premiku v letu 2005 (za 0,8 o. t.), nekoliko zmanjšal²⁴³. Zmanjšanje v letu 2006 je bilo predvsem posledica nižjega deleža (za 0,3 o. t.) dejavnosti nepremičnine, najem in poslovne storitve (K). V letu 2006 se je namreč nadaljevalo upadanje deleža približno polovičnega dela te dejavnosti, to je poslovanje z nepremičninami²⁴⁴. Poleg tega se je v zadnjih dveh letih ustavila krepitev deleža na znanju temelječih poslovnih storitev²⁴⁵, ki predstavljajo preostali del dejavnosti K. Njihov delež se je v letih od 2000 do 2004 povečal za 1,9 o. t., na 9,6 %, potem pa je ostal na nespremenjeni ravni vse do leta 2006. Ravno zaradi hitre rasti poslovnih storitev v obdobju 2000–2004 je dejavnost K v zadnjih šestih letih med nefinančnimi tržnimi storitvami najbolj okrepila svoj delež v dodani vrednosti gospodarstva (za 1,6 o. t. do leta 2005 oz. za 1,3 o. t. do leta 2006). Pomembneje se je v šestletnem obdobju povečal tudi delež dejavnosti trgovine s popravili motornih vozil (G; za 0,7 o. t.), prometa, skladiščenja in zvez (I; za 0,5 o. t.) ter znotraj dejavnosti I telekomunikacijskih in poštinih storitev, ki se uvrščajo v na znanju temelječe storitve (za 0,5 o. t.). V vseh treh primerih smo bili priča hitre rasti do leta 2005, v zadnjem letu pa se je rast njihovih deležev ustavila. Delež dejavnosti gostinstva (H) je tako rekoč nespremenjen že od leta 2000 (2,3 %).

V letu 2006 se je zmanjševanje razkoraka med Slovenijo in povprečjem EU po deležu nefinančnih tržnih storitev v dodani vrednosti zaustavilo, podatki za leto 2007, ki so na voljo za celotne tržne storitve (vključno s finančnimi), pa kažejo nadaljnje postopno dohitevanje. Delež nefinančnih tržnih storitev v dodani vrednosti je v povprečju EU-27 v letu 2006 znašal 43,4 %. Zaostanek Slovenije za evropskim povprečjem je bil po tem kazalniku najvišji v letu 2000 (6,5 o. t.), do leta 2005 se je zmanjšal na 4,2 o. t., v letu 2006 pa se je ponovno povečal na 4,6 o. t. Razlika med Slovenijo in povprečjem EU po deležu vseh tržnih storitev pa je v letu 2006 znašala 5,4 o. t. in se je v letu 2007 znižala na 5,3 o. t. Približevanje EU v preteklih letih je bilo predvsem posledica krepitve deleža

²⁴¹ Dejavnosti SKD od G do K (brez J): trgovina, popravila motornih vozil in izdelkov široke porabe (G), gostinstvo (H), promet, skladiščenje in zveze (I) in poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve (K).

²⁴² Del povečanja gre tudi na račun povečanja števila zaposlenih v dejavnosti K, kjer je SURS z letom 2002 začel k zaposlenosti šteti tudi zaposlene po avtorskih pogodbah in pogodbeno delo.

²⁴³ Delež vseh tržnih storitev (vključno s finančnimi) v dodani vrednosti se je od 43,4 % v letu 2005 povečal na 43,8 % v letu 2006 ter na 44,1 % v letu 2007.

²⁴⁴ Delež poslovanja z nepremičninami v dodani vrednosti gospodarstva se niha iz leta v leto — s 7,8 % v letu 2000 na 7,2 % v letu 2006. Večino poslovanja z nepremičninami zavzema ocenjena stanovanjska dejavnost gospodinjstev, za katero so značilne relativno nizke in konstantne stopnje rasti dodane vrednosti. V letu 2000 je stanovanjska dejavnost zavzemala 94 % dodane vrednosti oddelka poslovanje z nepremičninami, v letu 2006 pa 90 %.

²⁴⁵ V na znanju temelječe storitve se po definiciji OECD poleg poslovnih storitev (dajanje strojev in opreme v najem — oddelek 71, obdelava podatkov in povezane storitve — 72, raziskave in razvoj — 73 ter druge poslovne storitve — 74) uvrščajo še poštna in telekomunikacijske storitve (oddelek 64).

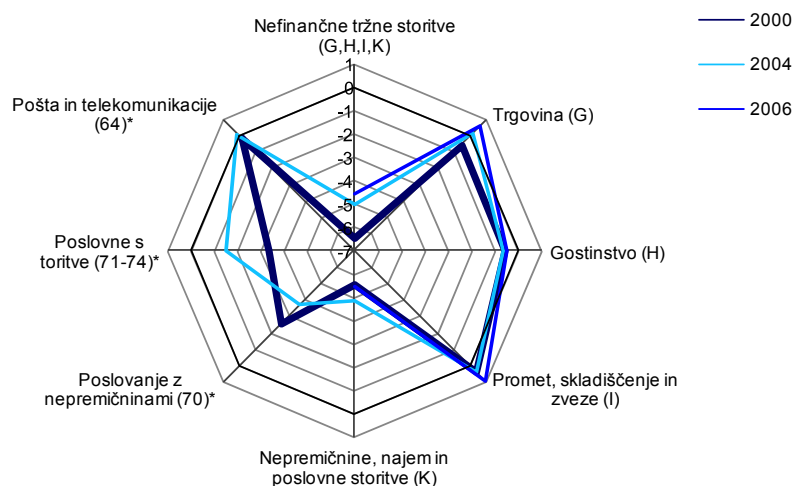
dodane vrednosti trgovine s popravili motornih vozil (G) in prometa, skladiščenja in zvez (I), torej dejavnosti, ki imata v strukturi dodane vrednosti slovenskega gospodarstva že višji delež kot v EU²⁴⁶. Največji zaostanek za evropskim povprečjem je glede dejavnosti nepremičnine, najem in poslovne storitve (K), ki se je v letih od 2000 do 2004 zmanjšal za 0,8 o. t. na 4,8 o. t., pozneje, v letu 2005, predvsem pa v letu 2006, pa ponovno povečal in dosegel 5,4 o. t. Po zadnjih razpoložljivih podatkih, ki so na voljo le za države EU-15 do leta 2004 (STI Scoreboard, 2007), je Slovenija za povprečjem EU-15 zaostajala glede deleža poslovnih storitev in glede deleža dejavnosti poslovanje z nepremičninami²⁴⁷. Pri tem je problematičen predvsem zaostanek na področju na znanju temelječih poslovnih storitev, ki se je v obdobju 2000–2004 sicer več kot prepolovil (s 3,3 na 1,5 o. t.), vendar pa se, glede na stagnacijo deleža poslovnih storitev v strukturi slovenskega gospodarstva, ugodna gibanja v letih 2005 in 2006 verjetno niso nadaljevala. Delež telekomunikacijske in poštne dejavnosti, ki skupaj s poslovnimi storitvami zaokrožujejo nefinančne tržne storitve, temelječe na znanju, je v Sloveniji v letu 2004 (zadnji razpoložljivi podatek) malenkostno presegal povprečje EU-15.

Tabela: Delež nefinančnih tržnih storitev v dodani vrednosti v Sloveniji in v EU (v %)

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Slovenija	35,6	36,2	36,8	37,7	38,1	38,3	39,1	38,8
EU-27	40,2	42,7	43,2	43,3	43,3	43,3	43,3	43,4
EU-15	40,3	42,8	43,4	43,4	43,5	43,5	43,5	43,6

Vir: SI-Stat podatkovni portal — Nacionalni računi (SURS), 2008; Economy and Finance – National Accounts (Eurostat), 2008.

Slika: Razlika¹ med Slovenijo in EU po deležu nefinančnih tržnih storitev v dodani vrednosti gospodarstva v letih 2000, 2004 in 2006

Viri: SI-Stat podatkovni portal – Nacionalni računi (SURS), 2008; Economy and Finance – National Accounts (Eurostat), 2008; STI Scoreboard, 2005; STI Scoreboard, 2007.

Opombi: ¹Negativna vrednost pomeni zaostanek Slovenije za povprečjem EU-27 v odstotnih točkah; *Podatki o deležih na znanju temelječih storitev so na voljo le za leti 2000 in 2004 in le za EU-15.

²⁴⁶ Delež slovenske trgovine v dodani vrednosti je v letih 2005 in 2006 presegel delež povprečja EU-27 za 0,6 oz. 0,5 o. t., delež dejavnosti prometa in zveze pa za 0,7 o. t. v letu 2005 in za 0,9 o. t. v letu 2006.

²⁴⁷ Razlika glede nepremičninske dejavnosti se je v letih 2000–2004 povečala (z 2,6 na 3,7 o. t.).

Bilančna vsota bank

V letu 2007 se je rast bilančne vsote bank okrepila in dosegla 24,6 %, v primerjavi z BDP pa se je povzpela na 125,8 %. Glavni vir rasti še naprej ostaja zadolževanje domačega nebančnega sektorja, saj se je le-ta v letu 2007 kljub zaostrovanju kreditnih pogojev zadolžil kar za 6.522,3 mio. EUR, kar je največ do zdaj in za 60,5 % več kot v letu 2006. Banke so na začetku leta kreditno aktivnost financirale s sredstvi iz naslova zapadlih blagajniških zapisov BS, pozneje pa so se ponovno zatekale k zadolževanju v tujini, ki je skupaj doseglo 3.354,5 mio. EUR, kar je za 1,3-krat več kot v letu 2006. V drugi polovici leta je zaradi mednarodne finančne krize prišlo do premikov v ročnostni strukturi tujih kreditov, najetih s strani bank, saj je bila večina sredstev kratkoročne narave, hkrati pa ocenjujemo, da je velik del kreditov bank do nebančnih sektorjev dolgoročnih. Takšna struktura bančnih bilanc lahko povzroči pritiske na likvidnost bančnega sistema in s tem pripelje še do dodatnega zaostrovanja na domačem finančnem trgu. Nekoliko pomembnejši vir kot v preteklosti pa so v letu 2007 postali ponovno depoziti prebivalstva, saj so se obrestne mere za te oblike varčevanja nekoliko povišale, a so bile kljub temu za banke ugodnejše od financiranja z zadolževanjem v tujini.

V letu 2006 se je rast bilančne vsote bank kljub okrepljeni kreditni aktivnosti nekoliko umirila. Bilančna vsota se je v letu 2006 povišala za 15,6 % in dosegla 111,2 % glede na BDP, kar je za 7,5 odstotne točke več kot v predhodnem letu. Obseg kreditov je porasel za 25,2 %, kar je za skoraj 10 odstotnih točk več kot leto predtem. Približno dve tretjini rasti sta bili posledica zadolževanja podjetij in NFI v povezavi z okrepljeno naložbeno dejavnostjo in večjim obsegom poslovanja v tem letu²⁴⁸. Preostanek pa je posledica zadolževanja prebivalstva, predvsem v obliki stanovanjskih kreditov, ki so tako predstavljali več kot polovico neto zadolževanja prebivalstva. Podatki kažejo, da so banke v letu 2006 okrepljeno kreditno aktivnost nekoliko manj financirale z zadolževanjem v tujini in depoziti tujih bank, saj so skupni neto tokovi v letu 2006 dosegli vrednost 2.433,9 mio. EUR, to je le dobri dve tretjini vrednosti iz leta 2005. Razlog za nižjo vrednost financiranja iz tujine pa gre najverjetneje iskati predvsem v spremembi denarne politike pred vstopom Slovenije v EMU, saj so banke lahko del likvidnosti, sproščene z zapadanjem blagajniških zapisov BS, preusmerile tudi v kreditno aktivnost, kar se je odrazilo v nižji rasti bilančne vsote.

Relativni zaostanek Slovenije za povprečjem EU pri kazalniku bilančne vsote glede na BDP se zmanjšuje počasi, nekoliko hitrejši napredek je bil po oceni dosežen v letu 2007. V letu 2006 je tako kazalnik bilančne vsote bank glede na BDP dosegel 35 % povprečja EU (v letu 2005 34,7 %). Razlog za upočasnjevanje približevanja evropskemu povprečju je na eni strani v manjši razliki med rastjo bilančne vsote bank v Sloveniji (15,6 %) in EU (12,0 %) kot v preteklem letu, na drugi strani pa se je v Sloveniji vrednost BDP precej bolj okrepila kot v EU²⁴⁹. Povprečna vrednost kazalnika bilančne vsote glede na BDP za države članice EU je tako v letu 2006 dosegla vrednost 317,5 %. Visoka kreditna aktivnost se je nadaljevala tudi v drugih državah članicah EU, tako je skupni obseg kreditov v

²⁴⁸ Glej tudi indikator *Realna rast bruto domačega proizvoda*.

²⁴⁹ Glej tudi indikator *Realna rast bruto domačega proizvoda*.

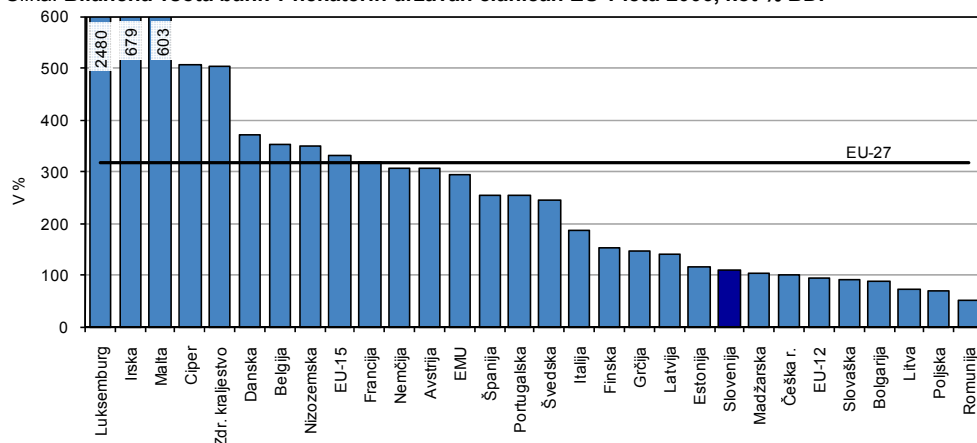
EU²⁵⁰ porasel za 10,3 %, kar je za 0,5 odstotne točke več kot v letu predtem. Slovenija se po vrednosti kazalnika še vedno uvršča v zadnjo tretjino držav članic EU, je pa bila v primerjavi s preteklim letom uvrščena dve mesti višje, saj sta se poleg Litve (73,1 %), Poljske (69,6 %) in Madžarske (104,3 %) za nami uvrstili še Slovaška (93,6 %) in Češka republika (100,6 %). V letu 2007 je bilo po oceni približevanje Slovenije evropskemu povprečju nekoliko hitrejše, saj se je v EU²⁵¹ v tem letu obseg kreditov nebančnim sektorjem okrepil za 11,9 % (1,6 odstotne točke več kot leto predtem), kar je le tretjino rasti, ki jo je beležila Slovenija.

Tabela: Osnovna struktura bilance stanja bank za obdobje 1995–2007, v mio EUR

	1995	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Aktiva	9.137,8	14.776,3	19.773,6	21.367,4	23.545,0	29.134,5	33.717,1	42.194,7
v % BDP	61,8	73,1	83,5	85,4	88,3	103,7	110,7	125,8
Kreditni bančnemu sektorju	1.570,5	1.722,8	1.620,5	1.458,3	2.086,2	2.848,8	3.057,6	4.066,3
Kreditni nebančnim sektorjem	3.764,4	7.731,4	9.434,7	10.723,2	12.685,8	15.909,4	20.088,5	28.046,2
Druga aktiva	3.802,9	5.322,1	8.718,4	9.185,9	8.772,9	10.376,4	10.596,0	10.082,2

Vir: Letno poročilo Banke Slovenije (različni letniki).

Slika: Bilančna vsota bank v nekaterih državah članicah EU v letu 2006, kot % BDP

Vir: Letno poročilo Banke Slovenije, 2008; EU banking structures, 2008; Nacionalni računi (SURS), 2008; Eurostat, 2007.

²⁵⁰ Brez Združenega kraljestva.²⁵¹ Brez Združenega kraljestva.

Zavarovalne premije

Vrednost kazalnika zavarovalnih premij v primerjavi z bruto domačim proizvodom se je v letu 2007 prvič po osmih letih malenkostno znižala in tako padla na raven 5,6 % BDP. Glavni razlog za padec gre na eni strani iskati v izredno visoki nominalni rasti bruto domačega proizvoda, na drugi strani pa je tudi rast premij nekoliko zaostala za povprečjem iz preteklih let. Tudi lani so hitreje naraščala življenjska zavarovanja, ki pa v strukturi še naprej predstavljajo manj kot tretjino vseh zbranih premij. Tovrstna zavarovanja so se tako v letu 2007 na medletni ravni okrepila za 12,7 % in dosegla 1,8 % BDP. To je ena izmed nižjih rasti v zadnjih letih, njeno umirjanje pa je predvsem posledica višje osnove. Praktično vsa rast pa je posledica rasti življenjskih zavarovanj, vezanih na točke investicijskih skladov, medtem ko premije ostalih življenjskih zavarovanj še naprej večinoma upadajo. Rast neživljenjskih zavarovanj se že peto leto zapored ohranja pod 10-odstotno ravno. Delež tovrstnih zavarovanj se je po kreptitvi v letu 2006 ponovno znižal za 0,1 odstotne točke, na raven 3,8 %.

V letu 2006 se je nadaljevala postopna krepitev obsega zavarovalnih premij v primerjavi z bruto domačim proizvodom. Vrednost kazalnika zavarovalne premije²⁵² glede na BDP se je okrepila za 0,2 odstotne točke in dosegla raven 5,7 % BDP. Rast zavarovalnih premij se je (po umirjanju v predhodnem letu) skoraj podvojila in je bila na ravni 11,4 %, kar je sicer dobre 1,5 odstotne točke pod desetletnim povprečjem. Okrepila se je rast neživljenjskih pa tudi življenjskih zavarovanj. Prva so se okrepila za slabo desetino, približno polovica te rasti pa je posledica okrepljene rasti zdravstvenih zavarovanj, ki so porasla za 17,7 %, kar je zelo verjetno rezultat višjih premij za tovrstna zavarovanja. Med življenjskimi zavarovanji (16,5-odstotna rast) se še naprej najmočnejše krepijo premije tistih zavarovanj, ki so vezana na točke investicijskih skladov, saj so beležile 39,5-odstotno rast, medtem ko je obseg premij klasičnih življenjskih zavarovanj v letu 2006 po podatkih Slovenskega zavarovalnega združenja prvič upadel, in sicer za 2,1 %.

V EU²⁵³ se je vrednost kazalnika obsega zavarovalnih premij glede na BDP po stagnaciji v obdobju 2002–2004 v letu 2006 že drugo leto zapored okrepila in bila tako z 9,5 % za 0,4 odstotne točke višja od predhodnega leta. Rast skupnega obsega zavarovalnih premij je bila za dobro odstotno točko nižja kot v Sloveniji. Čeprav so nove države članice EU v povprečju dosegle najvišjo, 17,8-odstotno, stopnjo rasti premij, pa je bil njihov prispevek k skupni rasti zaradi 2,1-odstotnega deleža skromen. Skupno rast je najbolj okrepil močen prirast v Združenem Kraljestvu (17,4 % BDP), ki predstavlja dobrih 30 % celotne premije v EU, obseg premij pa je tam porasel skoraj za četrtino. Precej nižjo stopnjo rasti so v povprečju beležile države članice EMU, in sicer na ravni 5,3 %, vrednost kazalnika pa je tako porasla za 0,1 odstotne točke, na 8,4 %.

V letu 2006 se razvojni zaostanek Slovenije za EU glede relativnega obsega zavarovalnih premij ni zmanjšal, postopno pa se v korist bolj razvitih oblik finančnih storitev izboljšuje struktura premij. Slovenija je tako dosegla slabih

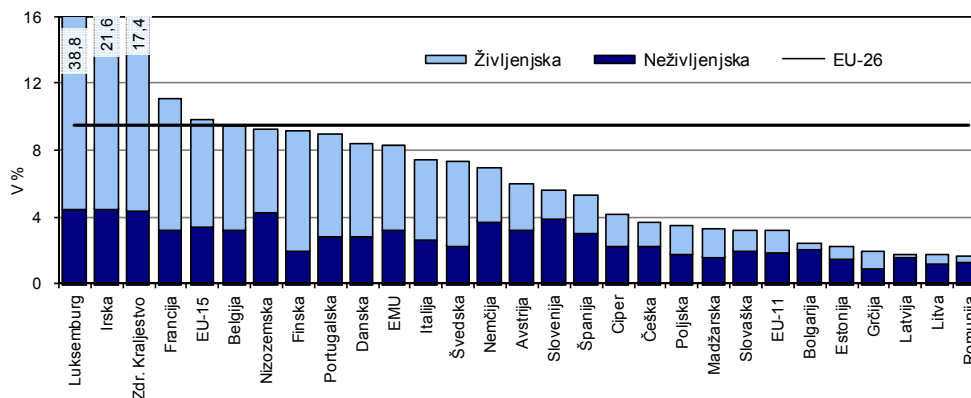
²⁵² Upoštevamo tudi institucije, ki še ne delujejo po zakonu o zavarovalništvu (Kapitalska družba, Sklad obrtnikov in podjetnikov), pozavarovalnice in eno izmed dveh podružnic tujih zavarovalnic.

²⁵³ Podatki za Malto niso dosegljivi.

60 % evropskega povprečja in je imela višjo vrednost od drugih novih držav članic pa tudi od Španije in Grčije. Čeprav se zaostanek za evropskim povprečjem ni zmanjšal, pa se je ponovno nekoliko popravila za Slovenijo bolj problematična struktura premij. Tako se postopno krepi delež življenjskih zavarovanj, ki vključujejo bolj razvite oblike finančnih storitev. V letu 2006 so dosegla 31,4 % vseh premij (1,8 % BDP), kar je 1,4 o. t. več kot v letu prej in 12,0 o. t. več kot v letu 2000, vendar še vedno precej manj kot v EU²⁵⁴, kjer so predstavljale skoraj 65 % vseh zbranih premij (6,2 % BDP). V tem pogledu namreč še vedno zaostajamo tudi za novimi državami članicami, kjer je delež v povprečju presegel 40 %, vendar pa je kazalnik premij življenjskih zavarovanj v primerjavi z BDP za to skupino držav dosegel le 1,3 %. Slovenija na področju neživljenjskih zavarovanj (3,9 % BDP) še naprej precej presega evropsko povprečje, ki je bilo v letu 2006 na ravni 3,3 %.

Tabela: Zavarovalne premije po vrstah zavarovanj v Sloveniji v obdobju 1995–2007

	1995	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007
V primerjavi z BDP, v %								
Zavarov. premije skupaj	4,3	4,5	4,9	5,0	5,4	5,5	5,7	5,6
Življenjsko zavarovanje	0,6	0,9	1,1	1,2	1,6	1,6	1,8	1,8
Neživljenjsko zavarovanje	3,6	3,6	3,8	3,8	3,8	3,8	3,9	3,8
Struktura, v %								
Zavarov. premije skupaj	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Življenjsko zavarovanje	14,8	19,4	22,7	23,9	29,4	30,0	31,4	32,1
Neživljenjsko zavarovanje	85,2	80,6	77,3	76,1	70,6	70,0	68,6	67,9
Medletne nominalne stopnje rasti, v %								
Zavarov. premije skupaj	62,6	12,5	16,1	11,7	16,8	6,6	11,4	9,8
Življenjsko zavarovanje	67,8	20,9	23,2	17,8	43,8	8,6	16,5	12,7
Neživljenjsko zavarovanje	61,7	10,7	14,1	9,9	8,3	5,7	9,3	8,4

Vir: Statistični zavarovalniški bilten 2007 (Slovensko zavarovalno združenje), 2007; <http://www.zav-zdruzenje.si/>.Slika: Obseg zavarovalnih premij, življenjskih in neživljenjskih zavarovanj v EU¹ v 2006, v % BDP

Vir: Statistični zavarovalniški bilten 2007 (Slovensko zavarovalno združenje), 2007; Sigma: World insurance in 2006: Premiums came back to »life«, 2007; Nacionalni računi (SURS), 2008; Eurostat, 2008.
Opomba: ¹ Brez Malte.

²⁵⁴ Podatek za EU se nanaša na leto 2006.

Tržna kapitalizacija delnic

Rast tržne kapitalizacije delnic glede na BDP se je v letu 2007 še okrepila.

Dosegla je že 58,9 % BDP in s tem za 21,1 odstotne točke presegla raven iz predhodnega leta. Vrednost delnic, ki kotirajo na Ljubljanski borzi, je bila kar za 71,4 % višja kot ob koncu leta 2006. K takšnemu gibanju je v prvih osmih mesecih leta prispevala splošna rast cen delnic na Ljubljanski borzi, tržna kapitalizacija delnic je tako v tem obdobju porasla kar za 72,0 %. V zadnjih štirih mesecih leta pa se je zaradi mednarodne finančne krize vrednost delnic pretežno zniževala. Na rast tržne kapitalizacije delnic je v letu 2007 ugodno vplivala tudi uvrstitev delnic ene izmed bank v večinski državni lasti na Ljubljansko borzo po prvi fazi privatizacije, kar je rast okrepilo za slabih 10 o. t. Promet na Ljubljanski borzi je v letu 2007 dosegel 7,0-odstotno rast, kar je predvsem posledica okrepljenega trgovanja z delnicami (promet z njimi je porasel za 1,1-krat), medtem ko je promet z obveznicami upadel kar za 62,8 %, kar je deloma posledica nižje privlačnosti obveznic v obdobju rasti borznih indeksov, deloma pa je bilo takšno gibanje odraz selitve trgovanja s tovrstnimi vrednostnimi papirji na EUROMTS²⁵⁵. Tržnost delnic, merjena kot razmerje med prometom in obsegom tržne kapitalizacije, je tudi v letu 2007 ostala na nizki ravni in je dosegla 0,16.

Relativni zaostanek Slovenije za evropskim povprečjem se je v letu 2007 precej znižal, saj je Slovenija dosegla že slabi dve tretjini vrednosti kazalnika (leto pred tem dobrih 40 %). V EU-27 se je obseg tržne kapitalizacije delnic v letu 2007 okrepil le za 7 %, vrednost kazalnika pa je dosegla raven 89,8 % BDP in se je v primerjavi z letom prej okrepila le za 1,1 odstotne točke. Po tem ko je bila Slovenija glede na vrednost kazalnika v preteklih letih na repu držav članic EU, pa se je v letu 2007 njen položaj precej izboljšal. Med novimi državami članicami so višjo vrednost dosegle le Poljska (168,9 %), Ciper (129,6 %) in Malta (71,76 %). Med starimi državami članicami pa so nižjo vrednost dosegle tudi Italija (47,8 %) in Irska (52,6 %).

²⁵⁵ Euro Market Trading Segment.

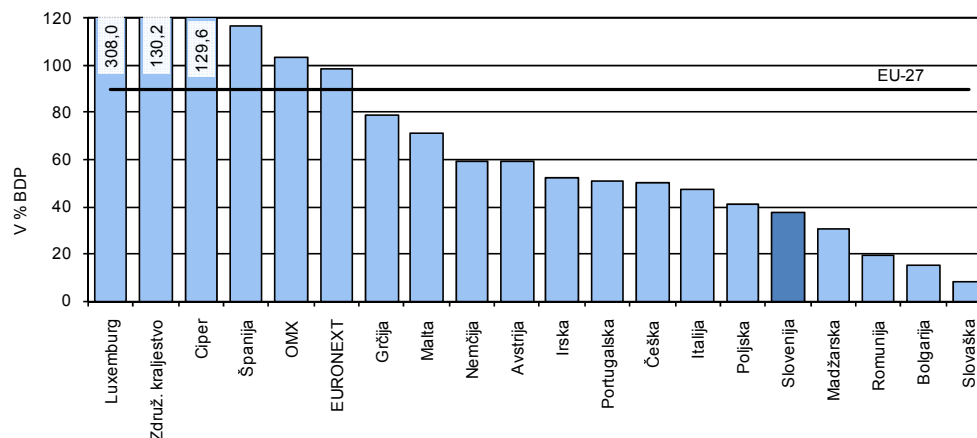
Tabela: Nekateri kazalniki razvitosti kapitalskega trga v Sloveniji v obdobju 1995–2007

	1995	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Tržna kapitalizacija delnic brez PID-ov in ID-ov, v mlo EUR ¹	254,6	3.333,7	5.355,1	5.660,1	7.115,2	6.696,6	11.513,1	19.739,0
Tržna kapitalizacija delnic brez PID-ov in ID-ov, v % od BDP	1,7	16,2	22,6	22,6	26,7	23,7	37,8	58,9
SBI20	1.448	1.808	3.340	3.932	4.904	4.630	6.383	11.370
BIO	111	109	111	117	122	123	119	117
PIX	-	1.521	2.730	3.372	4.513	3.962	5.084	7.374
Število vrednostnih papirjev	49	267	265	254	254	227	202	185
Delnice	27	197	172	162	153	128	109	96
od tega delnice PID	0	44	33	26	11	10	7	7
Obveznice	22	68	92	92	101	99	93	89
Pokojninski boni	0	1	1	0	0	0	0	0

Vira: Letno statistično poročilo (Ljubljanska borza), 2008; Nacionalni računi (SURS), 2008, preračuni Umar.

Opombe: PID – pooblaščen investicijska družba, ID – investicijska družba, SBI – slovenski borzni indeks, BIO – borzni indeks obveznic, PIX – indeks delnic pooblaščenih investicijskih družb; ¹ lastni preračuni v evre.

Slika: Tržna kapitalizacija v nekaterih državah članicah EU v letu 2007, kot % BDP

Vir: Letno statistično poročilo (Ljubljanska borza), 2008; Prva statistična objava – nacionalni računi (SURS), 2008; Stock market capitalisation (Eurostat), 2008; preračuni Umar.

Opomba: Euronext od januarja leta 2001 predstavljajo borze v Parizu, Amsterdamu in Bruslju, februarja leta 2002 pa se jim je pridružila še Lizbonska borza. OMX vključuje skandinavske (Danska, Finska, Švedska), Baltske borze (Estonija, Latvija, Litva) in Islandsko borzo.

Druga prioriteta

Učinkovita uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta

- Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo
- Povprečno število let šolanja
- Razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja
- Javni izdatki za izobraževanje
- Javni in zasebni izdatki za izobraževalne ustanove
- Bruto domači izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost
- Inovacijsko aktivna podjetja
- Diplomanti na področju znanost in tehnologija
- Raba interneta

Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo

Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo se v Sloveniji postopno povečuje že vse od leta 2001 naprej, močno se je zmanjšal tudi zaostanek za povprečjem EU. V drugem četrtletju 2007 je delež prebivalstva s terciarno izobrazbo dosegel 22,9 % in je bil od evropskega povprečja nižji za 0,4 o. t., v letu 2000 pa je ta razlika znašala še 3,2 o. t. Po deležu prebivalstva s terciarno izobrazbo se Slovenija med evropskimi državami uvršča na šestnajsto mesto. Med letoma 2006 in 2007 se je delež prebivalcev, ki imajo terciarno izobrazbo, v Sloveniji povečal za 1,4 o. t., to je bolj kot v večini drugih evropskih držav (v EU-27 za 0,6 o. t.).

Delež žensk s terciarno izobrazbo je višji od deleža moških ter se tudi hitreje povečuje. V drugem četrtletju leta 2007 je delež žensk s terciarno izobrazbo v Sloveniji znašal 26,5 % in je bil višji od evropskega povprečja (2007: 23,5 %), delež moških pa je bil z 19,3 % nižji od evropskega povprečja (23,2 %). Delež žensk s terciarno izobrazbo se v Sloveniji povečuje hitreje od deleža moških, v obdobju 2000–2007 se je prvi povečal za 9,2 o. t., drugi pa za 5,2 o. t.

Naraščanje deleža prebivalstva s terciarno izobrazbo v Sloveniji je posledica povečevanja vključenosti prebivalstva v terciarno izobraževanje in povečanja števila diplomantov. Vključenost mlade generacije (19–23 let) je v šolskem letu 2006/2007 znašala 48,2 % in se je v obdobju 2000/2001–2006/2007 povečala za 10,6 o. t. Število diplomantov je v letu 2006 doseglo 17.145, kar je 8,6 % več kot v letu 2005 ter 49,1 % več kot leta 2000. Čeprav je bilo povečanje deleža prebivalcev s terciarno izobrazbo v zadnjih letih relativno visoko glede na povprečje EU, pa bi, glede na visoko vključenost prebivalstva v terciarno izobraževanje, ob višji učinkovitosti študija ter večjem motivu za študij lahko bila rast deleža prebivalstva s terciarno izobrazbo še višja.

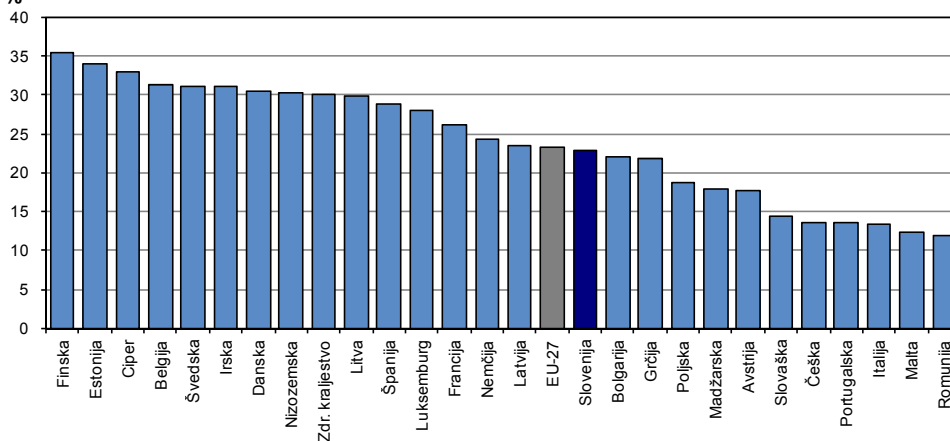
Tabela: Delež prebivalstva v starosti 25–64 let s terciarno izobrazbo, Slovenija in države EU-27, 1995–2007, drugo četrtletje, %

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU-27	np	18,9	19,2	19,5	20,3	21,4	22,1	22,7	23,3
Belgija	23,3	27,1	27,8	27,9	28,2	29,8	30,7	31,0	31,4
Bolgarija	np	18,4	21,3	21,1	21,1	21,4	21,4	21,7	22,1
Češka	np	11,5	11,5	11,8	11,9	12,3	13,1	13,5	13,7
Danska	27,2	25,2	28,1	29,0	31,8	32,3	32,9	34,8	30,5
Nemčija	21,1	22,5	22,4	21,4	22,9	23,8	24,5	24,2	24,3
Estonija	np	28,9	29,8	29,6	30,4	31,5	33,6	32,9	34,0
Irska	19,9	21,2	22,9	24,4	26,2	27,8	28,3	29,9	31,1
Grčija	14,3	16,9	17,2	17,9	18,6	20,6	20,5	21,3	21,9
Španija	16,4	22,5	23,6	24,6	25,0	26,4	28,2	28,4	28,9
Francija	np	np	np	np	23,6	23,9	24,6	25,4	26,2
Italija	7,4	9,4	10,0	10,4	10,8	11,4	11,9	12,7	13,5
Ciper	np	25,1	26,8	29,1	29,5	29,4	27,8	29,9	33,0
Latvija	np	18,0	18,1	19,6	18,2	19,4	21,5	21,4	23,6
Litva	np	41,8	22,4	21,9	23,2	24,2	26,5	27,2	29,8
Luksemburg	15,4	17,9	17,7	18,3	14,3	23,7	26,5	24,0	28,1
Madžarska	np	14,0	13,9	14,0	15,2	16,6	17,0	17,8	17,9
Malta	np	5,4	9,4	8,8	9,2	11,0	12,1	12,3	12,4
Nizozemska	np	24,0	23,8	24,7	27,1	29,0	29,9	29,8	30,3
Avstrija	np	14,5	15,2	15,1	14,2	18,4	17,6	17,7	17,7
Poljska	np	11,4	11,7	12,2	13,9	15,3	16,5	17,8	18,8
Portugalska	11,3	9,0	9,3	9,5	10,5	12,6	12,7	13,4	13,6
Romunija	np	9,2	10,0	10,0	9,8	10,4	11,0	11,8	12,0
Slovenija	14,2	15,7	13,8	14,5	17,7	18,8	20,0	21,5	22,9
Slovaška	n.p.	10,2	10,7	10,8	11,6	12,8	13,9	14,4	14,4
Finska	21,0	32,3	32,5	32,4	32,8	34,0	34,5	34,9	35,5
Švedska	26,1	29,5	25,4	26,2	27,0	27,9	29,3	30,3	31,2
Zdr. kraljestvo	21,0	24,3	24,9	25,6	26,6	27,9	28,2	29,2	30,2

Vir: Population and Social conditions (Eurostat), 2008.

Opomba: np – ni podatka.

Slika: Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo, Slovenija in države EU-27, 2007 (drugo četrtletje), v %

Vir: Population and Social conditions (Eurostat), 2008.

Povprečno število let šolanja

Povprečno število let šolanja odraslega prebivalstva se v Sloveniji še naprej povečuje, je pa še nižje kot v razvitih državah. Po podatkih ankete o delovni sili je imelo leta 2006 prebivalstvo v starosti 25–64 let 11,7 leta zaključenega šolanja (0,1 leta več kot leto prej oziroma 1,0 leta več kot leta 1995)²⁵⁶. Povprečno število let šolanja se povečuje zaradi naraščajočega deleža generacij, ki konča srednje in terciarno izobraževanje²⁵⁷. Slovenija po tem kazalniku še nekoliko zaostaja za povprečjem držav članic OECD, ki je bilo po zadnjih razpoložljivih podatkih za leto 2004 11,9 leta zaključenega šolanja²⁵⁸.

Povečalo se je tudi povprečno število let šolanja delovno aktivnega prebivalstva, ki prav tako še ni na ravni razvitih držav. Po podatkih ankete o delovni sili je imelo delovno aktivno prebivalstvo v Sloveniji leta 2006 povprečno že 12 let zaključenega šolanja (0,1 leta več kot leto prej oziroma 0,9 leta več kot leta 1995). Na trg dela prihajajo vedno bolj izobražene mlade generacije, z njega pa odhajajo precej slabše izobražene starejše generacije. Ob tem pa se ohranjajo strukturni problemi, kako ustrezno zaposliti izobražene mlade generacije²⁵⁹. Kot kažejo razpoložljivi podatki, je povprečno število let šolanja delovno aktivnega prebivalstva v razvitih državah še višje²⁶⁰.

Kljub visoki rasti zaposlenosti v letu 2007 ostaja izobrazbena sestava delovno aktivnih po statističnem registru skoraj nespremenjena. Povprečno število let šolanja se po podatkih statističnega registra delovno aktivnega prebivalstva v letu 2007 ni spremenilo in ostaja 11,7 leta²⁶¹, tako kot v letu 2006. Nekoliko se je povečalo sicer v vseh področjih dejavnosti (najbolj v javni upravi in oskrbi z električno energijo, plinom in vodo), razen v gradbeništvu, kjer se je znižalo za 0,14 leta. Takšna gibanja so posledica sestave gospodarske rasti v lanskem letu, ki je med drugim v precejšnji meri temeljila tudi na povečanih investicijah v gradbeništvu²⁶², kar se je odrazilo v relativno visoki rasti števila zaposlenih v tej dejavnosti, ki zaposluje pretežno nizko kvalificirano delovno silo.

²⁵⁶ Preračuni Umar z upoštevanjem naslednjih predpostavk o povprečnih normativnih dolžinah šolanja: brez končane osnovne šole 5,5 leta, s končano osnovno šolo 8,0 leta, z nižjo poklicno izobrazbo 9,5 leta, s srednjo poklicno izobrazbo 11,0 leta, s končano strokovno ali splošno srednjo šolo 12,2 leta, z višjo izobrazbo 14,0 leta, z visoko izobrazbo 16,2 leta ter s podiplomsko izobrazbo 19,0 leta šolanja.

²⁵⁷ Po oceni Umar je leta 2006 končalo vsaj eno raven srednje šole okoli 85 % generacije (leta 2000 okoli 75 %, leta 1995 okoli 73 %), na višji in visoki stopnji pa je diplomiralo že prek 30 % generacije (leta 2000 okoli 22 %, leta 1995 okoli 18 %).

²⁵⁸ Povprečno število let šolanja odraslega prebivalstva v Sloveniji je bilo takrat 11,5 leta. Najvišjo vrednost tega kazalnika je med članicami OECD v letu 2004 imela Norveška (13,9), med članicami EU pa Danska (13,4) in Luksemburg (13,3). Glej Poročilo o razvoju 2007.

²⁵⁹ Glej indikatorja *Stopnja zaposlenosti* in *Stopnja brezposelnosti*.

²⁶⁰ Edini razpoložljivi podatki o povprečnem številu let šolanja v razvitih državah so iz leta 2003 (OECD, Education at a glance 2005). Takrat je bilo povprečje držav OECD za moške delovno aktivne 12,7, za ženske pa 12,5 leta šolanja, kar je bilo 0,9, oziroma 0,7 leta šolanja več kot v Sloveniji. Leta 2006 je bilo povprečno število let šolanja moških delovno aktivnih v Sloveniji 11,8, žensk pa 12,2 leta.

²⁶¹ To je 0,3 leta manj kot leta 2006 po anketi o delovni sili. Razlika po obeh virih nastane verjetno zato, ker anketa o delovni sili zajema tudi neformalno delovno aktivne osebe, med katerimi je relativno visoko število študentov, upokojujencev, registrirano brezposelnih in drugih, katerih izobrazbena raven je, kot kaže, višja od povprečja formalno zaposlenih in samozaposlenih.

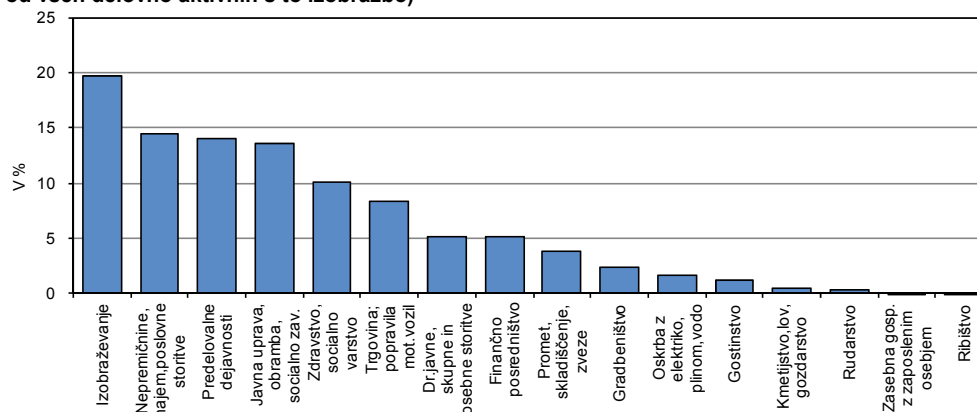
²⁶² Glej indikator *Realna rast BDP*.

Tabela: Povprečno število let šolanja delovno aktivnega prebivalstva v Sloveniji v obdobju 1995–2007

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Delovno aktivni po ADS¹	11,1	11,5	11,5	11,6	11,7	11,8	11,9	12,0	np
Delovno aktivni po registru SURS	11,0	11,3	11,3	11,4	11,5	11,6	11,6	11,7	11,7
A Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	10,3	10,7	10,6	10,5	10,5	10,5	10,6	10,5	10,6
B Ribištvo	10,1	10,4	10,5	10,6	10,8	10,4	10,4	10,3	10,6
C Rudarstvo	10,3	10,6	10,6	10,7	10,9	11,0	11,1	11,1	11,2
D Predelovalne dejavnosti	10,1	10,3	10,4	10,4	10,5	10,5	10,6	10,6	10,7
E Oskrba z elektriko, plinom, vodo	11,2	11,6	11,6	11,6	11,7	11,8	11,9	12,0	12,1
F Gradbeništvo	10,2	9,9	9,9	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
G Trgovina; popravila motornih vozil	11,2	11,4	11,4	11,5	11,5	11,6	11,6	11,7	11,7
H Gostinstvo	10,2	10,4	10,4	10,4	10,4	10,5	10,5	10,6	10,6
I Promet, skladiščenje, zveze	10,9	11,1	11,2	11,2	11,2	11,3	11,3	11,4	11,4
J Finančno posredništvo	12,7	12,9	13,0	13,1	13,2	13,3	13,3	13,4	13,5
K Nepremičnine, najem, poslovne storitve	12,0	12,2	12,3	12,3	12,3	12,4	12,4	12,4	12,5
L Javna uprava, obramba, socialno zavarovanje	12,9	13,3	13,4	13,4	13,5	13,5	13,6	13,7	13,8
M Izobraževanje	13,0	13,4	13,5	13,6	13,8	13,9	13,9	14,0	14,1
N Zdravstvo, socialno varstvo	11,9	11,8	11,9	12,5	12,6	12,6	12,7	12,8	12,9
O Druge javne, skupne in osebne storitve	11,8	11,9	12,0	12,1	12,2	12,3	12,3	12,3	12,4
P Zasebna gospodinjstva z zaposlenim osebjem	10,1	10,2	10,3	10,2	10,2	10,3	10,5	10,5	10,6

Vir: Statistični register delovno aktivnega prebivalstva, 2007 (SURs); preračuni Umar. Opombi: ¹ Anketa o delovni sili; np – ni podatka.

Slika: Porazdelitev delovno aktivnih z višjo in visoko izobrazbo po področjih dejavnosti, 2007 (v % od vseh delovno aktivnih s to izobrazbo)

Vir: Statistični register delovno aktivnega prebivalstva, 2007 (SURs).

Razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja

Razmerje med številom študentov²⁶³ in številom pedagoškega osebja²⁶⁴ je pomemben kazalnik za merjenje kakovosti v terciarnem izobraževanju,²⁶⁵ kjer se ob nižjem razmerju predpostavlja, da je kakovost pedagoškega procesa večja. Kakovosten pedagoški proces je poleg pogojev za študij in motiviranosti študentov za študij eden izmed dejavnikov učinkovitosti študija. Predvideva se, da bosta ob kakovostnem študiju delež ponavljalcev in stopnja osipa nižja, povprečen čas trajanja študija pa krajši. Manjše število študentov na pedagoškega delavca namreč omogoča večjo rabo aktivnih oblik poučevanja, več komunikacije med predavateljem in študenti, vse to pa pozitivno vpliva na uspešnost opravljanja študijskih obveznosti in napredek študentov.

Razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja je v Sloveniji med najslabšimi v EU in se izboljšuje počasi. V šolskem letu 2000/2001 je razmerje med številom študentov in pedagoškega osebja znašalo 22,5, v šolskem letu 2006/2007 pa smo imeli 21,5 študenta na pedagoškega delavca v terciarnem izobraževanju, kar je nekoliko več kot leto prej (2005/2006: 21,3) in enako kot v šolskem letu 2003/2004. Razpoložljivi mednarodni podatki kažejo na precejšnje zaostajanje za državami EU. Po podatkih OECD (Education at a glance, 2007), ki so na voljo za leto 2005²⁶⁶, je razmerje v Sloveniji znašalo 23,0, v povprečju 19 članic EU, ki so tudi članice OECD (EU-19), pa je bilo 16,4. Od 19 držav EU je imela v tem letu slabše razmerje med številom študentov in pedagoškega osebja le Grčija. Najugodnejše razmerje med evropskimi državami dosegajo z blizu oz. malo več kot 10 študenti na pedagoškega delavca Švedska, Španija in Islandija.

²⁶³ Zajeti so vsi študenti v terciarnem izobraževanju v ekvivalentu rednega študija = redni študenti + 1/3 (izredni + absolventi + podiplomski študenti) (Pedagoško osebje na visokošolskih zavodih in višjih strokovnih šolah, Slovenija, SURS, 2006).

²⁶⁴ Pri pedagoškem osebju so zajeti strokovni delavci v višjem strokovnem izobraževanju (predavatelji višjih strokovnih šol, inštruktorji pri vajah, laboranti) in visokošolski učitelji (docenti, izredni profesorji, redni profesorji, lektorji, predavatelji in višji predavatelji), niso pa zajeti znanstveni delavci in visokošolski sodelavci (asistenti, bibliotekarji, strokovni svetniki, višji strokovni delavci, strokovni sodelavci in učitelji veščin).

²⁶⁵ Terciarno izobraževanje zajema redno in izredno vpisane na višje strokovne šole, visokošolski dodiplomski študij in visokošolski podiplomski študij.

²⁶⁶ Študijsko leto 2004/2005.

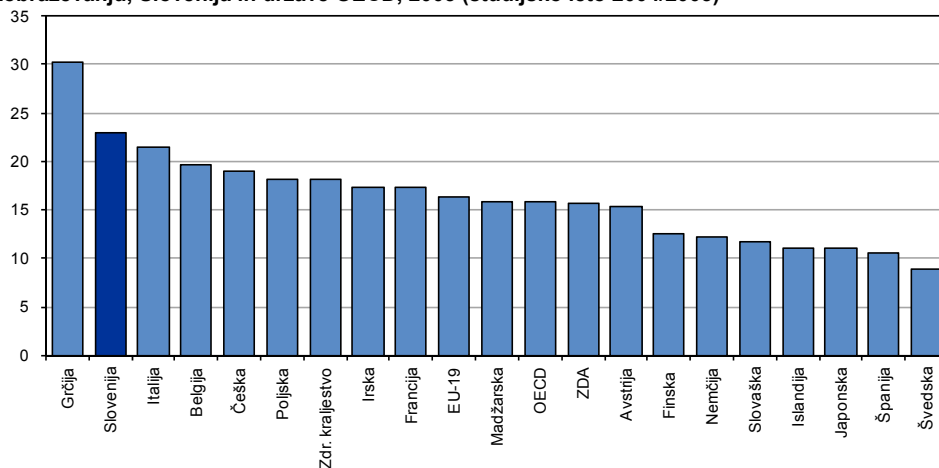
Tabela: Razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja v terciarnem izobraževanju, Slovenija in države OECD, 1998–2005¹

	1998	2000	2002	2003	2004	2005
OECD	14,8	14,7	15,4	14,9	15,5	15,8
EU-19²	np	np	np	np	15,7	16,4
Avstrija	np	np	13,0	12,9	14,8	15,3
Belgija	np	19,9	18,7	19,2	19,4	19,6
Češka	13,5	13,5	16,1	17,3	17,9	19,0
Finska	np	np	12,6	12,3	12,4	12,5
Francija	np	18,3	17,9	17,6	17,8	17,3
Grčija	26,3	26,8	32,2	29,6	28,1	30,2
Irska	16,6	17,4	16,3	15,0	13,7	17,4
Italija	np	22,8	23,1	21,9	21,6	21,4
Madžarska	11,8	13,1	13,8	14,8	15,6	15,9
Nemčija	12,4	12,1	12,6	12,5	12,7	12,2
Poljska	np	14,7	18	18,3	n.p.	18,2
Slovaška	np	10,2	10,5	10,8	10,9	11,7
Slovenija	np	23,8	22,5	22,9	21,5	23,0
Španija	17,2	15,9	13,0	11,8	11,7	10,6
Švedska	9,0	9,3	9,1	9,0	9,0	8,9
Združeno kraljestvo	17,7	17,6	18,3	18,2	17,8	18,2
Islandija	9,3	7,9	8,7	9,0	10,9	11,0
Japonska	11,8	11,4	11,2	11,0	11,0	11,0
Norveška	13,0	12,7	13,2	11,9	12,0	np
ZDA	14,6	13,5	17,1	15,2	15,8	15,7

Vir: Education at a Glance (OECD), 2002–2007; Pedagoško osebje na visokošolskih zavodih in višjih strokovnih šolah, Slovenija, 2006 (Prva objava), Statistične informacije št. 37 – Vpis študentov v terciarno izobraževanje, (SURS), 2007; preračuni Umar.

Opombe: ¹ Podatki za leto y se nanšajo na študijsko leto x/y. ² Podatki so na voljo le za države EU, ki so članice OECD. np – ni podatka.

Slika: Razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja v terciarnem izobraževanju, Slovenija in države OECD, 2005 (študijsko leto 2004/2005)

Vir: Education at a Glance (OECD), 2007; Pedagoško osebje na visokošolskih zavodih in višjih strokovnih šolah, Slovenija, 2006 (Prva objava), Statistične informacije št. 37 – Izobraževanje, (SURS), 2007, preračuni Umar.

Javni izdatki za izobraževanje

Delež celotnih javnih izdatkov za izobraževanje²⁶⁷ v BDP se v Sloveniji²⁶⁸ v zadnjih letih ni spremenil. Po prvi objavi SURS je v letih 2005 in 2006 znašal 5,83 % BDP (5,85 % BDP v letu 2004)²⁶⁹. S tem deležem je Slovenija precej nad povprečjem EU-27 (5,09 % v letu 2004), kar je v veliki meri povezano z visoko vključenostjo v izobraževanje. Vendarle pa je zaostanek za nekaterimi severno-evropskimi državami (7–8 % BDP) velik. Na obseg javnih izdatkov za izobraževanje vplivajo številni dejavniki, poleg stopnje vključenosti v izobraževanje tudi demografska struktura, raven plač pedagoškega osebja, organiziranost izobraževalnega sistema ter sistem financiranja izobraževanja.

V strukturi celotnih javnih izdatkov za izobraževanje se je v zadnjih letih povečal delež izdatkov za predšolsko in srednješolsko izobraževanje, znižal pa delež izdatkov za osnovnošolsko in terciarno izobraževanje. V letu 2006 se je realna rast javnih izdatkov za formalno izobraževanje povečala na 5,2 % (v obdobju 2000–2005 je bila povprečna letna rast 3,4 %). Najbolj so se povečali izdatki za predšolsko (za 13,5 %) in srednješolsko izobraževanje (za 8,3 %), in sicer na obeh ravneh predvsem zaradi visoke rasti investicij. V terciarnem izobraževanju je bila realna rast 4,0-odstotna (v letih 2000–2005 v povprečju letno 3,2 %), v osnovnošolskem izobraževanju pa se je v letu 2006 že drugo leto zapored rast izdatkov umirila (2,6 % v 2006 in 3,0 % v 2005; v letih 2000–2005 pa v povprečju letno 4,5 %).

Transferi gospodinjstvom (oz. denarna pomoč dijakom in študentom) predstavljajo relativno visok delež javnih izdatkov za izobraževanje, zlasti na terciarni ravni, kjer izstopa visok delež štipendij. Leta 2006 so transferi predstavljali 8,5 % celotnih javnih izdatkov za izobraževanje (v EU-27 v letu 2004 6,1 %), od leta 2000 pa se je njihov delež v vseh izdatkih znižal že za 4,9 o. t. Transferi so največji na terciarni ravni, kjer se je sicer v letu 2006 delež, namenjen štipendijam in drugim oblikam denarne pomoči, znižal na 23,4 % (23,7 % v letu 2005; 26,6 % v letu 2000), a je kljub temu še vedno visoko nad povprečjem držav EU-27 (16,0 % v letu 2004). Visoki transferi na terciarni ravni so značilni tudi za skandinavske države, vendar v večini teh (Švedska, Norveška, Nizozemska), več kot polovico transferjev predstavljajo dolgoročna študentska posojila, v Sloveniji pa prevladujejo štipendije in druge oblike neposredne denarne pomoči študentom. Tako je v primerjavi s članicami OECD le na Danskem delež štipendij v celotnih javnih izdatkih za terciarno izobraževanje večji kot v Sloveniji (Education at a glance, 2007).

²⁶⁷ Javni izdatki za izobraževanje zajemajo vse proračunske izdatke za formalno-stopenjsko izobraževanje mladine in odraslih na ravni države in občin. Vključeni so javni izdatki neposredno za izobraževalne ustanove (poučevalne in nepoučevalne) ter transferi gospodinjstvom (štipendije, štipendije brezposelnim za izobraževanje, subvencije za vozovnice, subvencije za učbenike, izdatki za evalvacijo itd.).

²⁶⁸ Finančni podatki za Slovenijo so zbrani po mednarodno primerljivi metodologiji z vprašalnikom UOE (skupni vprašalnik Unesco, OECD, Eurostat).

²⁶⁹ Upoštevan je revidiran BDP po zadnji objavi septembra 2007 (Nacionalni računi – SURS, 2007).

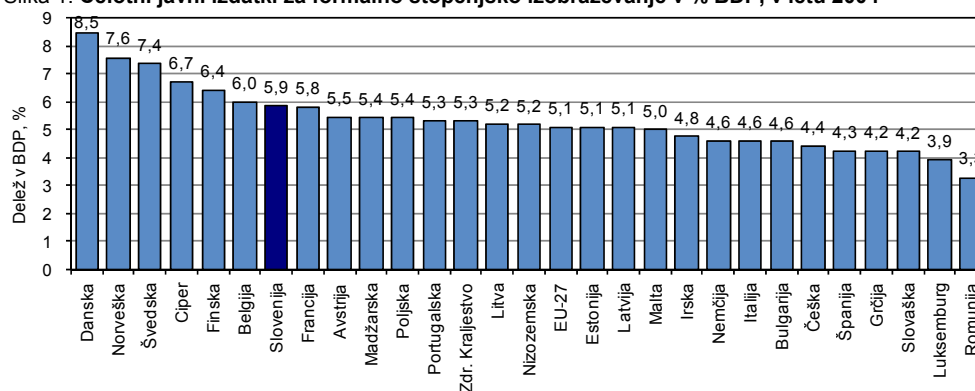
Tabela: Celotni javni izdatki za formalno stopenjsko izobraževanje v Sloveniji, 1995–2006

Leto	Deleži v BDP ¹ , v %						Struktura, v %			Struktura po namenu v letu 2006, v %	
	1995	2000	2003	2004	2005	2006	2000	2004	2006	Neposredno za izobraž. ustanove	Transferi gospodinjstvom
Skupaj	5,87	5,86	5,91	5,85	5,83	5,83	100	100	100	91,5	8,5
Predšolsko	0,56	0,47	0,55	0,48	0,48	0,52	8,0	8,2	8,9	100,0	0,0
Osnovnošolsko	2,42	2,54	2,61	2,68	2,67	2,60	43,3	45,8	44,6	100,0	0,0
Srednješolsko	1,54	1,56	1,43	1,36	1,41	1,45	26,6	23,2	24,9	86,0	14,0
Terciarno	1,34	1,29	1,32	1,32	1,27	1,26	22,0	22,6	21,6	76,6	23,4

Vir: Izdatki za formalno izobraževanje, Slovenija, 2005, 2006 (začasni podatki) – SURS (2007); 2004 – SURS (2007); 1995–2003 – SURS (2006)

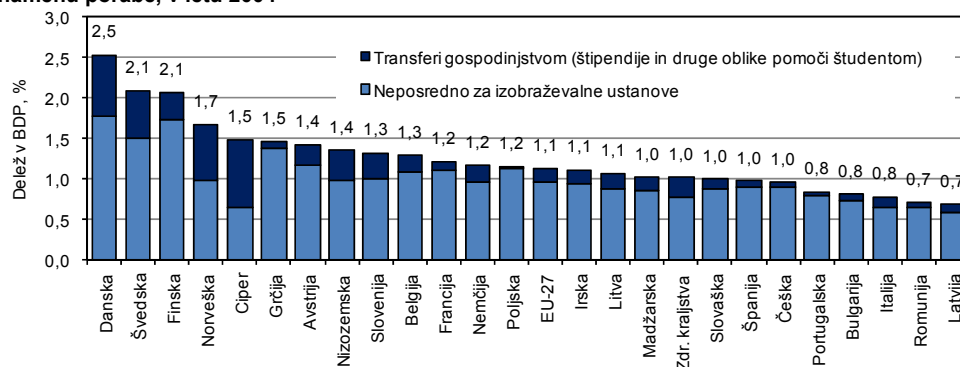
Opombe: ¹Kazalniki so izračunani na podlagi zadnje revizije BDP (september 2007); Predšolsko izobraževanje – ISCED 0 (za Slovenijo je ocenjen delež izdatkov za drugo starostno obdobje otrok, vključenih v vrte); Osnovnošolsko izobraževanje – ISCED 1; Srednješolsko izob. – ISCED 2–4; Terciarno izob. ISCED 5–6.

Slika 1: Celotni javni izdatki za formalno stopenjsko izobraževanje v % BDP, v letu 2004

Vir: Population and social condition — Eurostat Queen Tree (2008); za Slovenijo: Izdatki za formalno izobraževanje, Slovenija – SURS (2007).

Slika 2: Celotni javni izdatki za formalno stopenjsko terciarno izobraževanje, v % BDP in po namenu porabe, v letu 2004

Vir: Population and social condition - Eurostat Queen Tree (2008); za Slovenijo: Izdatki za formalno izobraževanje, Slovenija – SURS (2007).

Javni in zasebni izdatki za izobraževalne ustanove

Delež celotnih izdatkov za izobraževalne ustanove²⁷⁰ je v Sloveniji višji kot v večini držav EU. V letu 2006 je znašal 6,17 % BDP, v primerjavi s preteklimi leti pa se praktično ni spremenil. Višje celotne izdatke za izobraževalne ustanove imajo v EU samo Švedska, Danska in Ciper, povprečje EU-27 pa je leta 2004 (zadnji razpoložljivi podatki) znašalo 5,43 %.

Delež zasebnih izdatkov za izobraževanje se postopno zmanjšuje. V strukturi po virih se je v Sloveniji v zadnjih letih delež zasebnih izdatkov²⁷¹ nekoliko znižal, na 12,9 % v letu 2006 (oz. 0,8 % BDP), kar je višje od povprečja EU-27 (11,5 %). Delež zasebnih izdatkov se od leta 2000 postopno znižuje na vseh ravneh izobraževanja, z izjemo osnovnega šolstva, kjer že nekaj let zasebni izdatki predstavljajo okoli 9,6 % celotnih izdatkov. Najbolj se je delež zasebnih izdatkov znižal na področju predšolskega izobraževanja (od 26,1 % v letu 2000 na 18,3 % v letu 2006) in srednješolskega izobraževanja (od 13,0 % v letu 2000 na 8,3 % v letu 2006), v zadnjih letih predvsem zaradi visoke rasti javnih investicijskih izdatkov.

Slovenija presega povprečje EU-27 tudi po deležu celotnih izdatkov za ustanove terciarnega izobraževanja. V letu 2006 je znašal 1,30 % BDP (EU-27: 1,2 % BDP)²⁷². Kljub upadanju v zadnjih letih, je po deležu zasebnih izdatkov v celotnih izdatkih za ustanove terciarnega izobraževanja (22,4 %) Slovenija še vedno v vrhu med državami EU (EU-27: 16,7 %), razlog so predvsem visoke šolnine za izredni študij in visoki izdatki za nastanitve v študentskih domovih.

Po višini izdatkov na udeleženca terciarnega izobraževanja Slovenija zaostaja za povprečjem EU.²⁷³ V letu 2004 (zadnji podatki) so vsi izdatki na udeleženca izobraževanja, izraženi kot % BDP na prebivalca, znašali 30,0 % (29,5 % v letu 2003), s čimer se je Slovenija uvrstila krepko nad povprečje EU-27 (24,6 %), oziroma med državami EU na drugo mesto za Ciprom (30,6 %). Slabša pa je slika za terciarno raven, kjer so v letu 2004 izdatki na študenta, izraženi kot % BDP na prebivalca, znašali 33,9 %, kar je manj kot v povprečju v EU (35,5 %).

²⁷⁰ Po metodologiji UOE (skupni vprašalnik Unesco, OECD, Eurostat) zajemajo izdatki za izobraževalne ustanove vse javne in zasebne izdatke za poučevalne in nepoučevalne izobraževalne ustanove za formalno stopenjsko izobraževanje. V ta kazalnik niso zajeti transferji posameznikom in gospodinjstvom, ki so sicer vključeni v celotne javne izdatke za izobraževanje (gl. indikator *Javni izdatki za izobraževanje*).

²⁷¹ Zasebni izdatki vključujejo izdatke gospodinjstev in drugih zasebnih subjektov, plačane neposredno izobraževalnim ustanovam (za šolnine, malice, šolo v naravi, nastanitve v dijaških in študentskih domovih).

²⁷² K izdatkom za ustanove terciarnega izobraževanja so zajeti tudi izdatki, namenjeni za RRD v terciarnem izobraževanju, ki pa se med državami močno razlikujejo. V Sloveniji znašajo 0,2 % BDP.

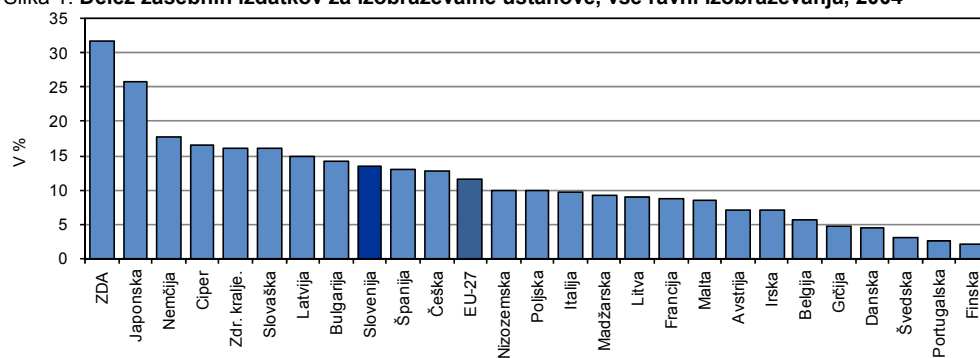
²⁷³ Več glej v Poročilo o razvoju 2006: Izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca.

Tabela: Javni in zasebni izdatki za izobraževalne ustanove, Slovenija 1995–2006 in EU-27 v letu 2004

	V % BDP						Struktura po virih izdatkov, v %					
	Slovenija ¹					EU-27	Slovenija					EU-27
	1995	2000	2004	2005	2006	2004	1995	2000	2004	2005	2006	2004
Vse ravni izobraževanja												
Skupaj	6,16	5,96	6,18	6,16	6,17	5,43	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100
Javni	5,17	5,08	5,31	5,31	5,33	4,79	83,9	85,1	85,9	86,2	86,4	88,5
Zasebni	0,99	0,89	0,84	0,81	0,80	0,64	16,1	14,9	13,6	13,2	12,9	11,5
Terciarno izobraževanje												
Skupaj	1,35	1,31	1,36	1,31	1,30	1,2	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Javni	1,09	0,95	1,01	0,97	0,96	1,0	80,7	72,4	74,2	74,4	74,4	83,3
Zasebni	0,26	0,36	0,32	0,30	0,29	0,2	19,3	27,6	23,9	22,8	22,4	16,7

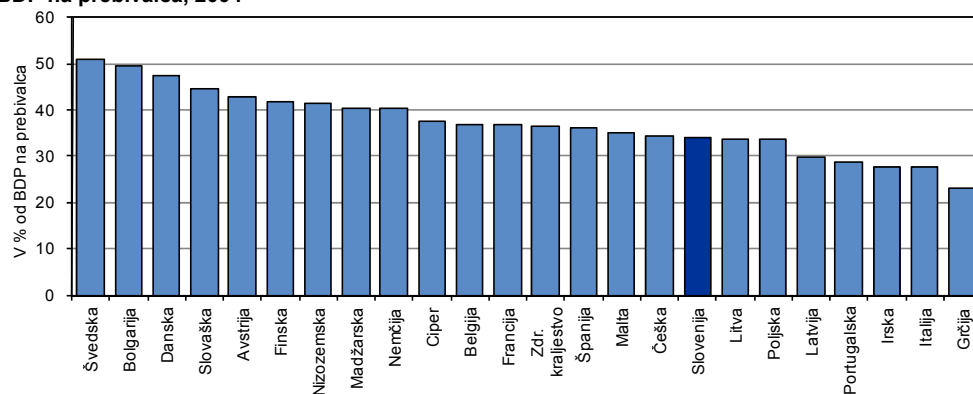
Vir: Izdatki za formalno izobraževanje, Slovenija, 2005, 2006 (začasni podatki) – SURS (2007); 2004 – SURS (2007); 1995–2003 – SURS (2006). Opombe: ¹Kazalniki so izračunani na podlagi revizije BDP (september 2007).

Slika 1: Delež zasebnih izdatkov za izobraževalne ustanove, vse ravni izobraževanja, 2004

Vir: Population and social condition - Eurostat Queen Tree (2008); za Slovenijo: Izdatki za formalno izobraževanje, Slovenija – SURS (2007).

Slika 2: Izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca terciarnega izobraževanja, v % od BDP na prebivalca, 2004

Vir: Population and social condition - Eurostat Queen Tree (2008); za Slovenijo: Izdatki za formalno izobraževanje, Slovenija – SURS (2007).

Bruto domači izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost

Po zastoj v letu 2003 se je delež bruto domačih izdatkov za raziskovalno-razvojno dejavnost v BDP že tretje leto zapored povečal. Po končnih podatkih SURS za leto 2006 je znašal 1,59 % BDP, kar pomeni znatno povečanje glede na predhodno leto (za 0,13 o. t.), pa tudi drugo največje povečanje v obdobju 2000–2006²⁷⁴. Bruto domači izdatki za razvojno-raziskovalno dejavnost (BIRR) so se v letu 2006 realno povečali za 14,3 %, zato se je slovensko zaostajanje za deležem, ki ga za RRD namenja EU-27, v letu 2006 precej zmanjšalo (na 0,25 o. t.; v letu 2003 je bil slovenski zaostanek največji - 0,58 o. t.). Slovenija se po vrednosti kazalnika še naprej uvršča pred vse nove članice, pa tudi pred sredozemske države (Španija, Italija, Portugalska, Grčija) ter Irsko. Vendar pa so prav nekatere nove članice EU-27 (Češka, Madžarska, baltske države) v sedemletnem obdobju 2000–2006 precej hitreje kot Slovenija povečevale delež BIRR v BDP (prve: 6,5 % letno, SLO: 2,0 % letno).

Financiranje RRD povečuje zlasti poslovni sektor, ki je v letu 2006 prispeval skoraj 60 % vseh sredstev. Leto 2006 je poslovni sektor realno za 22,6 % povečal izdatke za naložbe v RRD glede na leto 2005. Hkrati je financiral 59,3 % celotnih BIRR, kar je pomenilo 0,95 % BDP (2005: 0,81 % BDP). Slovenski poslovni sektor, ki je največji delež v celotnih BIRR dosegel že v letu 2002, je v letu 2005 že nekoliko presegel evropsko povprečje (2005²⁷⁵: 54,6 %, SLO 2005: 55,3 %). V nekaterih državah pa poslovni sektor financira še precej večji delež BIRR, npr. v Nemčiji in na Finskem (2005: 67,6 % oz. 66,9 %), kar se zrcali v višjih BIRR v teh državah. Kljub izrazitemu izboljšanju v letu 2006 ostaja slovenski poslovni²⁷⁶ sektor še daleč od barcelonskega cilja glede vlaganj v RRD na ravni 2 % BDP. Prav tako je od cilja, da bi za RRD vlaganja namenil 1 % BDP do leta 2010 oddaljen tudi javni sektor z 0,58 % BDP. Vlada RS je v Poročilu o uresničevanju Programa reform za izvajanje lizbonske strategije v Sloveniji (2007) že omenila možnost, da barcelonski cilj do leta 2010 ne bo dosežen.

Struktura raziskovalcev glede sektorja zaposlitve se postopno spreminja v korist poslovnega sektorja. V letu 2006 se je glede na predhodno leto število

²⁷⁴ V 2004 so se BIRR, izraženi kot delež BDP, povečali za 0,13 odstotne točke.

²⁷⁵ Zadnji razpoložljivi podatki za EU so za leto 2005.

²⁷⁶ Iz naslova vlaganj v RRD (Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb, UL RS št. 33/06) je v letu 2006 442 davčnih zavezancev uveljavilo davčno olajšavo, pri kateri so si lahko zmanjšali davčno osnovo v višini 20 % zneska, vloženega v RRD. Obseg davčnih olajšav je v letu 2006 znašal 13,9 mrd SIT (2005: 602 mio SIT), kar je pomenilo izjemno povečanje glede na predhodno leto. Več kot polovico vseh davčnih olajšav, 55,1 %, je uveljavilo 30 davčnih zavezancev, ki so delovali na področju proizvodnje kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vlaken ter motornih vozil, prikolic in polprikolic (Podatki Ministrstva za finance o R&R olajšavah v letu 2006, 2007). Konec leta 2007 je začela veljati tudi Uredba o davčni regijski olajšavi za raziskave in razvoj (UL RS št. 110/2007), na osnovi katere si lahko davčni zavezanci, ki izpolnjujejo pogoje (glede na razvitost regije, v kateri imajo sedež in tam tudi opravljajo dejavnost), še dodatno znižajo davčno osnovo (v višini 10 %, če je BDP na prebivalca nižji od povprečja države do 15 % oz. 20 %, če je BDP na prebivalca nižji od povprečja države za več kot 15 %). Znesek davčnih olajšav iz naslova naložb v RRD je po predhodnih podatkih za leto 2007 znašal 60,6 mio EUR oz. 14,5 mrd SIT, obseg davčnih regijskih olajšav za raziskave in razvoj je znašal 5,7 mio EUR oz. 1,3 mrd SIT (Predhodni podatki Ministrstva za finance o R&R olajšavah v letu 2007, 2008).

raziskovalcev²⁷⁷ povečalo za 11,1 %, kar je bilo za 6,0 o. t. več od povprečne letne rasti v obdobju 2000–2006. Glavnina raziskovalcev, to je 38,8 %, je v letu 2006 delovala v poslovnem sektorju (2000: 31,8 %), kar je pomenilo 8,6 % povprečno letno rast v obdobju 2000–2006. Državni sektor jih je zaposloval manj, 30,9 %, pa tudi povprečna letna rast je bila za 5,5 o. t. nižja. Struktura²⁷⁸ raziskovalcev se je v Sloveniji v obdobju 2000–2006 torej spreminjala v smeri postopnega povečevanja deleža raziskovalcev poslovnega sektorja, njihov delež v primerjavi s povprečjem EU pa je še nizek (2006: 49,3 %).

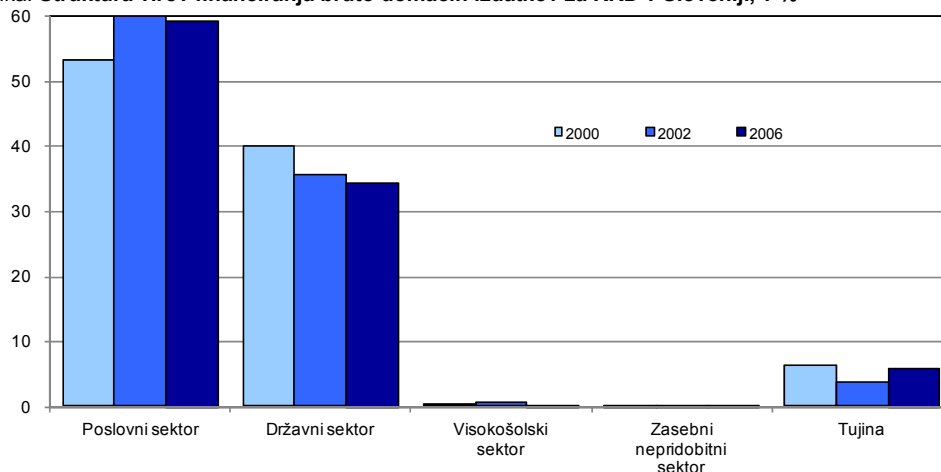
Tabela: Bruto domači izdatki za RRD v Sloveniji in nekaterih državah članicah EU-27, v % BDP

	1996	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006 ¹
EU-27	np	1,86	1,87	1,88	1,87	1,83	1,84	1,84
Bolgarija	0,52	0,52	0,47	0,49	0,50	0,50	0,49	0,48
Češka	0,97	1,21	1,20	1,20	1,25	1,25	1,41	1,54
Estonija	np	0,61	0,71	0,72	0,77	0,86	0,93	1,14
Finska	2,52	3,34	3,30	3,36	3,43	3,45	3,48	3,45
Irska	1,30	1,12	1,10	1,10	1,17	1,24	1,26	1,32
Italija	0,99	1,05	1,09	1,13	1,11	1,10	1,09	np
Latvija	0,42	0,44	0,41	0,42	0,38	0,42	0,56	0,69
Litva	0,50	0,59	0,67	0,66	0,67	0,76	0,76	0,80
Madžarska	0,65	0,78	0,92	1,00	0,93	0,88	0,94	1,00
Nemčija	2,19	2,45	2,46	2,49	2,52	2,49	2,48	2,51
Poljska	0,65	0,64	0,62	0,56	0,54	0,56	0,57	0,56
Portugalska	0,57	0,76	0,80	0,76	0,74	0,77	0,81	np
Slovenija	1,33	1,41	1,52	1,49	1,29	1,42	1,46	1,59
Španija	0,81	0,91	0,91	0,99	1,05	1,06	1,12	1,20

Vir: Science and technology: Research and development (Eurostat), 2008.

Opombe: ¹ Podatka za Estonijo in Nemčijo sta začasna, agregat za EU-27 je ocena Eurostat; np – ni podatka.

Slika: Struktura virov financiranja bruto domačih izdatkov za RRD v Sloveniji, v %

Vir: Raziskovalno-razvojna dejavnost, Slovenija, (SURs), 2007, 2008.

²⁷⁷ Število raziskovalcev je izraženo v ekvivalentu polnega delovnega časa, pri čemer so v analizo zajeti izključno raziskovalci (brez tehničnega in drugega osebja).

²⁷⁸ Delež raziskovalcev, ki so zaposleni v visokošolskem sektorju, je precej stabilen, okoli 30 %.

Inovacijsko aktivna podjetja

V Sloveniji je bila v obdobju 2004–2006 inovacijsko aktivnih dobra tretjina podjetij, kar pomeni precejšen porast glede na predhodno dveletno obdobje. Po zadnjih začasnih podatkih SURS²⁷⁹ je bilo v Sloveniji v obdobju 2004–2006 inovacijsko aktivnih 35,1 % podjetij, to je 8,2 o. t. več kot v obdobju 2002–2004. Po zadnjih podatkih za EU, ki so na voljo za obdobje 2002–2004, je bil delež podjetij, ki inovirajo, v povprečju v EU 39,5-odstoten. Največji napredek glede inovacijske aktivnosti je bil v Sloveniji dosežen v storitvenih dejavnostih²⁸⁰, kjer se je delež inovacijsko dejavnih podjetij zvišal s 16 % v letih 2002–2004 na 26,8 % v letih 2004–2006, v industriji pa s 34,3 na 41,0 %. Napredek v storitvah je spodbuden zlasti v luči podatkov za predhodno obdobje (2002–2004), ki so kazali na veliko zaostajanje Slovenije za EU ravno na področju inoviranja v storitvah (21 o. t.²⁸¹, v industriji pa precej manj, 7,2 o. t.). Inovacijska aktivnost storitvenih podjetij v Sloveniji je bila šibka zlasti zaradi nizkega deleža inovacijsko aktivnih podjetij v poslovnih storitvah, temelječih na znanju (PSTZ). Ta podjetja so bila v članicah EU-27 vsaj tako inovacijsko aktivna kot podjetja iz predelovalnih dejavnosti (Stare, Bučar, 2007b), edini izjemi glede tega sta bili Slovenija (PSTZ: 27,2 %, industrija: 35,0 %) in Ciper.

V Sloveniji, podobno pa tudi na ravni EU-27, nagnjenost k inovacijski dejavnosti narašča z velikostjo podjetja. V obdobju 2004–2006 je bilo v Sloveniji med malimi podjetji inovacijsko aktivnih 27,7 % podjetij, med srednjimi 51,3 % in med velikimi 76,9 % podjetij. Zaostanek za evropskim povprečjem je bil po podatkih za obdobje 2002–2004 (zadnji podatki za EU) največji v malih in srednje velikih storitvenih podjetjih (za 21,4 o. t. oz. za 19,8 o. t.), najbližje evropskemu povprečju so bila velika industrijska in storitvena podjetja (razkorak v višini 1,9 o. t. oziroma 2,8 o. t.). Mala podjetja so kot najpomembnejšo oviro za izvajanje inovacijske dejavnosti navedla pomanjkanje finančnih sredstev, pa tudi razmere na trgu, kjer prevladujejo že uveljavljena podjetja. Pomanjkanje usposobljenega osebja v malih podjetjih prav tako zavira izvajanje inovacijske dejavnosti, vendar je to dejavnik, ki se uvršča šele na peto mesto po pomembnosti (za previsokimi stroški za inovacije).

Za storitvene dejavnosti so posebej pomembne organizacijske inovacije, kar se kaže v visokem deležu storitvenih podjetij, ki so uvedla organizacijsko inovacijo. Raziskave potrjujejo, da imajo inovacije v storitvah več razsežnosti in da so pogosto povezane z organizacijskimi spremembami, ki vključujejo nove koncepte storitev, nove odnose s strankami in nove načine distribucije storitev. Tehnična in ne-tehnična (organizacijska) razsežnost inovacij sta komplementarni, zato je lahko pomen ene ali druge glede na tip storitve različen (Van Ark et al., 2003, Howells, Tether, 2004). SURS je skladno z metodologijo CIS4²⁸² z raziskavo o inovacijski dejavnosti v obdobju 2002–2004 pridobil podatke o podjetjih, ki so uvedla organizacijske

²⁷⁹ Prva objava, SURS, 28. 4. 2008.

²⁸⁰ Storitvene dejavnosti: 51 – posredništvo in trgovina na debelo, I – promet, skladiščenje in zveze, J – finančno posredništvo, 72 – obdelava podatkov in podatkovne baze, 74.2 – projektiranje in tehnično svetovanje, 74.3 – tehnično preizkušanje in analiziranje (po SKD). Zadnje tri dejavnosti so poslovne storitve, temelječe na znanju.

²⁸¹ Edino Bolgarija je še bolj zaostajala za evropskim povprečjem, za 24,2 o. t.

²⁸² Priporočila Eurostata za četrti harmonizirani popis inovacijske dejavnosti (Community Innovation Survey) za obdobje 2002–2004.

inovacije in/ali inovacije na področju trženja²⁸³. Slovenska storitvena podjetja na tem področju niso dosegla boljših rezultatov kot industrijska, saj je organizacijske inovacije uvedlo 34,6 % prvih in 43,4 % drugih. V desetih državah EU je bil delež storitvenih podjetij, ki so uvedla organizacijsko inovacijo višji od deleža industrijskih podjetij. Portugalska je imela največjo razliko v korist storitev, Slovenija pa za Irsko največjo razliko v korist industrijskih podjetij. Med glavnimi učinki organizacijskih inovacij je tretjina inovacijsko aktivnih podjetij v Sloveniji izpostavila skrajšan čas za odziv na potrebe strank ter izboljšano kakovost izdelkov ali storitev.

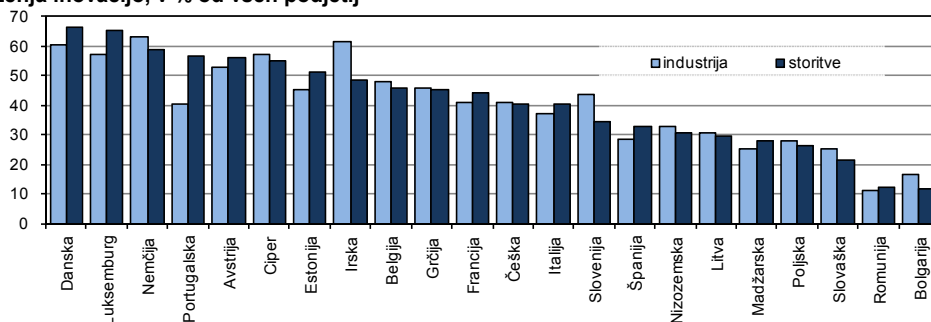
Tabela: Inovacijsko aktivna podjetja v obdobju 2002–2004, % vseh podjetij

	SKUPAJ	Mala	Srednja	Velika	INDUSTRIJA	Mala	Srednja	Velika	STORITVE	Mala	Srednja	Velika
EU-27 ¹	39,5	34,9	52,8	70,8	41,5	35,3	56,8	74,5	37,0	34,6	45,6	63,3
Češka	38,3	32,3	50,2	69,8	41,1	33,3	52,6	71,0	33,9	31,0	44,2	63,5
Estonija	48,7	45,3	57,9	79,8	46,9	39,9	61,5	82,7	50,7	50,7	49,0	69,6
Finska	43,3	36,9	60,1	76,0	49,3	41,9	63,9	83,0	36,8	32,1	54,4	63,8
Grčija	35,8	33,9	43,1	66,6	35,1	32,5	44,4	64,3	36,8	35,6	40,8	70,6
Irska	52,2	47,2	65,4	75,1	60,9	53,5	74,5	91,6	43,8	41,8	52,1	50,8
Latvija	17,5	14,1	27,2	53,5	17,4	12,5	28,9	50,8	17,6	15,6	24,2	58,5
Luksemburg	52,2	46,9	62,6	79,2	48,9	39,0	58,6	84,2	53,2	48,8	64,3	75,8
Nemčija	65,1	59,7	74,4	88,6	72,8	66,2	79,3	92,9	57,5	55,0	64,2	80,3
Poljska	24,8	18,4	39,4	64,4	26,6	18,0	41,4	67,8	22,0	18,9	34,0	53,3
Portugalska	40,9	35,9	60,4	72,0	39,1	32,9	60,0	72,3	44,3	41,1	61,7	71,4
Slovenija	26,9	19,1	40,9	69,9	34,3	24,5	45,2	72,6	16,0	13,2	25,8	60,5

Vir: Science and technology: Community innovation survey — Eurostat, 2008.

Opomba: ¹ Podatki za Slovenijo niso vključeni zaradi zaupnih podatkov o inovacijsko aktivnih podjetjih za srednje velika in velika podjetja iz predelovalnih dejavnosti.

Slika: Delež podjetij, ki so v obdobju 2002–2004 uvedla organizacijsko in/ali inovacijo na področju trženja inovacijo, v % od vseh podjetij

Vir: Science and technology: Community innovation survey (Eurostat), 2008.

Opomba: podatkov za Finsko, Latvijo, Malto, Švedsko in Združeno Kraljestvo, pa tudi za agregat EU-27 ni na voljo.

²⁸³ Zaradi poenostavitve v nadaljevanju uporabljamo zgolj termin organizacijske inovacije. Pri teh gre za uveljavitev novosti ali pomembnih sprememb v organiziranosti podjetja ali načinih vodenja z namenom, da se izboljša uporaba znanja v podjetju, kakovost izdelkov/storitev ali učinkovitost pretoka dela. Inovacija na področju trženja je uveljavitev novih ali bistveno izboljšanih vzorcev ali metod prodaje z namenom, da bi se povečala privlačnost izdelkov/storitev ali da bi podjetje vstopilo na nove trge (Statistične informacije št. 29/2007, SURS).

Diplomanti na področju naravoslovja in tehnike

Število diplomantov na področju naravoslovja in tehnike²⁸⁴ se je v letu 2007 povečalo. V letu 2007 smo imeli na področju naravoslovja in tehnike 2.836 diplomantov, kar je 2,4 % več kot v letu 2006. V letu 2006, za katerega so za EU na voljo zadnji podatki, se je število diplomantov na tem področju izobraževanja nasprotno od evropskega povprečja zmanjšalo. V celotnem obdobju 2000–2006 pa je bilo povečanje njihovega števila, ki je znašalo 5,7%, precej skromnejše kot v povprečju v EU (25,4%), pa tudi nižje kot v večini evropskih držav. Glede na to, da število študentov na področju naravoslovja in tehnike v Sloveniji od leta 2000/2001 naprej narašča – v obdobju 2000/2001–2007/2008 se je povečalo za 34,8% – lahko pričakujemo, da se bo v prihodnjih letih število diplomantov na omenjenem področju še povečevalo. Rasti števila diplomantov je v obdobju 2003²⁸⁵–2006 sledila tudi rast števila zaposlenih v starosti 25–64 let, ki so diplomirali iz naravoslovnih in tehniških ved. V letu 2006 je njihovo število doseglo 52.000, kar je za 8,3 % več kot leta 2005 (v EU-27 15 %), v obdobju 2003–2006 pa je njihovo število naraslo za 23,8 % (v EU-27 za 72,0 %).

Tudi število diplomantov na področju naravoslovja in tehnike na 1.000 prebivalcev v starosti 20–29 let se je v letu 2007 malenkost povečalo. V Sloveniji smo imeli leta 2007 9,8 diplomanta na področju naravoslovja in tehnike na 1.000 prebivalcev v starosti 20–29 let (leta 2006: 9,5). Po vrednosti obravnavanega indikatorja smo v letu 2006 zaostajali za evropskim povprečjem (13,0) in za večino starih držav članic ter se uvrstili v spodnjo polovico evropskih držav. V obdobju 2000–2006 se je zaostanek Slovenije za povprečjem EU povečal, prav tako tudi zaostanek za večino starih članic EU-15, za katerega so na voljo zadnji podatki za EU.

Delež diplomantov na področju naravoslovja in tehnike v skupnem številu diplomantov se je v letu 2007 okrepil, je pa v luči mednarodnih primerjav še precej nizek. V letu 2007 je znašal 17,0 %, kar je precej manj kot leta 2000 (22,8 %). V povprečju EU znaša 22,4 %, zaostanek Slovenije do evropskega povprečja pa se je v obdobju od leta 2000 do leta 2006, povečal z 2,0 na 6,2 o. t.

²⁸⁴ Indikatorji za področje naravoslovja in tehnike (ang. Science and technology, Statistični urad RS to področje imenuje znanost in tehnologija) zajemajo dve širši področji po ISCED 97, in sicer področje »znanost, matematika in računalništvo« (ISC 42, 44, 46 in 48) in področje »tehnika, proizvodne tehnologije in gradbeništvo« (ISC 52, 54 in 58). Pri tem je upoštevana Mednarodna standardna klasifikacija izobraževanja ISCED 97 in Eurostatov priručnik področij izobraževanja in usposabljanja 1999 (Fields of Education and Training Manual, 1999). Indikatorji zajemajo število vseh diplomantov terciarnega izobraževanja na področju znanost in tehnologija, ki so v opazovanem koledarskem letu končali študij.

²⁸⁵ Podatki o številu zaposlenih v starosti 25–64 let, ki so diplomirali iz naravoslovnih in tehniških ved so na razpolago od leta 2003 dalje.

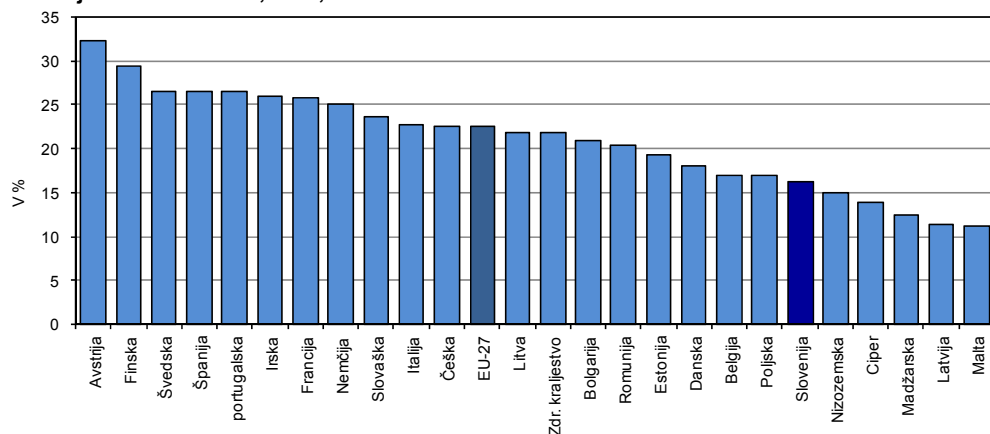
Tabela: Število diplomantov na področju naravoslovja in tehnike na 1.000 prebivalcev v starosti 20–29 let

	1998	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
EU-27	np	10,2	10,8	11,3	12,3	12,5	13	13
Belgija	7,9	7,2	7,3	7,9	8,2	8,7	9,8	10,7
Bolgarija	np	9,7	10,1	10,5	11	11,2	10,9	10,6
Češka	5,5	6,6	7,9	11,7	8,3	8,5	8,6	8,6
Danska	np	3,4	3,7	3,8	3,6	4,2	3,6	4,2
Nemčija	4,6	5,5	5,6	6	6,4	7,4	8,2	10,1
Estonija	8,1	11,7	12,2	11,7	12,5	13,8	14,7	13,8
Irska	3,3	7	7,3	6,6	8,8	8,9	12,1	11,2
Grčija	15,9	16	17,2	17,4	17,4	np	17,7	17,9
Španija	18,5	19,6	20,1	np	22	np	22,5	20,6
Francija	np	np	np	np	np	8	10,1	5,9
Italija	22,9	24,2	22,9	20,5	24,2	23,1	24,5	20,9
Ciper	5,1	5,7	6,1	7,4	9,1	10,8	9,7	9,2
Latvija	6,1	7,4	7,6	8,1	8,6	9,4	9,8	8,9
Litva	9,3	13,5	14,8	14,6	16,3	17,5	18,9	19,3
Luksemburg	1,4	1,8	np	np	np	np	np	0
Madžarska	5	4,5	3,7	4,8	4,8	5,1	5,1	5,9
Malta		3,4	2,7	3,1	3,6		3,4	5
Nizozemska	8,8	8,2	8	8,1	8,4	9	9,7	10,7
Avstrija	6	5,8	6,1	6,6	7,3	7,9	8,6	9
Poljska	4,9	6,6	7,6	8,3	9	9,4	11,1	13,3
Portugalska	5,2	6,3	6,6	7,4	8,2	11	12	12,7
Romunija	4,5	4,9	5,3	5,8	9,4	9,8	10,3	10,5
Slovenija	4,3	5,3	7,5	7,8	8,3	9,2	10,2	10,3
Slovaška	8	8,9	8,2	9,5	8,7	9,3	9,8	9,5
Finska	8	9,9	11,2	11,9	12,6	12,5	11,8	11,6
Švedska	7,9	11,6	12,4	13,3	13,9	15,9	14,4	14,9
Združeno kraljestvo	15,5	18,5	20	20,3	21	18,1	18,4	17,5

Vir: Population and social conditions – Education and training (Eurostat), 2008.

Opomba: np — ni podatka.

Slika: Delež diplomantov na področju naravoslovja in tehnike v skupnem številu diplomantov, Slovenija in države EU-27, 2006, v %

Vir: Population and social conditions – Education and training (Eurostat), 2008.

Raba interneta

Širjenje uporabe interneta se je v letu 2007 upočasnilo, tako da se je razkorak do evropskega povprečja prvič, odkar imamo primerljive podatke, povečal. Delež prebivalcev, ki so v prvem četrtletju leta 2007 uporabljali internet, je dosegel 53 % prebivalstva v starosti 16–74 let, ki ga upošteva Eurostatova metodologija. V primerjavi z letom prej je bil višji za 2 odstotni točki, kar pomeni upočasnitev rasti glede na predhodna leta. V povprečju EU se je delež uporabnikov interneta v zadnjem letu povzpел za 4 odstotne točke na 57 %, v državah EU-15 pa za 5 odstotnih točk na 61 %²⁸⁶. S tem se je zaostanek Slovenije do povprečja EU, ki se je od 7 o. t. v letu 2004 znižal na 1 o. t. v letu 2006, v zadnjem letu povečal za 3 o. t. Podobno velja tudi za primerjavo z državami EU-15, le da je zaostanek za povprečjem teh držav višji in se je v zadnjem letu povečal še nekoliko bolj kot v primerjavi z EU-27 (na 8 o. t.). Na upočasnitev širjenja uporabe interneta v Sloveniji kažejo tudi primerjave z novimi članicami EU, saj je v letu 2006 od teh držav boljši rezultat dosegla le Estonija, v letu 2007 pa so poleg te Slovenijo prehitele še Slovaška in Latvija, Madžarska pa se ji je zelo približala.

Primerjave z EU kažejo, da se je neenakomernost širjenja uporabe interneta glede na starost in izobrazbo v letu 2007 povečala. V Sloveniji manj kot v EU internet uporabljajo manj izobraženi prebivalci, razširjenost uporabe interneta pri nas hitreje upada tudi s starostjo, medtem ko je med mladimi in visoko izobraženimi uporaba interneta višja od evropskega povprečja. Slovenija ima torej pri teh skupinah prebivalstva še precejšen potencial za rast, ki se je po podatkih za leto 2007 v primerjavi s predhodnim letom še povečal. Tako je relativno nizek delež uporabnikov interneta v starostni skupini 55–74 let ostal nespremenjen (14 %), v EU je porasel za 5 o. t. na 28 %. Podobno sliko dobimo tudi glede napredka v izobrazbeni strukturi uporabnikov interneta. V nekaterih starostnih skupinah se je delež srednje izobraženih uporabnikov interneta nekoliko zmanjšal, delež nizko izobraženih pa je z izjemo mladega prebivalstva (16–24 let) narasel manj kot v povprečju v EU.

Delež gospodinjestev z dostopom do interneta je v zadnjem letu naraščal s podobnim tempom kot v EU, tako da je bil tudi v letu 2007 nekoliko višji od evropskega povprečja in približno enak povprečju starih članic EU. V prvem tromesečju leta 2007 je imelo 58 % slovenskih gospodinjestev dostop do interneta (leto prej 54 %), kar je za 4 odstotne točke več kot v povprečju EU-27 in za eno o. t. manj kot v povprečju EU-15. Na rast deleža gospodinjestev z dostopom do interneta je tako kot v predhodnem letu še vedno ugodno vplival hiter razmah širokopasovnih povezav do interneta. Delež gospodinjestev s takšno povezavo, ki se je v letu 2006 skoraj podvojil, se je v letu 2007 povečal še za nadaljnjih 10 odstotnih točk na 44 % in je bil nekoliko nad povprečjem EU ter rahlo pod povprečjem EU-15. Nadaljnjo hitro rast deleža gospodinjestev s širokopasovnim dostopom še vedno povezujemo z izboljševanjem ponudbe in dostopnosti teh storitev, odkar je bil jeseni 2005 sproščen trg povezav xDSL^{287,288}. Mednarodne

²⁸⁶ Uporaba interneta se je povečala tudi v vseh državah EU z izjemo Danske in Švedske, ki sta bili sicer v letu 2006 državi z najvišjim deležem uporabnikov interneta (prek 80 %).

²⁸⁷ Razvezava zanke ISDN-ADSL septembra 2005. Pri tem je treba dodati, da je Agencija za pošto in elektronske komunikacije (APEK) šele v letu 2007 razsodila, da je prevladujoči operater na trgu fiksne telefonije ravnal

primerjave kažejo, da so razlike v dostopnosti do interneta med mestnimi in podeželskimi naselji v Sloveniji nekoliko manjše kot v EU, saj je ob rahlo višji dostopnosti v gosto naseljenih območjih delež gospodinjstev z internetno povezavo v redkeje poseljenih naseljih precej višji kot v povprečju EU (in približno tolikšen kot v povprečju EU-15).

Pomemben dejavnik razvoja informacijske družbe je uvajanje e-uprave, kjer je bil v letu 2007 ponovno narejen velik napredek na strani ponudbe, ki pa mu je le delno sledil tudi premik na strani uporabe storitev e-uprave. Dostopnost e-uprave (ponudba) je v Sloveniji med najvišjimi v EU in se je s 65 % v letu 2006 povečala na 90 % v letu 2007 (v EU 59 %). Na strani povpraševanja pa podatki kažejo nadaljnjo hitro rast uporabe e-storitev javne uprave le v podjetjih, širjenje e-poslovanja z javno upravo med prebivalstvom pa je zastalo. Deleža prebivalcev, ki so na spletnih straneh javne uprave pridobivali informacije in tistih, ki so z javno upravo v celoti poslovali elektronsko, sta ostala na ravni predhodnega leta, delež prebivalcev, ki so tako pridobivali obrazce, pa je nekoliko upadel. S tem je Slovenija po vseh treh načinih uporabe e-upravnih storitev zaostala za povprečjem EU, najbolj glede celovitega e-poslovanja z javno upravo.

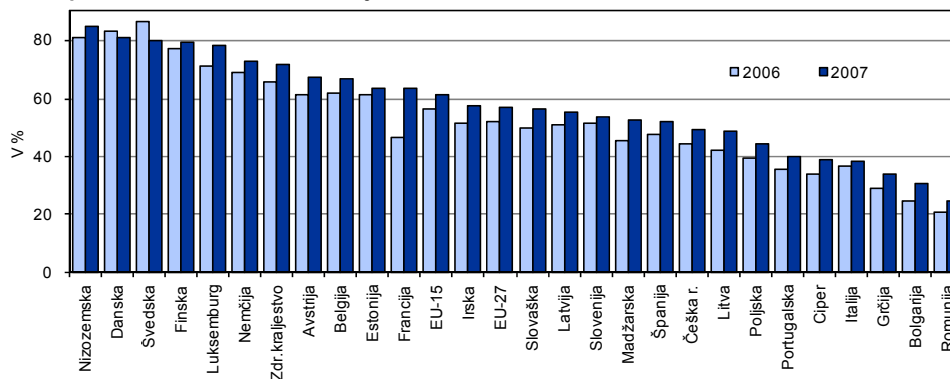
Tabela: Raba interneta v Sloveniji v letih 2004–2007

	2004 ¹	2005 ¹	2006 ¹	2007 ¹
Uporabniki interneta ² (16–74 let)	37	47	51	53
Starejši uporabniki interneta ² (55–74 let)	8 ⁴	11 ⁵	14	14
Gospodinjstva z dostopom do interneta	47	48	54	58
Gospodinjstva s širokopasovno povezavo	10	19	34	44

Vir: Uporaba IKT v gospodinjstvih in po posameznikih — SURS (2005, 2006, 2007), Uporaba IKT v podjetjih z 10 in več zaposlenimi osebami — SURS (2005, 2006, 2007).

Opombe: ¹ Podatki se nanašajo na prvo četrtletje leta. ² Tisti, ki so internet uporabljali v zadnjih treh mesecih. ³ Podjetja z 10 in več zaposlenimi. ⁴ Nenatančna ocena SURS. ⁵ Manj natančna ocena SURS.

Slika: Uporabniki interneta¹ v Sloveniji in državah EU v letih 2006² in 2007²

Vir: Industry, trade and services: Information society statistics - Eurostat (januar 2008); Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije v gospodinjstvih in po posameznikih — SURS (november 2007); preračuni Umar.

Opombi: ¹ Tisti, ki so internet uporabljali v zadnjih treh mesecih; ² Podatki se nanašajo na prvo četrtletje leta.

nezakonito pri pogojevanju dostopa ADSL z ISDN.

²⁸⁸ Med vrstami širokopasovnega dostopa do interneta se je v letu 2007 najbolj povečal delež dostopa prek povezav xDSL (z 21 % na 29 %), ki je v tem letu postal tudi najbolj razširjen širokopasovni dostop v Sloveniji.

Tretja prioriteta

Učinkovita in cenejša država

- Izdatki sektorja država po ekonomski klasifikaciji
- Izdatki sektorja država po funkcionalni klasifikaciji
- Ekonomska struktura davkov in prispevkov
- Državne pomoči
- Agregatni indeksi konkurenčnosti države

Izdatki sektorja država po ekonomski klasifikaciji

Delež skupnih izdatkov sektorja država v BDP je v letu 2007 znašal 43,3 % in se je glede na leto 2006 zmanjšal za 2,0 o. t.; nekoliko pa se je spremenila tudi njihova struktura. V deležu BDP so pridobile le bruto investicije (0,2 o. t.), deleži vseh drugih izdatkov pa so se zmanjšali, najbolj delež socialnih nadomestil v denarju in naravi (0,9 o. t.) ter delež sredstev za zaposlene (0,6 o. t.).

V obdobju 2000–2007 se je v primerjavi z BDP najbolj zmanjšal delež izdatkov za socialna nadomestila v denarju in naravi (2000: 18,3 %; 2007: 16,7 % BDP). Zaradi postopne uveljave pokojninske reforme se je delež izdatkov za pokojnine letno zmanjševal za od 0,1 do 0,2 o. t. BDP, delež izdatkov za druge transferje posameznikom in gospodinjstvom (brez pokojnin) se je v obdobju 2000–2004 povečeval, po letu 2004 pa je začel počasi upadati, najbolj v letu 2007, zaradi uveljavitve enotnega mehanizma njihovega usklajevanja z inflacijo. Izdatki za kapitalske transferje (2000: 1,6 %; 2007: 0,8 % BDP) so bili večji predvsem v začetku obdobja, ko so bili mednje, poleg drugih investicijskih podpor, vključeni tudi nekateri drugi izdatki. Zaradi nižjih obresti in nižje inflacije so se postopoma zmanjševali tudi izdatki za odhodke iz lastnine (plačilo obresti). Izdatki za vmesno potrošnjo so se zmanjšali za 0,6 o. t. zaradi varčevanja pri izdatkih za blago in storitve v državnih organih in v javnih zavodih. Za 0,6 o. t. so bili nižji tudi izdatki za sredstva zaposlenih. Na začetku obdobja se je njihov delež celo nekoliko povečeval, po letu 2004 pa je začel upadati, najbolj v letu 2007, ko je počasi raslo število zaposlenih v javnem sektorju (0,3%) in tudi plače na zaposlenega (0,5 %). Na drugi strani pa so se deleži nekaterih izdatkov tudi povečali. Najopaznejše je bilo povečanje izdatkov za druge tekoče transferje, predvsem zaradi obveznosti vplačila sredstev v proračun EU po letu 2004. Izdatki za bruto investicije so porasli za 0,5 o. t.

Delež skupnih izdatkov sektorja država²⁸⁹ v BDP je bil v Sloveniji v letu 2007 za 1,5 o. t. BDP pod povprečjem držav članic EU-27 (Slovenija: 43,3 %; EU-27: 45,8 % BDP). V letu 2007 je imelo trinajst držav članic višje deleže izdatkov v BDP od Slovenije, sicer pa so med državami po višini izdatkov zelo velike razlike, med Švedsko z najvišjimi in Estonijo z najnižjimi izdatki kar 18,9 o. t. (gl. sliko). V letu 2007 se je v Sloveniji delež skupnih izdatkov glede na BDP znižal bolj kot v povprečju Evropske unije (v Sloveniji za 2 o. t.; v EU-27 za 0,5 o. t.). Struktura izdatkov po ekonomskih namenih kaže, da je Slovenija v letu 2007 namenila manj sredstev kot v povprečju države članice EU-27 odhodkom od lastnine (plačilo obresti) in socialnim nadomestilom v denarju in naravi, več pa subvencijam in bruto investicijam.

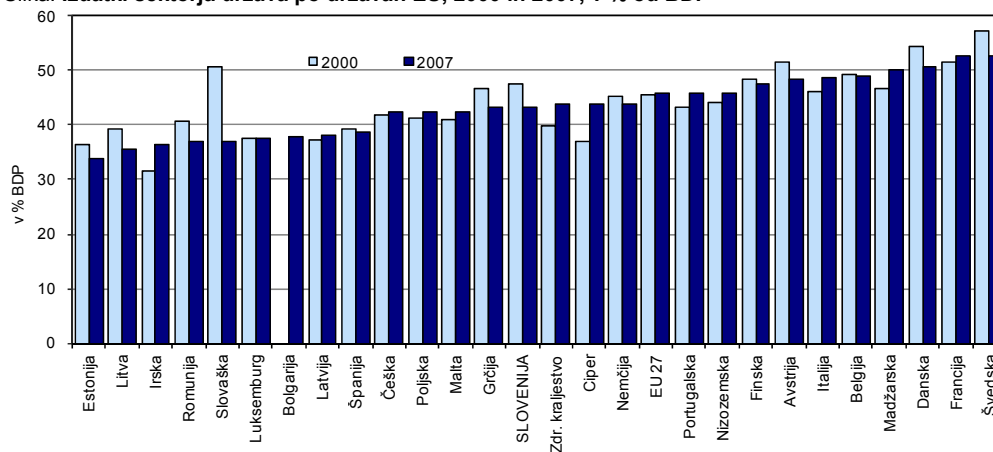
²⁸⁹ Izdatki institucionalnega sektorja država po metodologiji ESR-95 za Slovenijo vključujejo izdatke štirih javnofinančnih blagajn (državni proračun, občinski proračuni, pokojninska in zdravstvena blagajna), javnih skladov (tudi Kad, Sod), javnih zavodov in javnih agencij.

Tabela: Delež izdatkov sektorja država v primerjavi z BDP v obdobju 2000–2007, v % od BDP

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Skupaj izdatki sektorja država	47,4	48,2	47,1	47,1	46,5	46,0	45,3	43,3
Vmesna potrošnja	6,7	6,7	6,9	6,4	6,2	6,3	6,4	6,1
Sredstva za zaposlene	11,5	11,9	11,8	11,9	11,8	11,7	11,4	10,9
Drugi davki na proizvodnjo	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	0,4	0,3
Subvencije	1,9	1,8	1,9	2,0	1,8	1,6	1,7	1,5
Odhodki od lastnine	2,4	2,4	2,2	2,0	1,7	1,6	1,4	1,3
Socialna nadomestila v denarju in naravi	18,3	18,3	18,3	18,3	18,1	18,0	17,6	16,7
Drugi tekoči transferji	1,3	1,8	1,4	1,3	1,8	2,1	2,0	2,0
Kapitalski transferji	1,6	1,9	1,1	1,4	1,2	1,0	0,8	0,8
Bruto investicije in neto nabave nefin. neproizvedenih sredstev	3,2	2,8	3,0	3,3	3,4	3,1	3,5	3,7
Skupaj prihodki sektorja država	43,6	44,1	44,6	44,4	44,2	44,5	44,1	43,2

Vir: Temeljni agregati sektorja država (SURs), 2008 (za leta 2004–2007); Nefinančni računi: S 13 država, preračuni Umar (za leta od 2000 do 2003).

Slika: Izdatki sektorja država po državah EU, 2000 in 2007, v % od BDP

Vir: Government Statistics (Eurostat), 2008.

Izdatki sektorja država po funkcionalni klasifikaciji

V letu 2006 se je v Sloveniji nadaljevalo zniževanje izdatkov sektorja država v primerjavi z bruto domačim proizvodom. Trend zniževanja izdatkov sektorja država v primerjavi z bruto domačim proizvodom je prisoten že od leta 2001, izraziteje pa se je povečal v obdobju zadnjih treh let. Tako so bili izdatki sektorja država v letu 2005 v primerjavi z letom 2004 nižji za 0,5 odstotne točke, v letu 2006 pa v primerjavi z letom prej še za 0,7 o. t. Od leta 2001 do leta 2006 so se javnofinančni izdatki v Sloveniji znižali za 2,9 odstotne točke (2001: 48,2 %; 2006: 45,3 % BDP); pospešeno zniževanje je opazno prav v zadnjih treh letih, kar zahtevajo tudi usmeritve Strategije razvoja Slovenije.

Večino znižanja izdatkov sektorja država v obdobju 2001–2006 v primerjavi z BDP nosijo izdatki za javno upravo, sledijo izdatki za zdravstvo in izdatki za socialno zaščito. Izdatki za javno upravo so se v obdobju 2001–2006 znižali za 1,5 odstotne točke, izdatki za zdravstvo za 0,6 in izdatki za socialno zaščito za 0,5 odstotne točke. Zniževanje izdatkov za zdravstvo izhaja iz obdobja 2003–2005, v letu 2006 pa so obdržali raven iz leta 2005. Izdatki za socialno zaščito so se zmanjšali v zadnjih dveh letih, od tega večinoma v letu 2006. Izdatki za javno upravo pa se znižujejo celotno obdobje, najbolj pa so se znižali v letih 2002 in 2006. Malenkostno znižanje je prisotno tudi pri drugih namenih, izjemi sta obramba ter rekreacija, kultura in religija, kjer je v zadnjih letih opazen rahel porast izdatkov, ter stanovanjske dejavnosti in urejanje okolja ter izobraževanje, kjer v obdobju 2001–2006 v deležih v BDP ni bilo sprememb, v zadnjem letu pa so izdatki za stanovanjske dejavnosti pridobili 0,1 odstotne točke BDP, izdatki za izobraževanje pa prav toliko izgubili.

Izdatki sektorja država so bili v Sloveniji v letu 2005²⁹⁰ nižji, kot znaša povprečje Evropske unije (Slovenija: 46,1 %; EU-25: 46,9; EU-15: 47,2 % BDP), struktura izdatkov pa je nekoliko različna. V Sloveniji so od obeh povprečij Evropske unije precej večji izdatki za izobraževanje in ekonomske dejavnosti, manjši pa izdatki za socialno zaščito, pri drugih namenih pa ni večjih odstopanj.

Po višini izdatkov sektorja država v primerjavi z BDP se Slovenija še vedno uvršča med devet članic z najvišjimi izdatki. Med posameznimi nameni Slovenija zaseda tretje mesto pri izdatkih za izobraževanje in deveto mesto pri izdatkih za socialno zaščito, zaradi nizkih izdatkov pa se na rep držav članic uvršča pri izdatkih za stanovanjsko dejavnost in urejanje okolja ter proti koncu še pri izdatkih za varstvo okolja. Pri izdatkih za druge namene je uvrstitev Slovenije okoli sredine držav članic.

²⁹⁰ Po prvih nepopolnih podatkih za leto 2006 so se izdatki v Sloveniji znižali še za 0,7 o. t. (na 45,3 % BDP), kar pa verjetno ne bo spremenilo njene uvrstitve med države z visokimi izdatki.

Tabela 1: Izdatki sektorja država v Sloveniji po namenih, v % od BDP

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Javnofinančni izdatki skupaj	47,4	48,2	47,1	47,1	46,5	46,0	45,3
Javna uprava	6,8	7,7	6,7	6,7	6,6	6,5	6,2
Obramba	1,1	1,3	1,3	1,3	1,3	1,4	1,4
Javni red in varnost	1,7	1,8	1,9	1,9	1,8	1,7	1,7
Ekonomске dejavnosti	5,3	4,3	4,9	4,9	4,2	4,1	4,1
Varstvo okolja	0,4	0,5	0,6	0,6	0,6	0,5	0,4
Stanovanjske dej. in urejan. okolja	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6
Zdravstvo	6,5	6,8	6,6	6,6	6,3	6,2	6,2
Rekreacija, kultura, religija	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,2
Izobraževanje	6,4	6,4	6,5	6,5	6,4	6,5	6,4
Socialna zaščita	17,5	17,6	17,2	17,2	17,7	17,6	17,1

Vir: Izdatki sektorja država po namenih, Slovenija, 2000–2006 (SURS), 2007.

Tabela 2: Izdatki sektorja država po funkcionalni klasifikaciji v EU¹, leto 2005, v % od BDP

Država	Skupaj	Javna uprava	Obramba	Javni red in varnost	Ekonom. dejav.	Varstvo okolja	Stanov. dej. in urejan. okolja	Zdravstvo	Rekr., kultura religija	Izobraževanje	Socialna zaščita
EU-25²	46,9	6,6	1,6	1,8	3,7	0,7	1,0	6,5	1,0	5,2	18,8
EU-15	47,2	6,6	1,6	1,8	3,7	0,7	1,0	6,6	1,0	5,2	19,0
Avstrija	49,9	7,0	0,9	1,4	5,0	0,4	0,6	7,0	0,9	5,9	20,8
Belgija	49,3	9,0	1,1	1,6	4,8	0,6	0,4	7,0	1,3	6,0	17,7
Ciper	43,6	9,3	2,1	2,0	4,4	0,0	3,4	3,0	1,2	5,7	12,5
Češka	43,8	5,5	1,8	2,2	6,9	1,2	1,4	6,1	1,2	4,8	12,8
Danska	53,1	6,8	1,5	1,0	3,6	0,6	0,6	6,9	1,6	7,9	22,6
Estonija	32,7	2,7	1,5	2,3	3,7	0,9	0,4	4,0	1,7	5,7	9,9
Finska	50,5	6,8	1,6	1,5	4,7	0,3	0,2	6,8	1,2	6,1	21,2
Francija	53,5	7,2	1,9	1,4	2,9	0,8	1,8	7,3	1,5	6,1	22,6
Grčija	42,5	8,0	2,6	1,2	4,9	0,6	0,4	4,2	0,3	2,5	17,8
Irska	34,0	3,7	0,5	1,5	4,5	0,6	1,5	7,5	0,5	4,3	9,5
Italija	48,0	8,7	1,5	2,0	3,8	0,8	0,8	6,9	0,8	4,7	18,1
Latvija	35,5	5,1	1,2	2,0	4,7	0,8	0,7	3,8	1,2	6,1	9,8
Litva	33,5	4,4	1,4	1,8	3,6	0,6	0,3	4,3	1,0	5,5	10,5
Luksemburg	41,9	4,7	0,3	1,0	4,2	1,1	0,9	5,3	2,2	5,0	17,3
Madžarska	49,9	9,4	1,2	2,1	5,7	0,6	0,9	5,5	1,6	5,8	17,0
Malta	45,1	7,5	0,9	1,6	6,2	1,0	1,1	6,6	0,8	5,7	13,7
Nemčija	46,7	6,1	1,1	1,6	3,5	0,5	1,0	6,2	0,6	4,1	21,9
Nizozemska	45,2	7,8	1,4	1,7	4,6	0,8	1,1	4,3	1,4	5,1	16,9
Poljska	43,2	5,8	1,1	1,7	3,8	0,6	1,4	4,5	1,0	6,2	17,1
Portugalska	47,3	6,9	1,4	2,0	4,3	0,6	0,6	7,2	1,1	7,4	15,8
Romunija	38,1	3,4	1,7	2,4	6,7	0,2	2,1	5,8	0,9	4,1	10,9
Slovaška ²	37,1	6,4	1,6	2,1	3,8	0,7	0,8	5,1	0,9	4,0	11,7
Slovenija	46,1	6,7	1,3	1,7	4,3	0,5	0,3	6,4	1,1	6,4	17,4
Španija	38,1	4,6	1,1	1,8	4,6	0,9	0,9	5,7	1,4	4,4	12,8
Švedska	56,4	7,7	1,7	1,3	5,1	0,4	0,9	7,0	1,1	7,3	23,8
Zdr. kraljestvo	44,3	4,9	2,5	2,6	2,8	1,0	0,9	7,1	0,9	5,8	15,9

Vir: Government expenditure by function — COFOG (Eurostat), 2008.

Opombi: ¹za EU-27 in Bolgarijo ni podatkov; ²za EU-25 in Slovaško so ocene Eurostata.

Ekonomska struktura davkov in prispevkov

Ocene o obremenitvi z davki in prispevki za leti 2006 in 2007 kažejo prve učinke davčne reforme. V letih 2006 in 2007 je vlada v okviru davčne reforme sprejela vrsto sprememb davčnih predpisov (o dohodnini, davku na izplačane plače, davku na dohodek pravnih oseb in o davčnih postopkih), ki so usmerjeni v zmanjšanje davkov na delo in poenostavitev postopkov. Podatki za leto 2005, ki so zadnji razpoložljivi²⁹¹, še ne vključujejo sprememb v davčni obremenitvi, naše prve ocene za leti 2006 in 2007 pa kažejo, da je skupna davčna obremenitev ostala približno nespremenjena, spremenila pa se je ekonomska struktura davkov in prispevkov. Davki na delo so se zaradi postopne ukinitve davka na izplačane plače in prvih učinkov sprememb dohodnine znižali, davki na potrošnjo so se malenkostno zvišali predvsem zaradi sprememb na področju trošarin, davki na kapital pa so se povečali zaradi spremembe zakonodaje in višjih obdavčljivih dohodkov iz naslova davkov iz dohodkov pravnih oseb²⁹².

Po zadnjih razpoložljivih mednarodno primerljivih podatkih se je Slovenija po celotni obremenitvi z davki in prispevki, merjeni z deležem v bruto domačem proizvodu, v letu 2005 uvrščala v tretjino držav z najvišjo obremenitvijo. V letu 2005 je davčna obremenitev znašala 39,6 % BDP, kar je toliko kot povprečje²⁹³ držav EU-27. Pri tem obstajajo med državami precejšnje razlike: najvišjo obremenitev je imela Švedska (51,3 % BDP), najnižjo pa Romunija (28 % BDP). Obremenitev z davki in prispevki se je v Sloveniji v obdobju 2000–2005 povečala, v Evropski uniji pa zmanjšala (gl. tabelo).

Strukturna analiza davčnih sistemov posameznih držav²⁹⁴ pokaže, da je bilo v Sloveniji izrazito nadpovprečno obremenjeno delo, obremenitev kapitala pa je bila precej pod povprečjem EU. V Sloveniji je leta 2005 znašal delež davkov na potrošnjo v celotnih davkih in prispevkih 34,5 %, kar je za 0,2 o. t. več kot v EU-27 (34,3 %). Višje deleže od slovenskega so imele Irska (37,1 %) in Grčija (34,9 %) ter vse nove članice (z izjemo Češke). Še bolj pa je Slovenija izstopala po visokem deležu davkov na delo (2005: 53,6 %), kar je za 7,5 o. t. več od povprečja evropskih držav (EU-27: 46,1 %). Višji delež kot v Sloveniji so imeli le še na Švedskem (60,8 %), v Nemčiji (57,4 %) in v Avstriji (55,4 %). Delež davkov na kapital je bil v Sloveniji nizek. V letu 2005 se je zaradi povečanja davka na dohodek pravnih oseb sicer nekoliko povečal, vendar je še vedno znašal le 12 %, kar je le 60 % deleža, ki ga dosegajo v povprečju države EU (EU-27: 19,8 %). Nižji delež od slovenskega so v letu 2005 imeli le v Estoniji, Latviji, Litvi in na Madžarskem.

Tudi izračun in primerjava implicitnih davčnih stopenj²⁹⁵ potrjujeta, da sta v Sloveniji potrošnja in delo nadpovprečno obremenjena. V letu 2005 je izračunana implicitna davčna stopnja na potrošnjo za Slovenijo znašala 24,5 %, v

²⁹¹ Gre za izračune Evropske komisije o ekonomski strukturi davkov in prispevkov za socialno varnost za vse članice EU po enotni metodologiji, ki so zadnji na voljo za leto 2005.

²⁹² Glej tudi Ekonomsko ogledalo – Javnofinančni prihodki, I/2008.

²⁹³ Z bruto domačim proizvodom tehtano povprečje.

²⁹⁴ Za obrazložitev gl. Poglavlje 3.

²⁹⁵ Za obrazložitev implicitne davčne stopnje na potrošnjo gl. Poglavlje 3.

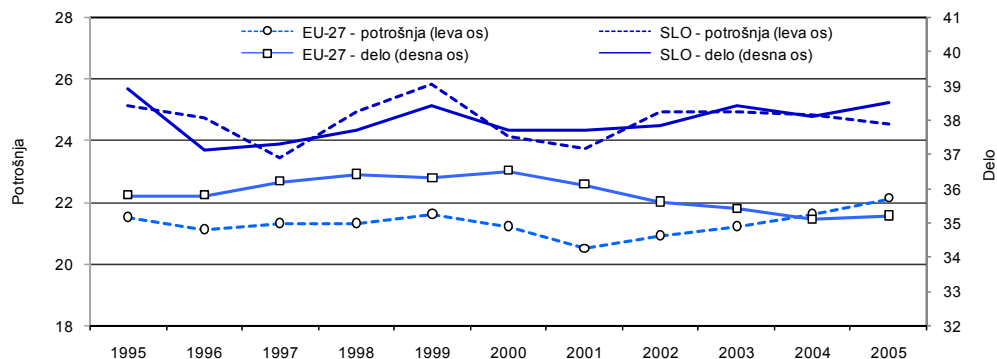
povprečju držav EU-27 pa 22,1 %. Višjo stopnjo od slovenske je imelo sedem držav članic, prednjačile so vse tri nordijske. V Sloveniji se je po letu 2002 ta stopnja zmanjševala, v povprečju evropskih držav pa povečevala. Izračunana implicitna davčna stopnja na delo je leta 2005 v Sloveniji znašala 38,5 % in je bila zaradi relativno visokih prispevkov za socialno varnost za 3,3 o. t. višja od povprečja držav EU-27 (35,2 %). Višjo stopnjo od slovenske je imelo deset držav članic. V obdobju 2000–2005 je bila v Sloveniji precej stabilna, v povprečju evropskih držav pa se je zmanjševala.

Tabela: Ekonomska struktura davkov in prispevkov za socialno varnost, v % od BDP

	Skupaj		Davki na potrošnjo		Davki na delo		Davki na kapital	
	2000	2005	2000	2005	2000	2005	2000	2005
EU-27	40,7	39,6	11,4	11,1	20,4	19,8	9,0	8,8
Avstrija	42,8	42,0	12,1	12,1	23,7	23,3	6,9	6,7
Belgija	45,2	45,5	11,4	11,3	24,3	23,8	9,5	10,4
Bolgarija	33,1	35,9	14,4	18,4	13,5	11,8	5,3	5,7
Ciper	30,0	35,6	10,2	14,7	9,8	11,3	10,0	9,5
Češka	33,8	36,3	10,6	11,4	17,1	17,8	6,2	7,1
Danska	49,4	50,3	15,7	16,1	26,6	24,8	7,2	9,6
Estonija	31,3	30,9	11,8	12,9	17,4	15,4	1,9	2,5
Finska	47,2	43,9	13,6	13,7	23,7	23,3	9,9	6,9
Francija	44,1	44,0	11,6	11,4	23,2	23,3	9,6	9,4
Grčija	37,9	34,4	13,6	12,0	13,6	14,1	10,7	8,4
Irska	31,7	30,8	12,1	11,4	11,5	10,5	8,0	8,8
Italija	41,8	40,6	10,9	10,1	19,6	20,4	11,2	10,1
Latvija	29,5	29,4	11,3	10,9	15,3	14,2	2,9	2,8
Litva	30,1	28,9	11,8	10,9	16,3	14,6	2,3	3,3
Luksemburg	39,1	38,2	10,8	10,9	15,3	15,6	13,1	11,7
Madžarska	38,5	38,5	15,3	14,6	19,1	19,6	4,1	4,5
Malta	28,2	35,3	11,9	14,4	9,7	11,1	6,7	9,8
Nemčija	41,9	38,8	10,5	10,1	24,3	22,3	7,0	6,4
Nizozemska	39,9	38,2	11,7	12,1	20,3	17,7	8,0	8,3
Poljska	34,0	34,2	11,3	12,2	15,6	13,9	7,2	8,4
Portugalska	34,3	35,3	12,4	12,8	14,1	14,7	7,8	6,6
Romunija	np	28,0	np	12,4	np	11,0	np	4,6
Slovaška	32,9	29,3	12,3	12,5	16,0	12,6	5,7	4,8
Slovenija	38,6	39,6	14,3	13,6	21,3	21,2	3,1	4,8
Španija	33,9	35,6	9,9	9,8	15,7	16,1	9,0	10,2
Švedska	53,4	51,3	12,5	13,1	32,3	31,2	8,5	7,0
Združeno Kraljestvo	37,6	37,0	12,1	11,4	14,3	14,4	11,2	11,1

Viri: Taxation trends in the European Union (Eurostat), 2007; za Slovenijo: Obremenitve z davki in prispevki za socialno varnost (SURs), sept. 2007. Opomba: np – ni podatka.

Slika: Implicitna davčna stopnja na potrošnjo in na delo (v % od osnove), 1995–2005

Vir: Taxation trends in the European Union (Eurostat), 2007.

Državne pomoči

V letu 2006 se je delež državnih pomoči v BDP še znižal. Po hitrem zniževanju deleža državnih pomoči v BDP v obdobju 1998–2002 in ponovni rasti v letih 2003 in 2004, se je v letu 2005 znižal kar za 0,66, v letu 2006 pa še za 0,05 odstotne točke (2005: 0,98; 2006: 0,93 % BDP; Deveto poročilo, 2007). Obstajata dva temeljna vzroka znižanja. Prvi je administrativne narave, kar pomeni, da se med državnimi pomočmi v letih 2005 in 2006 ne izkazuje skoraj polovica pomoči kmetijstvu, ki predstavljajo ukrepe, dodeljene na podlagi Skupne kmetijske politike (CAP), ki se od članstva Slovenije v Evropski uniji ne obravnavajo več kot državne pomoči. Drugi vzrok pa izhaja iz dejanskega znižanja pomoči posebnim sektorjem, kjer so se pomoči, namenjene transportu, v letu 2005 več kot prepolovile, v letu 2006 pa le minimalno povečale. Skoraj povsem pa so presahnile pomoči za reševanje in prestrukturiranje. Na drugi strani pa so se bistveno povečale pomoči za majhna in srednje velika podjetja ter za regionalne cilje.

Državne pomoči, namenjene posebnim sektorjem²⁹⁶, padajo. V letu 2004 so pomoči kmetijstvu, ribištvu in drugim posebnim sektorjem predstavljale 1,25 % BDP, v letu 2005 pa ob bistveno nižjem skupnem znesku pomoči le še 0,56 % BDP. V letu 2006 so se pomoči kmetijstvu še znižale, drugim sektorjem (transportu, premogovništvu) pa ostale skoraj na enaki ravni kot leta 2005 tako, da so se pomoči posebnim sektorjem znižale za 0,06 odstotne točke BDP in pristale na 0,5 % BDP.

V letih 2005 in 2006 so se povečale pomoči za majhna in srednje velika podjetja ter za regionalne cilje. Z velikimi strukturnimi spremembami v letih 2005 in 2006 je Slovenija znižala državne pomoči in jih bolj ciljno usmerila v horizontalne in regionalne cilje, kar je skladno z usmeritvami Strategije razvoja Slovenije in Lizbonske strategije EU. Znižanje pomoči posebnim sektorjem se je odrazilo na povečanju absolutnih zneskov pomoči horizontalnim in regionalnim ciljem ter njihovih relativnih deležev v strukturi državnih pomoči (2004: 23 %; 2005: 42 %; 2006: 43 %). Močno so se povečale pomoči za majhna in srednje velika podjetja (2004: 0,8 %; 2006 10,6 %) ter za kulturo (2004: 1,5 %; 2006: 4 %), zmerno pa za zaposlovanje. Pomoči za varstvo okolja so se absolutno in relativno znižale. Pomoči za raziskave in razvoj so se v absolutnem znesku znižale, njihov relativni delež pa se je po povečanju v letu 2005, v letu 2006 znižal (2004: 5,7 %; 2005: 8,8 %; 2006: 7,1 %). Velik absolutni in relativni porast regionalnih pomoči izhaja iz bistveno povečanega dodeljevanja pomoči po programu spodbujanja podjetništva in konkurenčnosti, k porastu so del prispevala sredstva evropskih strukturnih skladov (2004: 2,7 %, 2005: 15,4 in 2006: 16,6 %).

Državne pomoči (brez železniškega prometa)²⁹⁷ so v Sloveniji v letu 2006 presegle raven povprečja Evropske unije (Slovenija: 0,8 %; EU-25: 0,6 % BDP) in bile nekoliko nižje od povprečja novih članic (EU-10 0,9 % BDP). Brez

²⁹⁶ Med posebne sektorje se uvrščajo: kmetijstvo, ribištvo, premogovništvo in transport, kar določajo sprejeta posebna pravila o državnih pomočeh na ravni Evropske unije.

²⁹⁷ Evropska komisija objavlja za države članice le podatke o državnih pomočeh: (1) brez železniškega prometa in (2) brez kmetijstva, ribištva in prometa.

upoštevanja celotnega prometa, kmetijstva in ribištva pa so bile razlike med višino državnih pomoči v Sloveniji in EU-25 še nižje (Slovenija: 0,5 %; EU-25 0,4 % BDP). Delež horizontalno usmerjenih pomoči je v Sloveniji višji kot v povprečju EU (Slovenija: 88 %, EU-25 85 %), kar govori, da Slovenija na tem področju v globalu dosledneje izvaja usmeritve Lizbonske strategije in s tem prispeva h krepitvi enotnega notranjega trga Evropske unije (State aid Scoreboard, spring 2008).

Tabela 1: Kazalniki državnih pomoči v Sloveniji v obdobju 2000–2006

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Državne pomoči v mio. SIT, tekoče cene	83.494	92.898	75.288	91.854	102.439	64.285	66.203
Delež državnih pomoči v BDP (v %)	2,07	1,96	1,42	1,58	1,64	0,98	0,93
Delež državnih pomoči v izdatkih države (v %)	4,68	4,57	3,23	3,59	3,70	2,19	2,09
Državne pomoči na zaposlenega (v 000 SIT)	108,69	119,21	96,09	100,9	112,0	69,8	80,26
Državne pomoči na prebivalca (v 000 SIT)	np	46,57	37,74	46,0	51,3	32,1	32,93

Viri: za leto 2000: Tretje poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji, 2001; leto 2001: Šesto poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji, 2004; leto 2002: Sedmo poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji, 2005; za obdobje 2003–2005: Osmo poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji, 2006 in za leto 2006: Deveto poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji, 2007. Opomba: np — ni podatka; za leto 2006 so preračuni iz evrov.

Tabela 2: Državne pomoči (brez železniškega prometa), v % od BDP

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
EU-25	0,9	0,6	0,6	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6
EU-15	1,0	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
EU-10	np	1,2	1,0	1,2	2,2	1,1	1,0	0,9
Avstrija	1,1	0,7	0,7	0,6	0,7	0,7	0,7	0,9
Belgija	0,6	0,5	0,5	0,5	0,3	0,3	0,4	0,4
Ciper	np	2,6	3,0	3,2	2,3	1,6	1,5	0,8
Češka	np	2,4	1,9	3,9	2,9	0,6	0,6	0,7
Danska	0,6	1,0	1,1	0,9	0,6	0,7	0,6	0,6
Estonija	np	0,1	0,1	0,1	0,1	0,5	0,4	0,4
Finska	2,8	1,4	1,5	1,5	1,6	1,5	1,6	1,5
Francija	0,8	0,6	0,6	0,6	0,5	0,6	0,6	0,6
Grčija	1,4	0,6	0,5	0,2	0,4	0,3	0,2	0,3
Irska	0,7	1,1	1,1	0,9	0,7	0,6	0,6	0,6
Italija	1,2	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	0,4
Latvija	np	0,6	0,6	0,4	0,5	0,6	2,2	1,8
Litva	np	0,3	0,2	0,4	0,3	0,6	0,5	0,5
Luksemburg	0,5	0,3	0,3	0,5	0,5	0,4	0,3	0,3
Madžarska	np	1,1	1,0	1,0	1,3	1,3	2,0	1,6
Malta	np	3,2	4,0	4,2	2,1	3,0	3,0	2,3
Nemčija	1,4	0,8	0,9	1,1	0,8	0,9	0,9	0,9
Nizozemska	0,4	0,5	0,4	0,5	0,4	0,4	0,4	0,3
Poljska	np	1,0	0,6	0,4	3,0	1,4	0,8	0,9
Portugalska	0,9	0,8	1,1	0,9	0,9	0,8	1,0	0,9
Slovaška	np	0,6	0,5	0,4	0,5	0,7	0,7	0,5
Slovenija	np	0,9	0,8	0,5	0,7	0,9	0,8	0,8
Španija	1,0	0,9	0,9	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5
Švedska	0,4	0,4	0,4	0,3	0,6	1,0	1,1	1,1
Združeno kraljestvo	0,4	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2

Vir: State Aid Scoreboard, spring 2008 update.

Opomba: za EU-27, Bolgarijo in Romunijo ni podatkov.

Agregatni indeksi konkurenčnosti države

Poročili o konkurenčnosti držav²⁹⁸ IMD in WEF v letu 2007 sta ocenjevali še nespremenjeno konkurenčnost, zadnje poročilo IMD, izdano v letu 2008, pa kaže na izboljšanje konkurenčnosti Slovenije v svetovnem merilu kar za osem mest. V zadnjem poročilu IMD je Slovenija med 55 ocenjenimi državami zelo izboljšala tudi vrednost agregata svetovne konkurenčnosti (za 2,73; na 57,90) in se povzpela s 40. na 32. mesto. Po dinamični oceni WEF je v letu 2007 med 131 državami izboljšala uvrstitev pri indeksu globalne konkurenčnosti (za eno mesto; na 39.), pri indeksu poslovne konkurenčnosti pa poslabšala (za eno mesto; na 35.). V letu 2007 je po oceni WEF ostala, po povečanju v letu 2005, nespremenjena tudi vrednost agregata²⁹⁹ globalne konkurenčnosti (4,48).

Slovenija izboljšuje vrednosti agregatov in se približuje povprečjem Evropske unije, kar se je hkrati ob počasnejšem napredku drugih držav v poročilu IMD 2008 odrazilo tudi v vidnejšem izboljšanju uvrstitev v skupini držav EU. Slovenija je za pet mest (z 20. na 15. mesto) izboljšala uvrstitev v skupini držav EU-24³⁰⁰, pri čemer se je vrednost agregata za Slovenijo izboljšala, povprečju skupine držav EU-24 pa se je poslabšala. Po oceni dinamične konkurenčnosti WEF za leto 2007 je Slovenija pri indeksu globalne konkurenčnosti med državami EU-27 pridobila dve mesti in se uvrstila na 16. mesto. Tudi dosežena vrednost agregata kaže, da se je konkurenčnost Slovenije že tesno približala povprečju EU-27 (za 1,44 % na 95,44 %). Pri indeksu poslovne konkurenčnosti ostaja uvrstitev Slovenije nespremenjena (15. mesto).

V svetovnem in evropskem merilu se indeksi konkurenčnosti Slovenije v daljšem obdobju postopno izboljšujejo, padanje uvrstitev od leta 2003 se je v letu 2007 umirilo, kar lahko že pomeni preobrat. Uvrstitev Slovenije se je v obdobju 2003–2007 v svetovnem merilu po oceni indeksa globalne konkurenčnosti (WEF) gibala okoli 36. mesta oziroma okoli 32. mesta po indeksu poslovne konkurenčnosti. Po oceni IMD pa se je po indeksu svetovne konkurenčnosti gibala okoli 38. mesta. V evropskem merilu Slovenija po vrednosti agregata globalne konkurenčnosti WEF v letu 2007 krepko prehitava povprečje držav novih članic, po vrednosti agregata svetovne konkurenčnosti IMD pa je povprečje devetih, v analizo zajetih novih članic prehitela šele po zadnjem poročilu.

Na ocene konkurenčnosti Slovenije vplivajo različni dejavniki, ki ne odražajo samo konkurenčnosti. Nihanja in razlike pri uvrstitvi Slovenije so (poleg notranjih dejavnikov konkurenčnosti posameznih držav) tudi odraz različnih teoretičnih opredelitev konkurenčnosti (dva vidika konkurenčnosti – dinamični,

²⁹⁸ Agregatni indeksi konkurenčnosti so sintetična merila razvoja, njegovih interdisciplinarnih dejavnikov in deležnikov, komplementarna bruto domačemu proizvodu in drugim sinteznim kazalnikom ekonomskega, socialnega in trajnostnega razvoja (Chiaiutta, 2007).

²⁹⁹ Agregatni indeksi konkurenčnosti IMD 2008 in WEF 2007–2008 so za leto 2007 izračunani na podlagi podatkov iz obdobja 2003–2007 in anketiranja poslovnih delavcev v prvi in drugi polovici leta 2007 ter na začetku leta 2008 (Chiaiutta, 2007).

³⁰⁰ IMD ne objavlja podatkov za Ciper, Latvijo in Malto.

statični) in stalnega konceptualnega razvoja, kar vpliva na spreminjanje metodologije ocenjevanja konkurenčnosti³⁰¹. Zato so ocene obeh institucij le eden od različnih vidikov ugotavljanja razvojnega napredka Slovenije. Kljub temu je iz rezultatov obeh sistemov merjenja konkurenčnosti držav razvidno, da v Sloveniji sicer prihaja do postopnega napredka v smeri povečevanja konkurenčnosti, ki pa je bil do sedaj v primerjavi z drugimi državami do leta 2007 še počasen, najnovejša ocena IMD pa že kaže na njegovo pospešitev.

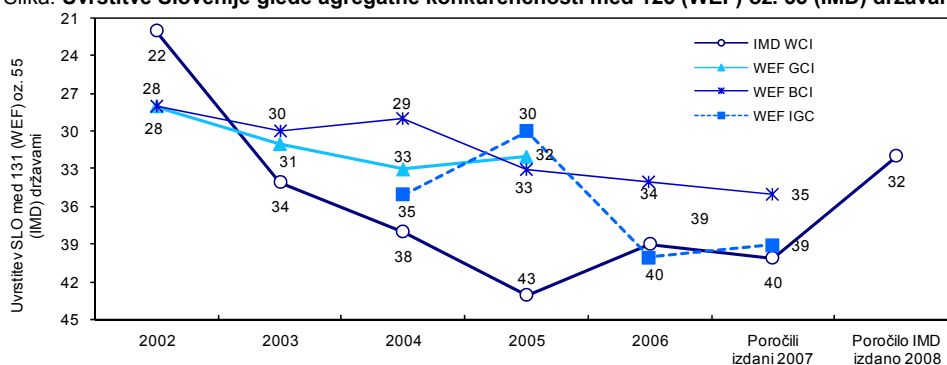
Tabela 1: Indeksi konkurenčnosti Slovenije po WEF in IMD

	2006 ¹				2007 ¹			
	Vrednost ⁴		Rang		Vrednost ⁴		Rang	
	SLO	EU15	EU 12 oz. 9 ³	SLO v EU 27 oz. 24 ³	SLO	EU 15	EU 12 oz. 9 ³	SLO v EU 27 oz. 24 ³
WEF Poročilo globalne konkurenčnosti								
Indeks globalne konkurenčnosti - IGC ¹	4,5	5,1	4,4	18	4,48	5,1	4,3	16
Osnovni pogoji konkurenčnosti	5,2	5,6	4,8	16	5,1	5,5	4,7	16
Pospeševalci učinkovitosti	4,4	5,0	4,3	17	4,4	5,0	4,3	17
Dejavniki inoviranja in izdelanosti ²	4,1	4,9	3,8	14	4,2	4,9	3,8	13
Indeks poslovne konkurenčnosti - BCI (r) ⁵	34	16,7	44,8	15	35	17,7	47,8	15
Poslovanje in strategije podjetij (r) ⁵	30	17,1	44,2	14	29	18,0	46,3	14
Kakovost nacional. posl. okolja (r) ⁵	34	16,6	49,1	14	34	17,9	54,9	14
IMD Poročilo svetovne konkurenčnosti								
Indeks svetovne konkurenčnosti - WCI ¹	55,2	73,8	56,0	20	57,90	69,9	56,1	15
Uspešnost gospodarstva	51,4	54,5	47,7	11	44,66	47,3	43,1	12
Učinkovitost vlade	34,4	57,1	40,5	21	29,62	46,2	36	18
Učinkovitost podjetij	28,7	58,4	32,6	20	39,3	49,2	31,1	13
Infrastruktura	43,7	62,8	40,8	18	39,82	58,4	35,8	16

Viri: The Global Competitiveness Report WEF 2007-2008 (WEF 2007-2008); IMD World Competitiveness Yearbook 2008 (IMD 2008); preračuni Umar.

Opombe: ¹WEF 2007-2008 za leto 2007 in 2006 ocenjuje 131 držav. Za leto 2006 je WEF preračunal range obeh indeksov po metodologiji za leto 2007. Za primerjavo med leti najbolj služijo uvrstitve. Zaradi metodologije vrednosti med več leti niso povsem primerljive in služijo predvsem primerjavi relativnih razlik med dejavniki in državami v posameznem letu. IMD 2008 za leto 2007 ocenjuje 55 držav. ²Dejavniki inoviranja in izdelanosti proizvodnih procesov. ³IMD ne objavlja podatkov za Ciper, Latvijo in Malto; ⁴Vrednosti WEF so od 1 do 7. Vrednosti IMD so od 1 do 100. ⁵Za BCI WEF objavlja le range med 127 državami.

Slika: Uvrstitve Slovenije glede agregatne konkurenčnosti med 125 (WEF) oz. 55 (IMD) državami

Viri: WEF in IMD; preračuni Umar. Opombe: WEF: IGC = indeks globalne konkurenčnosti; BCI = indeks poslovne konkurenčnosti (BCI); IMD: WCI = indeks svetovne konkurenčnosti (WCI).

³⁰¹ Agregatni indeksi med več kot dvema (normaliziranima) letoma niso povsem primerljivi, predvsem pa niso primerljivi med sistemi (Poročilo o razvoju, 2007).

Četrta prioriteta

Moderna socialna država

- Stopnja zaposlenosti
- Stopnja brezposelnosti
- Stopnja dolgotrajne brezposelnosti
- Začasne zaposlitve
- Delne zaposlitve
- Izdatki za socialno zaščito
- Izdatki za zdravstvo
- Povprečna starost ob izhodu iz delovne sile
- Indeks človekovega razvoja
- Stopnja tveganja revščine
- Zmogljivosti zdravstvenega varstva
- Pričakovano trajanje življenja in umrljivost dojenčkov
- Vključenost v izobraževanje

Stopnja zaposlenosti

Stopnja zaposlenosti³⁰², ki je višja od povprečja EU, se še naprej povečuje. V letu 2007 je bila 67,8-odstotna (kar je za 1,2 odstotne točke več kot leta 2006), v tretjem četrtletju 2007 je bila celo že 69,0-odstotna. Vse do leta 2003 je stopnja zaposlenosti v Sloveniji nihala okoli 63 %, kar je bilo nekoliko nad povprečjem EU-27, v letu 2004 pa se je močno povečala in presegla tudi povprečje starih članic EU (EU-15). Visoka je predvsem zaposlenost žensk, ki je nad evropskim povprečjem, zaposlenost moških pa je precej nižja kot v EU. Stopnja zaposlenosti žensk je do leta 2003 nihala okoli 58 %, od leta 2004 naprej pa se hitro povečuje, zadnji dve leti počasneje od stopnje zaposlenosti moških, ki je do leta 2003 nihala okoli 67 %. V letu 2007 je bila stopnja zaposlenosti žensk 62,6-odstotna (0,8 o. t. več kot leta 2006), stopnja zaposlenosti moških pa 72,7-odstotna (1,6 o. t. več kot leto prej).

Zaposlenost v Sloveniji se je v letu 2007 močno povečala predvsem zaradi povečane rasti števila formalno delovno aktivnih, med njimi zlasti tujcev. Povprečno število formalno delovno aktivnih³⁰³ se je v letu 2007 povečalo za 29.160 ali 3,5 %, pri tem je bilo okoli dve petini tega povečanja posledica večjega zaposlovanja tujcev. Število zaposlenih (oseb v delovnem razmerju) se je povečalo za 3,3 %, samozaposlenih pa za 5,6 %. Obseg različnih oblik neformalne delovne aktivnosti se po visokem povečanju ob vstopu v EU leta 2004 po tem letu povečuje z bolj umirjeno rastjo. Že tretje leto število formalno delovno aktivnih najhitreje raste v gradbeništvu in poslovnih storitvah. Tudi število delovnih dovoljenj za tujce se povečuje že tretje leto. V letu 2007 je bilo izdanih 58.715 delovnih dovoljenj za tujce, kar je 31,7 % več kot leto prej. Do konca leta 2007 se je število veljavnih dovoljenj povečalo že na 66.065, kar je bilo 30,2 % več kot decembra 2006. Skoraj polovica tujcev dela v gradbeništvu, ostali pa v predelovalnih dejavnostih, prometu, trgovini in gostinstvu. Okoli 6 % tujcev je zaposlenih preko podjetij za posredovanje delovne sile³⁰⁴.

Stopnja zaposlenosti starejših v Sloveniji se počasi povečuje, je pa še naprej problematično nizka in ena najnižjih v EU. Stopnja zaposlenosti v starosti 55–64 let, se je v letu 2007 povečala na 33,5 %, kar pa je še precej nižje tako od povprečja EU (44,7 %) kot od lizbonskega cilja (50 % do leta 2010). Povečuje se tudi stopnja zaposlenosti mladih (15–24 let), ki je bila v Sloveniji v obdobju 2001–2003 okoli 30 %. Do leta 2007 se je povečala na 37,6 % (EU-27 37,2 %), predvsem zaradi povečanega obsega študentskega dela, ki sicer na eni strani študentom omogoča ali lajša preživetje, po drugi strani pa lahko pomembno podaljšuje čas študija in tako negativno vpliva na učinkovitost študija³⁰⁵. Študentsko delo pa lahko negativno vpliva tudi na trg dela, saj zaradi ugodnega davčnega statusa izrinja druge oblike zaposlovanja.

Tabela: **Stopnje zaposlenosti (prebivalstva v starosti 15–64 let) po anketah o delovni sili v**

³⁰² Stopnja zaposlenosti je po metodologiji Eurostat razmerje števila zaposlenih v starosti 15–64 let v primerjavi s prebivalstvom v isti starosti. Izračunana je iz podatkov anket o delovni sili, ki med delovno aktivne vključuje tudi neformalno delovno aktivne osebe (osebe, ki delajo kot neplačani pomagajoči družinski člani ali po pogodbah o delu ali v sivi ekonomiji).

³⁰³ Med formalno delovno aktivne štejemo zaposlene in samozaposlene osebe, evidentirane v statističnem registru delovno aktivnega prebivalstva ter mesečno oceno števila kmetov, ki jo SURS objavlja mesečno.

³⁰⁴ Ti so statistično uvrščeni med poslovne storitve.

³⁰⁵ Več o tem glej poglavje 2.1.

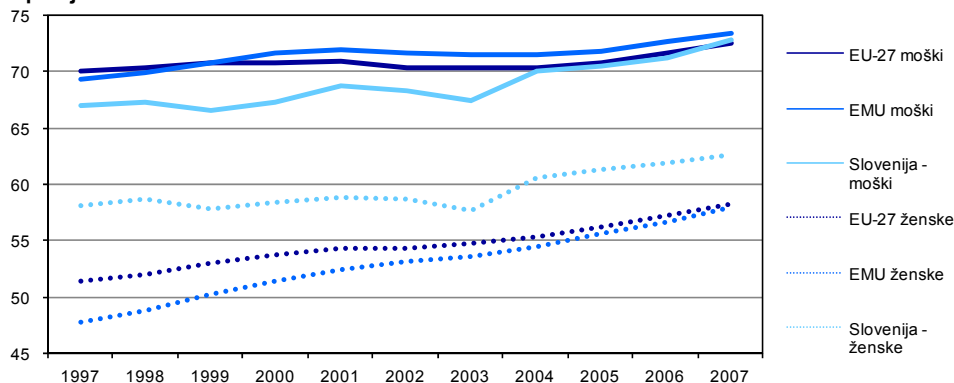
Sloveniji in v EU v letih 1995–2007, v %

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU-27	np	62,1	62,5	62,4	62,7	62,8	63,5	64,5	65,4
EMU-13	np	61,3	62,1	62,4	62,7	62,9	63,8	64,8	65,7
Avstrija	68,4	67,9	67,8	68,1	68,2	66,5	68,6	70,2	71,4
Belgija	56,3	60,9	59,7	59,7	59,3	60,5	61,1	61,0	62,0
Bolgarija	np	51,5	50,7	51,1	53,1	55,1	55,8	58,6	61,7
Ciper	np	65,4	67,9	68,5	69,2	69,4	68,5	69,6	71,0
Češka	np	64,9	65,0	65,5	64,9	64,1	64,8	65,3	66,1
Danska	73,9	76,4	75,9	76,4	75,1	76,0	75,9	77,4	77,1
Estonija	np	60,3	60,8	61,7	62,3	62,9	64,4	68,1	69,4
Finska	59,7	68,1	69,1	69,1	68,7	68,3	68,4	69,3	70,3
Francija	59,6	61,7	62,7	62,9	64,0	63,4	63,9	63,8	64,6
Grčija	54,5	56,6	56,5	57,7	58,9	59,6	60,1	61,0	61,4
Irska	54,1	64,5	65,2	65,1	65,1	65,5	67,6	68,6	69,1
Italija	50,8	53,4	54,5	55,4	56,1	57,7	57,6	58,4	58,7
Latvija	np	57,4	58,9	60,5	61,7	62,2	63,3	66,3	68,3
Litva	np	59,6	58,1	60,6	62,8	61,4	62,6	63,6	64,9
Luksemburg	58,5	62,7	63,0	63,6	62,2	62,5	63,6	63,6	64,2
Madžarska	np	55,9	56,1	56,2	57,0	56,6	56,9	57,3	57,3
Malta	np	54,5	54,7	55,0	54,6	53,4	53,9	54,8	55,7
Nemčija	64,7	65,3	65,7	65,4	64,9	64,3	66,0	67,5	69,4
Nizozemska	64,2	72,9	74,1	74,5	73,8	73,1	73,2	74,3	76,0
Poljska	np	55,1	53,7	51,7	51,4	51,4	52,8	54,5	57,0
Portugalska	62,5	68,2	68,9	69,2	68,2	68,0	67,5	67,9	67,8
Romunija	np	64,2	63,3	58,6	58,7	58,7	57,6	58,8	58,8
Slovaška	np	56,3	56,7	56,5	57,9	56,7	57,7	59,4	60,7
Slovenija	62,9	62,9	63,9	63,4	62,6	65,3	66,0	66,6	67,8
Španija	46,8	56,1	57,7	58,6	59,7	60,9	63,3	64,8	65,6
Švedska	70,7	71,1	74,4	74,0	73,6	72,4	72,5	73,1	74,2
Združeno kraljestvo	68,1	71,0	71,3	71,2	71,3	71,5	71,7	71,5	71,3

Vir: Population and social conditions – Labour Market (Eurostat), 2008; Statistične informacije - Trg dela (Statistični urad RS), 2008.

Opomba: np — ni podatka.

Slika: Stopnje zaposlenosti glede na spol, EU-27, EMU-13 in Slovenija, 1997–2007, letna povprečja

Vir: Population and social conditions – Labour Market (Eurostat), 2008.

Stopnja brezposelnosti

V letu 2007 sta se stopnji anketne in registrirane brezposelnosti v Sloveniji precej znižali, mednarodno primerljiva anketna stopnja pa je še naprej nižja od povprečja EU. Stopnja anketne brezposelnosti je v tretjem četrtletju 2007 dosegla najnižjo raven, odkar jo merimo (4,5 %). V četrtem četrtletju je bila 4,7-odstotna, povprečna letna stopnja anketne brezposelnosti leta 2007 pa 4,9-odstotna, kar je 1,1 odstotne točke manj kot v letu 2006. Tudi stopnja registrirane brezposelnosti, se je v letu 2007 močno znižala. Septembra je dosegla do zdaj najnižjo raven od marca 1991, to je 7,2 %, ob koncu leta je bila 7,3-odstotna, v povprečju leta pa 7,7-odstotna. Obe stopnji brezposelnosti, ki sta se v obdobju 1995–2000 gibali med 7 % in 8 % (anketna) oziroma 14 % in 14,5 % (registrirana), imata od leta 2001 naprej tendenco upadanja. V letu 2007 je bila stopnja anketne brezposelnosti za 2,3 odstotne točke nižja od povprečja EU-27.

Znižujejo se tudi stopnje brezposelnosti mladih, oseb z nižjo izobrazbo, in v letu 2007 tudi žensk, vendar ostajajo še naprej visoke. Stopnja anketne brezposelnosti mladih je bila v letu 2006 13,9-odstotna, oseb z nižjo izobrazbo pa 8,0-odstotna. Do leta 2006, ko sta se precej znižali, sta imeli obe stopnji zelo počasno tendenco zniževanja. Stopnja anketne brezposelnosti žensk, ki od leta 2001 naprej niha na ravni okoli 7 %, se je v letu 2007 znižala na 5,9 %. Znižuje se tudi stopnja registrirane brezposelnosti žensk, ki je bila leta 2006 v povprečju 11,5-odstotna, v letu 2007 pa 9,5-odstotna. Stopnja anketne brezposelnosti oseb s srednjo izobrazbo že nekaj let niha na ravni med 6 in 7 %, stopnja anketne brezposelnosti oseb s terciarno izobrazbo pa na ravni okoli 3 %. Število brezposelnih z visoko izobrazbo, ki se je v obdobju po letu 2000 zvišalo do 5.283 ali 6,2 % od skupnega povprečnega števila registrirano brezposelnih v letu 2006, se je v letu 2007 znižalo na 5.046, kar pa je zaradi hitrejšega zmanjševanja skupnega števila brezposelnih predstavljalo višji, 7,1-odstotni delež v skupnem številu brezposelnih.

Število brezposelnih se je v letu 2007 znižalo predvsem zaradi manjših prilivov v brezposelnost. V evidenco brezposelnih se je prijavilo 20,7 % manj iskalcev prve zaposlitve kot v letu 2006 ter 17,6 % manj oseb, ki so izgubile delo, a tudi delo je dobilo 14,5 % manj brezposelnih kot leta 2006. Iz različnih administrativnih razlogov se je število brezposelnih zmanjšalo za 28.040, kar je za 28,5 % manj kot v letu 2006. Povprečno letno število brezposelnih (tako anketnih kot registriranih) se je v letu 2007 znižalo za okoli 17 %, to je na 51 oziroma 71,3 tisoč. Prvo se je v obdobju 1995–2000 gibalo na ravni okoli 70 tisoč, v obdobju 2001–2006 pa med 62 in 67 tisoč, drugo pa se je zniževalo že vse od leta 1998, ko je doseglo 126 tisoč.

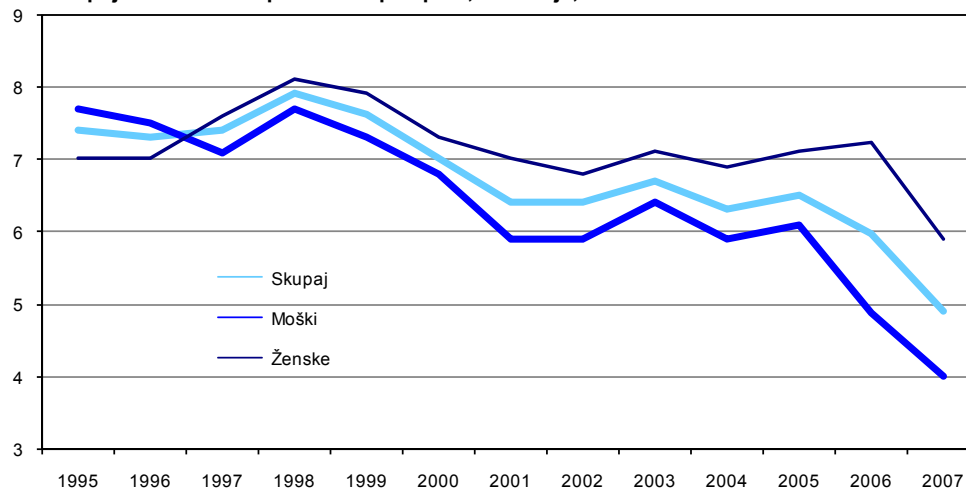
Tabela: Stopnje anketne brezposelnosti v Sloveniji in državah EU v obdobju 1995–2007, v%

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU-27	np	9,2	8,6	8,9	9	9,2	8,9	8,2	7,1
EMU-13	np	9,1	8	8,4	8,8	9,1	8,9	8,3	7,4
Avstrija	4,3	4,7	4	4,8	4,8	5,3	5,2	4,7	4,4
Belgija	9,3	6,6	6,2	6,9	7,7	7,4	8,4	8,2	7,5
Bolgarija	np	16,2	19,9	18,1	13,7	12,0	10,1	9,0	6,9
Ciper	np	5	4	3,3	4,1	4,3	5,3	4,5	3,9
Češka	np	8,8	8	7	7,5	8,2	7,9	7,1	5,3
Danska	7,0	4,5	4,2	4,3	5,4	5,2	4,8	3,9	3,8
Estonija	np	13,1	12,4	9,4	10,7	10,0	7,9	5,9	4,7
Finska	17,0	11,1	10,3	10,4	10,5	10,4	8,4	7,7	6,9
Francija	11,8	10,2	8,6	8,7	8,5	9,2	8,8	8,8	7,9
Grčija	9,1	11,2	10,4	9,9	9,3	10,2	9,8	8,9	8,3
Irska	12,0	4,3	3,7	4,2	4,5	4,5	4,3	4,4	4,6
Italija	11,7	10,8	9,6	9,2	8,9	7,9	7,7	6,8	6,1
Latvija	np	14,2	13,1	13,2	10,6	9,9	8,9	6,8	6
Litva	np	15,9	16,8	13	12,9	11,3	8,3	5,6	4,3
Luksemburg	2,9	2,3	1,8	2,6	3,7	5,1	4,5	4,7	4,1
Madžarska	np	6,6	5,7	5,6	5,8	5,8	7,2	7,5	7,4
Malta	np	6,3	7,1	6,9	7,5	7,3	7,3	7,3	6,5
Nemčija	8,2	7,9	7,8	8,5	9,8	10,7	11,1	10,2	8,6
Nizozemska	7,2	2,7	2,1	2,6	3,6	4,6	4,7	3,9	3,2
Poljska	np	16,3	18,4	19,9	19,4	19,1	17,7	13,8	9,6
Portugalska	7,1	3,8	3,8	4,5	6,1	6,3	7,6	7,7	8
Romunija	np	7	6,6	8,1	6,9	7,7	7,2	7,3	6,4
Slovaška	np	19,1	19,4	18,7	17,1	18,6	16,3	13,4	11,1
Slovenija	7,4	7,0	6,4	6,4	6,7	6,3	6,5	6,0	4,9
Španija	22,7	13,8	10,3	11,2	11,3	11,1	9,2	8,5	8,3
Švedska	8,9	5,5	4,7	5	5,6	6,7	7,8	7,1	6,2
Združeno kraljestvo	8,7	5,5	4,7	5	4,8	4,6	4,7	5,3	5,2

Vir: Population and social conditions – Labour Market (Eurostat), 2008; Statistične informacije — Trg dela (Statistični urad RS), 1995–2008.

Opomba: np — ni podatka.

Slika: Stopnje anketne brezposelnosti po spolu, Slovenija, 1995–2007

Vir: Trg dela (različne publikacije), Statistični urad RS, 1995–2007.

Stopnja dolgotrajne brezposelnosti

Stopnja dolgotrajne brezposelnosti³⁰⁶, ki je kazalnik problemov trga dela in socialne povezanosti, se v Sloveniji postopno znižuje. Dolgotrajna brezposelnost navadno zmanjšuje delovne sposobnosti brezposelnih in njihove možnosti za ponovno zaposlitev. Zato mora biti preprečevanje dolgotrajne brezposelnosti pomembna usmeritev politike trga dela. V Sloveniji je stopnja dolgotrajne brezposelnosti v letu 2000 dosegla najvišjo vrednost v zadnjih 10-ih letih (4,1 %), do leta 2007 pa se je zmanjšala na 2,2 %. Znižanje za 0,7 o. t. v letu 2007 je manjše od znižanja stopnje brezposelnosti, ki je upadla za 1,2 o. t.

Stopnja dolgotrajne brezposelnosti žensk se je v letu 2007 znižala. Dosegla je 2,7 % in je bila za 0,8 o. t. nižja kot v letu 2006. Stopnja dolgotrajne brezposelnosti žensk je v večini držav višja od stopnje dolgotrajne brezposelnosti moških. V Sloveniji se je v obdobju 2000–2007 stopnja dolgotrajne brezposelnosti zmanjšala za 1,9 o. t., pri ženskah za 1,5 o. t., pri moških pa za 2,3 o. t. Problem zaposlovanja in brezposelnosti žensk je razviden tudi iz naraščanja razlike med stopnjo dolgotrajne brezposelnosti žensk in moških (leta 2000 je razlika znašala 0,1 o. t., leta 2005: 0,4 o. t.; leta 2007: 0,9 o. t.). Podobna gibanja v razlikah se kažejo tudi pri stopnji brezposelnosti, saj je razlika leta 2000 znašala 0,5 o. t., leta 2007 pa 1,8 o. t.

Delež dolgotrajno brezposelnih se je v letu 2007 znižal, a je še vedno višji kot v EU. Delež dolgotrajno brezposelnih se je po podatkih ankete o delovni sili v Sloveniji v obdobju 2000–2007 znižal na 45,7 %, kar je za 3,6 o. t. manj kot v letu 2006. Po podatkih Eurostata je delež dolgotrajno brezposelnih v Sloveniji nekoliko večji od povprečnega v EU (42,8 %), čeprav sta stopnja brezposelnosti in stopnja dolgotrajne brezposelnosti nižji kot v EU. Podatki o registrirani brezposelnosti v Sloveniji kažejo na povečanje deleža dolgotrajno brezposelnih v letu 2007.

³⁰⁶ Stopnja dolgotrajne brezposelnosti predstavlja razmerje med številom dolgotrajno brezposelnih (osebe brezposelne več kot 1 leto) in številom aktivnih prebivalcev. Spada med Laakenske indikatorje socialne vključenosti.

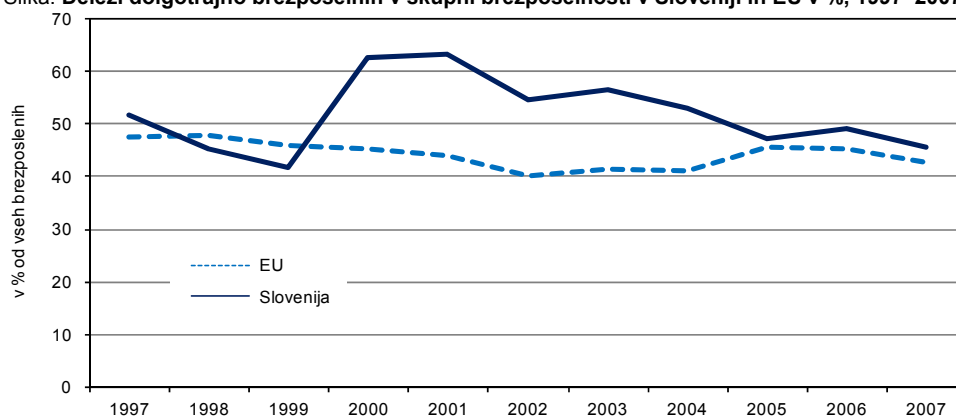
Tabela: Stopnje dolgotrajne brezposelnosti v državah EU, 1995–2007

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU-27	np	4,0	3,9	4,0	4,1	4,2	4,1^(p)	3,7^(p)	3,0
EU-15	4,9	3,4	3,1	3,1	3,3	3,4	3,4^(p)	3,3^(p)	3,0
Avstrija	1,0	1,0	0,9	1,1	1,1	1,3 ^(b)	1,3	1,3	1,2
Belgija	5,8	3,7	3,2	3,7	3,7	4,1	4,4	4,2	3,8
Bolgarija	np	9,4	12,1	12,0	8,9	7,2	6,0	5,0	4,0
Ciper	np	1,2	0,8	0,8	1,0	1,2	1,2	0,9	0,7
Češka	np	4,2	4,2	3,7	3,8	4,2	4,2	3,9	2,8
Danska	2,0	0,9	0,9	0,9	1,1	1,2	1,2	0,8	0,6
Estonija	np	5,9	6,0	5,4	4,6	5,0	4,2	2,8	2,3
Finska	np	2,8	2,5	2,3	2,3	2,1	2,2	1,9	1,6
Francija	4,4	3,5	3,0	3,0	3,7 ^(p)	3,9 ^(p)	4,0 ^(p)	3,9	3,3
Grčija	4,6	6,1	5,5	5,3	5,3	5,6	5,1	4,8	4,1
Irska	7,6	1,6	1,3	1,3	1,5	1,6	1,5	1,4	1,4
Italija	7,1	6,3	5,7	5,1	4,9	4,0 ^(b)	3,9	3,4	2,9
Litva	np	8,0	9,3	7,2	6,0	5,8	4,3	2,5	1,6
Latvija	np	7,9	7,2	5,5	4,4	4,6	4,1	2,5	1,5
Luksemburg	0,7	0,6	0,6	0,7	0,9	1,1	1,2	1,4	1,3
Madžarska	np	3,1	2,6	2,5	2,4	2,7	3,2	3,4	3,4
Malta	np	4,4	3,7	3,3	3,2	3,4	3,4	2,9	2,6
Nemčija	3,9	3,8	3,8	4,0	4,6	5,5	5,7 ^(p)	5,5 ^(p)	4,7
Nizozemska	3,1	0,8	0,6	0,7	1,0	1,6	1,9	1,7	1,3
Poljska	np	7,4	9,2	10,9	11,0	10,3	10,2	7,8	4,9
Portugalska	3,1	1,7	1,5	1,7	2,2	2,9	3,7	3,8	3,8
Romunija	np	3,7	3,3	4,6 ^(b)	4,3	4,8	4,0	4,2	3,1
Slovenija	np	4,1	3,7	3,5	3,5	3,2	3,1	2,9	2,2
Slovaška	np	10,3	11,3	12,2	11,4	11,8	11,7	10,2	8,3
Španija	10,3	4,6	3,7	3,7	3,7	3,4	2,2 ^(b)	1,8	1,7
Švedska	2,3	1,4	1,0	1,0	1,0	1,2	1,4 ^(b)	1,1	0,8
Zdr. kraljestvo	3,5	1,4 ^(b)	1,3	1,1	1,1	1,0	1,0	1,2	1,3

Vir: Eurostat portal page – Social Cohesion (Eurostat), 2008.

Opombe: (b) prekinjena časovna vrsta, (p) začasni podatek, np – ni podatka.

Slika: Deleži dolgotrajno brezposelnih v skupni brezposelnosti v Sloveniji in EU v %, 1997–2007

Vir: Eurostat portal page – Social Cohesion (Eurostat), 2008.

Začasne zaposlitve

Uporaba začasnih zaposlitev (merjena z deležem v vseh zaposlitvah) je eden izmed parcialnih indikatorjev prilagodljivosti trga dela. Uporaba teh zaposlitev omogoča predvsem prilagajanje delodajalcev spremembam v strukturi in obsegu povpraševanja. Pogostost uporabe začasnih zaposlitev navadno povečujejo strožja pravila o odpuščanju in sezonski značaj proizvodnje v določenih dejavnostih.

Delež začasnih zaposlitev v Sloveniji stalno narašča, kar uvršča Slovenijo vedno višje med državami EU. V letu 2007 je bil delež začasnih zaposlitev za 1,3 o. t. višji kot leta 2006. V zadnjih desetih letih se je več kot podvojil, še posebej hitro pa narašča po letu 2003. Po deležu začasnih zaposlitev med zaposlenimi v starostni skupini 15–64 let se je Slovenija v letu 2007 uvrstila na 4. mesto (za Španijo, Poljsko in Portugalsko) in je v obdobju po letu 2003 prehitela Nizozemsko, Švedsko in Finsko. Ker se je varovanje zaposlitve za nedoločen čas v letu 2003 z Zakonom o delovnih razmerjih v Sloveniji zmanjšalo, lahko povečevanje začasnega zaposlovanja povezujemo predvsem s pospešitvijo gospodarske rasti po letu 2003.

Razširjenost začasnih zaposlitev je še posebej velika med mladimi (15–24 let). V večini držav je delež začasnih zaposlitev med mladimi večji kot med ostalimi zaposlenimi (glej sliko). Po razširjenosti začasnih zaposlitev med mladimi se je Slovenija v letu 2007 uvrstila na prvo mesto med državami EU z 68,3 % delovno aktivnih mladih, ki imajo začasno zaposlitev (ženske: 76,8 %, moški: 62,5 %). K veliki razširjenosti začasnih zaposlitev med mladimi v Sloveniji v določeni meri prispeva občasno delo mladih prek študentskih servisov, ki so ob sedanjih ureditvi privlačni za delodajalce z vidika možnosti hitrega prilagajanja števila delovnih ur in oseb ter z vidika manjše davčne obremenitve dela prek študentskih servisov v primerjavi z redno zaposlitvijo.

Začasne zaposlitve se najbolj uporabljajo v dejavnostih s sezonskim značajem. Po deležu začasno zaposlenih prednjači dejavnost gostinstva, kjer je bilo leta 2007 začasno zaposlenih okoli 30 % delavcev v tej dejavnosti. Velik delež začasno zaposlenih (več kot 20 %) najdemo tudi v dejavnosti nepremičnine, najem in poslovne storitve ter v dejavnosti druge skupne in osebne storitve. Takšno zaposlitev pa je imela tudi približno petina zaposlenih v izobraževanju.

Večina začasnih zaposlitev traja do 1 leta. V Sloveniji in v povprečju EU predstavljajo največji del začasnih zaposlitev tiste zaposlitve, ki trajajo 7–12 mesecev. V Španiji, kjer sočasne zaposlitve najbolj razširjene, pa največji del začasnih zaposlitev traja od 1 do 3 mesecev (42,7 %).

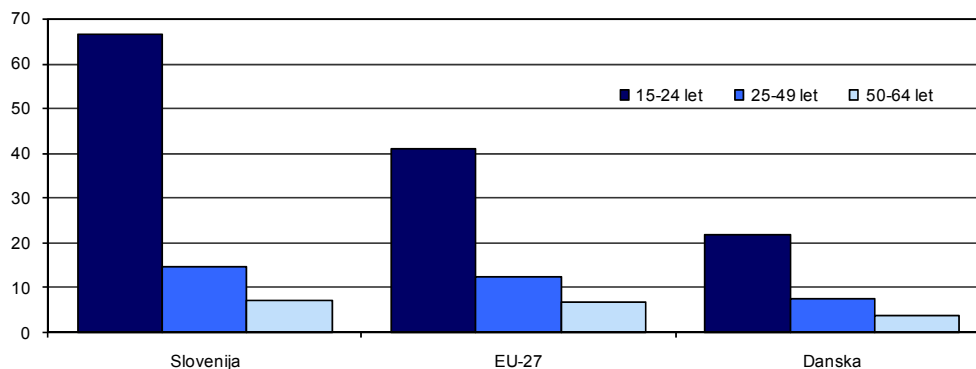
Tabela: **Delež začasnih zaposlitev v državah EU v obdobju 2000–2007**

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU-27	12,2	12,4	12,4	12,6	13,2	14	14,4	14,5
EU-25	13,7	13,5	13,2	13,1	13,5	14,4	14,8	14,8
EU-15	8,0	8,1	7,4	7,2	9,5	9,1	9,0	8,9
EU-10	9,0	8,8	7,6	8,5	8,7	8,8	8,7	8,6
Avstrija	np	6,8	6,0	6,3	8,0	6,3	6,1	5,1
Belgija	10,7	10,8	9,1	12,6	13,1	14	13,2	13,3
Bolgarija	7,2	7,3	7,5	8,5	8,8	7,9	8,0	7,8
Ciper	10,2	9,4	8,9	9,5	9,8	9,8	8,9	8,6
Češka	2,3	2,9	2,2	3,0	3,0	2,7	2,7	2,2
Danska	17,7	17,9	17,2	17,9	17,1	16,5	16,3	15,9
Estonija	15,4	14,9	14,1	13,4	13	14,2	14,1	14,3
Finska	13,8	13,5	11,8	11,3	12,4	11,8	10,7	10,9
Francija	5,3	4,6	4,9	4,6	3,4	3,7	3,3	7,2
Grčija	10,1	9,6	9,9	9,5	11,9	12,3	13,1	13,2
Irska	6,7	7,1	11,7	9,5	9,2	8,4	7,2	4,2
Italija	3,8	6,6	7,6	8,1	6,6	5,6	4,5	3,5
Latvija	3,4	4,3	4,3	3,1	4,8	5,3	6,1	6,8
Litva	6,8	7,5	7,3	7,6	6,9	7,0	6,7	7,3
Luksemburg	3,9	4,1	4,1	4,2	3,2	4,5	3,8	5,2
Madžarska	12,8	12,4	12	12,2	12,5	14,2	14,5	14,6
Malta	13,8	14,3	14,2	14,4	14,4	15,4	16,4	17,9
Nemčija	5,6	11,9	15,4	18,9	22,5	25,6	27,3	28,2
Nizozemska	19,8	20	21,7	20,6	19,9	19,5	20,6	22,4
Poljska	2,9	3,0	0,9	2,1	2,8	2,4	1,8	1,6
Portugalska	4,0	4,9	4,6	4,7	5,3	4,9	5,0	5,0
Romunija	12,8	13	14,6	13,5	17,8	17,2	17,1	18,4
Slovaška	32,4	32,1	32,1	31,8	32,1	33,4	34,1	31,7
Slovenija	14,3	15,5	15,3	15,6	15,5	15,7	17	17,2
Španija	6,6	6,6	6	5,7	5,6	5,6	5,6	5,7
Švedska	12,2	12,4	12,4	12,6	13,2	14	14,4	14,5
Zdr. kraljestvo	13,7	13,5	13,2	13,1	13,5	14,4	14,8	14,8

Vir: Population and Social conditions — labour market (Eurostat), 2008.

Opomba: np – ni podatka.

Slika: **Razširjenost začasnih zaposlitev po starostnih skupinah, 2007**

Vir: Population and social conditions – labour market (Eurostat), 2008.

Delne zaposlitve

Delež delnih zaposlitev (zaposlitev s krajšim delovnim časom) v skupni zaposlenosti v Sloveniji postopno narašča, kar se lahko interpretira kot trend v smeri povečanja prilagodljivosti trga dela. V letu 2007 je bil za 0,4 o. t. večji kot v letu 2006. Povečanje deleža delnih zaposlitev v Sloveniji je v veliki meri posledica povečevanja teh zaposlitev med mladimi (15–24 let) in starejšimi (50–64 let). Pri mladih gre verjetno predvsem za povečanje obsega študentskega dela. Slovenija se po deležu delnih zaposlitev med mladimi (33 %) uvršča nad povprečje EU. Pri starejših gre verjetno za povečanje števila pomagajočih družinskih članov. Večji porast uporabe delnih zaposlitev beležimo po letu 2003, kar je verjetno povezano s pospešitvijo gospodarske rasti in predvsem pri ženskah tudi z možnostjo uveljavitve pravice do dela s krajšim delovnim časom, ki ga je uvedel Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih staršem.

Delne zaposlitve so bolj razširjene med ženskami. V letu 2007 je imelo delno zaposlitev 10,0 % žensk (v starosti 15–64 let) in 6,5 % moških. Delež delno zaposlenih žensk je v Sloveniji nižji kot v EU, kjer je v letu 2007 znašal 30,7 % (delež moških 6,9 %). Na Nizozemskem, kjer so delne zaposlitve najbolj razširjene, pa je delno zaposlenih kar 74,7 % žensk (in 22,7 % moških). Vendar pa je v Sloveniji delež delnih zaposlitev višji kot v EU med mladimi ženskami (15–24 let), in sicer 40,8-odstoten, v povprečju EU pa je 34,5-odstoten. To pa je, tako kot ugotavljamo zgoraj za celotno populacijo mladih, verjetno tudi posledica uporabe dela prek študentskih servisov. Veliko možnosti za povečanje stopnje zaposlenosti v Sloveniji pa predstavlja nizek delež delnih zaposlitev med starejšimi ženskami (50–64 let), ki je v Sloveniji (16,2 %) bistveno nižji kot v povprečju EU (33,9 %).

Delež delnih zaposlitev v Sloveniji ni več med najnižjimi v EU. V obdobju 2000–2007 se je delež delnih zaposlitev v Sloveniji povečal za 2,8 o. t., v povprečju EU pa za 1,8 o. t. V letu 2000 se je Slovenija uvrščala med države z najmanjšim deležem (5. mesto), s povečanjem v opazovnem obdobju pa se je premaknila v sredino lestvice (na 12. mesto). Zaostanek Slovenije za povprečjem EU-15, kjer so delne zaposlitve bolj razširjene kot v novih članicah, se je v obdobju 2000–2007 nekoliko zmanjšal. V letu 2007 se Slovenija po razširjenosti delnih zaposlitev uvršča pred vse nove članice razen Malte.

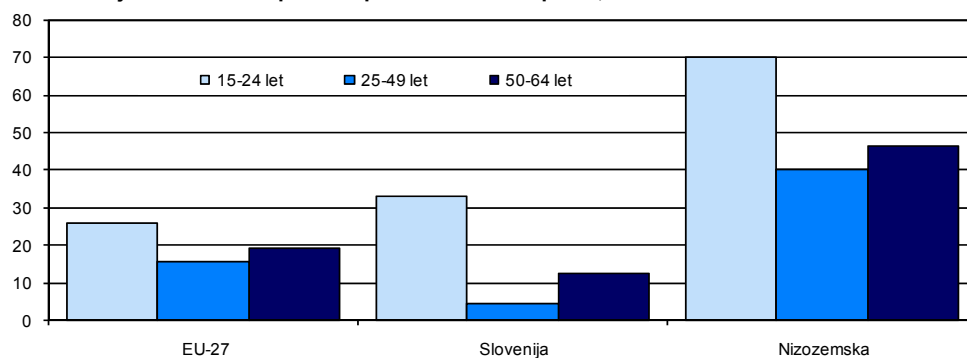
Tabela: Deleži delnih zaposlitev v skupnem številu zaposlenih v starosti 15–64 let v %

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU-27	15,8	15,7	15,7	16,1	16,7	17,3	17,6	17,6
EU-15	17,5	17,6	17,7	18,2	19	19,7	20,2	20,3
Avstrija	16,7	16,9	18,7	18,3	20	20,8	21,3	21,8
Belgija	20,6	18,4	19,3	20,4	21,5	21,7	22	21,9
Bolgarija	np	3,3	2,7	2,1	2,7	1,9	1,8	1,5
Ciper	7,6	7,4	6,3	7,6	7,5	7,6	6,6	6,4
Češka	4,8	4,4	4,3	4,5	4,4	4,4	4,4	4,4
Danska	21,4	19,6	20	20,3	21,9	21,5	23	23,5
Estonija	6,3	6,8	6	6,7	6,9	6,6	6,7	7,2
Finska	11,9	11,6	12,1	12,5	12,8	13,3	13,5	13,4
Francija	16,8	16,3	16,1	16,6	16,5	16,9	17	17,1
Grčija	4,4	3,9	4,2	3,9	4,5	4,8	5,5	5,4
Irska	16,6	16,4	16,3	16,7	16,6	16,8	np	17,6
Italija	8,7	8,9	8,5	8,5	12,4	12,7	13,1	13,4
Latvija	10,5	9,2	8,6	9,4	9,8	7,6	5,8	5,6
Litva	8,9	8,4	9,5	8,6	8,4	6,8	9,5	8,1
Luksemburg	11,2	11,3	11,6	13,4	16,3	17,4	17,1	17,8
Madžarska	3,4	3,3	3,4	4,1	4,3	3,9	3,8	3,9
Malta	6,1	7,1	8,4	8,9	7,8	9,4	9,9	10,9
Nemčija	19,1	19,9	20,3	21,2	21,9	23,4	25,2	25,4
Nizozemska	41	41,9	43,4	44,6	45,2	45,7	45,8	46,3
Poljska	9,3	9,2	9,6	9,3	9,6	9,8	8,9	8,5
Portugalska	8,1	8,2	8,4	8,8	8,1	8,2	8,1	8,8
Romunija	14	14,3	9,7	10,6	9,2	9,2	8,6	8,6
Slovaška	1,8	2,4	1,8	2,2	2,5	2,4	2,7	2,5
Slovenija	5,3	5,3	5,8	5,8	8,3	7,8	8	8,1
Španija	8	8	8	8,2	8,8	12,2	11,8	11,6
Švedska	21,8	20,2	20,4	22,2	23,1	24	24,3	24,2
Zdr. kraljestvo	24,4	24,5	24,6	25,1	25,2	24,4	24,5	24,4

Vir: Population and Social conditions — Labour market; employment and unemployment, part-time employment (Eurostat), 2008.

Opomba: np – ni podatka.

Slika: Razširjenost delnih zaposlitev po starostnih skupinah, 2007

Vir: Population and Social conditions — Labour market; employment and unemployment, part-time employment (Eurostat), 2008.

Izdatki za socialno zaščito

Po zadnjih podatkih³⁰⁷ raziskave ESSPROS so v Sloveniji v letu 2005 izdatki za socialno zaščito znašali 23,4 % BDP. V primerjavi z letom prej so bili nominalno višji za 3,9 %, realno pa za 1,4 %. Relativno nizka realna rast v zadnjem letu je posledica ohranjanja obsega sredstev za dve največji področji socialne zaščite na realno enaki ravni, to sta področji starost ter bolezen in zdravstveno varstvo, ki predstavljata blizu tri četrtine vseh sredstev za socialno zaščito. Izdatki za socialno zaščito so leta 2000 znašali 24,6 % BDP, v letih 2001 in 2002 so nekoliko porasli (na 24,8 % BDP), od takrat pa v primerjavi z BDP upadajo. Zmanjšanje deleža je posledica hitrejše rasti BDP od rasti sredstev za socialno zaščito in učinkov pokojninske reforme ter ukrepov racionalizacije izdatkov v zdravstvu.

Izdatki za dva največja porabnika sredstev socialne zaščite, za področje bolezni in zdravstvenega varstva ter za starost, so se zmanjšali. Leta 2005 so se izdatki, izraženi kot odstotek BDP, zmanjšali za bolezen in zdravstveno varstvo na 7,4 % BDP (leta 2004 7,6 % BDP) in za starost na 9,7 % BDP (leta 2004 10 % BDP); vsi ostali izdatki so ostali na ravni leta 2004.

Nominalno pa se največ sredstev še vedno namenja za starost ter za bolezen in zdravstveno varstvo. Slovenija, tako kot tudi druge države EU, v okviru vseh sredstev za socialno zaščito namenja največ sredstev za starost (leta 2005 42,5 %, leta 2000 43,3 %) ter za bolezen in zdravstveno varstvo (leta 2005 32,3 %, leta 2000 30,7 %), sledijo sredstva za otroka in družino (leta 2005 8,6 %, leta 2000 9,2 %) ter za invalidnost (leta 2005 8,5 %, leta 2000 9 %). Manjši delež pa v strukturi vseh izdatkov za socialno zaščito predstavljajo izdatki za brezposelnost (leta 2005 3,3 %, leta 2000 4,3 %), izdatki za primere smrti hranitelja družine (leta 2005 2 %, leta 2000 enako) in za druge oblike socialne izključenosti (leta 2005 2,8 %, leta 2000 1,6 %)³⁰⁸.

Slovenija glede izdatkov za socialno zaščito, izraženih v standardih kupne moči³⁰⁹, izboljšuje svoj položaj v primerjavi z EU. Povprečna višina izdatkov za socialno zaščito v državah EU je leta 2005 znašala 27,2 % BDP, kar je 3,8 o. t. več kot v Sloveniji. Od leta 1996 do leta 2001 so se razlike med Slovenijo in EU-15 zmanjševale; z letom 2002 pa so se pričele povečevati, vendar predvsem zaradi hitrejše rasti BDP v Sloveniji od povprečne rasti v EU-15. V kolikor pa pogledamo realno vrednost sredstev, namenjenih socialni zaščiti na prebivalca, preračunanih v standarde kupne moči, vidimo, da Slovenija svoj položaj izboljšuje, saj dosega 65 % povprečja EU-15, (leta 2000 60 %) in se tako uvršča med Španijo in Grčijo.

³⁰⁷ Izdatki in viri financiranja programov socialne zaščite, Slovenija, 2005 (SURs), oktober, 2007.

³⁰⁸ Za leto 2005 je na voljo tudi podatek o nastanitvah, za katere je Slovenija namenila 938 mio SIT (oz. 0,06 % sredstev za socialno zaščito).

³⁰⁹ Za mednarodno primerjavo izdatkov za socialno zaščito je ustreznější prikaz v standardih kupne moči kot relativno glede na BDP, saj je v državah z izjemno visokimi ravni BDP delež izdatkov v BDP bistveno nižji kot po SKM. Kot je razvidno iz tabele, po SKM na prebivalca daleč najvišje mesto dosega Luksemburg (185 %), čeprav je po deležu sredstev nekje v spodnji polovici (21,9 % BDP).

Tabela: Izdatki za socialno zaščito v Sloveniji in EU, v % od BDP in v SKM na prebivalca

	Izdatki za socialno zaščito									
	V % BDP							Na prebivalca v SKM, EU-15=100		
	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	1995	2000	2005
EU-27	np	np	np	np	np	np	27,2 ²			
EU-25	np	26,6	26,8	27,1	27,4	27,3 ¹	27,4 ²			
EU-15	27,7	27,0	27,1	27,4	27,8	27,7 ¹	27,8 ²	100	100	100
Avstrija	28,8	28,1	28,4	29,0	29,3	29,0	28,8	122	121	118
Belgija	27,4	26,5	27,3	28,0	29,1	29,3	29,7	110	108	118
Bolgarija	np	np	np	np	np	np	16,1 ¹	np	np	18
Ciper	np	14,8	14,9	16,2	18,4	17,8	18,2 ¹	np	42	54
Češka	17,5	19,5	19,5	20,2	20,2	19,3	19,1 ¹	40	43	47
Danska	31,9	28,9	29,2	29,7	30,9	30,9	30,1	131	123	121
Estonija	np	14,0	13,1	12,7	12,6	13,1	12,5	np	20	25
Finska	31,5	25,1	24,9	25,6	26,5	26,6	26,7	106	95	97
Francija	30,3	29,5	29,6	30,4	30,9	31,3	31,5 ¹	110	110	115
Grčija	19,9	23,5	24,1	23,8	23,6	23,6	24,2	52	64	73
Irska	14,8	14,1	15,0	17,3	17,8	18,2	18,2	47	59	84
Italija	24,2	24,7	24,9	25,3	25,8	26,0 ¹	26,4 ¹	91	93	89
Latvija	np	15,3	14,3	13,9	13,8	12,9	12,4 ¹	np	18	20
Litva	np	15,8	14,7	14,1	13,6	13,3	13,2 ¹	np	20	23
Luksemburg	20,7	19,6	20,9	21,6	22,2	22,3	21,9	145	155	185
Madžarska	np	19,3	19,3	20,4	21,1	20,7	21,9	np	35	45
Malta	15,7	16,5	17,4	17,5	17,9	18,4	18,3	43	45	44
Nemčija	28,2	29,3	29,4	30,0	30,3	29,6	29,4 ¹	114	112	107
Nizozemska	30,6	26,4	26,5	27,6	28,3	28,3	28,2 ¹	118	114	119
Poljska	np	19,7	21,0	21,1	21,0	20,1	19,6 ¹	np	30	32
Portugalska	21,0	21,7	22,7	23,7	24,1	24,7 ¹	np	49	55	np
Romunija	np	13,2 ¹	13,2 ¹	13,4 ¹	12,6 ¹	15,1 ¹	14,2 ¹	np	11	15
Slovaška	18,4	19,3	18,9	19,0	18,2	17,3 ¹	16,9 ¹	28	31	32
Slovenija	24,1*	24,6	24,8	24,8	24,1	23,7	23,4	55	62	65
Španija	21,6	20,3	20,0	20,3	20,4	20,6 ¹	20,8 ¹	62	64	68
Švedska	34,3	30,7	31,2	32,2	33,2	32,7	32,0 ¹	133	124	122
Zdr. kraljestvo	28,0	26,9	27,3	26,2	26,2	26,3 ¹	26,8 ²	98	102	102

Vir: Total expenditure on social protection per head of population, PPS (Eurostat), 2007.

Opombe: Razen za leto 2005, podatki za Slovenijo ne vsebujejo podatkov o nastanitvah; SKM – standard kupne moči;

*podatek za leto 1996; np – ni podatka; ¹predhodni podatek; ²ocena.

Izdatki za zdravstvo

V Sloveniji so se celotni izdatki za zdravstvo kot delež v BDP v zadnjih letih znižali, predvsem zaradi zelo nizke realne rasti javnih izdatkov za zdravstvo. V letu 2006 se je rast javnih izdatkov za zdravstvo malenkost okrepila, po prvi oceni je bila realno 4,9-odstotna³¹⁰, vendar je še vedno zaostajala za rastjo BDP (5,7 %). V letih 2000–2005 je bila povprečna letna realna rast celotnih izdatkov za zdravstvo v Sloveniji 3,7-odstotna, kar je bilo približno na ravni povprečne letne rasti BDP v tem obdobju (3,6 %), vendar pa so se javni izdatki za zdravstvo v povprečju letno realno povečali za komaj 1,7 % (zasebni izdatki za 4,9 %). V vseh drugih evropskih državah, za katere razpolagamo s podatki (članice OECD), je bila v navedenem obdobju povprečna letna realna rast javnih izdatkov za zdravstvo višja od rasti BDP. V Sloveniji je bila nizka rast javnih izdatkov za zdravstvo, zlasti po letu 2001, deloma povezana z racionalizacijo izvajanja nekaterih zdravstvenih programov ter ukrepi za obvladovanje izdatkov za zdravila, vendar predvsem tudi z nizko rastjo plač vseh zaposlenih v zdravstvu³¹¹ ter nizko rastjo investicij³¹². Ob teh gibanjih je treba opozoriti na kadrovske probleme v slovenskem zdravstvu, predvsem pomanjkanje zdravnikov in ponekod tudi medicinskega osebja. Problem sta tudi iztrošenost medicinske opreme in zaostajanje za uvajanjem novejših medicinskih tehnologij ter novih zdravil. Delež celotnih izdatkov za zdravstvo v BDP je v letih 2004 in 2005 (zadnji razpoložljivi mednarodno primerljivi podatki) znašal 8,5 %³¹³ (EU-27 v letu 2004: 8,2 %, EU-15 v letu 2005: 9,2 %).

Delež zasebnih izdatkov, ki predstavljajo dobro četrtno vseh izdatkov za zdravstvo, se povečuje. V strukturi celotnih izdatkov za zdravstvo je delež zasebnih izdatkov v letu 2005 dosegel 27,6 %, kar je nekoliko več kot v letu 2004, ko je znašal 26,5 % in več od povprečja EU-27 v letu 2004 (27,4 %). Višji delež zasebnih izdatkov za zdravstvo od Slovenije je imelo v letu 2005 10 držav EU. V povprečju držav EU-27 se delež zasebnih izdatkov v obdobju 2000–2005 ni spremenil, v povprečju EU-15 pa je ob višji rasti javnih izdatkov upadel za 0,9 o. t. V strukturi zasebnih izdatkov³¹⁴ predstavljajo v Sloveniji izdatki iz naslova prostovoljnih zdravstvenih zavarovanj 47,0 %. Neposredni izdatki gospodinjstev so v Sloveniji v primerjavi z državami EU nizki in predstavljajo v strukturi zasebnih izdatkov 45,0 % (v EU-27 skoraj 80 %), povečujejo pa se hitreje kot izdatki iz naslova prostovoljnih zavarovanj.

³¹⁰ Vir: Izdatki sektorja države po namenih (SURS), 28. 12. 2007. Zajeti so izdatki ZZZS, države in občin (vključno z investicijami), klasificirani so po metodologiji COFOG. Po tej metodologiji se spremljajo le javni, ne pa tudi zasebni izdatki za zdravstvo. Po COFOG so javni izdatki za zdravstvo v letu 2005 in 2006 znašali 6,2 % BDP.

³¹¹ Rast plač je bila nizka v celotnem javnem sektorju zaradi le delne uskladitve plač z inflacijo, del teh sredstev pa bo uporabljen v prihodnjih letih za odpravo plačnih nesorazmerij.

³¹² Sredstva za zaposlene so se v obdobju 2000–2005 realno povečala za komaj 1,4 % v povprečju letno, bruto investicije iz javnih sredstev pa le za 0,6 % (Izdatki sektorja države po namenih (SURS), 28. 12. 2007).

³¹³ Izdatki in viri financiranja zdravstva (SURS), 21. 12. 2007. Podatki o izdatkih za zdravstvo so zbrani po mednarodno primerljivi metodologiji sistema zdravstvenih računov (metodologija SHA, ki jo uvajajo članice Eurostat, OECD in WHO).

³¹⁴ K zasebnim izdatkom so po metodologiji OECD zajeti tudi izdatki gospodarskih družb, ki v Sloveniji predstavljajo 8 % celotnih zasebnih izdatkov (0,2 % BDP) ter izdatki neprofitnih institucij, ki pa so z deležem 0,1 % v strukturi celotnih zasebnih izdatkov verjetno še vedno nekoliko podcenjeni.

Preračun izdatkov za zdravstvo na prebivalca pokaže na precejšnje zaostajanje Slovenije za razviteljšimi evropskimi državami. Izraženo v USD SKM je Slovenija na prebivalca v letu 2005 namenila 1.939 USD SKM (1.746 USD SKM v letu 2004), kar je sicer največ od novih članic EU, a nižje od povprečja EU.

Tabela: Izdatki za zdravstvo v Sloveniji, članicah EU-27

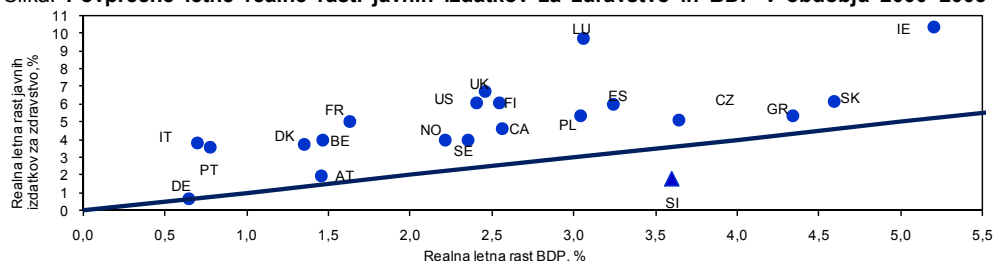
	Celotni izdatki za zdravstvo, v % BDP ³				Javni izdatki za zdravstvo, v % BDP ³		Zasebni izdatki, delež v celotnih izdatkih, v %		Izdatki za zdravstvo na prebivalca, v USD SKM
	2000	2003	2004	2005	2000	2005	2000	2005	2005
EU-27	7,3	8,0	8,2	np	5,3	6,3	27,5	27,4¹	2093¹
EU-15	8,2	9,0	9,1	9,2	6,3	7,1	25,4	24,5	3070
Avstrija	10,0	10,2	10,3	10,2	7,6	7,7	24,1	24,3	3519
Belgija	8,6	10,1	10,2	10,3	6,5	7,4	24	27,0	3389
Bolgarija	6,2	7,6	7,4	np	3,7	4,2	40,6	42,4 ¹	671 ¹
Ciper	5,7	5,7	5,5	np	2,4	2,5	58,4	55,7 ¹	1128 ¹
Češka	6,5	7,4	7,3	7,2	5,9	6,4	9,7	11,4	1479
Danska	8,3	9,1	9,2	9,1	6,8	7,7	17,6	15,9	3108
Estonija	5,3	5,1	5,3	np	4,1	4,0	22,5	24,0 ¹	752 ¹
Finska	6,6	7,3	7,4	7,5	5,0	5,8	24,9	22,2	2331
Francija	9,6	10,9	11,0	11,1	7,5	8,9	21,7	20,2	3374
Grčija	9,3	10,0	9,6	10,1	4,1	4,3	55,8	57,2	2981
Irska	6,3	7,3	7,5	7,5	4,6	5,9	27,1	22,0	2926
Italija	8,1	8,3	8,7	8,9	5,9	6,8	27,5	23,4	2532
Latvija	5,9	6,1	7,1	np	3,2	4,0	46,1	43,4 ¹	852 ¹
Litva	6,5	6,5	6,5	np	4,5	4,9	30,3	25,0 ¹	843 ¹
Luksemburg	5,8	7,6	7,9	7,9	5,2	7,2	10,7	9,3	5563
Madžarska	6,9	8,3	8,1	np	4,9	5,7	29,3	29,5 ¹	1337 ¹
Malta	7,5	8,8	9,2	np	5,6	7,0	25,8	23,9	1733 ¹
Nemčija	10,3	10,8	10,6	10,7	8,2	8,2	20,3	23,1	3287
Nizozemska	8,0	9,1	9,2	np	5,0	5,7	36,9	37,6	3094 ¹
Poljska	5,5	6,2	6,2	6,2	3,9	4,3	30	30,6	867
Portugalska	8,8	9,7	10,0	10,2	6,4	7,4	27,5	27,7	2041
Romunija	5,1	4,9	5,0	np	3,4	3,3	32,7	33,9 ¹	433 ¹
Slovaška	5,5	5,9	7,2	7,1	4,9	5,3	10,6	25,6	1137
Slovenija²	8,4	8,8	8,5	8,5	6,2	6,2	26	27,6	1939
Španija	7,2	7,8	8,1	8,3	5,2	5,9	28,4	28,6	2261
Švedska	8,4	9,3	9,1	9,1	7,1	7,7	15,1	15,4	2918
Zdr. Kraljestvo	7,3	7,8	8,1	8,3	5,9	7,2	19,1	12,9	2724

Vir: OECD Health Data 2007 za vse države razen za Bolgarijo, Ciper, Estonijo, Latvijo, Litvo, Malto in Romunijo, za katere je vir WHO The World Health Report, 2007; za Slovenijo za leta 2002–2005: Izdatki za zdravstvo (SURS) 21. 12. 2007 ter za leto 2000 prepračun SURS po metodologiji OECD na podlagi podatkov državnega in občinskih proračunov, ZZZS, ZPIZ in SURS; povprečje za EU-27 in EU-15 izračun Umar.

Opombe: ¹2004; ²Podatki zbrani po novi mednarodni metodologiji SHA (A System of Health Accounts – OECD, 2000);

³ Upoštevana je revizija BDP septembra 2007; np – ni podatka.

Slika: Povprečne letne realne rasti javnih izdatkov za zdravstvo in BDP v obdobju 2000–2005

Vir: OECD Health Data 2007; za Slovenijo za leta 2002–2005 Izdatki za zdravstvo (SURS), 21. 12. 2007 ter za leto 2000 preračun SURS po metodologiji OECD na podlagi podatkov proračunov ZZZS, ZPIZ in SURS. Opomba: Črta v grafu označuje enakost povprečne letne rasti javnih izdatkov za zdravstvo in BDP v obdobju 2000–2005.

Povprečna starost ob izhodu iz delovne sile

Starost ob izhodu iz delovne sile opredeljuje odnos aktivnih prebivalcev in njihovih delodajalcev do aktivnosti v starejših letih. Čimbolj zgodaj ljudje opuščajo aktivnosti, tem večji je kontingent tistih, ki dobivajo pokojnino. Izdatki v pokojninskem sistemu so ob danih pravilih za izračun višine pokojnine linearno odvisni od obsega upokojenske generacije.

V Sloveniji je starost ob izhodu iz delovne sile v primerjavi z EU še vedno nizka. V letu 2006 je v Sloveniji dosegla 59,8 leta v povprečju EU pa po oceni Eurostat 61,2 leta. Navadno se ženske umaknejo iz aktivnosti prej kot moški. Za vse države podatki, razčlenjeni po spolu, niso na voljo, med tistimi, kjer so dosegljivi, pa so ženske ob izhodu iz delovne sile za eno leto mlajše kot moški. V starih članicah je razlika navadno manjša, v novih članicah pa so razlike ponekod še zelo velike. Slovenija podatkov o starosti pri izhodu iz delovne sile nima ločenih po spolu. Obstajajo pa podatki o starosti ob upokojitvi, ki so zelo dober približek. Po podatkih ZPIZ se moški starostno upokojujejo pri šestdesetih letih in štirih mesecih, ženske pa pri sedminpetdesetih letih in dveh mesecih. Nizka upokojitvena starost je posledica nizke zahtevane starosti ob doseganju polne pokojninske dobe³¹⁵. Čeprav je upokojitev pred polno upokojitveno starostjo v primeru, da je delovna doba manjša od pokojninske dobe, sankcionirana s trajnim zmanjšanjem pokojnine, se veliko zavarovancev pri izbiri med časom, ki ga pridobijo z upokojitvijo, in nezmanjšanjem pokojnine, odloči za upokojitev. Poleg tega pa se tudi tisti, ki se jim pokojnina sicer ne zmanjšuje, ne odločajo za podaljšanje aktivnosti, čeprav bi za odložitev upokojitve bili nagrajeni s trajnim povišanjem pokojnine (Ahčan, Polanec, 2007).

V Sloveniji se je z zakonom predpisana starost za upokojitev začela povečevati že z letom 1992. Z letom 1999, to je z začetkom veljavnosti reformirane pokojninske ureditve, se je zaostrovanje starostnih upokojitvenih pogojev še nadaljevalo. Tudi zaradi tega se je efektivna starost ob upokojitvi povečevala v celotnem obdobju od leta 2000 do leta 2007. V primerjavi z letom 2000 je bila tako leta 2007 pri moških višja za eno leto in pol, pri ženskah pa za dve leti. Pri tem se je v letih 2005 in 2006 povečevanje efektivne starosti ob upokojitvi upočasnilo, kar je bilo posledica učinkovanja kriterijev, ki zaradi upoštevanja otrok, študija in/ali službe v oboroženih silah znižujejo sicer splošno zahtevano upokojitveno starost.

³¹⁵ Za moške 58 let ob 40 letih pokojninske dobe.

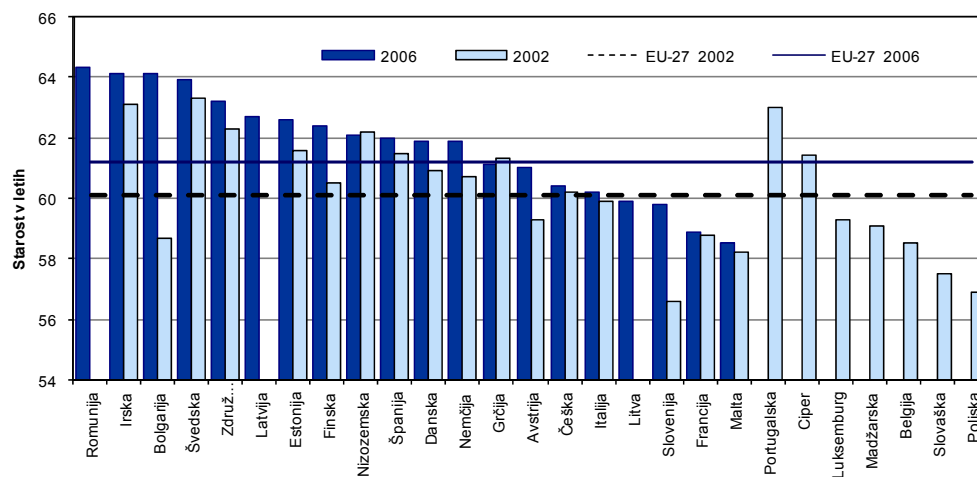
Tabela: Povprečna starost ob izhodu iz delovne sile v Sloveniji in državah EU, 2001–2006

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
EU-27	59,9	60,1	61	60,5	61	61,2¹
Avstrija	59,2	59,3	58,8	np	59,9	61
Belgija	56,8	58,5	58,7	59,4	60,6	np
Bolgarija	np	58,7	58,7	60,7	60,2	64,1
Ciper	62,3	61,4	62,7	62,7	np	np
Češka	58,9	60,2	60,1	60	60,6	60,4
Danska	61,6	60,9	62,2	62,1	61	61,9
Estonija	61,1	61,6	60,8	62,3	61,7	62,6
Finska	61,4	60,5	60,4	60,5	61,7	62,4
Francija	58,1	58,8	59,8	59	59	58,9
Grčija	np	61,3	62,7	np	61,7	61,1
Irska	63,2	63,1	62,9	62,8	64,1	64,1
Italija	59,8	59,9	61	np	59,7	60,2
Latvija	62,4	np	np	62,9	62,1	62,7
Litva	58,9	np	np	60,8	60	59,9
Luksemburg	56,8	59,3	57,4	58,3	59,4	np
Madžarska	57,6	59,1	61,6	60,5	59,8	np
Malta	57,6	58,2	58,8	58	58,8	58,5
Nemčija	60,6	60,7	61,6	61,3	np	61,9
Nizozemska	60,9	62,2	60,5	61,1	61,5	62,1
Poljska	56,6	56,9	57,9	57,7	59,5	np
Portugalska	61,9	63	62,1	62,2	63,1	np
Romunija	59,8	np	62,7	59,5	63	64,3
Slovaška	57,5	57,5	57,8	58,5	59,2	np
Slovenija	np	56,6	56,2	np	58,5	59,8
Španija	60,3	61,5	61,5	62,2	62,4	62
Švedska	62,1	63,3	63,1	62,8	63,6	63,9
Združeno kraljestvo	62	62,3	63	62,1	62,6	63,2

Vir: Population and social conditions – Labour Market (Eurostat), 2007.

Opombi: ¹ocenjene vrednosti, np – ni podatka.

Slika: Starost ob izhodu iz aktivnosti v Sloveniji in državah EU v letih 2002 in 2006 (skupaj moški in ženske)

Vir: Population and social conditions – Labour Market (Eurostat), 2007.

Indeks človekovega razvoja

Indeks človekovega razvoja (HDI) je pomemben kazalnik kompleksnosti povezanosti dohodka in blaginje ter prepletenosti in medsebojne povezanosti ekonomskih in socialnih politik. HDI kaže blaginjo skozi tri področja družbenega razvoja, kazalniki, s katerimi so ta operacionalizirana, pa naj bi odsevali dosežke držav na različnih razvojnih ravneh: *zdravje* (pričakovano trajanje življenja ob rojstvu), *dohodek* oziroma dostop do virov, ki ljudem omogočajo dostojen življenjski standard (BDP na prebivalca po kupni moči), ter *izobraženost in znanje* (bruto stopnja vključenosti in pismenosti)³¹⁶. V kombinaciji z drugimi kazalniki kaže enega od osnovnih ciljev Strategije razvoja Slovenije, to je trajnostno povečevanje blaginje prebivalcev in prebivalcev Slovenije.

Po izračunih HDI za leto 2007 (podatki za 2005) se je vrednost indeksa izboljšala in znašala 0,917 (leta 2006 je znašala 0,910), Slovenija pa se je s to vrednostjo ponovno uvrstila na 27. mesto med 177 državami. Po zadnjih preračunih sta se za 0,01 točke zvišala indeks pričakovanega trajanja življenja (na 0,874) in indeks bruto domačega proizvoda (na 0,902), indeks izobrazbe pa se je zaradi rahlega znižanja bruto stopnje vključenosti v vse tri ravni izobraževanja znižal z 0,98 na 0,974.

Vrednost HDI in uvrstitev Slovenije se vse od prvega preračuna za leto 1990 postopno, a konstantno izboljšujeta. K hitri rasti sta prispevala predvsem rast bruto stopnje vključenosti v izobraževanje in bruto domačega proizvoda po kupni moči na prebivalca. Indeks pričakovanega trajanja življenja ima že vse od začetka najnižje vrednosti. Po zadnjem preračunu je za 0,08 točke nižji od najvišjega japonskega (0,954, pričakovano trajanje življenja ob rojstvu pa znaša 82,3 leta), od indeksa Španije in Švedske, ki imata po podatkih UNDP najvišje pričakovano trajanje življenja ob rojstvu v EU-27 (80,5 leta) in najvišji indeks (0,925), pa za 0,051 točke.

³¹⁶ Indeks izobrazbe velja z vidika držav z visoko stopnjo človekovega razvoja za metodološko spornega. Njegova metodološka zasnova namreč prikriva pomembne razlike med državami, zlasti med najbolj razvitimi. Zaradi dostopnosti podatkov je vključenost v izobraževanje namesto z neto stopnjami, ki upoštevajo samo redno vključene, izražena v bruto stopnjah (števec predstavljajo vsi vključeni, ne glede na starost). Z vidika najbolj razvitih je neprimerna tudi metodologija merjenja pismenosti, še posebej, ker sta stopnji pismenosti pripisani kar dve tretjini vrednosti indeksa izobrazbe. Ta je v skupini držav z visoko stopnjo človekovega razvoja namreč skoraj 100-odstotna. Ker pa so različne (druge) oblike pismenosti kot so npr. številčna, bralna, funkcionalna itd. kot pomemben razvojni dejavnik izključene, indeks izobrazbe ne kaže dejanske (ne)pismenosti prebivalstva razvitih držav, kar vsekakor ne pomeni, da slednja ni problematična. HDI torej ni in ne more biti izčrpno merilo razvoja; njegovi avtorji nikoli niso imeli te ambicije, saj v indeks niso vključili vrste pomembnih kazalnikov. Kljub temu pa HDI pomembno dopolnjuje tako BDP kot vrsto drugih razvojnih kazalnikov.

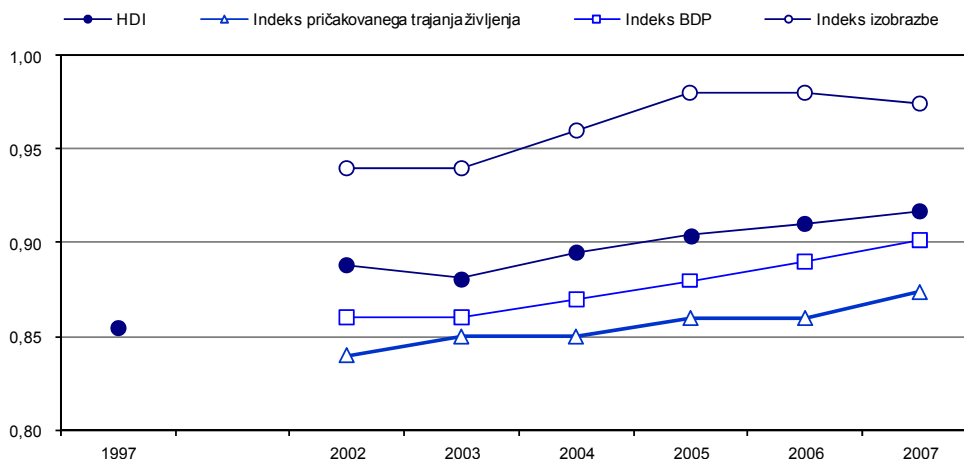
Tabela: Indeks človekovega razvoja, države EU, preračuni 1997–2007¹

	1997	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU-27²	0,869³	0,892³	0,885	0,892	0,899	0,905	0,910
Avstrija	0,914	0,933	0,929	0,934	0,936	0,944	0,948
Belgija	0,929	0,949	0,937	0,942	0,945	0,945	0,946
Bolgarija	0,785	0,800	0,795	0,796	0,808	0,816	0,824
Ciper	0,858	0,883	0,891	0,883	0,891	0,903	0,903
Češka	0,843	0,857	0,861	0,868	0,874	0,885	0,891
Danska	0,913	0,932	0,930	0,932	0,941	0,943	0,949
Estonija	0,795	0,833	0,833	0,853	0,853	0,858	0,860
Finska	0,914	0,940	0,930	0,935	0,941	0,947	0,952
Francija	0,921	0,932	0,925	0,932	0,938	0,942	0,952
Grčija	0,876	0,895	0,892	0,902	0,912	0,921	0,926
Irsko	0,894	0,929	0,930	0,936	0,946	0,956	0,959
Italija	0,907	0,921	0,916	0,920	0,934	0,940	0,941
Latvija	0,765	0,812	0,811	0,823	0,836	0,845	0,855
Litva	0,787	0,828	0,824	0,842	0,852	0,857	0,862
Luksemburg	0,911	0,929	0,930	0,933	0,949	0,945	0,944
Madžarska	0,812	0,843	0,837	0,848	0,862	0,869	0,874
Malta	0,852	0,874	0,856	0,875	0,867	0,875	0,878
Nemčija	0,913	0,927	0,921	0,925	0,930	0,932	0,935
Nizozemska	0,928	0,939	0,938	0,942	0,943	0,947	0,953
Poljska	0,816	0,845	0,841	0,850	0,858	0,862	0,870
Portugalska	0,878	0,898	0,896	0,897	0,904	0,904	0,897
Romunija	0,772	0,780	0,773	0,778	0,792	0,805	0,813
Slovaška	np	np	0,836	0,842	0,849	0,856	0,863
Slovenija	0,853	0,884	0,881	0,895	0,904	0,910	0,917
Španija	0,904	0,918	0,918	0,922	0,928	0,938	0,949
Švedska	0,929	0,958	0,941	0,946	0,949	0,951	0,956
Zdr. kraljestvo	0,921	0,948	0,930	0,936	0,939	0,940	0,946

Vir: Human Development Report 2002–2007(UNDP).

Opombe: ¹Razvojni program Združenih narodov izračunava HDI vsako leto, zaradi dostopnosti podatkov pa zanj uporabljajo podatke izpred dveh let. V tabeli predstavljamo vrednosti indeksa po letih izračuna; podatki za izračun HDI 2007 se tako nanašajo na leto 2005, za 2006 na leto 2004 itd. Indeks zavzema vrednosti v razponu med 0 in 1. ²Netehtano povprečje. ³Vrednost brez podatka za Slovaško. np – ni podatka.

Slika: Gibanje vrednosti HDI in podindeksov, Slovenija, preračuni 1997–2007

Vir: Human Development Report (UNDP) 1997–2007.

Opomba: Vrednosti podindeksov za leto 1995 zaradi razlik v metodologiji niso neposredno primerljive, zato prikazujemo samo HDI.

Stopnja tveganja revščine

*Stopnja tveganja revščine, ki je pomemben kazalnik socialne povezanosti, je po zadnjih podatkih v Sloveniji znašala 11,7 % in je ostala približno na ravni predhodnega leta (12,1 %)*³¹⁷. Slovenija v primerjavi s povprečjem EU-25³¹⁸ (16 %) izkazuje bistveno boljši položaj, saj je imela leta 2006 za kar 4 odstotne točke nižje tveganje revščine od povprečja in sodi med države EU z najnižjimi tveganji revščine (gl. tabelo). Stopnja tveganja revščine 11,7 % pove, da je imelo v letu 2006 okoli 234.000 oseb mesečni razpoložljivi dohodek nižji od praga tveganja revščine. Ta je za samsko osebo znašal 466 evrov, za štiričlansko družino dveh odraslih in dveh otrok pa 978 evrov. Če se pri izračunu stopnje tveganja revščine upošteva poleg denarnih dohodkov tudi dohodke v naravi, je stopnja tveganja revščine za leto 2006 še nekoliko nižja (11,1 %).

Socialni transferji v Sloveniji pomembno znižujejo tveganje revščine in pozitivno vplivajo na socialno povezanost v družbi. Osnovna stopnja tveganja revščine je stopnja po socialnih transferjih, ko se tudi vsi socialni transferji (socialni in družinski prejemki, vključno s pokojninami), vštevajo v dohodek. Če prebivalci ne bi prejeli socialnih in družinskih prejemkov, bi se stopnja tveganja revščine podvojila (24,2 % v letu 2006). Zadnji podatki kažejo, da je Slovenija po stopnji tveganja revščine pred socialnimi transferji le 2 odstotni točki pod povprečjem EU-25, z upoštevanjem socialnih transferjev pa je stopnja tveganja revščine od povprečja EU-25 nižja za 4 odstotne točke. To kaže, da Slovenija sodi med države, v katerih socialni transferji znatno znižujejo tveganje revščine³¹⁹.

Revščina je po zadnjih podatkih najbolj ogrožala gospodinjstva z vzdrževanimi otroki, v katerih ni bil nihče zaposlen. Podatki kažejo, da so največjemu tveganju revščine izpostavljena gospodinjstva brez zaposlenih članov; še posebej tista, ki imajo vzdrževane otroke (stopnja tveganja revščine 59,4 %). Sicer pa so bila, ne glede na aktivnost, tveganju revščine najbolj izpostavljena gospodinjstva z enim članom (42,5 %), enostarševska gospodinjstva z vsaj enim vzdrževanim otrokom (22,1 %) ter pari s tremi ali z več vzdrževanimi otroki (15 %). Tako kot med gospodinjstvi je tudi med posamezniki revščina najbolj ogrožala neaktivne osebe, med njimi še najbolj brezposelne (33,4 %). Izstopa tudi stopnja tveganja revščine starih nad 65 let, še zlasti žensk (24,9 %). Stopnja tveganja revščine starejših od 65 let je v Sloveniji tudi višja od povprečja EU (Slovenija 20 %, EU-25 19 %)³²⁰. Primerjave z letom prej³²¹ kažejo, da se tveganje revščine med najbolj ogroženimi gospodinjstvi in posamezniki ni bistveno spremenilo.

³¹⁷ Podatek o stopnji tveganja revščine 11,7 % je Statistični urad RS objavil za leto 2005, Eurostat pa ga je objavil za leto 2006, z obrazložitvijo, da podatki izhajajo iz raziskave EU-SILC 2006, čeprav se podatki o dohodkih iz te raziskave dejansko nanašajo na leto 2005. Tako je za večino držav za leto 2004 oziroma 2005 objavljen podatek z opombo — "prekinitev v seriji podatkov", oziroma, »ni podatka«, podatki pa so premaknjeni za eno leto naprej. Enako velja tudi za Slovenijo.

³¹⁸ Za povprečje držav EU-27 podatek ni objavljen.

³¹⁹ V Sloveniji se je podatek o stopnji tveganja revščine pred socialnimi transferji po letu 2003 povečal zaradi metodoloških razlogov. Do tega leta se je podatek izračunaval na osnovi podatkov Ankete o porabi gospodinjstev, od tedaj naprej pa na osnovi raziskave EU-SILC, ki je izvedena na večjem vzorcu in zagotavlja realnejše podatke, saj pridobiva podatke o dohodkih iz administrativnih virov in med socialne transferje za razliko od prejšnje raziskave šteje tudi invalidske pokojnine.

³²⁰ Razlike med državami so precejšnje, Slovenija se uvršča v tretjino držav z najvišjimi stopnjami tveganja revščine starih. Najnižjo imata Češka in Nizozemska (6 %), najvišjo pa Ciper (52 %).

V Sloveniji ostaja dohodkovna neenakost tudi v letu 2006 sorazmerno nizka. Vrednosti Ginijevega količnika (23,8 %) in razmerja kvintilnih razredov (3,4 %) se v letu 2006 nista bistveno spremenili. V skupini držav EU-25 se Slovenija po Ginijevem količniku uvršča na prvo mesto, ki si ga deli z Dansko in Švedsko, po kvintilnem količniku (razmerje med najnižjim in najvišjim kvintilnim razredom: 80/20) pa smo na prvem mestu skupaj z Dansko. Za povprečje EU-25 je v letu 2006 Ginijev količnik znašal 30 %, razmerje kvintilnih razredov pa 4,8.

Delež prebivalstva, starega od 18 do 59 let, ki živi v gospodinjstvih brez delovno aktivnih članov, v Sloveniji še naprej upada. Leta 2007 je bilo takšnega prebivalstva 6 % (leta 2000 9 %), kar je za dobre 3 odstotne točke manj kot v povprečju v EU-27 (9,3 %). Še boljše rezultate pa beležimo glede deleža otrok, ki živijo v takšnih gospodinjstvih. Tako je leta 2007 v Sloveniji v gospodinjstvih, kjer ni bil nihče delovno aktiven, živel 2,5 % otrok, v državah EU-27 pa 9,4 % otrok.

Tabela: Stopnje tveganja revščine po in pred socialnimi transferji v Sloveniji in državah EU v letih 2000–2005 (dohodki v naravi niso vključeni); v %

	Stopnja tveganja revščine po socialnih transferih						Stopnja tveganja revščine pred socialnimi transferji (pokojsnine so vključene v dohodek)							
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
EU-25	16 ¹	16 ¹	np	15 ¹	16 ¹	16 ¹	16 ¹	23 ¹	24 ¹	np	25 ¹	26 ¹	26 ¹	26 ¹
EU-15	15 ¹	15 ¹	np	15 ¹	17 ¹	16 ¹	16 ¹	23 ¹	24 ¹	np	25 ¹	26 ¹	25 ¹	26 ¹
Avstrija	12	12	np	13 ³	13	12	13	22	22	np	25 ³	25 ²	24	25
Belgija	13	13	np	15 ³	15 ²	15	15	22	23	np	24 ³	25	24	25
Bolgarija	14	16	14	14	15	14	14	18	19	17	np	18	17	17
Ciper	np	np	np	15	np	16 ³	16	np	np	np	20	np	22 ³	22
Češka	np	8	np	np	np	10 ³	10	np	18	np	np	np	21 ³	22
Danska	np	10	np	12 ³	11	12	12	np	29	np	32 ³	30	30	28
Estonija	18	18	18	18	20 ³	18	18	26	25	25	25	26 ³	24	25
Finska	11	11 ³	11	11	11 ³	12	13	19	29 ³	28	28	29 ³	28	29
Francija	16	13 ³	12	12	13 ³	13	13	24	26 ³	26	24	26 ³	26	25
Grčija	20	20	np	21 ³	20	20	21	22	23	np	24 ³	23	23	23
Irska	20	21	np	20 ³	21	20	18	31	30	np	31 ³	33	32	33
Italija	18	19	np	np	19 ³	19	20	21	22	np	np	24 ³	23	24
Latvija	16	np	np	np	np	19 ³	23	22	np	np	np	np	26 ³	28
Litva	17	17	np	np	np	21 ³	20	23	24	np	np	np	26 ³	27
Luksemburg	12	12	np	11 ³	12	13	14	23	23	np	23 ³	22	23	24
Madžarska	11	11	10	12	np	13 ³	16	17	17	15	17	np	29 ³	30
Malta	15	np	np	np	np	15 ³	14	19	np	np	np	np	21 ³	22
Nemčija	10	11	np	np	np	12 ³	13	20	21	np	np	np	23 ³	26
Nizozemska	11	11 ²	11 ²	12 ²	np	11 ³	10	22 ²	22 ²	22 ²	23 ²	np	22 ³	21
Poljska	16	16	np	np	np	21 ³	19	30	31	np	np	np	30 ³	29
Portugalska	21	20	20 ²	19 ²	20 ³	19	18 ²	27	24	26 ²	26 ²	27 ³	26	25 ²
Romunija	17	17	18	17	18	18	19	21	22	23	22	23	24	24
Slovaška	np	np	np	np	np	13 ³	12	np	np	np	np	np	22 ³	20
Slovenija	11	11	10	10	np	12 ³	12	18	17	16	16	np	26 ³	24 ⁴
Španija	18	19	19 ³	19	20 ³	20	20	22	23	22 ³	22	25 ³	24	24
Švedska	np	9	11	np	11 ³	9	12	np	17	29 ³	np	30 ³	29	29
Z. kraljestvo	19 ³	18	18	18	np	19 ³	19	29 ³	28	28	29	np	31 ³	30

Viri: At risk-of-poverty rate after social transfers — total in At risk-of-poverty rate before social transfers — total (Eurostat EU-SILC), januar 2008; Kazalniki socialne povezanosti, Slovenija, 2005 — začasni podatki (SURs), december 2007.

Opombe: ¹ocena Eurostata, ²predhodni podatek, ³prekinjena serija, ⁴podatek za leto 2005, np — ni podatka.

³²¹ Nova statistična raziskava (EU-SILC), ki je osnova za izračun stopenj tveganja revščine, zaradi metodoloških razlogov omogoča primerjavo le za predhodno leto.

Zmožljivosti zdravstvenega varstva

Kazalniki preskrbljenosti z zdravstvenim osebjem in drugimi zdravstvenimi kapacitetami kažejo na zmožljivosti in dostopnost zdravstvenega sistema. Čedalje večje povpraševanje po zdravstvenih storitvah, ki je tesno povezano z rastjo dohodka na prebivalca, napredkom medicine in medicinske tehnologije, zdravstveno osveščenostjo in staranjem prebivalstva, vpliva na dejstvo, da se večina evropskih držav sooča z naraščajočim problemom pomanjkanja zdravnikov in medicinskih sester. Slovenija po večini kazalnikov močno zaostaja za evropskim povprečjem.

V letu 2006 je bila rast števila zaposlenih zdravnikov najnižja v zadnjih petih letih. V letu 2006 smo imeli v Sloveniji na 100.000 prebivalcev zaposlenih 244,4 zdravnikov (243,5 v letu 2005)³²², kar je bistveno slabše razmerje kot v povprečju v državah EU (317,8 v letu 2005). V obdobju 2000–2005 se je zaostanek Slovenije za evropskim povprečjem sicer nekoliko zmanjšal (število zdravnikov se je povečalo za 13,9 % oziroma v povprečju za 2,6 % letno), vendar se je v letu 2006 rast števila zdravnikov ponovno znižala na komaj 0,7 %. Ob tem Inštitut za varovanje zdravja opozarja zlasti na pomanjkanje zdravnikov in pediatrov v osnovni dejavnosti v nekaterih delih države³²³. Po projekcijah kadrovanja³²⁴ naj bi se število zdravnikov v obdobju 2008–2013 povečalo za 11,4 %, kar pomeni nižjo rast kot v preteklem šestletnem obdobju (2000–2006: 14,7 %). Po številu zobozdravnikov na 100.000 prebivalcev je Slovenija malenkost nad povprečjem EU-27, glede na potrebe pa bi se moralo to razmerje še povečati. Trenutno je namreč dobra petina zavarovancev brez izbranega zobozdravnika, projekcije kadrovanja do leta 2013 pa kažejo, da se bo situacija zaradi upokojevanja in nezadostnega priliva diplomantov še poslabšala³²⁵.

V zadnjih letih se hitreje povečuje število diplomiranih medicinskih sester. V letu 2006 smo imeli v Sloveniji 768,0 medicinskih sester na 100.000 prebivalcev, kar je primerjavi z drugimi evropskimi državami relativno ugodno (EU v letu 2007: 699,7). Pri tem je bistveno nižji kot v evropskih državah pri nas delež medicinskih sester z višjo in visoko izobrazbo, ki pa se zadnja leta hitro povečuje.

Število bolniških postelj na prebivalca je v letu 2006 v Sloveniji izrazito upadlo, čeprav primerjava z evropskimi državami kaže, da so zmožljivosti že relativno nizke. Zmanjševanje števila bolniških postelj je sicer že vrsto let povezano s skrajševanjem povprečne ležalne dobe v bolnišnicah in vse bolj tudi z uveljavljanjem dnevne bolnišnice. Vendar smo v Sloveniji v obdobju 2000–2006 zabeležili kar 15,6-odstotno zmanjšanje števila postelj na 100.000 prebivalcev (na 476,3 v letu 2006), v povprečju EU pa se je v obdobju 2000–2005 njihovo število znižalo le za 9,5 % (na 590,4 v letu 2005).

³²² Po podatkih Inštituta za varovanje zdravja (IVZ) je bilo v letu 2006 v Sloveniji 4.908 zaposlenih zdravnikov (vključno s specializanti, sekundariji in pripravniki).

³²³ Ocena Inštituta za varovanje zdravja (IVZ) na podlagi podatkov ZZZS o opredeljenih osebah pri izbranih osebnih zdravnikih (IVZ, 2006).

³²⁴ Resolucija o nacionalnem planu zdravstvenega varstva 2008–2013 (Ministrstvo za zdravje, predlog 2008). V projekcijah so upoštevane demografske značilnosti populacije zdravnikov (diplomanti, upokojevanje, odselitve, priselitve, umrljivost ter retrospektivni trendi).

³²⁵ Resolucija o nacionalnem planu zdravstvenega varstva 2008–2013 (Ministrstvo za zdravje, predlog 2008).

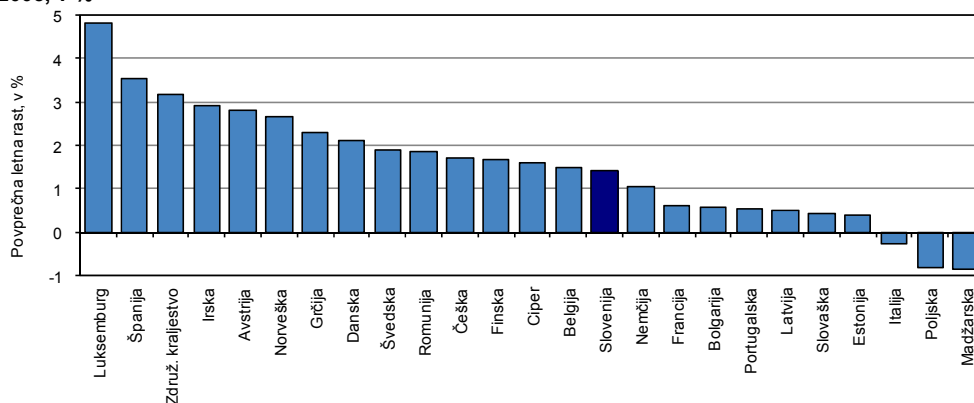
Tabela: Človeški viri v zdravstvenem sistemu v Sloveniji¹ in nekaterih članicah EU

	Zaposleni zdravniki na 100.000 prebivalcev			Zaposleni zobozdravniki na 100.000 preb.		Št. bolniških postelj na 100.000 preb.	
	2000	2004	2005	2000	2005	2000	2005
EU-27	308,2	320,9	317,8	58,2	61,0	652,6	590,4
Avstrija	312,6	346,7	350,0	44,2	np	698,7	770,9
Belgija	378,6	398,8	399,5	81,3	82,9	777,8	744,8
Bolgarija	336,1	351,5	365,3	82,8	84,1	739,3	np
Ciper	238,5	269	257,8	82	95	416,9	380
Češka	337,1	351,3	354,9	64,9	67,4	867,5	850,3
Danska	270,1	298,5	308,4	84,2	83,9	425,1	np
Estonija	308,5	319,2	319,3	75,9	89,4	682,9	548,4
Finska	258,2	288,2	244,5	85,5	86,6	753,4	704,2
Francija	330,0	340,0	340,0	70,0	70,0	817,1	734,8
Grčija	447,7	490,0	n.p.	110,0	120,0	495,2	473,8
Irska	220,0	280,0	280,0	50,0	60,0	628,9	559,6
Italija	410,0	420,0	380,0	60,0	60,0	470,9	400,9
Latvija	286,5	284,7	291,9	52	62,1	855,1	766,4
Litva	379,4	np	np	np	np	923,2	814,7
Luksemburg	235,7	327,7	np	64,6	np	657,1	np
Madžarska	272,7	333,4	278,4	32,3	44,7	839,1	786,2
Malta	np	np	np	np	np	544,2	743,7
Nemčija	326,1	338,9	341,2	73,5	75,8	912,2	846,4
Nizozemska	320,0	360,0	370,0	np	np	492,1	437,2
Poljska	220	229	213,6	30,4	32,1	718,7	652,2
Portugalska	263,5	267,8	np	3,7	np	381,6	np
Romunija	197,4	207,5	217,4	36,4	47,3	762,7	661,8
Slovaška	334,8	331,8	303,7	44,3	np	785,5	677,1
Slovenija	215,3	229,9	243,5	58,3	61,5	540,6	483,9
Španija	332,6	340,1	379,9	40,0	50,0	372,7	339
Švedska	307,6	341,7	348,1	80,5	81,9	358,5	np
Zdr. kraljestvo	197,8	233,6	235,6	42,8	47,1	413,1	388,7

Viri: Eurostat Queen Tree (2008) in WHO Database 2007; za Slovenijo: Inštitut za varovanje zdravja.

Opombe: ¹ Za leto 2006 so kazalniki za Slovenijo navedeni v besedilu, v tabeli pa so podatki za leto 2005, ker so to zadnji razpoložljivi podatki za države EU; povprečje EU-27 za zdravnike, zobozdravnike in medicinske sestre je podatek WHO; povprečje za bolniške postelje je podatek Eurostata. np – ni podatka.

Slika: Povprečna letna rast števila zaposlenih zdravnikov na 100.000 prebivalcev v obdobju 1995–2005, v %

Viri: Eurostat Queen Tree, 2008 in WHO Database 2007; za Slovenijo: Inštitut za varovanje zdravja.

Pričakovano trajanje življenja in umrljivost dojenčkov

Pričakovano trajanje življenja se je podaljšalo tudi v letu 2006. V Sloveniji je doseglo pri moških 74,8 leta (0,7 leta več kot leta 2005 oziroma 4,5 leta več kot leta 1995), pri ženskah pa 81,9 leta (0,6 leta več kot leta 2005 oziroma 4,1 leta več kot leta 1995)³²⁶. Razlika med spoloma se že drugo leto zmanjšuje, ostaja pa naprej visoka (7,1 leta, potem ko je v obdobju 1995–2004 nihala okoli 7,5 leta). Umrljivost moških v starosti 60 let in več upada hitreje kot pri ženskah, pri katerih upada hitreje kot pri moških umrljivost v mlajši starosti 30–59 let. Pričakovano trajanje življenja se, po krajšem zastoju v začetnem obdobju tranzicije, neprekinjeno podaljšuje od leta 1994 naprej. Pričakovano trajanje življenja se je v letu 2006 povečalo tudi v večini držav članic EU, Slovenija pa se po tem kazalniku še naprej uvršča za stare članice EU ter Ciper in Malto.

Umrljivost dojenčkov v Sloveniji se je leta 2006 ponovno znižala in ostaja med najnižjimi v EU. V letu 2006 je umrljivost dojenčkov znašala 3,4 na 1000 živorojenih do dopolnjenega prvega leta starosti, kar je 0,3 odstotne točke manj kot v letu 2004, ko je dosegla do takrat najnižjo raven. Od leta 1980, ko je umrljivost dojenčkov znašala še 15,3 na 1000 živorojenih, se je do leta 2006 znižala na dobro petino vrednosti iz leta 1980. Tako kot v drugih razvitejših državah na zniževanje umrljivosti dojenčkov v Sloveniji vplivajo predvsem specifični preventivni ukrepi na področju prenatalnega in neonatalnega zdravstvenega varstva ter vpliv splošne družbene blaginje.

³²⁶ Po izračunih Eurostata je povprečno trajanje življenja (za oba spola) v Sloveniji v letu 2006 doseglo 78,3 leta, kar je 0,8 leta več kot leta 2005, oziroma 3,6 leta več kot leta 1995 (glej tabelo).

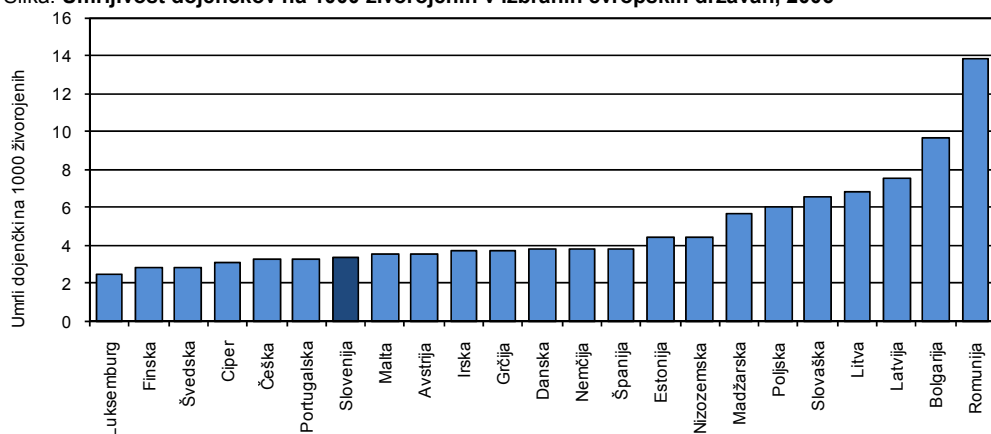
Tabela: Pričakovano trajanje življenja v Sloveniji in v EU

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
EMU-13	77,5	np	79,1	79,1	79,1	79,8	np	np
Avstrija	76,9	78,4	78,8	78,9	78,8	79,4	79,6	80,1
Belgija	77,0	77,9	78,1	78,2	78,3	78,9	79,1	79,5
Bolgarija	71,0	71,6	71,9	72,1	72,3	72,3	72,5	72,7
Ciper	np	np	np	78,7	79,5	79,4	79,0	80,6
Češka	73,3	75,1	75,4	75,4	75,3	75,9	76,1	76,8
Danska	75,3	76,9	77,0	77,1	77,4	77,8	78,3	78,4
Estonija	67,8	70,9	70,7	71,2	71,7	72,2	72,9	73,1
Finska	76,7	77,8	78,2	78,3	78,6	79,0	79,1	79,6
Francija	78,1	79,2	79,3	79,4	79,3	80,4	80,4	81,0
Grčija	77,5	78,0	78,5	78,7	78,8	78,9	79,2	79,6
Irska	75,5	76,6	77,2	77,9	78,4	78,9	79,5	79,7
Italija	78,4	80,0	80,3	80,4	80,0	81,0	np	np
Latvija	np	np	np	70,4	70,9	71,2	71,0	70,9
Litva	69,1	72,2	71,8	71,9	72,1	72,0	71,3	71,1
Luksemburg	76,8	78,1	78,0	78,1	77,9	79,2	79,6	79,4
Madžarska	70,0	71,9	72,5	72,6	72,6	73,0	73,0	73,5
Malta	77,2	78,4	78,9	78,8	78,7	79,4	79,4	79,5
Nemčija	76,7	78,3	78,6	78,6	78,6	79,3	79,4	79,9
Nizozemska	77,6	78,4	78,5	78,7	78,7	79,3	79,6	80,0
Poljska	72,0	73,8	74,2	74,5	74,7	74,9	75,1	75,3
Portugalska	75,4	76,7	77,0	77,3	77,4	78,3	78,1	78,9
Romunija	69,3	71,2	71,1	70,9	71,3	71,8	72,1	72,6
Slovaška	72,4	73,3	73,6	73,8	73,8	74,2	74,1	74,5
Slovenija	74,7	76,2	76,4	76,6	76,4	77,3	77,5	78,3
Španija	78,1	79,4	79,7	79,8	79,6	80,3	80,3	81,1
Švedska	79,0	79,8	79,9	80,0	80,3	80,7	80,7	81,0
Združeno kraljestvo	76,7	78,0	78,2	78,3	78,4	78,9	79,1	np

Vir: Population and social conditions – Population (Eurostat), 2008.

Opomba: np – ni podatka.

Slika: Umrljivost dojenčkov na 1000 živorojenih v izbranih evropskih državah, 2006

Vir: Population and social conditions – Population (Eurostat), 2008.

Vključenost v izobraževanje

Vključenost odraslega prebivalstva v formalno izobraževanje³²⁷ se je v letu 2006 ohranila na ravni predhodnega leta. V letu 2006 je vključenost prebivalstva, starega 25–64 let, v vse ravni formalnega izobraževanja dosegla 4,4 %, s čemer je Slovenija že drugo leto zapored presegla evropsko povprečje. Med letoma 2005 in 2006 se vključenost odraslih v izobraževanje v nasprotju z večino ostalih evropskih držav ni povečala, v obdobju 2000–2006 pa se je povečala bolj od povprečja EU.

V letu 2006 je vključenost odraslih v srednje izobraževanje upadla. Čeprav s starostjo delež prebivalstva z doseženo srednjo izobrazbo upada, v višjih starostnih skupinah naglo upadajo tudi stopnje vključenosti prebivalstva v srednje izobraževanje. Med letoma 2005 in 2006 se je, podobno kot približno v polovici evropskih držav, zmanjšala vključenost prebivalstva v srednješolsko izobraževanje v starosti 20–29 let. V starostni skupini 20–29 let sta razloga za razmeroma nizek delež vključenih v srednje šole tudi visoka stopnja vključenosti mladih, starih 15–19 let, v srednje izobraževanje (po vključenosti v srednje izobraževanje smo bili v letu 2006 (vodilna evropska država) in nizek delež mladih, starih 18–24 let s končano ali z nedokončano osnovno šolo ali brez šolske izobrazbe³²⁸, ki niso vključeni v izobraževanje ali usposabljanje. V nasprotju z večino evropskih držav se je v Sloveniji med letoma 2005 in 2006 zmanjšala tudi vključenost odraslih v starosti 30–39 let v srednje šole. V obdobju 2000–2006 se je vključenost v srednje izobraževanje najbolj povečala pri mlajših starostnih skupinah in najpočasneje pri najstarejši starostni skupini, 40–64³²⁹ let; delež vključenih v slednji starosti v srednje izobraževanje se je v celotnem obdobju ohranjal na zelo nizki ravni.

Vključenost v terciarno izobraževanje je visoka in se povečuje hitreje kot v EU. Vključenost prebivalstva v terciarno izobraževanje je bila v Sloveniji leta 2006 v vseh starostnih skupinah višja od evropskega povprečja. Poleg tega se je tako v obdobju 2000–2005 kot tudi v zadnjem letu (2006) povečevala še hitreje kot v EU. Leta 2006 je bila vključenost prebivalstva, starega 20–29 let³³⁰ v terciarno izobraževanje precej nad evropskim povprečjem in med najvišjimi med evropskimi državami. V višjih starostnih skupinah vključenost v terciarno izobraževanje močno upade, a je še vedno višja kot v povprečju v EU. Vendar pa Slovenija po vključenosti prebivalstva v starosti 30–39 let in 40–64 let v terciarno izobraževanje zaostaja za nekaterimi razvitimi državami. Med letoma 2006/2007 in 2007/2008 se je v Sloveniji podobno kot tudi v obdobju 2000/2001–2007/2008 najbolj povečala vključenost v terciarno izobraževanje pri najmlajši starostni skupini.

³²⁷ Upoštevani so redno in izredno vpisani v vseh ravneh formalnega izobraževanja (nižje, srednje in terciarno izobraževanje).

³²⁸ Indikator imenujemo tudi zgodnja opustitev izobraževanja.

³²⁹ V imenovalcu so zajete osebe, stare 40–64 let, v števcu osebe, stare 40 let ali več, ker so ti statistični podatki na voljo le za starostno skupino 40 let ali več.

³³⁰ Vključenost v terciarno izobraževanje je v Sloveniji verjetno visoka tudi zato, ker je del populacije vpisan le zaradi možnosti koriščenja ugodnosti, ki jih omogoča status rednega študenta (študentski boni, možnost dela prek študentskega servisa ipd) in ne z namenom pridobitve izobrazbe.

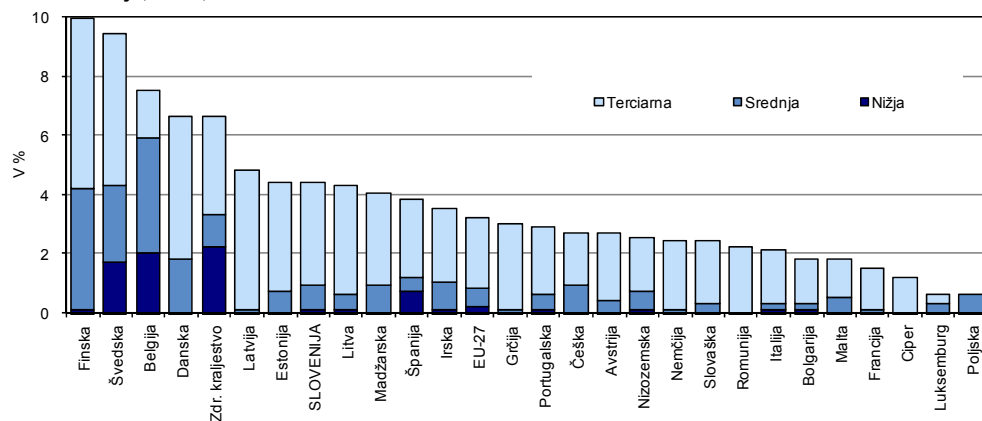
Tabela: Vključenost prebivalstva v starosti 25–64 let v vse ravni formalnega izobraževanja, Slovenija in države EU-27, v %

	1998	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006 ¹
EU-27	np	3,3	3,5	4,0	4,0	4,1	4,2	3,1
Belgija	np	5,1	6,3	6,7	7,3	6,7	7,4	7,5
Bolgarija	np	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,7	1,8
Češka	np	1,1	1,3	1,5	2,1	2,5	2,7	2,7
Danska	np	5,0	5,1	5,0	5,1	6,5	6,7	6,6
Nemčija	np	2,4	2,3	2,4	2,4	2,5	2,3	2,4
Estonija	np	np	np	np	np	np	4,4	4,4
Irska	np	2,0	2,0	np	np	np	2,8	3,4
Grčija	np	0,6	1,7	2,0	2,1	2,2	3,0	3,1
Španija	np	2,5	2,6	2,7	2,8	3,5	3,7	3,8
Francija	np	np	np	np	np	np	1,5	np
Italija	1,7	1,9	np	2,1	2,1	np	2,2	2,2
Ciper	np	0,3	0,4	0,5	0,6	0,9	1,0	1,2
Latvija	1,5	2,9	3,5	3,7	4,1	4,5	4,8	4,8
Litva	0,9	1,6	2,0	2,6	3,2	3,8	4,2	4,3
Luksemburg	np	0,3	0,2	0,3	0,3	0,4	0,4	0,6
Madžarska	1,5	2,3	2,8	3,1	3,5	3,9	4,0	4,0
Malta	np	0,8	np	0,8		1,8	1,9	1,8
Nizozemska	2,9	2,6	2,8	2,6	2,7	2,7	2,5	2,5
Avstrija	3,2	3,3	3,3	2,5	2,5	2,5	2,6	2,6
Poljska	np	2,0	2,3	np	np	np	np	np
Portugalska	2,8	3,3	3,0	3,1	3,5	3,5	3,3	2,9
Romunija	np	np	np	np	np	np	np	np
Slovenija	1,5	2,5	3,4	3,7	3,8	4,0	4,4	4,4
Slovaška	np	np	1,2	1,3	1,5	1,8	2,1	2,4
Finska	5,6	6,9	7,5	7,7	7,9	8,3	9,4	9,8
Švedska	np	10,3	10,3	10,1	9,8	9,6	9,4	9,3
Zdr. kraljestvo	7,1	11,0	11,1	14,7	13,7	13,7	13,9	4,4

Vir: Population and social conditions – Education and training (Eurostat), 2008.

Opomba: ¹ Podatki za leto 2006 so začasni; np – ni podatka.

Slika: Stopnje vključenosti prebivalstva v starosti 25–64 let v posamezne ravni formalnega izobraževanja, 2006, v %

Vir: Population and social conditions – Education and training (Eurostat), 2008.

Peta prioriteta

Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja

- Energetska intenzivnost
- Obnovljivi viri energije
- Emisijsko intenzivne industrije
- Delež cestnega v blagovnem prometu
- Intenzivnost kmetovanja
- Intenzivnost poseka lesa
- Komunalni odpadki
- Koeficient starostne odvisnosti
- Stopnja rodnosti
- Selitveni koeficient
- Medregionalne variacije v BDP
- Medregionalne variacije v brezposelnosti
- Izdana gradbena dovoljenja
- Poraba gospodinjstev za kulturo

Energetska intenzivnost

Slovenija ima relativno visoko energetska intenzivnost, ki se počasi znižuje, upad v letu 2006 je bil zaznavnejši. Slovenija je v letu 2006 za BDP v višini milijon EUR v stalnih cenah leta 2000 potrebovala 275,1 toe³³¹ (ton naftnih ekvivalentov) primarne energije, države EU skupaj pa so tolikšen proizvod ustvarile s 176,6 toe energije. Enak proizvod so tako ustvarile s 35,8 % manjšo porabo energije. Razlike v energetska intenzivnosti med državami EU so zelo velike, tako da je energetska intenzivnost v Bolgariji 10-krat višja kot na Danskem. V EU imajo višjo porabo energije na enoto proizvoda od Slovenije le vse vzhodnoevropske države. V letu 2006 se je v Sloveniji intenzivnost porabe energije znižala nekoliko bolj, za 4,9 %³³².

Visoka energetska intenzivnost države je povezana tudi z bolj industrijsko gospodarsko strukturo. Na intenzivnost rabe energije vpliva tudi gospodarska struktura, saj večji delež težke industrije, ki je energetska bolj potratna od storitvenih dejavnosti, povečuje energetska intenzivnost države. Tako smo imeli v letu 2006 v Sloveniji med državami EU skoraj najvišji delež predelovalnih dejavnosti (24,0 %; v EU 17,1 %) in med njimi močno razvite prav papirno, kemično, nekovinsko in kovinsko, ki so nadpovprečne porabnice energije. V letu 2006 so izpostavljene štiri dejavnosti ustvarile 43,8 % dodane vrednosti predelovalnih dejavnosti (v EU 37,6 %), njihov delež porabe energije pa je bil kar 70,0-odstoten³³³.

Slovenska poraba energije na prebivalca je enaka povprečni v EU, gospodarska razvitost pa je za dobro tretjino nižja od evropske. Slovenija je v letu 2006 na prebivalca porabila približno toliko energije kot v povprečju države EU (za 1,0 % manj³³⁴). Ker je slovenski BDP na prebivalca za povprečnim v EU zaostajal za 36,4 %, je bila poraba energije v primerjavi s tako nižjim proizvodom dosti večja kot v EU.

Razmeroma visoko znižanje energetske intenzivnosti v letu 2006 v Sloveniji je bilo doseženo z visoko rastjo BDP in zelo nizko rastjo porabe energije. V tem letu je Slovenija dosegla kar 5,7-odstotno gospodarsko rast, pri čemer se je poraba primarne energije v državi povečala le za 0,6 %³³⁵. To je pomenilo izboljšanje oziroma znižanje energetske intenzivnosti za 4,9 %. Relativno nizka raba energije je bila posledica manjše porabe jedrske energije in zemeljskega plina (za 5,7 % in 3,2 %) ter nizkih rasti porabe trdnih in deloma tekočih goriv (1,7 % in 4,1 %) ³³⁶. Manjša prodaja zemeljskega plina in v okviru tekočih goriv za 6,2 % nižja prodaja kurilnega olja je bila predvsem posledica milejše zime v letu 2006³³⁷.

³³¹ Po podatkih Eurostata (uporabljeni so zaradi zagotavljanja mednarodne primerljivosti), ki se nekoliko razlikujejo od podatkov SURS, po katerih je bila energetska intenzivnost v letu 2006 280 toe/mio EUR BDP.

³³² Environment and energy (Eurostat), 2008; izračun Umar. Po podatkih SURS je bilo znižanje 4,8-odstotno.

³³³ SI-STAT, Nacionalni računi in Energetika (SURS), 2007; izračun Umar.

³³⁴ Population and social conditions in Environment and energy (Eurostat), 2008; izračun Umar.

³³⁵ Environment and energy (Eurostat), 2008; izračun Umar. Po podatkih SURS: 0,2%.

³³⁶ Environment and energy (Eurostat), 2008; izračun Umar. Po podatkih SURS: 2,4 % in 2,6 %.

³³⁷ Energetika (SURS), 2007; izračun Umar.

Energetska intenzivnost se razmeroma hitro znižuje tudi v državah, ki so energetske že precej varčnejše od Slovenije. V obdobju 1995–2006 se je energetska intenzivnost v Sloveniji znižala za 23,0 %. V 9 državah EU se je znižala še bolj kot pri nas, od tega tudi v nekaterih državah, kjer je bila že prej na zelo nizki ravni (na primer Irska). Zmanjševanje energetske intenzivnosti je posledica tehnološkega razvoja, prestrukturiranja gospodarstva v smeri večjega prispevka dodane vrednosti storitev in pa politik, ki to spodbujajo. V nekaterih državah je zmanjševanje predvsem posledica zmanjšanja obsega težke (kovinske) industrije.

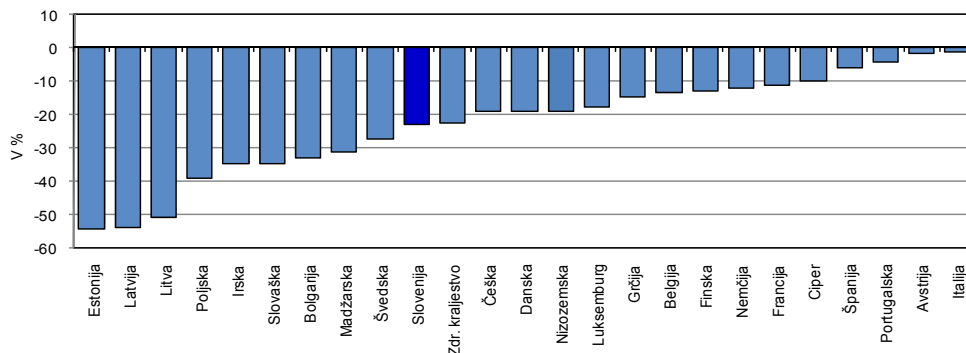
Tabela: Energetska intenzivnost (poraba primarne energije na enoto BDP), v toe/mio EUR2000

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
EU-27	208,5	187,8	188,4	185,6	187,8	185,4	182,1	176,6
Avstrija	148,4	138,0	145,5	145,4	151,9	149,9	150,9	146,0
Belgija	249,2	243,8	237,4	226,5	236,4	229,2	224,5	215,7
Bolgarija	1631,9	1360,7	1359,6	1275,0	1249,4	1137,6	1127,0	1089,9
Ciper	236,4	237,1	230,9	227,9	243,4	215,6	208,8	212,3
Češka	728,3	658,6	658,8	654,6	685,8	660,2	613,0	588,1
Danska	134,5	112,5	115,4	112,6	117,9	111,8	106,6	108,9
Estonija	1174,7	769,5	778,6	704,2	718,0	684,9	612,5	537,1
Finska	277,4	246,0	244,3	255,1	265,1	257,4	231,4	240,8
Francija	192,3	180,2	181,9	180,2	181,1	179,3	176,6	170,7
Grčija	208,1	204,6	201,6	199,4	192,7	187,1	183,6	177,1
Irska	165,1	137,0	134,8	129,1	121,3	122,6	110,6	107,3
Italija	149,1	145,2	143,2	143,0	150,6	149,9	150,6	147,0
Latvija	709,1	440,8	445,7	411,4	409,3	387,0	356,7	327,3
Litva	881,7	572,0	617,1	613,0	577,8	548,2	478,4	434,8
Luksemburg	204,6	165,3	167,4	169,9	175,5	183,8	178,5	168,1
Madžarska	606,0	480,8	470,9	459,0	459,6	430,5	436,1	416,0
Malta	np	183,1	175,1	206,3	206,9	211,1	217,6	197,0
Nemčija	181,8	165,4	169,1	165,6	167,3	166,4	163,6	159,9
Nizozemska	217,4	184,3	185,7	187,0	191,5	191,5	185,8	176,1
Poljska	702,0	489,5	483,9	469,8	464,4	443,0	434,2	427,9
Portugalska	204,5	205,1	200,9	209,0	205,9	208,7	211,7	195,8
Romunija	np	920,3	864,6	858,1	852,5	773,0	735,9	711,1
Slovaška	951,6	797,1	846,0	810,4	769,9	727,8	680,5	619,4
Slovenija	357,3	304,2	309,7	304,7	298,3	294,1	289,1	275,1
Španija	199,7	196,2	194,8	195,0	195,6	198,1	195,4	187,2
Švedska	222,9	179,8	190,8	185,2	179,7	179,9	171,0	161,6
Združeno kraljestvo	162,6	147,4	144,5	138,0	136,8	133,3	131,3	125,5

Vir: Structural indicators (Eurostat), 2008; izračuni Umar.

Opomba: np – ni podatka.

Slika: Sprememba energetske intenzivnosti med letoma 1995 in 2006 v državah EU

Vir: Environment and Energy in Economy and Finance (Eurostat), 2008.

Obnovljivi viri energije

V Sloveniji je delež rabe obnovljivih virov relativno visok, vendar od leta 2000 trendno upada in se je tudi v letu 2006 malo znižal. Po zadnjih podatkih za leto 2006 je delež obnovljivih virov v celotni porabi energije v Sloveniji znašal 10,5 %, povprečni delež v EU pa 7,1 %. Sedem držav EU ima še višji delež obnovljivih virov od Slovenije. Medtem ko se je od leta 1995 do leta 2000 tako v Sloveniji kot v EU delež obnovljivih virov povečal, se je od leta 2000 do leta 2006 v EU še nadalje povečal, za 1,3 o. t., v Sloveniji pa se je znižal za 1,8 o. t. V zadnjih šestih letih se je v Sloveniji namreč poraba energije povečala za 14,2 %, poraba obnovljivih virov pa se je celo znižala za 2,5 %³³⁸. Znižanje rabe obnovljivih virov in občasna nihanja so zlasti posledica manjše proizvodnje hidroenergije zaradi pogostejšega pojavljanja sušnih obdobj.

V EU več kot dve tretjini obnovljivih virov sestavljajo biomasa in odpadki, v Sloveniji pa imamo tudi veliko hidroenergije. Struktura obnovljivih virov je bila v letu 2006 v EU naslednja: 68,9 % biomasa in odpadki, 20,5 % hidroenergija, 5,5 % vetrna energija, 4,3 % geotermalna energija in 0,8 % sončna energija. V Sloveniji je delež biomase in odpadkov znašal 59,8 %, relativno višji kot v EU pa je delež hidroenergije, ki je znašal 40,2 %. Drugih obnovljivih virov Slovenija še ne uporablja ali pa niso ustrezno statistično zajeti. Višji delež hidroenergije od Slovenije sta imeli v letu 2006 le dve državi EU: Slovaška in Avstrija. V okviru biomase in odpadkov smo v Sloveniji rabili v glavnem les in lesne odpadke. V EU pa poleg lesa precejšen delež predstavljajo še komunalni odpadki (12 % v celotni biomasi in odpadkih) ter biogoriva in bioplin (8 % in 5 %).

V EU se je v letu 2006 poraba obnovljivih virov močno povečala, za 7,1 %. V celotni EU je v letu 2006 najbolj porasla raba lesa in lesnih odpadkov (za 3,6 Mtoe), z največjim skokom pa se je povečala raba biogoriv (rast za 62,5 %, za 2,4 Mtoe). Rabi komunalnih odpadkov in bioplina sta se povečali približno enako (za 0,5 Mtoe). Medtem ko se je raba hidroenergije le malo povečala (za 0,1 Mtoe), se je raba vetrne energije desetkrat bolj (za 1,0 Mtoe). Kljub temu raba vetrne, geotermalne in sončne energije predstavlja opazen delež v energijski bilanci le v nekaterih državah EU (gl. sliko).

V Sloveniji se je raba obnovljivih virov v letu 2006 malo znižala, za 0,8 %. Poraba hidroenergije se je sicer povečala za 3,7 %, a se je poraba biomase in odpadkov znižala za 3,6 %. Tako se je skupna raba obnovljivih virov znižala za 0,8 %, ob rasti rabe celotne energije za 0,6 %³³⁹ pa je delež obnovljivih virov v letu 2006 tako zdrsnil za 0,1 o. t., na 10,5 %.

EU si je za povečevanje deleža obnovljivih virov zadala ambiciozne cilje. Tako naj bi v EU 6,7-odstotni delež v primarni energiji do leta 2010 zaradi doseganja kjotskih ciljev povišali na 12 %, do leta 2020 pa delež v končni energiji na 20 %. Sloveniji je v predlogu energetskega-podnebnega paketa določeno, da poveča rabo obnovljivih virov s sedanjih 16 % na 25 % končne rabe energije v letu 2020, kar bo skušala doseči z gradnjo hidroelektrarn na Spodnji Savi ter s povečanjem rabe

³³⁸ Po podatkih Eurostata (uporabljeni so zaradi zagotavljanja mednarodne primerljivosti), ki se nekoliko razlikujejo od podatkov SURS, po katerih se je poraba energije povečala za 15 %, poraba OVE pa za 3 %.

³³⁹ Po podatkih SURS se je raba OVE znižala za 0,3 %, rast rabe celotne energije pa je bila 0,2-odstotna.

nekaterih drugih obnovljivih virov. Vsekakor bodo ambiciozni cilji zahtevali še aktivnejšo politiko spodbujanja rabe vseh potencialnih virov obnovljive energije. Globalno daleč največji potencial obnovljive energije predstavljata sončna in geotermalna energija. Obstajajo različne ocene, koliko potenciala obnovljive energije je ekonomsko izkoristljivega. Za Slovenijo analize³⁴⁰ kažejo, da smo pri vodni energiji izrabili že malo manj od 60 % ekonomskega potenciala in nekaj manj kot 80 % ekološko sprejemljivega potenciala.

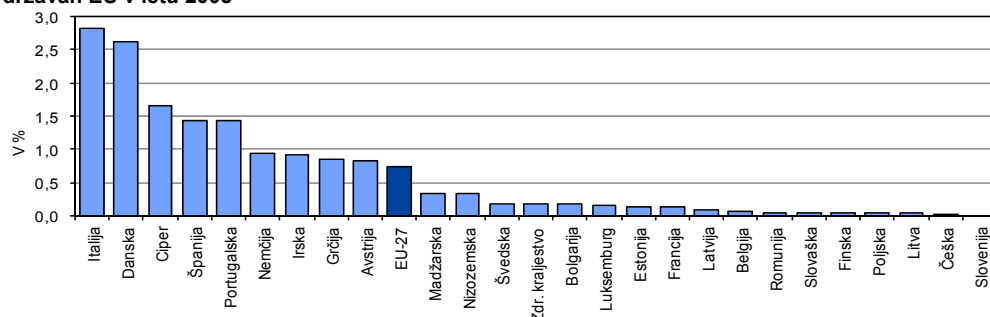
Tabela: Delež porabe obnovljivih virov v celotni porabi primarne energije, v %

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
EU-27	5,1	5,8	5,8	5,7	6,0	6,4	6,6	7,1
Avstrija	21,8	22,9	22,1	21,8	19,1	20,5	20,2	21,4
Belgija	1,2	1,2	1,4	1,4	1,7	1,9	2,4	2,9
Bolgarija	1,6	4,2	3,6	4,4	4,8	5,2	5,6	5,5
Ciper	2,1	1,8	1,8	1,8	1,8	2,0	1,9	1,9
Češka	1,4	1,5	1,7	2,0	3,3	3,9	4,0	4,3
Danska	7,6	10,9	11,4	12,4	13,5	15,1	16,6	15,6
Estonija	9,0	10,9	10,6	11,0	10,6	10,6	10,6	9,8
Finska	21,1	23,8	22,4	21,8	20,9	23,0	23,1	22,7
Francija	7,7	7,0	6,9	6,3	6,3	6,3	6,1	6,3
Grčija	5,3	5,0	4,5	4,7	5,1	5,0	5,2	5,7
Irska	1,4	1,6	1,6	1,7	1,6	1,8	2,4	2,7
Italija	4,8	5,2	5,5	5,3	5,8	6,8	6,5	7,0
Latvija	27,2	31,8	31,7	31,3	30,9	33,1	33,0	31,0
Litva	5,7	9,2	8,4	8,1	7,9	8,0	8,8	9,3
Luksemburg	1,4	1,6	1,3	1,4	1,4	1,6	1,6	1,7
Madžarska	2,4	2,1	1,9	3,4	3,4	3,6	4,2	4,6
Malta	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Nemčija	1,9	2,8	3,0	3,4	3,8	4,4	5,0	6,0
Nizozemska	1,5	2,4	2,4	2,6	2,5	2,8	3,4	3,6
Poljska	3,9	4,2	4,5	4,6	4,5	4,7	4,8	5,1
Portugalska	16,2	15,3	15,5	13,9	16,9	14,7	13,2	17,0
Romunija	5,9	10,9	9,3	9,7	9,9	11,5	12,6	11,7
Slovaška	2,8	2,8	4,0	3,7	3,3	3,9	4,3	4,6
Slovenija	9,3	12,3	11,5	10,9	10,3	11,5	10,6	10,5
Španija	5,4	5,7	6,5	5,4	6,9	6,3	6,0	6,6
Švedska	25,9	31,4	28,3	26,3	25,3	25,7	29,6	29,1
Združeno kraljestvo	0,9	1,1	1,1	1,2	1,3	1,5	1,7	1,9

Vir: Environment and energy (Eurostat), 2008; izračuni Umar.

Opomba: np – ni podatka.

Slika: Delež porabe vetrne, geotermalne in sončne energije v celotni porabi primarne energije v državah EU v letu 2005

Vir: Environment and energy (Eurostat), 2008; izračuni Umar.

³⁴⁰ Poročilo o plačilih koncesij (Ministrstvo za okolje in prostor), 2007.

Emisijsko intenzivne industrije

V letih 2006 in 2007 so emisijsko intenzivne industrije ponovno rasle hitreje od povprečja predelovalnih dejavnosti. Skupni obseg proizvodnje emisijsko intenzivnih industrij, to je sektorjev, ki se po intenzivnosti škodljivih emisij (v zrak, vodo, zemljo) na enoto proizvoda najslabše uvrstijo³⁴¹, je v Sloveniji v letih 1999–2004 naraščal povprečno letno skoraj dvakrat hitreje (5,6 %) kot v povprečju v celotnih predelovalnih dejavnostih (3,0 %). Razlika se je povečevala vse do leta 2003, ko je znašala največ v obravnavanem obdobju (6 odstotnih točk), v letu 2004 se je zmanjšala na 0,3 odstotne točke, in nato v letu 2005 na 0,5 odstotne točke. V letih 2006 in 2007 pa je bila rast obsega proizvodnje v emisijsko intenzivnih industrijah spet precej hitrejša od povprečja predelovalnih dejavnosti (za 5,6 oz. 6,0 o. t.). Tako se je delež dodane vrednosti (DV) emisijsko intenzivnih industrij v DV predelovalnih dejavnosti, ki trendno narašča že od leta 1995, v letu 2006³⁴² ponovno občutno povečal; na 24,4 % DV vseh predelovalnih dejavnosti. To je za 1,4 odstotne točke več kot v letu 2005 in največ po letu 1995. Povečanje je bilo večje le še v letu 2003 (za 1,9 o. t.). V letu 2006 se je spremenila tudi struktura DV znotraj emisijsko intenzivnih industrij, in sicer se je glede na leto 2005 povečal delež proizvodnje kemikalij in kemičnih izdelkov za 1,3 o. t., proizvodnje kovin za 0,3 o. t., proizvodnje cementa ter proizvodnje drugih nekovinskih mineralnih izdelkov (v vsaki po 0,1 o. t.), delež proizvodnje papirja pa se je znižal za 0,4 odstotne točke.

Ugodno pa je, da se je v letu 2006 zmanjševanje energetske intenzivnosti v predelovalnih dejavnostih po petletni upočasnitvi okrepilo. Raba končne energije³⁴³ (energetska poraba v TJ) na enoto DV predelovalnih dejavnosti, ki je glavni kazalnik kakovostnih sprememb v energetiki, se je v obdobju 1995–2000 zmanjševala po povprečni letni stopnji 6,7 %, v letih 2001–2004 pa le še po povprečni letni stopnji 1,0 %. V letu 2005 je bilo poslabšanje še večje: raba končne energije na enoto DV, ustvarjene v predelovalnih dejavnostih, je celo porasla, za 2,5 %. V letu 2006 pa je prišlo do ugodnega preobrata, saj se je raba končne energije na enoto DV zmanjšala za 5,5 %. K temu je največ prispevala nižja poraba energije v proizvodnji vlaknin in papirja (tako zaradi kakovostnih sprememb – manjša energetska intenzivnost – kot tudi zaradi manjšega obsega proizvodnje), pa tudi precejšnje izboljšanje energetske intenzivnosti kemične in kovinske industrije.

Velik del industrije je vključen v emisijsko trgovanje, preostali del pa v sistem CO₂-taks. Ta dva ukrepa spodbujata k povečanju energetske učinkovitosti. Trgovanje s pravicami do emisije toplogrednih plinov je bilo uvedeno v letu 2005. Zavezanici so na podlagi državnega načrta razdelitve emisijskih kuponov za obdobje 2005–2007 prejeli kvoto kuponov, ki pa je nekoliko presežala dejanske emisije v tem obdobju. Podobno je bilo tudi v drugih državah EU, kar je imelo za posledico zelo nizko ceno teh kuponov. V letu 2007 je bil sprejet državni načrt

³⁴¹ Po metodologiji Svetovne banke po skupinah SKD klasifikacije sem sodijo: celotna proizvodnja kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vlaken, celotna proizvodnja vlaknin, papirja ter izdelkov iz njih, od proizvodnje kovin in kovinskih izdelkov le proizvodnja kovin, od proizvodnje drugih nekovinskih mineralnih izdelkov pa proizvodnja cementa, apna in mavca ter proizvodnja brusil in drugih nekovinskih mineralnih izdelkov.

³⁴² Zadnji podatki o dodani vrednosti po posameznih predelovalnih dejavnostih so na voljo za leto 2006.

³⁴³ Energetska poraba po dejavnostih, v TJ (SUR5).

razdelitve emisijskih kuponov za obdobje 2008–2012. Načrt temelji na Operativnem programu zmanjševanja toplogrednih plinov (TGP), sprejetem decembra 2006. Emisije iz industrije, zgorevalne in procesne, ki so vključene v trgovanje s pravicami do emisije TGP, predstavljajo 66 % oz. 84 % ciljnih emisij industrije.

Z uveljavljanjem evropske direktive o celovitem preprečevanju in nadzoru onesnaževanja iz industrije (direktiva IPPC) so oblikovani enotni postopki dovoljevanja obratovanja industrijskih virov onesnaževanja. V Sloveniji (na podlagi prijav) trenutno obratujejo 203 industrijski obrati (ali odlagališča), za katere je po merilih IPPC direktive potrebno integralno dovoljenje za obremenjevanje okolja. Izdaja dovoljenj skladno z zahtevami IPPC direktive temelji na načelu, da se morajo za industrijsko proizvodnjo uporabiti najboljše v panogi dostopne tehnike glede varstva okolja. Ocenjuje se, da se bo večina teh obratov do roka (2007, izjeme do 2011) prilagodila standardom najboljših dosegljivih tehnik. S tem naj bi se v povprečju zmanjšala specifična poraba energije na enoto proizvodnje za 20 %. Tako se bo zaradi prilagajanja proizvodnje IPPC direktivi proizvodnja primarnega aluminija v letu 2008 zmanjšala za četrtno; namesto sedanjih 12 % bo v tej proizvodnji porabljene 9 % celotne električne energije, ki jo porabimo v Sloveniji (znižanje z 1,7 TWh letno na 1,2 TWh letno). Obseg znižanja porabe električne energije v tej proizvodnji je primerljiv z letno količino proizvodnje v HE Zlatoličje in v 5. bloku TE Šoštanj.

Tabela: Indeksi rasti obsega proizvodnje in dodane vrednosti v predelovalnih dejavnostih in emisijsko intenzivnih industrijah

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Indeks realne rasti dodane vrednosti predelovalnih dejavnosti	108,9	104,2	105,0	105,3	103,7	103,6	108,5	108,3
Indeks realne rasti proizvodnje predelovalnih dejavnosti	107,0	102,8	102,0	101,6	104,7	103,7	106,5	108,4
Indeks realne rasti proizvodnje v emisijsko intenzivnih industrijah	108,2	105,4	104,8	107,6	105,0	104,2	112,1	114,4
Proizv. vlaknin, papirja ter izdelkov iz njih	104,7	99,0	108,1	94,0	102,7	102,9	99,8	99,8
Proizv. kemikalij, kemičnih izd., umetnih vlaken	110,4	108,1	105,9	111,8	115,3	107,6	113,0	121,6
Proizv. dr. nekovinskih mineralnih izdelkov	96,4	100,1	100,8	100,7	83,2	93,1	106,2	105,3
Proizvodnja kovin	111,9	104,5	102,9	106,8	92,2	103,1	119,6	107,0
Indeks realne rasti proizvodnje pred. dej. brez emisijsko intenzivnih industrij	106,7	102,2	101,3	100,2	104,6	103,6	105,2	107,0

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Nacionalni računi ter Rudarstvo in predelovalne dejavnosti (SURS), 2008; preračuni Umar. Opomba: Indeksi industrijske proizvodnje so do vključno leta 2004 izračunani iz količinskih podatkov, od leta 2005 pa iz vrednostnih podatkov.

Delež cestnega prometa v blagovnem prometu

Delež cestnih blagovnih prevozov, ki se v Sloveniji povečuje hitreje kot v EU, se je tudi v letu 2007 še nadalje okrepil. Delež cestnega blagovnega prometa³⁴⁴ (v celotnem cestnem, železniškem in notranjevodnem prometu) je bil leta 2000 v Sloveniji še za 2 odstotni točki nižji kot v EU, a se je v naslednjih letih povečeval hitreje kot v EU. V letu 2005 je tako delež cestnega blagovnega prometa že presegel povprečje EU; v letu 2006 je znašal 78,2 %, v letu 2007 pa se je povečal še za nadaljnjo odstotno točko 79,2 %³⁴⁵. Visoka povišanja deleža cestnega prometa, ki so presegla tudi povišanje v Sloveniji, so v obdobju 1995–2006 beležili v večini vzhodnoevropskih držav. V drugih državah EU so bila povišanja zmernejša; v treh državah se je delež cestnega prometa celo znižal.

V Sloveniji je visoka rast prometa kot posledica zemljepisne lege in odprtosti gospodarstva v zadnjih letih še dodatno spodbujena z visoko mednarodno blagovno menjavo. Obseg cestnega blagovnega prevoza na prebivalca je med najvišjimi v EU; takoj za luksemburškim. V letu 2006 smo v Sloveniji opravili 6.030 tonskih kilometrov cestnih blagovnih prevozov na prebivalca, ali za 58,9 % več od povprečja držav EU³⁴⁶. To je tudi posledica ugodne zemljepisne lege Slovenije, ki je na križišču V. in X. evropskega koridorja, kjer se je promet z zadnjima širitvama EU močno povečal. Poleg tega je z vstopom v EU za slovenske prevoznike pri prevozu po državah EU odpadlo veliko administrativnih ovir (predvsem pridobivanje omejenega števila dovolilnic), naša država pa si je izpogajala tudi možnost opravljanja kabotaže v državah EU-15, kar bo drugim takratnim novim članicam omogočeno šele po preteku petletnega prehodnega obdobja. V Sloveniji kot majhni srednjeevropski državi je tudi pričakovano velik delež mednarodnega in nižji delež notranjega blagovnega prometa. Nagla rast tako cestnega kot železniškega blagovnega prometa pa je bila tudi lani dodatno spodbujena z visoko gospodarsko rastjo tako doma kot v mednarodnem okolju, še posebno v vzhodni Evropi.

V Sloveniji je bilo prehitevanje rasti cestnega blagovnega prometa glede na gospodarsko rast pa tudi glede na rast prevozov blaga po železnici v zadnjih treh letih precej višje kot v EU. Rast blagovnega prometa je bila v Sloveniji štirikrat višja od gospodarske rasti: v obdobju 2003–2006 je bila povprečna letna rast BDP 4,8 %, rast cestnega blagovnega prometa 19,8 % in železniškega prometa 0,9 % letno³⁴⁷. V EU je bilo razhajanje rasti BDP in cestnega blagovnega prometa manjše (dvakratno), pomembna razlika pa je tudi v tem, da sta bili v EU rasti cestnega in železniškega blagovnega prometa s 4,5 % in s 3,7 % letno dosti bolj izenačeni. Prevoz blaga po železnici in po vodi je z vidika trajnostnega razvoja sprejemljivejši od prevoza s tovornjaki, zato ga je smiselno spodbujati in tako zaustaviti trend naraščanja cestnega tovornega prometa. To predstavlja izziv tako za Slovenijo kot tudi za celotno EU. V Sloveniji bi izboljšanje

³⁴⁴ Podatki za cestni blagovni promet se nanašajo le na v državi registrirana cestna tovorna vozila.

³⁴⁵ SI-STAT, Transport (SURS), 2008; izračun Umar.

³⁴⁶ Population and social conditions in Transport (Eurostat), 2007; izračun Umar.

³⁴⁷ Economy and finance in Transport (Eurostat), 2007; izračun Umar.

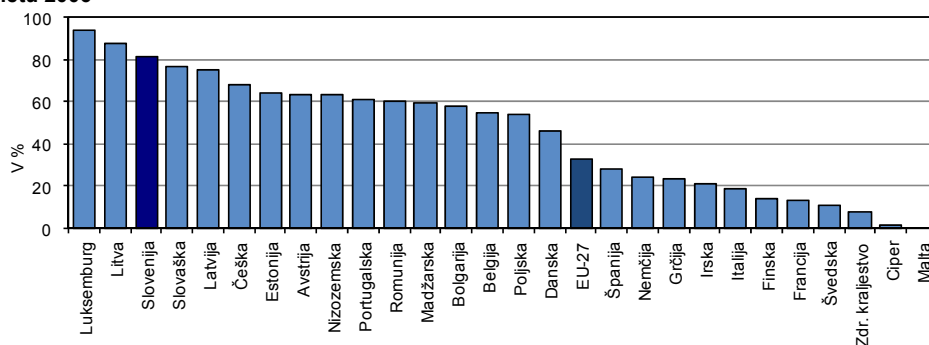
obravnavega kazalnika dosegli z nadaljnjim povečevanjem pretovora v koprskem pristanišču, s preobrazbo slovenskega železniškega prevoznika v sodobno transportno podjetje ter s posodobitvijo železniške infrastrukture, kar bo investicijska prioriteta v naslednjem desetletju. Smiselna bi bila tudi čimvečja vključitev eksternih stroškov prometa v cene prevozov.

Tabela: Delež cestnega v skupnem blagovnem prometu (merjeno v tkm), v %

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
EU	np	73,9	74,9	75,6	75,8	76,1	76,5	76,7
Avstrija	63,5	64,8	65,9	65,8	67,4	65,6	64,4	63,2
Belgija	77,4	77,4	78,3	77,5	76,5	74,9	72,4	71,2
Bolgarija	np	52,3	60,2	62,9	61,7	66,9	70,8	69,0
Ciper	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Češka	57,5	68,0	69,7	73,3	74,5	75,2	74,5	76,1
Danska	91,8	92,1	91,8	92,1	92,0	91,4	92,2	91,8
Estonija	28,7	37,3	31,2	30,3	29,1	32,7	35,4	34,7
Finska	72,3	75,8	75,4	76,6	75,3	76,0	76,5	72,7
Francija	76,5	76,0	77,9	77,8	78,8	79,9	80,5	80,9
Grčija	97,7	np	np	np	97,7	np	97,4	98,1
Irska	90,1	96,2	96,0	97,1	97,5	97,7	98,3	98,8
Italija	88,2	89,0	89,4	90,4	89,5	89,5	90,3	90,1
Latvija	15,8	26,5	27,4	29,2	27,5	28,4	29,8	39,0
Litva	41,6	46,6	51,7	52,3	50,0	51,3	56,1	58,4
Luksemburg	85,9	87,8	89,6	91,5	92,0	90,9	92,5	91,5
Madžarska	58,3	68,1	67,3	65,5	65,6	65,9	69,2	71,6
Malta	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Nemčija	63,9	66,1	67,2	67,0	67,8	66,9	66,0	65,9
Nizozemska	63,6	63,4	63,0	63,3	64,6	65,0	65,8	63,6
Poljska	42,6	56,9	61,1	62,2	63,0	66,1	69,0	70,4
Portugalska	90,3	92,5	93,3	93,1	93,0	94,7	94,7	94,9
Romunija	42,0	42,9	49,6	57,3	62,4	63,7	67,3	70,5
Slovaška	63,7	53,0	53,6	58,7	62,1	65,4	70,3	68,8
Slovenija	66,4	71,9	73,0	70,0	70,0	74,1	77,3	78,2
Španija	90,3	92,8	93,2	94,1	94,3	94,9	95,2	95,4
Švedska	62,0	63,9	63,6	65,6	64,5	63,9	64,0	64,5
Združeno kraljestvo	92,3	90,0	89,3	89,7	89,8	88,1	88,0	88,1

Vir: Structural indicators (Eurostat), 2008; Si-Stat (SURS), 2008.

Opomba: np – ni podatka.

Slika: Delež mednarodnega cestnega v skupnem cestnem blagovnem prometu¹ (merjeno v tkm) v letu 2006

Vir: Structural indicators (Eurostat), 2008.

Opomba: ¹ Podatki za cestni blagovni promet se nanašajo le na v državi registrirana cestna tovorna vozila.

Intenzivnost kmetovanja

Poraba NPK gnojil³⁴⁸ na enoto kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU), ki je višja od povprečja v državah EU, se je v letu 2006 prvič po letu 2000 nekoliko povečala. V letu 2006 je bilo za kmetijsko pridelavo porabljenih za 0,1 % manj NPK gnojil kot v letu prej in za 21 % manj kot v letu 2000. Preračun na enoto kmetijskih zemljišč v uporabi pa pokaže skoraj 4-odstotno povečanje glede na predhodno leto³⁴⁹, še vedno pa je bila poraba nižja kot v letih 2000–2004. Zadnji primerljivi podatki za ostale države EU so dosegljivi za leto 2002, ko je bila poraba na enoto KZU v Sloveniji kar za 31 % višja kot v povprečju EU-15 in za 51 % višja kot v povprečju EU-27. Višja poraba kot v Sloveniji je bila le na Nizozemskem, v Belgiji in v Nemčiji, ki so države z visoko intenzivnim kmetijstvom.

Prodaja pesticidov v Sloveniji se je v letu 2006 ponovno zmanjšala. Skupna količina prodanih pesticidov v Sloveniji, ki pa ni porabljena le v kmetijski dejavnosti, je do leta 2004 nihala, nato pa je precej padla. V letu 2006 je bila za 7 % nižja kot v letu 2005 in za 16 % nižja kot v letu 2004. Pri tem se je zmanjšala le prodaja fungicidov, prodaja herbicidov in insekticidov pa je porasla³⁵⁰. Po podatkih Eurostat je na enoto KZU v Sloveniji porabljena le okoli polovica povprečne porabe v EU-15 in nekaj manj kot dve tretjini povprečne porabe v EU-25.

Povprečno število živali na enoto KZU je v Sloveniji nekoliko višje kot v EU, a se zadnja leta rahlo zvišuje, povprečna mlečnost na žival pa je nižja, a se prav tako zvišuje. V letu 2007 je bilo v Sloveniji 0,91 glave velike živine na hektar KZU, kar je nekoliko več kot v letu 2005, ko je bilo izvedeno predzadnje vzorčno raziskovanje kmetijskih gospodarstev. Po zadnjih primerljivih podatkih za leto 2005 je število v Sloveniji nekoliko višje kot v povprečju EU-27 (V Sloveniji 0,87, v EU-27 pa 0,80), vendar že nekoliko manj kot v EU-15 (0,88). Relativno visoko število živali na enoto KZU v Sloveniji je predvsem posledica visokega deleža hribovitih in travnatih površin, ki so najprimernejše za živinorejo. Povprečna mlečnost na žival pa je kljub večletnemu povečevanju še vedno nizka. V letu 2007 je bila za skoraj 9 % višja kot v letu prej, ko je znašala 5,2 t / žival. To je bilo v tem letu za 12 % manj kot v EU-27 in za 18 % manj kot v EU-15.

Povprečna pridelka na enoto zasejanih površin dveh v Sloveniji najpomembnejših poljščin, to je pšenice in koruze, sta v Sloveniji glede na povprečje v EU različna: pri pšenici je nižji, pri koruzi pa višji.. Nizka raven pridelave ni optimalna z vidika izkoriščenosti zemlje kot naravnega vira, zelo visoka raven pa prav tako ni ustrezna, ker predstavlja obremenitev okolja. Po dobrih letinah v letih 2004 in 2005, ki jima je sledilo znižanje pridelka v letu 2006, je v letu 2007 povprečni pridelek pšenice ostal enak, povprečni pridelek koruze pa pod vplivom boljših vremenskih razmer za okoli desetino višji kot v letu prej. Povprečni pridelek pšenice je bil v teh letih precej nižji od povprečij EU-27 in EU-15 (za 6 % in 20 % v letu 2007). Nasprotno je intenzivnost

³⁴⁸ NPK gnojila so gnojila s tremi najpomembnejšimi rastlinskimi hranili: dušikom, fosforjem in kalijem.

³⁴⁹ Kmetijska zemljišča v uporabi so se v letu 2006 zmanjšala za 3,6 %.

³⁵⁰ Fungicidi so kemična sredstva za zatiranje rastlinskih bolezni, herbicidi za zatiranje plevelov, insekticidi pa za zatiranje škodljivcev.

pridelave koruze v Sloveniji nad povprečjem držav EU-27 (po zadnjih podatkih za leto 2005 za 18 %), vendar zaostaja za povprečjem EU-15 (za 7 %).

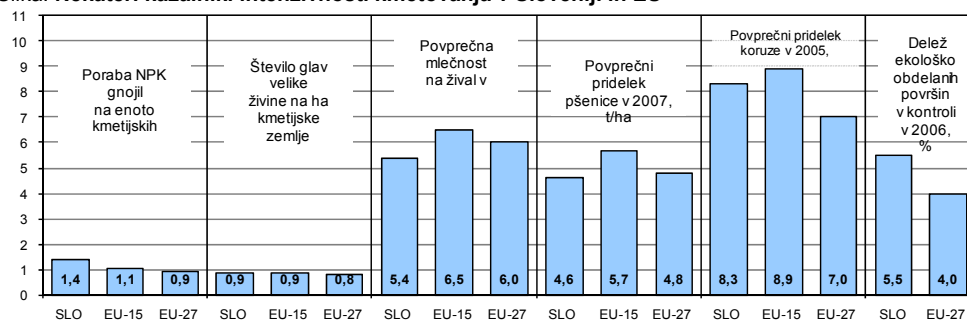
Povečevanje deleža kmetijskih zemljišč v ekološki kontroli se je v letu 2007 nadaljevalo, glede na strateške cilje pa se bo moralo v prihodnje še povečati. Slovenske kmetije, ki so bile vključene v kontrolo ekološkega in integriranega kmetovanja, so v letu 2007 obdelovale že preko 17 % vseh KZU. V primerjavi z letom prej, so se površine ponovno precej povečale: v ekološki pridelavi za skoraj 9 % in v integrirani pridelavi za 15 %, delež ekološko obdelanih površin v skupni površini KZU pa je porasel s 5,5 % na 5,9 %. Glede na zastavljene cilje v Akcijskem načrtu razvoja ekološkega kmetijstva naj bi bilo do leta 2015 v nadzoru ekokmetijstva 20 % KZU. Delež ekološko obdelanih površin je bil v Sloveniji v letu 2006 sicer višji kot v povprečju EU-27 (4 %), vendar pa hkrati tudi bistveno nižji kot v državi z najvišjim deležem v EU, Avstriji (13 %), ki ima s Slovenijo primerljive naravne razmere za kmetijsko pridelavo.

Tabela: Nekateri kazalniki intenzivnosti kmetovanja v Sloveniji v obdobju 1995–2007

	enota	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Poraba NPK gnojil										
Poraba na enoto kmetijskih zemljišč v uporabi	kg/ha	131,3	146,6	141,8	138,0	137,0	129,4	115,3	119,6	np
Prodaja pesticidov										
Prodaja pesticidov skupaj, v aktivni snovi	000 t	np	1,5	1,4	1,5	1,4	1,5	1,4	1,3	np
Intenzivnost pridelave / priraje										
Število glav velike živine ¹ na ha kmet. zemlje v uporabi	št./ha	np	0,9	np	np	0,9	np	0,9	np	0,9
Povprečna mlečnost na žival	t/kravo		4,5	4,5	5,2	4,6	4,8	4,8	5,2	5,6
Povprečni pridelek pšenice	t/ha	4,2	4,2	4,6	4,9	3,5	4,5	4,7	4,2	4,2
Povprečni pridelek koruze	t/ha	6,3	5,9	5,4	8,2	5,1	7,8	8,3	6,9	7,5
Vključenost v kontrolo okoljskih ukrepov										
Ekološko obdelane površine v kontroli	000 ha	np	5,4	10,8	13,8	20,0	23,0	23,6	26,8	29,2
Ekološke kmetije v kontroli	št.v 000	np	0,6	1,0	1,2	1,4	1,6	1,7	1,9	2,0
Integrirano obdelane površine v kontroli	000 ha	np	np	np	10,1	12,0	42,5	44,6	49,6	56,9
Integrirane kmetije v kontroli	št.v 000	np	np	np	2,1	2,9	4,6	5,5	5,8	6,1

Viri: SURS, MKGP, preračuni Umar. Opombi: ¹ Glava velike živine je preračun števila živali po njihovi povprečni teži (1 glava = 500 kg); np – ni podatka.

Slika: Nekateri kazalniki intenzivnosti kmetovanja v Sloveniji in EU¹

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Okolje in naravni viri – Kmetijstvo in ribištvo (SURSTAT), 2007; Agriculture and Fisheries – Agriculture (Eurostat), 2007; Long-term indicators - Agriculture, forestry and fisheries – Agriculture (Eurostat), 2007; Archives – Fertilizer and Pesticides (Faostat), 2007; European Organic Farming Statistics – FiBL-Survey: Farms, Hectares (Institute of Rural Sciences), 2007. Opomba: zadnje leto z razpoložljivimi podatki.

Intenzivnost poseka lesa

Površina gozdov, ki pokriva več kot polovico ozemlja Slovenije, se kljub temu, da to ni načrtovano, še vedno povečuje. Odmaknjena in za kmetijsko pridelavo manj primerna zemljišča se namreč zaraščajo hitreje, kot se krčijo gozdovi na primestnih območjih in na območjih intenzivnega kmetovanja. Ob koncu leta 2006³⁵¹ je tako površina gozdov znašala 1.174 tisoč hektarjev, kar je za 0,4 % več kot v letu prej, za 7 % več kot v letu 1995 in skoraj za 3 % več, kot je to predvideno z Gozdnogospodarskimi načrti za obdobje 2001–2010 (Program razvoja gozdov v Sloveniji, 1999).

S površino gozdov se povečujeta tudi prirastek in zaloga lesa, intenzivnost poseka lesa³⁵² pa med leti niha, a je bila v letu 2006 ponovno najvišja v zadnjih petnajstih letih. V letu 2006 se je letni prirastek lesa povečal za 1 %, lesna zaloga pa za 2 %. Posek lesa, ki je znašal 3,7 mio. m³ (od tega 60 % iglavcev in 40 % listavcev), je bil za 14 % večji kot v letu prej in za 78 % večji kot v letu 1995³⁵³. V največji meri je negovalne in sanitarne narave. Prvi, ki je za razvoj gozdov nujen in zato najobsežnejši, se je po prejšnjem upadanju povečal drugo leto zapored in je znašal 61,5 % skupnega poseka (v letu 1995 28,6 o. t. več). Drugi, ki se zaradi večjega napada insektov z leti hitro povečuje, je k skupnemu poseku prispeval že 32,9 % (v letu 1995 5,9 o. t. manj). S hitrejšo rastjo poseka od prirastka se je povečala intenzivnost poseka lesa, in sicer z 42,8 % na 48,6 %. Čeprav je to ena najvišjih intenzivnosti v zadnjih nekaj letih, pa bi jo bilo mogoče še precej izboljšati, saj je bil posek lesa le v višini 82 % možnega po gozdnogospodarskih načrtih (v letu 2005 75 % možnega). V državnih gozdovih je bil tudi lani opravljen ves možni posek, v zasebnih, ki obsegajo skoraj tri četrtine vseh gozdov, pa ne, ker ga ovira razdrobljena posest³⁵⁴. Simulacija razvoja gozdov, ki jo je opravil Zavod za gozdove Slovenije, kaže, da se bo količina lesa, ki jo bo mogoče v naslednjih letih posekati, zaradi naraščanja lesne zaloge še naprej povečevala. Dovoljena intenzivnost poseka lesa bi do leta 2040 lahko porasla na približno 90 %, kar je precej več od dosežene v letu 2006. Večji posek bi bil smisel, ker je les tudi eden izmed redkih obnovljivih naravnih virov Slovenije.

Skupna površina gozdov se v Sloveniji povečuje z enako hitrostjo kot v povprečju držav EU, njihova gospodarska izkoriščenost pa se izboljšuje hitreje. Čeprav Slovenija po deležu gozdov v skupni površini sodi v vrh evropskih držav, se je skupna površina gozdov v obdobju 2000–2005 povečevala z enako hitrostjo kot v povprečju držav EU, in sicer za 0,4 % na leto. Intenzivnost poseka lesa je v primerjavi z intenzivnostjo v večini drugih evropskih držav nizka (zadnji podatki za EU so za obdobje 1995–2000, glej Poročilo o razvoju 2002), vendar pa se kaže izboljševanje glede na podatke o poseku lesa. Posek lesa in s tem proizvodnja gozdnih sortimentov na enoto površine gozdov, ki sta sicer nekoliko pod

³⁵¹ Iz Poročila zavoda za gozdove Slovenije o gozdovih za leto 2007, ki je še v pripravi, je razvidno, da sta se površina gozdov in letni prirastek lesa povečevala tudi v letu 2007, letni posek lesa pa se je znižal. S tem se je intenzivnost poseka lesa v letu 2007 poslabšala.

³⁵² Intenzivnost poseka lesa je razmerje med letnim posekom in prirastkom lesa.

³⁵³ Z večjim posekom se je povišala tudi dodana vrednost gozdarstva, po ekonomskih računih za gozdarstvo nominalno kar za 44,4 %.

³⁵⁴ Vendar pa analize (Krajnc, Piškur, 2006) kažejo, da je posek v zasebnih gozdovih podcenjen.

primerljivim povprečjem v državah EU (glej Poročilo o razvoju 2005), sta se namreč v obdobju 1995–2005 povečala bolj kot v povprečju teh držav: v EU-27 za 27 %, v EU-15 za 22 %, v Sloveniji pa kar za 46 %. Slovenijo je po rasti tega kazalnika v obdobju 1995–2005 prehitelo le pet držav članic EU, in sicer Latvija, Estonija, Slovaška, Poljska in Švedska.

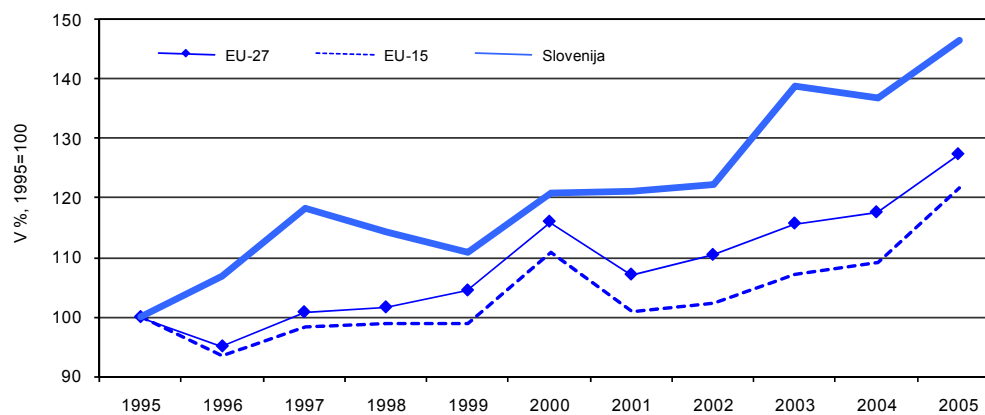
Tabela: **Intenzivnost poseka lesa v Sloveniji v obdobju 1995–2006**

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	GGN ¹ 2001-2010
Površina gozda, v tisoč ha	1.098	1.134	1.143	1.150	1.158	1.164	1.169	1.174	1.142
Letni prirastek, v tisoč m ³	5.995	6.872	6.925	7.102	7.290	7.446	7.569	7.652	6.923
Lesna zaloga, v tisoč m ³	228.493	262.795	267.912	276.574	285.735	293.532	300.795	307.689	266.704
Letni posek, v tisoč m ³	2.092	2.609	2.614	2.646	3.007	2.958	3.253	3.718	4.101
nega	1.325	1.849	1.920	1.885	1.866	1.734	1.873	2.288	np
obnova	12	19	19	18	17	10	17	18	np
varstvo-sanacija	589	553	505	566	976	1.055	1.212	1.224	np
za infrastrukturo	15	40	48	45	45	43	48	50	np
krčitve	35	53	52	66	47	71	65	86	np
brez odobritve	113	91	68	63	54	42	35	49	np
drugo	2	3	3	4	3	2	2	1	np
Intenzivnost poseka ² , v %	34,9	38,0	37,7	37,3	41,2	39,7	42,8	48,6	59,2

Vir: Statistični letopis Republike Slovenije 2005 (SUR5), 2006; Poročilo zavoda za gozdove Slovenije o gozdovih za leto 2005, 2006.

Opombe: ¹Gozdnogospodarski načrti za obdobje 2001–2010; ²Razmerje med letnim posekom in prirastkom lesa; np – ni podatka.

Slika: **Rast poseka lesa v obdobju 1995–2005 v Sloveniji, EU-27 in EU-15**

Vir: Long-term indicators — Agriculture, forestry and fisheries — Forestry (Eurostat), 2007.

Komunalni odpadki

Trajnostni razvoj v segmentu odpadkov pomeni na prvem mestu zniževanje količine nastalih odpadkov, saj predstavljajo odpadki obremenitev za okolje, hkrati pa tudi potencialen material in energijo. Za to je na drugem mestu ravnanja z odpadki njihova ponovna uporaba (recikliranje), nato predelava (sežig s pridobivanjem energije) in šele nazadnje odstranjevanje (odlaganje, sežig). Pogoj za učinkovito ravnanje z odpadki pa je, da se ločeno zbirajo, saj jih le tako lahko preusmerimo v nadaljnje postopke oz. predelavo glede na njihovo uporabnost.

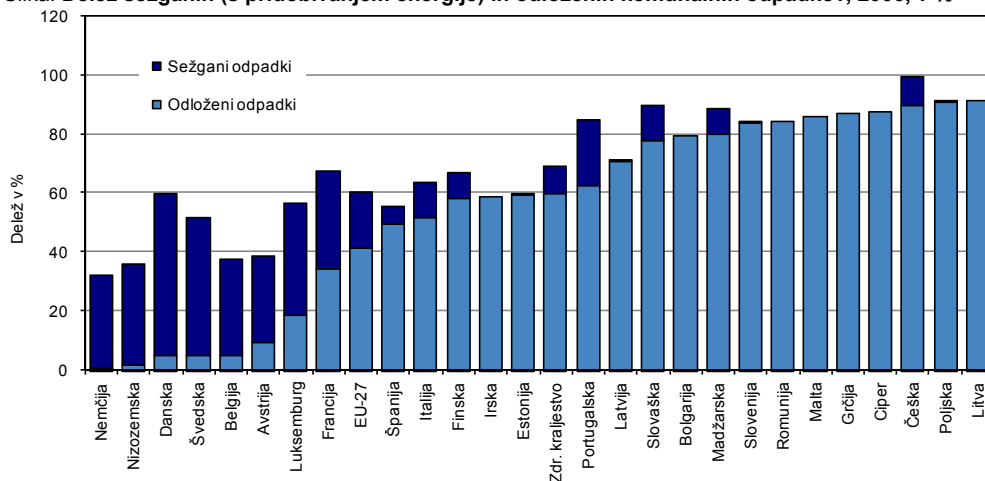
V Sloveniji se količina ločeno zbranih odpadkov počasi povečuje (zadnji razpoložljivi podatki so za leto 2006). V letu 2006 je nastalo povprečno 432 kg komunalnih odpadkov na prebivalca. Količina teh odpadkov se je povečala za 2,5 %, kar ob visoki gospodarski rasti predstavlja nekoliko večje zaostajanje rasti nastajanja odpadkov (3,2 o. t.) kot v letu 2005. V njihovi strukturi se po podatkih SURS počasi povečuje delež zbrane odpadne embalaže in drugih ločeno zbranih frakcij, ki se je v letu 2006 povečal predvsem zaradi več zbrane odpadne embalaže. Delež odpadne embalaže v vseh z javnim odvozom zbranih komunalnih odpadkih se je povečal s 3 % v letu 2005 na 4 %, predvsem zaradi podvojene količine papirne in kartonske embalaže, precej več je bilo zbrane tudi plastične in steklene odpadne embalaže. Povečala se je tudi količina drugih ločeno zbranih frakcij, s 5,8 % na 6,7 % vseh komunalnih odpadkov, zbranih z javnim odvozom, povečanje pa je bilo predvsem posledica podvojene količine organskih kuhinjskih odpadkov. Tako je delež vseh ločeno zbranih frakcij, ki se počasi povečuje, dosegel vrednost 13,4 % (11,7 % v 2005).

Neugodna gibanja so bila v zadnjih dveh letih, za katera so razpoložljivi podatki (2005–2006), na področju ravnanja z odpadki, kjer se je delež odloženih komunalnih odpadkov povečal. Kljub temu, da so bile ločeno zbrane frakcije, kot so odpadna embalaža, komunalni odpadki iz lesa in kovin, praktično v celoti predelani, oddani družbi za ravnanje z odpadno embalažo ali drugim zbiralcem, pa se je dobra tretjina organskih kuhinjskih odpadkov še vedno odložila. Delež predelanih komunalnih odpadkov, zbranih z javnim odvozom, se je tako v letu 2006 ohranil na ravni 14,6 %, vendar pa se je hkrati ponovno povečal delež odloženih komunalnih odpadkov. Tako se je delež odloženih komunalnih odpadkov v vseh nastalih komunalnih odpadkih, ki se je v zadnjih letih počasi zmanjševal (v letu 2002 se je uveljavila nova metodologija zbiranja podatkov in s tem prelom v seriji podatkov), v letih 2005 in 2006 ponovno povečal. Količina odloženih odpadkov je v letu 2006 znašala 362 kg na prebivalca, delež komunalnih odpadkov, ki se odložijo, pa je ponovno presegel 80 % (83,3 %). To je zelo neugodno, saj odloženi odpadki predstavljajo obremenitev okolja in neučinkovito snovno kot prostorsko rabo. V EU-15 se delež odloženih odpadkov že vsa leta znižuje, od leta 1995 do leta 2006 se je znižal s 57,8 % na 34,3 %. Nizek delež odloženih komunalnih odpadkov te države dosegajo tudi s sežiganjem komunalnih odpadkov, v EU-15 v povprečju sežgejo 21,5 % nastalih komunalnih odpadkov.

Področje odpadkov predstavlja velik izziv okoljske politike, s katero bi morali najprej doseči predvsem povečanje količine ločeno zbranih frakcij, kar je pogoj

za nadaljnje ravnanje z odpadki, naravnano v smeri trajnostnega razvoja. Ob dejstvu, da je po ocenah med komunalnimi odpadki približno 40 % biološko razgradljivih odpadkov in okoli 15 % embalaže, količine teh frakcij po podatkih SURS kažejo, da smo jih v letu 2006 ločeno zbrali le četrtno pri odpadni embalaži in le 15 % pri biološko razgradljivih odpadkih, skoraj petina bioloških odpadkov pa je bila pozneje ponovno odložena. Operativni programi na tem področju so ambiciozni, vendar dejansko stanje še precej zaostaja za cilji, še posebej na področju zmanjševanja odlaganja bioloških odpadkov.

Slika: **Delež sežganih (s pridobivanjem energije) in odloženih komunalnih odpadkov, 2006, v %**

Vir: Environment – Long-term indicators – Waste (Eurostat), 2007; lastni preračuni.

Koeficient starostne odvisnosti

S staranjem prebivalstva se starostna odvisnost prebivalstva³⁵⁵ Slovenije še naprej povečuje. Koeficient starostne odvisnosti starega prebivalstva se je v letu 2007 povečal za nadaljnje 0,4 indeksne točke, že tretje leto pa se povečuje tudi koeficient skupne starostne odvisnosti prebivalstva. Leta 2007 je prišlo v Sloveniji na 100 delovno sposobnih prebivalcev 22,9 prebivalca v starosti 65 let in več (kar je 2,9 več kot leta 2000 oziroma 5,1 več kot leta 1995) in 19,9 otroka v starosti 0–14 let (2,9 manj kot leta 2000 oziroma 6,7 manj kot leta 1995). Skupni koeficient starostne odvisnosti je bil 42,7 (0,3 več kot leto prej oziroma 1,6 manj kot leta 1995).

Koeficient skupne starostne odvisnosti se povečuje, ker se zmanjšuje delež delovno sposobnega prebivalstva v celotnem prebivalstvu. Pri tem se delež mladih v celotnem prebivalstvu zmanjšuje počasneje, kot narašča delež starega prebivalstva. Delež delovno sposobnega prebivalstva se je do leta 2003 sicer povečal (od 69,2 % leta 1995 na 70,4 %), leta 2005 pa se je, kljub visokemu selitvenemu prirastu³⁵⁶, ki sicer povečuje obseg te skupine prebivalcev, začel zmanjševati in se do leta 2007 zmanjšal na 70,1 %. Delež otrok se je v zadnjih dvanajstih letih zmanjšal od 18,4 % leta 1995 na 13,9 % v letu 2007, delež starega prebivalstva pa povečal od 12,3 % leta 1995 na 16,0 % v letu 2007. Leta 2003 je bilo število prebivalcev v starosti 65 let in več prvič večje od števila otrok. Indeks staranja, ki je razmerje med tema dvema starostnima skupinama prebivalcev, je presegel 100. Do leta 2007 pa se je povečal že na 115,1.

Koeficient starostne odvisnosti starega prebivalstva je v Sloveniji še naprej nižji kot v povprečju v EU. V večini držav članic EU je pričakovano trajanje življenja namreč daljše kot v Sloveniji³⁵⁷, zato je tudi delež starega prebivalstva v celotnem prebivalstvu višji kot v Sloveniji. Hkrati so problemi z upadanjem rojstev in s tem upadanjem deleža otrok, kljub visokemu selitvenemu prirastu tudi delovno sposobnega prebivalstva³⁵⁸, podobni. Zato je v EU povprečni indeks starostne odvisnosti starega prebivalstva višji kot v Sloveniji: v EU-27 je bil leta 2006 25,0, kar je 2,5 več kot v Sloveniji. Najvišji je bil v Italiji (30,0), Nemčiji in v Grčiji, ki imajo tudi najvišje deleže starega prebivalstva.

³⁵⁵ Starostno odvisnost prebivalstva merimo s tremi koeficienti: a) koeficientom starostne odvisnosti starega prebivalstva, to je razmerjem prebivalstva v starosti 65 let in več do delovno sposobnega prebivalstva (ki je mednarodno primerljivo opredeljeno kot prebivalstvo v starosti 15–64 let), b) koeficientom starostne odvisnosti mladega prebivalstva, to je razmerjem prebivalstva v starosti 0–14 let do delovno sposobnega prebivalstva, in c) skupnim koeficientom starostne odvisnosti, to je razmerjem mladega in starega do delovno sposobnega prebivalstva.

³⁵⁶ Glej indikator *Selitveni koeficient*.

³⁵⁷ Glej indikator *Pričakovano trajanje življenja in umrljivost dojenčkov*.

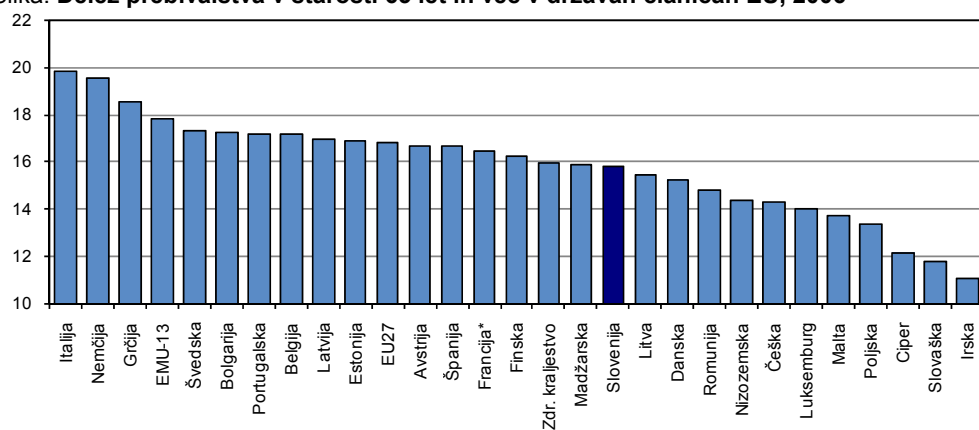
³⁵⁸ Glej indikator *Selitveni koeficient*.

Tabela: Koeficient starostne odvisnosti prebivalstva v starosti 65 let in več, v %

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
EU-27	22,1	23,4	23,7	23,9	24,2	24,5	24,8	25,0
EMU13	22,8	24,5	24,8	25,2	25,5	25,9	26,3	26,7
Avstrija	22,6	22,8	22,8	22,8	22,8	23,2	23,9	24,7
Belgija	24,0	25,6	25,8	25,9	26,0	26,2	26,2	26,1
Bolgarija	22,4	23,9	24,4	24,9	24,9	24,9	24,9	24,9
Ciper	17,2	17,0	17,2	17,5	17,5	17,4	17,3	17,5
Češka	19,4	19,8	19,8	19,7	19,7	19,7	19,9	20,1
Danska	22,6	22,2	22,2	22,3	22,4	22,6	22,8	23,1
Estonija	20,6	22,5	22,8	23,2	23,7	24,1	24,4	24,8
Finska	21,3	22,3	22,5	22,8	23,1	23,6	23,9	24,4
Francija	23,2	24,7	24,8	25,0	25,0	25,1	25,2	25,2
Grčija	22,4	24,4	25,0	25,6	26,1	26,6	27,2	27,6
Irska	17,7	16,7	16,6	16,4	16,4	16,4	16,3	16,2
Italija	24,3	27,1	27,6	28,2	28,7	29,1	29,6	30,0
Latvija	20,7	22,3	22,7	23,1	23,5	23,9	24,2	24,6
Litva	18,7	21,0	21,5	21,8	22,2	22,3	22,4	22,6
Luksemburg	20,7	21,0	20,7	20,8	20,8	20,8	20,8	20,8
Madžarska	21,0	22,1	22,2	22,4	22,5	22,7	22,8	23,1
Malta	16,6	18,0	18,3	18,6	18,9	19,1	19,5	19,8
Nemčija	22,7	24,2	24,9	25,6	26,3	27,3	28,4	29,4
Nizozemska	19,4	20,0	20,1	20,2	20,4	20,6	21,0	21,3
Poljska	16,8	17,8	18,1	18,3	18,5	18,7	18,8	18,9
Portugalska	22,1	23,9	24,3	24,6	24,8	25,1	25,3	25,5
Romunija	17,8	19,5	20,0	20,5	20,8	21,0	21,2	21,3
Slovaška	16,3	16,5	16,4	16,3	16,3	16,3	16,3	16,4
Slovenija	17,7	20,0	20,4	20,8	21,2	21,6	22,0	22,5
Španija	22,5	24,6	24,7	24,7	24,6	24,5	24,4	24,2
Švedska	27,4	26,8	26,7	26,5	26,4	26,4	26,4	26,4
Združeno kraljestvo	24,5	24,3	24,3	24,3	24,3	24,3	24,2	24,1

Vir: Population and social conditions – Demography (Eurostat), 2008; preračuni Umar.

Slika: Delež prebivalstva v starosti 65 let in več v državah članicah EU, 2006

Vir: Population and social conditions – Demography (Eurostat), 2008; preračuni Umar.

Stopnja rodnosti

V letu 2006 se je rodnost v Sloveniji ponovno nekoliko povečala, je pa še vedno nizka. Koeficient celotne rodnosti, ki izraža razmerje med številom živorojenih in številom žensk v rodni dobi v posameznem koledarskem letu, je bil v tem letu v Sloveniji 1,31. Od leta 2004 naprej se vrednost tega koeficienta ponovno počasi povečuje, potem ko je leta 2003 dosegla do zdaj najnižjo raven, 1,20. Z izjemo leta 2000 se je ta koeficient neprekinjeno zniževal že od leta 1980 naprej, ko je z 2,11 zadnjič dosegal raven, ki še zagotavlja nezmanjšano obnavljanje generacij. Slovenija še naprej ostaja med državami z najnižjimi stopnjami rodnosti v Evropi. V letu 2006 sta imeli od držav članic EU nižji koeficient celotne rodnosti kot Slovenija le Slovaška in Poljska, podobnega pa še Češka, Nemčija in Litva. V večini držav EU se rodnost, potem ko je dosegla najnižjo raven v drugi polovici devetdesetih let, že nekaj let povečuje, čeprav je v vseh nižja od ravni, ki omogoča enostavno obnavljanje generacij.

Nadaljuje se upadanje rodnosti žensk, mlajših od 26 let in rast rodnosti žensk, starejših od 27 let, zato se povprečna starost žensk ob rojstvu otrok še naprej povečuje. Upadanje stopenj rodnosti žensk, mlajših od 26 let je trajalo več kot 25 let. Zadnja leta se v starosti 15–19 ustavlja, v starosti 20–26 let pa upočasnjuje. Stopnje rodnosti žensk v starosti 27 let ali več imajo tendenco naraščanja vse od leta 1990 naprej. Tako se povprečna starost žensk ob rojstvu otrok in ob rojstvu prvega otroka še naprej povečujeta. Prva se je do leta 2006 povečala že na 29,7 leta (kar je bilo 1,5 leta več kot leta 2000 oziroma 2,5 leta več kot leta 1995), druga pa na 28 let (1,5 leta več kot leta 2000 oziroma 3,1 leta več kot leta 1995). Slovenija se s tem že približuje državam z visoko povprečno starostjo ob rojstvu otrok.

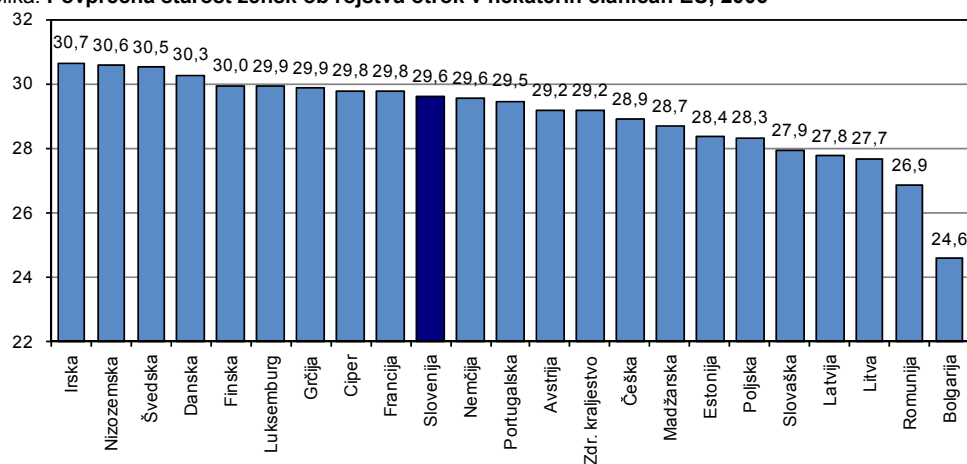
Tabela: Stopnja rodosti v Sloveniji in državah EU v obdobju 1995–2006

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Avstrija	1,42	1,36	1,33	1,39	1,38	1,42	1,41	1,4
Belgija	1,56	np	np	np	np	np	np	np
Bolgarija	1,23	1,26	1,20	1,21	1,23	1,29	1,31	1,37
Ciper	2,03	1,64	1,57	1,49	1,5	1,49	1,42	1,47
Češka	1,28	1,14	1,14	1,17	1,18	1,22	1,28	1,33
Danska	1,8	1,78	1,76	1,72	1,76	1,78	1,8	1,83
Estonija	1,38	1,39	1,34	1,37	1,37	1,47	1,5	1,55
Finska	1,81	1,73	1,73	1,72	1,77	1,8	1,8	1,84
Francija	1,71	1,87	1,88	1,86	1,87	1,9	1,92	1,98
Grčija	1,31	1,26	1,25	1,27	1,28	1,3	1,33	1,39
Irska	1,84	1,88	1,93	1,96	1,95	1,93	1,86	1,90
Italija	1,19	1,26	1,25	1,27	1,29	np	1,32	np
Latvija	1,27	1,24	1,21	1,23	1,29	1,24	1,31	1,35
Litva	1,55	1,39	1,30	1,24	1,26	1,26	1,27	1,31
Luksemburg	1,7	1,76	1,65	1,63	1,62	1,66	1,66	1,65
Madžarska	1,57	1,32	1,31	1,3	1,27	1,28	1,31	1,34
Nemčija	1,25	1,38	1,35	1,34	1,34	1,36	1,34	1,32
Nizozemska	1,53	1,72	1,71	1,73	1,75	1,73	1,71	1,7
Poljska	1,62	1,35	1,32	1,25	1,22	1,23	1,24	1,27
Portugalska	1,41	1,55	1,45	1,47	1,44	1,4	1,4	1,35
Romunija	1,41	1,39	1,31	1,26	1,27	1,29	1,32	1,31
Slovaška	1,52	1,29	1,2	1,18	1,2	1,24	1,25	1,24
Slovenija	1,29	1,26	1,21	1,21	1,2	1,25	1,26	1,31
Španija	1,17	1,23	1,24	1,26	1,31	1,33	1,35	1,38
Švedska	1,73	1,54	1,57	1,65	1,71	1,75	1,77	1,85
Združeno kraljestvo	1,71	1,64	1,63	1,64	1,71	1,77	1,78	1,84

Vir: Population and social conditions – Population (Eurostat) (2008); Statistične informacije – Prebivalstvo (SURs), 2007.

Opomba: np – ni podatka.

Slika: Povprečna starost žensk ob rojstvu otrok v nekaterih članicah EU, 2006

Vir: Population and social conditions – Population (Eurostat), 2008.

Selitveni koeficient

Selitveni koeficient v Sloveniji, ki je bil visok že v letih 2005 in 2006, se je v letu 2007 močno povečal. Po podatkih Eurostat je bil 7,0 na 1000 prebivalcev. Takšno povišanje nakazujejo tudi razpoložljivi podatki SURS, vzrok za to pa je visoko povpraševanje po tujih delavcih, saj se je število delovnih dovoljenj za tujce v tem letu povečalo v povprečju za 24,7 %³⁵⁹. V letu 2006 se je število priselitev v Slovenijo povečalo na 20.016, kar je 5.000 več kot leto prej, v obdobju 1993–2000 pa jih je bilo v povprečju okoli 5.500 letno. Od leta 1999 naprej se stalno povečujejo. Ker statistika mednarodnih selitev v Sloveniji zajema tudi sezonsko zaposlene osebe, se od leta 2000 naprej povečuje tudi število odselitev iz Slovenije. Leta 2006 jih je bilo 13.749, v obdobju 1993–2000 pa manj kot 3.400 letno. Selitveni prirast v letu 2006 je znašal tako 6.267 oseb ali 3,12³⁶⁰ na 1.000 prebivalcev, kar je približno na enaki ravni kot leto prej in skoraj trikrat več kot v povprečju v obdobju 1993–2004, ko je znašal okoli 2.000 oseb letno ali 1,2 na 1.000 prebivalcev. V primerjavi z EU je bil do leta 2006 selitveni koeficient nižji od povprečja EU, v letu 2007 pa prvič višji (glej tabelo).

Večina priseljenih prihaja iz držav naslednic nekdanje Jugoslavije, njihova izobrazbena sestava pa je slaba. Tako med priseljenimi kot med odseljenimi je več tujcev kot državljanov RS ter več moških kot žensk, največ priseljenih in odseljenih pa je v starosti med 20. in 29. letom. Približno 82 % priseljenih moških in 68 % žensk je v starosti 20–59 let. Največ priseljenih je iz Bosne in Hercegovine. Priselitev iz drugih držav članic EU v Slovenijo je malo. V letu 2006 jih je bilo 1.339. Med zaposlenimi tujci v Sloveniji prevladujejo tisti z nižjo izobrazbo, katerih delež (leta 2006 okoli 60 %) se sicer zmanjšuje v korist srednje izobraženih. Višjo ali visoko izobrazbo ima le okoli 5 % tujcev, ki so zaposleni ali delajo v Sloveniji na podlagi delovnih dovoljenj.

³⁵⁹ Gl. tudi indikator *Stopnja zaposlenosti*.

³⁶⁰ Izračunano iz podatkov SURS.

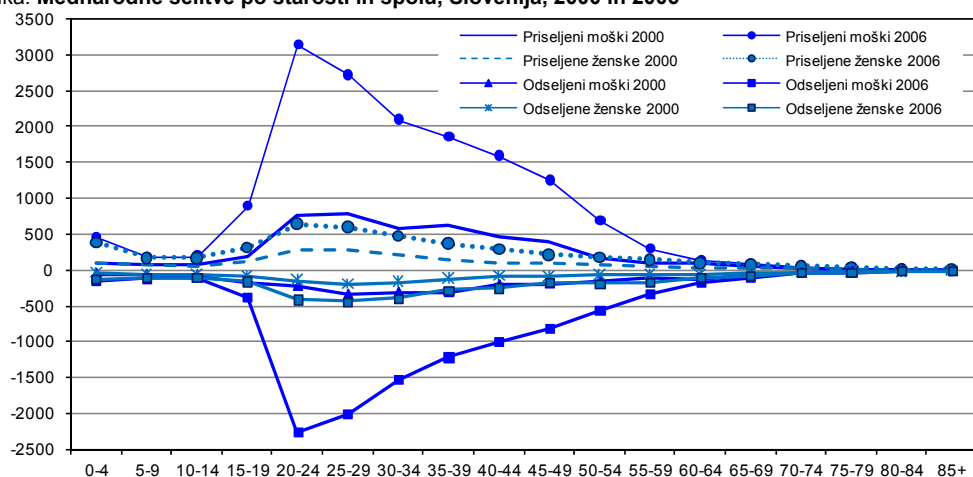
Tabela: Selitveni prirast s statističnimi popravki na 1000 prebivalcev v državah EU, 1995–2007

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU-27	1,40	1,50	1,24	3,81	4,17	3,83	3,35	3,17	4,11
EMU-13	2,05	3,16	3,99	5,32	5,75	5,06	4,37	4,18	4,92
Avstrija	0,26	2,16	5,41	4,30	4,71	7,55	6,85	3,55	3,77
Belgija	0,18	1,40	3,46	3,92	3,42	3,43	4,87	5,06	5,87
Bolgarija	0,00	0,00	-26,71	0,11	0,00	0,00	0,00	0,00	-0,18
Ciper	9,22	5,71	6,63	9,69	17,08	21,26	19,03	11,16	16,25
Češka	0,97	0,64	-4,21	1,20	2,53	1,82	3,54	3,38	8,12
Danska	5,48	1,89	2,24	1,79	1,30	0,92	1,24	1,34	4,23
Estonija	-10,83	0,16	0,12	0,12	0,10	0,10	0,10	0,12	0,12
Finska	0,84	0,47	1,19	1,01	1,11	1,29	1,75	2,01	2,62
Francija	-0,25	2,64	2,87	3,02	3,08	1,73	1,55	1,55	1,13
Grčija	7,27	2,69	3,45	3,46	3,21	3,74	3,60	3,66	3,66
Irska	1,64	8,36	10,15	8,31	7,85	11,71	15,93	15,67	14,75
Italija	0,50	0,87	0,88	6,03	10,62	9,57	5,53	6,40	8,33
Latvija	-5,52	-2,32	-2,19	-0,78	-0,36	-0,47	-0,25	-1,07	-0,28
Litva	-6,52	-5,80	-0,74	-0,57	-1,83	-2,80	-2,57	-1,43	-1,55
Luksemburg	10,59	7,86	7,50	5,94	11,98	9,60	-7,56	31,93	12,50
Madžarska	1,73	1,63	0,95	0,35	1,54	1,80	1,71	2,12	1,40
Malta	0,16	25,31	5,53	4,40	4,18	4,79	2,36	6,88	4,92
Nemčija	4,88	2,04	3,34	2,65	1,72	0,99	0,99	0,33	0,58
Nizozemska	0,97	3,58	3,49	1,71	0,44	-0,61	-1,40	-1,59	-0,10
Poljska	-0,47	-10,66	-0,44	-0,47	-0,36	-0,25	-0,34	-0,95	-0,54
Portugalska	2,18	4,60	6,32	6,75	6,08	4,50	3,64	2,47	1,84
Romunija	-0,94	-0,17	-25,20	-0,07	-0,34	-0,47	-0,33	-0,30	0,04
Slovaška	0,53	-4,14	0,19	0,17	0,26	0,53	0,63	0,72	1,26
Slovenija	0,39	1,38	2,49	1,11	1,77	0,86	3,22	3,08	7,00
Španija	1,79	9,68	10,84	15,72	14,87	14,29	14,78	13,86	15,64
Švedska	1,32	2,75	3,22	3,46	3,20	2,82	2,96	5,59	5,90
Združeno kraljestvo	1,12	2,44	2,55	2,66	2,98	3,79	3,21	np	np

Vir: Population and social conditions – Demography (Eurostat), 2008.

Opomba: np – ni podatka.

Slika: Mednarodne selitve po starosti in spolu, Slovenija, 2000 in 2006

Vir: Statistika prebivalstva (SURS), 2007; preračuni Umar.

Medregionalne variacije v BDP

V letu 2005 se je po zadnjih dosegljivih podatkih o bruto domačem proizvodu po regijah nadaljevalo trendno povečevanje medregionalnih razlik v razvitosti. V tem letu je imela najbolj uspešna regija (Osrednjeslovenska) 2,2-krat višji BDP na prebivalca, kot najmanj uspešna (Pomurska). V obdobju od leta 2000 do leta 2005 se je to razmerje povečalo z 1,9:1 na 2,2:1, kar pa še vedno uvršča Slovenijo med države z zmernimi medregionalnimi razlikami (Regions, 2006). Še boljši pokazatelj medregionalnih razlik kot primerjava skrajnih vrednosti je koeficient variacije³⁶¹, ker upošteva še vse druge regije. Ta se od leta 2000 postopoma povečuje in je v letu 2005 znašal 23,1 % (za 4,3 o. t. glede na leto 2000; v letu 2004 smo sicer zabeležili rahel padec, vendar se je naslednje leto spet povečal na raven iz leta 2003). Če iz analize izvajamo Osrednjeslovensko regijo z najvišjim BDP na prebivalca, znaša koeficient variacije v letu 2005 13,2 %. To kaže na manjše medregionalne razlike med drugimi regijami, ki pa so se v zadnjem letu nekoliko bolj povečale. Razlika med vrednostjo koeficienta variacije z vključeno Osrednjeslovensko regijo in vrednostjo brez nje pa kaže na koncentracijo gospodarskih aktivnosti v glavnem mestu in njegovi okolici, kar je sicer trend tudi v večini držav EU.

Regionalna razporeditev po razvitosti, merjeni z BDP na prebivalca, je ostala v letu 2005 nespremenjena. Najvišje vrednosti dosega Osrednjeslovenska regija, najnižje Pomurska, med ostalimi regijami pa niso velike razlike. Nadpovprečni BDP na prebivalca imata le dve regiji – Osrednjeslovenska in Obalno-Kraška regija. Osrednjeslovenska regija je tudi edina slovenska regija, ki presega povprečje EU (v letu 2005 že za 25,6 %). Najnižji BDP na prebivalca ima Pomurska regija, ki je dosegla 66,6 % slovenskega povprečja, oz. 58 % povprečja EU. Razlike med ostalimi regijami niso velike, lahko pa jih razdelimo v tri skupine. V prvi so regije, ki dosegajo med 70 % in 81 % slovenskega povprečja (Zasavska, Notranjsko-Kraška, Koroška in Spodnjeposavska), v drugi tiste, ki dosegajo med 82 % in 90 % slovenskega povprečja (Podravska, Gorenjska, Savinjska regija) in v tretji sta regiji, ki dosegata več kot 90 % slovenskega povprečja (Jugovzhodna Slovenija in Goriška regija). Večina regij, ki so pod slovenskim povprečjem, je zmanjšala zaostajanje za slovenskim povprečjem glede na predhodno leto, najbolj Koroška regija. Na drugi strani sta zaostajanje za slovenskim povprečjem najbolj povečali Pomurska in Notranjsko-Kraška regija, ki sta sicer že ves čas na dnu lestvice slovenskih regij po tem kazalniku. V primerjavi s povprečjem EU pa je svoj zaostanek povečala edino Zasavska regija (za 3,2 o. t.).

V letu 2005 ni prišlo do večjih sprememb v regionalni porazdelitvi ustvarjene bruto dodane vrednosti (gl. tudi tabelo). Osrednjeslovenska, Obalno-Kraška, Savinjska in Koroška regija so v letu 2005 svoj delež v bruto dodani vrednosti povečale za 0,1 o. t., Gorenjska, Pomurska in Podravska regija pa zmanjšale – slednja najbolj (za -0,2 o. t.).

Struktura bruto dodane vrednosti znotraj posameznih regij se je v letu 2005 spremenila nekoliko bolj kot pretekla leta. V tem letu se je zmanjšal delež

³⁶¹ Koeficient variacije je definiran kot razmerje med standardnim odklonom in povprečjem.

predelovalnih dejavnosti ter energetike in povečal delež storitvenih dejavnosti v prav vseh regijah. Krepitev storitvenega sektorja in pretežno tudi sektorja gradbeništva je sicer trend v vseh regijah z izjemo Koroške. Tako je delež storitvenega sektorja glede na leto 2000 najbolj povečala Zasavska regija (za 6,2 o. t.), ki je na drugi strani najbolj zmanjšala delež predelovalnih dejavnosti in rudarstva (za -5,1 o. t.). Nadpovprečno povečanje deleža storitvenega sektorja so imele v tem obdobju še Notranjsko-Kraška regija, Gorenjska, Jugovzhodna Slovenija in Osrednjeslovenska regija. Deleži v strukturi dodane vrednosti so po regijah sicer različni: Osrednjeslovenska je v letu 2005 dobre tri četrtine ustvarila v storitvenem sektorju, po čemer jo presega le Obalno-Kraška regija. Po višjem deležu predelovalnih dejavnosti in rudarstva izstopata Jugovzhodna Slovenija in Koroška, energetike Spodnjeposavska in Zasavska, gradbeništva Pomurska in Savinjska regija, kmetijstva pa Pomurska regija.

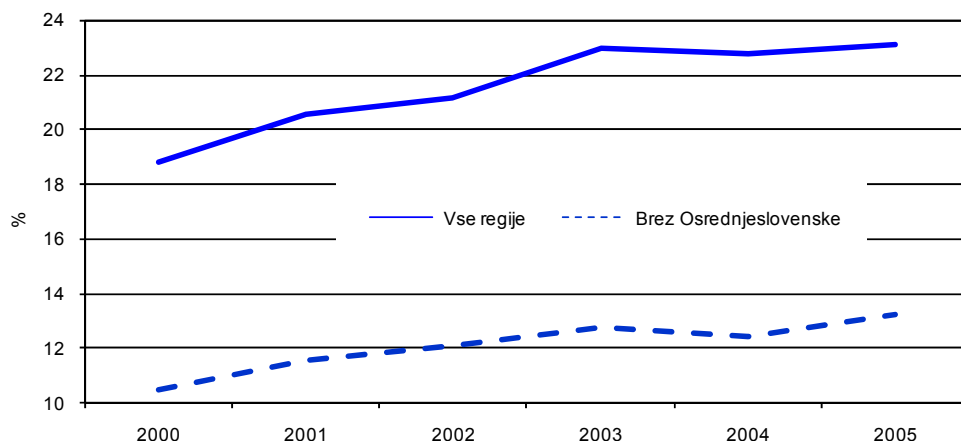
Tabela: Bruto domači proizvod na prebivalca, indeksi, SLO=100

Statistična regija	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Struktura BDV 2005, v %
Slovenija	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Osrednjeslovenska	137,8	140,9	141,3	144,8	144,2	144,3	35,9
Obalno-Kraška	103,8	103,9	104,5	103,9	102,6	103,5	5,4
Gorenjska	87,2	88,6	88,0	86,5	85,7	85,1	8,5
Goriška	99,2	98,1	96,4	95,0	94,7	95,6	5,7
Savinjska	90,3	88,3	89,3	88,5	88,4	88,9	11,4
Jugovzhodna Slovenija	90,5	91,1	90,3	90,1	91,1	91,5	6,4
Pomurska	71,2	69,7	68,7	68,0	68,5	66,6	4,1
Notranjsko-Kraška	78,7	78,1	78,5	76,4	76,1	74,5	1,9
Podravska	84,4	83,4	84,3	83,6	84,7	83,8	13,4
Koroška	82,7	81,5	79,7	77,3	76,5	78,1	2,9
Spodnjeposavska	84,4	84,1	83,0	78,3	78,8	80,2	2,8
Zasavska	81,8	75,4	72,7	71,3	71,3	70,6	1,6

Vir: Nacionalni računi, Regionalni bruto domači proizvod (SURS), 2007.

Opomba: BDP – bruto dodana vrednost.

Slika: Koefficient variacije regionalnega BDP na prebivalca, 2000–2005

Vir: Nacionalni računi, Regionalni bruto domači proizvod (SURS), 2007; preračuni Umar.

Medregionalne variacije v brezposelnosti

Stopnja registrirane brezposelnosti se je po vseh regijah v letu 2007 še nadalje zmanjševala. Merjeno v odstotnih točkah, se je najbolj zmanjšala v regijah z najvišjo stopnjo brezposelnosti, kljub temu pa so nekatere od teh regij relativno razliko do slovenskega povprečja celo povečale (Pomurska, Spodnjeposavska, Podravska). Ob pretežno konstantnem zmanjševanju stopnje registrirane brezposelnosti od leta 2000 naprej v vseh regijah, se tako razmerja med njimi niso bistveno spremenila. Največjo pozitivno spremembo je opaziti pri Notranjsko-Kraški regiji, ki se je s šestega mesta v letu 2000 povzpela na tretje v letu 2007. Sicer so imele v letu 2007 nadpovprečno stopnjo registrirane brezposelnosti poleg Pomurske regije, ki presega slovensko povprečje za 74,1 %, še Podravska (za 34,6 %), Zasavska (za 25,9 %), Savinjska (za 22,0 %), Spodnjeposavska (za 15,9 %) in Koroška regija (za 5,3 %). Že tradicionalno najnižjo stopnjo ima Goriška regija, kateri se je v letu 2007 pridružila še Gorenjska in jo celo malenkost prehitela. Goriška dosega 63,4 %, Gorenjska pa 63,3 % slovenskega povprečja.

Kljub rahlemu povečanju v letu 2007 so medregionalne razlike, merjene s koeficientom variacije, v primerjavi z EU dokaj zmerne. V regiji z najvišjo stopnjo registrirane brezposelnosti je bila v letu 2007 ta za 2,8-krat višja kot v regiji z najnižjo, kar je več kot leta 2006 (faktor 2,5) in manj kot leta 2000 (faktor 3,1). Glede na leto 2006 se je povečal tudi koeficient variacije, za 1,6 o. t., oz. na 31,6 %, kar je malo več kot leta 2000 (31,5 %). Koeficient variacije se je povečeval vse do leta 2002, ko je začel padati in dosegel najnižjo vrednost v letu 2006 (30 %). Po naši oceni so te medregionalne razlike v primerjavi z ostalimi državami članicami EU dokaj zmerne³⁶². Med 21-imi državami članicami, ki imajo regije na ravni NUTS 3, je bila Slovenija leta 2006 na 9. mestu, pri čemer je v povprečju EU-27 koeficient variacije znašal 50,4 %, najnižjo vrednost je imela Švedska (14,2 %) in najvišjo Italija (61,6 %). V večini držav EU-27 so se medregionalne razlike v primerjavi z letom 2000 zmanjšale, najbolj na Švedskem in v Italiji. Na drugi strani sta Slovaška in Romunija, kjer so se medregionalne razlike v tem obdobju najbolj povečale.

Čeprav registrirane stopnje brezposelnosti upadajo, ostaja v vseh regijah problematična strukturna brezposelnost. V letu 2007 je glede na leto 2006 za vse regije značilno povečevanje deleža brezposelnih s terciarno izobrazbo in deleža starejših brezposelnih (nad 40 let starosti) ter zmanjševanje deleža mladih brezposelnih in iskalcev prve zaposlitve. Delež brezposelnih s terciarno izobrazbo je najvišji v Osrednjeslovenski regiji (14 %), najbolj pa je porasel v Notranjsko-Kraški in Koroški regiji. Največ starejših brezposelnih ima Gorenjska regija (dobrih 60 % brezposelnih je starih več kot 40 let; od teh jih je že več kot 42 % starih več kot 50 let). Pogosto so starejši brezposelni obenem tudi trajni presežki,

³⁶² Vir za primerjavo med državami članicami EU so podatki Eurostat, ki za raven NUTS 3 izhajajo iz podatkov o anketi o delovni sili ali iz registrov. Ker zadnji podatki Eurostat za leto 2006 še ne vključujejo Slovenije, smo v primerjavi uporabili izračun Umar na osnovi podatkov iz registrskih virov, ki upošteva metodologijo Eurostat.

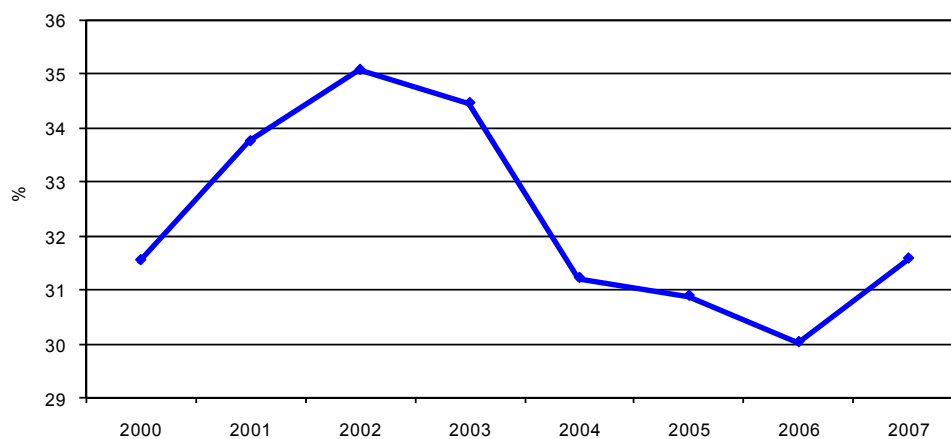
kar se kaže tudi v nadpovprečnem deležu teh v Gorenjski regiji. Večinoma v regijah narašča delež dolgotrajno brezposelnih, ki je najvišji v Jugovzhodni Sloveniji, ki pa je hkrati tudi regija s podpovprečno stopnjo registrirane brezposelnosti. Dolgotrajna brezposelnost je nadpovprečna še v Pomurski, Savinjski, Spodnjeposavski in Osrednjeslovenski regiji. Pogosto je povezana z nizko izobrazbeno strukturo brezposelnih, ki jih je največ v Jugovzhodni Sloveniji in Pomurski regiji (več kot 50 % brezposelnih), čeprav se delež teh po regijah večinoma zmanjšuje. Mladi brezposelni, katerih delež pada v vseh regijah, so pogosto tudi iskalci prve zaposlitve. Mladih med brezposelnimi je največ v Zasavski regiji, isklacev prve zaposlitve pa v Jugovzhodni Sloveniji in v Pomurski regiji.

Tabela: Stopnja registrirane brezposelnosti po regijah, v%

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
SLOVENIJA	11,8	11,2	11,3	10,9	10,3	10,2	9,4	7,7
Osrednjeslovenska	8,8	8,0	7,7	7,5	7,5	7,6	7,2	5,9
Obalno-Kraška	8,8	8,7	8,3	8,0	7,9	7,5	7,2	6,3
Gorenjska	9,7	8,7	8,2	8,0	7,6	7,3	6,4	4,9
Goriška	5,9	5,6	6,1	6,3	6,7	6,5	6,2	4,9
Savinjska	13,1	13,1	13,6	13,1	12,5	12,7	11,6	9,4
Jugovzhodna Slovenija	10,4	9,6	9,7	8,4	8,2	8,8	8,6	7,0
Pomurska	16,7	16,3	17,7	17,6	16,8	17,1	15,7	13,4
Notranjsko-Kraška	10,4	9,4	8,8	8,6	8,1	7,9	7,0	5,4
Podravska	18,1	17,4	17,1	15,8	14,2	13,5	12,7	10,4
Koroška	9,9	9,9	11,3	12,2	11,4	10,6	10,1	8,1
Spodnjeposavska	13,4	13,9	14,1	14,6	12,7	11,5	10,5	8,9
Zasavska	14,9	14,3	14,8	15,6	14,4	13,8	12,0	9,7

Vir: SURS; preračuni Umar.

Slika: Koeficient variacije registrirane brezposelnosti, 2000–2007

Vir: SURS, preračuni Umar.

Izdana gradbena dovoljenja

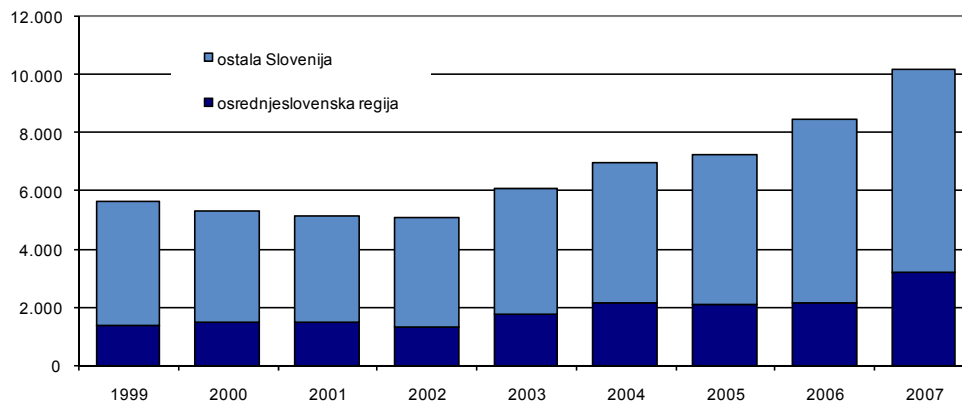
Po močnem pospešku v letu 2006, se je rast skupne načrtovane površine stavb v letu 2007 umirila. Skupna površina stavb, ki je bila predvidena z izdanimi gradbenimi dovoljenji, je bila v letu 2006 kar za 33,4 % večja kot leto predtem, v letu 2007 pa se je povečala za nadaljnjih 1,5 %. Skupna površina se je tako povečala že šesto leto zapored in tako preseгла povprečje v letih 1999–2006 za več kot 45 %.

V letu 2007 se je povečala načrtovana skupna površina stanovanjskih stavb, zmanjšala pa načrtovana skupna površina nestanovanjskih stavb. Skupna površina stanovanjskih stavb se je povečala za 22,1 %, kar je največ od leta 1999, odkar razpolagamo s podatki. V primerjavi z letom 1999 se je povečala za 81,8 %. Predvidena površina nestanovanjskih stavb se je zmanjšala za 18,0 %, kar pa glede na visoko — več kot 50-odstotno — povečanje v letu 2006 ni presenetljivo. Sicer je bila v letu 2007 skupna površina večja kot v predhodnih letih — predvideno površino v letu 1999 je preseгла za skoraj četrtino. V zadnjih letih (tudi v letu 2007) se je med nestanovanjskimi stavbami močno povečala skupna površina hotelskih in podobnih gostinskih stavb, znižala pa površina nestanovanjskih kmetijskih stavb in industrijskih stavb..

Predvideno število novih stanovanj se je v letu 2007 povečalo predvsem v tri- in večstanovanjskih stavbah. Z izdanimi gradbenimi dovoljenji je bila v letu 2007 predvidena gradnja 10204 stanovanj, kar je 20,6 % več kot leto predtem. V letih 2000–2002 se je predvideno število stanovanj zmanjševalo (skupaj za 9,8 %), po letu 2002 pa močno povečalo, tako da je bilo v letu 2007 za 100,9 % višje kot leta 2002. Zadnja leta se najbolj povečuje število stanovanj v tri- in večstanovanjskih stavbah. Leta 1999 so tako stanovanja v tri- in večstanovanjskih stavbah predstavljala 14,5 %, v letu 2007 pa že več kot 50 % vseh predvidenih stanovanj.

Več kot polovico povečanja predvidenega števila novih stanovanj gre na račun Osrednjeslovenske regije, pri nestanovanjskih stavbah pa je bilo največje zmanjšanje zabeleženo v regijah z visoko rastjo v predhodnem letu. V letu 2007 se je število predvidenih novih stanovanj v Osrednjeslovenski regiji povečalo za 48,5 %; delež te regije je bil tako 31,3-odstoten, kar je največ, odkar razpolagamo s podatki. Kar pri treh regijah pa je bil delež v letu 2007 najnižji v celotnem obdobju: v Pomurski, Koroški in Zasavski. V vseh treh se je predvideno število novih stanovanj tudi znižalo glede na leto predtem. Skupna površina načrtovanih nestanovanjskih stavb se je močno znižala v Jugovzhodni Sloveniji (za 65,9 %) in Podravski regiji (za 50,4 %), kjer se je v letu predtem močno povečala. Znatno večja površina nestanovanjskih stavb pa je bila predvidena v Koroški, Savinjski in Gorenjski regiji.

Slika: Število stanovanj, predvidenih z izdanimi gradbenimi dovoljenji, 1999–2007

Vir: SI-stat podatkovni portal – Dovoljenja za gradnjo stavb (SURS), 2008.

Poraba gospodinjstev za kulturo

V letu 2005 (zadnji razpoložljivi podatki) je rast deleža sredstev gospodinjstev, ki je namenjen kulturi,³⁶³ rahlo upadla. Večja blaginja v Sloveniji se kaže tudi s konstantno rastjo deleža sredstev, ki jih gospodinjstva namenjajo za rekreacijo in kulturo. Leta 2000 so ta sredstva pomenila 9,5-odstotni delež vseh vseh izdatkov za življenjske potrebščine gospodinjstev, leta 2004 že 11,1-odstotni delež, v letu 2005 pa je zaznati rahel upad, na 10,9 % vseh sredstev za življenjske potrebščine. Približno 40 % teh sredstev predstavljajo sredstva za kulturne dobrine in storitve. Njihov delež, ki od leta 2001 rahlo upada, je v letu 2005 predstavljal 4,34 % vseh sredstev, namenjenih za življenjske potrebščine. Od teh je bilo 60 % porabljenih za medije, tako tiskane kot televizijo in radio, med katerimi pa se je v zadnjih treh letih zaradi čedalje večje ponudbe precej povečal delež sredstev, namenjenih za televizijo in radio. V letu 2005 se je nadaljeval tudi rahel trend rasti deleža porabljenih sredstev za nakup kinematografskih, gledaliških vstopnic in vstopnic za koncerte: od 3,4 % leta 2000 na 3,6 % sredstev gospodinjstev. Manj spodbudni so podatki na področju nakupa knjig in medijev za snemanje slike in zvoka (plošča, kaseta, videokaseta, disketa, CD-plošča, CD-rom, filmski trak, film za fotoaparat ipd.): že od leta 2002 upada predvsem delež sredstev, ki jih gospodinjstva namenjajo za nakup strokovnih in leposlovnih knjig. V primerjavi z drugimi članicami EU je delež porabe gospodinjstev za kulturo in rekreacijo³⁶⁴ v letu 2006 rahlo višji kot v povprečju EU.

³⁶³ Na podlagi ankete SURS o porabi v gospodinjstvih. Metodologija je usklajena z metodologijo Eurostat (Cultural Statistic, Eurostat pocketbooks, 2007) in vključuje še dve rubriki; Oprema za obdelavo podatkov in Pribor za pisanje in risanje (gl. sliko).

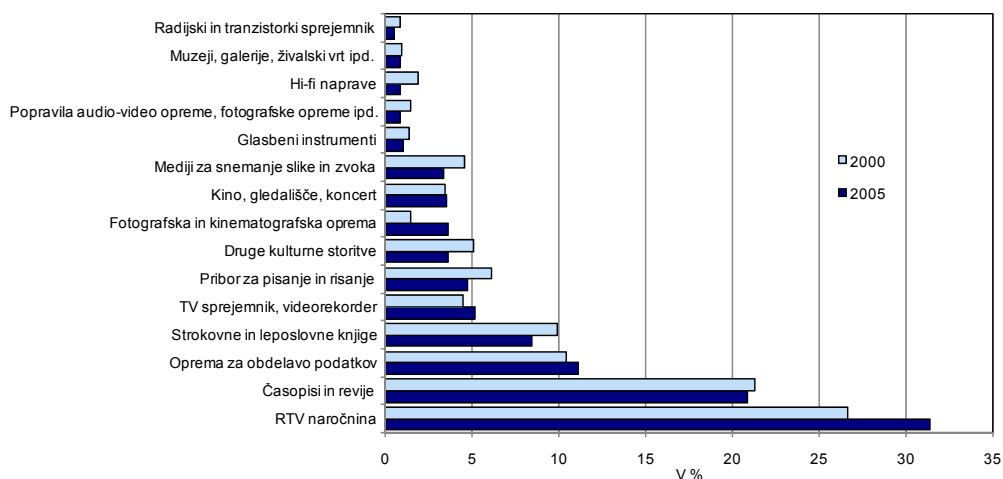
³⁶⁴ Za primerjavo z drugimi državami uporabljamo podatke o porabi gospodinjstev iz nacionalnih računov Eurostata, ki pa so na voljo le na bolj agregatni ravni in ne omogočajo tako podrobne analize strukture porabe sredstev za kulturo kot anketa SURS, na osnovi katere analiziramo gibanja v Sloveniji.

Tabela: **Rekreacija in kultura, delež v skupni porabi gospodinjstev, v %**

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
EU-27	9,0	9,7	9,6	9,6	9,5	9,6	9,5	9,5
Avstrija	11,2	12,2	12,1	12,1	11,9	11,7	11,6	11,6
Belgija	9,1	10,1	9,8	9,3	9,3	9,3	9,3	9,4
Bolgarija	np	4,8	np	np	np	np	np	np
Češka	10,6	11,1	11,5	11,5	11,7	11,6	11,6	11,1
Danska	10,2	11,0	10,9	10,8	11,3	10,6	np	np
Nemčija	9,3	10,1	9,9	9,7	9,5	9,5	9,4	9,3
Estonija	5,0	8,2	8,3	8,5	8,4	8,5	8,3	8,6
Irska	7,7	7,4	7,7	7,3	7,2	7,6	7,8	7,4
Grčija	5,1	5,6	5,7	5,8	5,8	6,0	np	np
Španija	8,3	9,1	9,1	9,1	9,2	9,1	9,1	np
Francija	8,6	9,1	9,1	9,3	9,3	9,4	9,3	9,2
Italija	7,1	7,3	7,2	7,2	7,0	7,2	6,9	6,9
Ciper	7,4	7,6	7,7	7,8	7,9	8,1	8,0	8,1
Latvija	3,8	6,7	7,5	7,4	7,8	8,3	7,6	np
Litva	3,0	5,7	6,7	6,5	6,6	6,7	6,4	6,7
Luksemburg	8,2	7,8	8,1	8,2	8,0	7,9	7,9	8,0
Madžarska	8,0	7,4	7,5	7,5	7,6	7,7	7,9	7,9
Malta	10,3	10,4	11,0	10,6	10,4	10,7	10,7	11,0
Nizozemska	10,8	11,1	11,0	10,9	10,5	10,3	10,0	10,4
Poljska	8,0	8,9	7,7	7,3	7,7	7,8	7,6	7,3
Portugalska	5,6	6,4	6,3	6,5	6,4	6,5	np	np
Romunija	np	5,0	4,4	4,3	4,6	5,0	np	np
Slovenija	8,0	9,3	9,4	9,4	9,5	9,8	9,8	9,9
Slovaška	7,4	8,7	9,1	8,8	8,7	8,7	8,9	8,8
Finska	10,6	11,3	11,2	11,0	11,0	11,2	11,4	11,6
Švedska	10,4	11,9	12,1	11,8	11,9	11,9	11,8	np
Združeno kraljestvo	11,2	11,8	11,8	12,1	12,3	12,6	12,6	12,5

Vir: Eurostat – National Accounts, 2007.

Opomba: np — ni podatka.

Slika: **Potrošnja gospodinjstev za kulturo glede na vrsto dobrin, Slovenija, leti 2000 in 2005**

Vir: Anketa o porabi v gospodinjstvih (SURS), 2007, izračuni Ministrstva za kulturo, usklajeni z metodologijo Eurostat, Cultural Statistic, Eurostat pocketbooks, 2007.

Opombe: Podatki iz obdobja treh let (1999–2001) so preračunani na leto 2000 kot referenčno leto. Podatki iz obdobja treh let (2004–2006) so preračunani na leto 2005 kot referenčno leto.

Literatura in viri

- Ahčan, A., Polanec, S., *Vpliv opcijske vrednosti na odločitve o upokojitvi v Sloveniji; zaključno poročilo projekta. (nerecenzirani izvod)* (2007). Ljubljana: Banka Slovenije,
- Akcijski načrt razvoja ekološkega kmetijstva v Sloveniji do leta 2015.* (2005). Ljubljana: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.
- Andrejasič, I. (2007). *Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb*. Zbirka predpisov s komentarjem. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
- Annual Report and Statistics.* (2007). World Federation of Exchanges.
- Autumn economics forecasts 2007—2009.* (2007). Brussels: European Commission. Pridobljeno na <http://ec.europa.eu/>.
- Bednaš, M. (ur.), Kajzer, A. (ur.). (2005). *Izhodišča za ciljni razvojni scenarij Strategije razvoja Slovenije*. Delovni zvezek št. 12/2005. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.
- Bilten javnih financ.* (2008). Ljubljana: Ministrstvo za finance.
- Bilten.* (2008). Ljubljana: Banka Slovenije, 1991-. ISSN 1318-0762.
- Bosma, N. et al. (2008). *Global Entrepreneurship Monitor: 2007 Executive Report*. Babson College and London Business School.
- Božičnik S., Letnik T., Cvahte J. (2006). Analiza tranzitnega prometa skozi Republiko Slovenijo in ocena možnih prometno političnih ukrepov za zmanjšanje le tega. Končno poročilo. Maribor: Univerza v Mariboru, Fakulteta za gradbeništvo.
- Ceglar, J., Marušič, D., Yazbeck, AM. (2007). *SPP — orodje za povečanje dostopnosti do zdravstvenih storitev in stroškovne učinkovitosti izvajalcev*. Ljubljana: Konferenca Od podatkov do informacij v zdravstvu, november 2007.
- Chiaiutta, A. (2007). *Paradigma konkurenčnosti držav in analiza Slovenije po sistemih WEF in IMD za leto 2006*. Delovni zvezki št. 7/2007. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.
- Cirman, A. (2007). *Dosegljivost stanovanj v Sloveniji se slabša: kako ukrepamo?* Poslovanje z nepremičninami. 18. Tradicionalno strokovno srečanje, Portorož, 2007. Ljubljana: Inštitut za nepremičnine, 2007.
- Commission of the European Communities. (2006). *The demographic future of Europe – from challenge to opportunity*. Bruselj: Commission Communication, 12.10.2006, COM(2006) 571 final.
- Common Principles of Flexicurity – Council Conclusions. (2007). Bruselj: Evropska komisija, 6. december 2007.
- Community Innovation Statistics. Is Europe growing more innovative?* (2007). Statistics in focus. Science and technology. 61/2007. Luxembourg: European Communities. Pridobljeno novembra 2007 na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Community Innovation Survey (CIS4), Eurostat, Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.eu.int>.
- Competition, Productivity and Prices in the Euro Area Services Sector.* (2006). Occasional Paper series No. 44. Frankfurt: European Central Bank.
- Coricelli F., Jazbec B., Masten I. (2004). Sources of obstacles for growth in transition countries: The role of credit.
- Četrto poročilo o gospodarski in socialni koheziji.* (2007). Bruselj: Evropska komisija Pridobljeno na <http://ec.europa.eu>.
- Deveto poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji (za leta 2004, 2005 in 2006).* (2007). Ljubljana: Ministrstvo za finance.
- Dodatno pokojninsko zavarovanje.* (2008). Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Pridobljeno na: <http://www.mddsz.gov.si>.

Doing Business (2008). Washington: The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank.

Državni razvojni program za obdobje 2007–2013 (2008). Ljubljana: Služba Vlade za lokalno samoupravo in regionalno politiko.

Education at a glance 2002. OECD Indicators. (2002). Paris: OECD.

Education at a glance 2003. OECD Indicators. (2003). Paris: OECD.

Education at a glance 2004. OECD Indicators. (2004). Paris: OECD.

Education at a glance 2005. OECD Indicators. (2005). Paris: OECD.

Education at a glance 2006. OECD Indicators. (2006). Paris: OECD.

Education at a glance 2007. OECD Indicators. (2007). Paris: OECD.

EU Banking structures. (2007). Frankfurt am Main: ECB. ISSN 1830-1878.

EU KLEMS database. Pridobljeno na <http://www.euklems.net/>.

European Innovation Scoreboard 2007 — EIS 2007. (2008). Comparative analysis of innovation performance. Pridobljeno februarja 2008 na <http://www.proinno-europe.eu/>.

European Social Survey 2006/2007. London: Centre for Comparative Social Surveys, City University.

Eurostat news release. GDP per inhabitant in purchasing power standards. (2007). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.eu.int/>.

Eurostat Portal Page — Agriculture and fisheries. (2008). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat portal page — At risk-of-poverty rate after social transfers — total in At risk-of-poverty rate before social transfers — total. (2008). Luksemburg: Eurostat. Pridobljeno na <http://ec.europa.eu/>.

Eurostat Portal Page — Economy and Finance — National Accounts — GDP and main aggregates. (2008). Luksemburg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.eu.int/>.

Eurostat Portal Page — Economy and Finance — Balance of payments — International transactions — Balance of the current account. (2008). Luksemburg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.eu.int/>.

Eurostat Portal Page — Economy and finance — External trade. (2008). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page — Economy and finance — Main economic indicators — Structural indicators. (2008). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal page — Economy and Finance — Monetary and other financial statistics. (2008). Luksemburg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page — Economy and finance — National Accounts. (2008). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.eu.int/>.

Eurostat Portal Page — Economy and Finance — Prices. (2008). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.eu.int/>.

Eurostat Portal Page — Economy and Finance. (2008). Luksemburg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.eu.int>.

Eurostat portal page — E-government availability — supply side (2008). Luksemburg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page — Environment — Long-term Indicators — Waste. 2008. Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page — Environment and Energy. (2008). Luksemburg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

- Eurostat Portal Page – Euro Indicators – National Accounts – Public Finance – Excessive deficit procedure statistics.* (2008). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – General and Regional Statistics – Regional statistics* (2008). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Government statistics* (2008). Luksemburg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.cec.eu.int>.
- Eurostat Portal page – Population and social condition.* (2008). Luxemburg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal page – Science and technology.* (2008). Luxemburg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat portal page–Social Cohesion.* (2008). Luxemburg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Structural indicators – Energy intensity of the economy.* (2008). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Structural Indicators – General Economic Background – Real GDP growth rate.* (2008). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.cec.eu.int>.
- Eurostat Portal Page – Structural indicators – Road share of inland freight transport.* (2008). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Transport.* (2008). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Taxation trends in the European Union - Main results.* (2007). Brussels: European Commission Taxation and Customs Union, Eurostat in European Commission. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Faostat Portal page.* (2008). Pridobljeno na <http://faostat.fao.org/>.
- Finančni računi – Ekonomski odnosi s tujino – Plačilna bilanca.* (2008). Ljubljana: Banka Slovenije. Pridobljeno na <http://www.bsi.si/>.
- Flash EB N 196 – Observatory of European SMEs.* (2007). The Gallup Organization. Pridobljeno na <http://ec.europa.eu>.
- Foreign Trade Statistics.* (2008). U.S. Census Bureau. Pridobljeno na <http://www.census.gov>.
- Government expenditure by function (COFOG).* (2008). Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Handbook of Statistics 2006–2007.* (2007). New York and Geneva: United Nations.
- Hanusek, Wossman (2007): *Education quality and economic growth.* V Hanusek, Wossman (2007): The role of school improvement in economic development.
- Hatzichronoglou, T. (1997). *Revision of the High-Tecology and Product Classification.* STI Working Papers. Pariz: OECD.
- Health at a glance — OECD Indicators 2007.* (2007). Paris: OECD. Pridobljeno na <http://www.oecd.org>.
- Howells, Jeremy, in Tether, Bruce. (2004). *Innovations in Services: Issues at Stake and Trends*, Final report, INNO-Studies 2001: Lot 3 (ENTRC/2001).
- Human Development Report (1997–2007). UNDP.
- Indeksi cen stanovanj, Ljubljana in preostala Slovenija, 2003-2006.* (2007). Ljubljana: SURS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
- Innovation and Knowledge-Intensive Service Activities. (2006). Pariz: OECD.
- Innovative enterprises and the use of patents and other intellectual property rights. Patents and Community Innovation Survey (CIS) statistics.* (2007). Statistics in focus. Science and technology. 91/2007. Luxembourg: European Communities. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Inovacijska dejavnost v predelovalnih dejavnostih in izbranih storitvenih dejavnostih, Slovenija, 2004–2006, začasni podatki. (2008). Prva objava, 28. 4. 2008. Ljubljana: SURS.

Inovacijska dejavnost v predelovalni dejavnosti in izbranih storitvenih dejavnostih, Slovenija, 2002–2004. (2007). Statistične informacije št. 29, 10. 5. 2007. Ljubljana: SURS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.

Inovacijska dejavnost v predelovalni dejavnosti in izbranih storitvenih dejavnostih, Slovenija, 2001–2002. (2004). Statistične informacije št. 370, 30. 12. 2004. Ljubljana: SURS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.

InterISPO. Informacijski sistem za podporo odločanju. Registrirana brezposelnost. Pridobljeno na <http://ispo.sigov.si>.

Izbrani zdravstveni kazalniki SZO za Slovenijo in EU. (2008). Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja. Pridobljeno na <http://www.ivz.si>.

Izdatki in viri financiranja programov socialne zaščite, Slovenija, 2005. (2007). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.

Izdatki sektorja država po namenih, Slovenija, 2000–2006. (2007). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.

Izdatki za formalno izobraževanje, Slovenija, 2005, 2006 – začasni podatki. Objava 4. 12. 2007. Ljubljana: Statistični urad RS.

Jakoš, Aleksander (2006). *Ljubljana – faze urbanega razvoja.* Urbani izziv št.1/2. Ljubljana: Urbanistični inštitut Republike Slovenije.

Jazbec B., Masten I. (2004). Razvoj slovenskega bančno-finančnega sektorja z vidika vstopanja v EMU: pričakovani učinki na makroekonomsko stabilnost in gospodarsko rast. *Razvojnoraziskovalna dejavnost ter inovacije, konkurenčnost in družbena odgovornost podjetij* (str. 83-97). Ljubljana: časnik Finance.

Jesenska napoved gospodarskih gibanj 2007. (2007). Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.

Kazalniki socialne povezanosti, Slovenija, 2005 – začasni podatki. (2007). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.

Key Figures 2007. Towards a European Research Area. Science, Technology and Innovation. (2007). Luxembourg: European Communities. Pridobljeno na <http://bis-rtd.net>.

Kmet Zupančič, R., Povšnar, J. (2007). *Strukturne spremembe v mrežnih dejavnostih — učinki liberalizacije.* Delovni zvezek št. 3, let. 2007. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.

Kmetijsko okoljski kazalci v Sloveniji. (2007). Projekt Priprava kazalcev s področja kmetijstva in okolja. Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor, Agencija RS za okolje. Pridobljeno na <http://nfp-si.eionet.eu.int/>.

Kondža, J. (2008). *Javnofinančni prihodki.* Ekonomsko ogledalo, št 1/2008 Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.

Konsolidirana globalna bilanca javnega financiranja. Ljubljana: Ministrstvo za finance. Pridobljeno na <http://www.mf.gov.si/>.

Koprivnikar, M., Stare, M., Kmet Zupančič, R. (2008). *Razvitost in dejavniki konkurenčnosti nefinančnih tržnih storitev.* Delovni zvezek št. 2, let. 2008. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj.

Kraigher, T. (2005). Srednjeročna in dolgoročna projekcije demografskega razvoja Slovenije in njegovih socialno-ekonomskih komponent. Delovni zvezki št.10/2005. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.

Krajnc, N., Piškur, M. (2006). *Tokovi okroglega lesa in lesnih ostankov v Sloveniji.* Ljubljana: Zbornik gozdarstva in lesarstva, št. 80.

- Kramberger, A. (2007). *Ujemalni problem in prehod mladih v sfero dela*. V A. Kramberger in S. Pavlin (Ur.), *Zaposljivost v Sloveniji: analiza prehoda iz šol v zaposlitve: stanje, napovedi, primerjave*. Ljubljana: založba FDV.
- Krivic, M. (2007). *Kako iz krize ustavnega sodišča, preden pride do pogube*. Ljubljana: Delo, 12. 12. 2007.
- Letna poročila 1995-2006*. Ljubljana: Banka Slovenije.
- Letni energetski pregled za leto 2006*. (2008). Ljubljana: Inštitut "Jožef Štefan" Center za energetske učinkovitost.
- Letno statistično poročilo*. (2008). Ljubljana: Ljubljanska borza.
- Mandelkern Report*. (2001). Brussels: Mandelkern Group on Better Regulation Final Report, 13 November 2001. Pridobljeno na <http://ec.europa.eu>.
- Mandič, S. (2007). *Odhod v prvo samostojno stanovanje: primerjalna analiza med državami EU*. Družboslovne razprave številka 54, let. 2007. Ljubljana: Slovensko sociološko društvo, Fakulteta za družbene vede.
- Markič, J. (2007). *Dinamika zunanjega zadolževanja Slovenije*. Delovni zvezek št. 10. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.
- Medved, M. (2003). *Posestne razmere in pridobivanje lesa v zasebnih gozdovih*. Znanstvena razprava. Gozdarski vestnik: Slovenska strokovna revija za gozdarstvo, št. 61. Ljubljana: Zveza gozdarskih društev Slovenije.
- Mestna naselja v republiki Sloveniji, 2003*. (2004). Posebne publikacije, št.3. Ljubljana: Statistični urad RS.
- Mićković, S., Rupnik, V., Zajc, A. (1991). *The Absolute multi-factor evaluation process* (Introducing the preference relation in vector space), XVIth SOR, Trier.
- Minniti, M. et al. (2006). *Global Entrepreneurship Monitor: 2005 Executive Report*. Babson College and London Business School.
- Murn, A. (2007). *Učinki subvencij na konkurenčnost, mednarodno trgovino in konkurenco v Sloveniji*. Maribor: Zveza ekonomistov Slovenije in Naše gospodarstvo, znanstvena konferenca »Gospodarski razvoj – odprta vprašanja teorije in prakse«.
- Naravoslovni, bralni in matematični dosežki slovenskih učencev. Nacionalno poročilo. Program mednarodne primerjave dosežkov učencev – OECD PISA. (2007). Ljubljana: Pedagoški inštitut. Pridobljeno na <http://www2.arnes.si>.
- Neposredne naložbe 2006*. (2007). Ljubljana: Banka Slovenije.
- Obremenitve z davki in prispevki za socialno varnost*. (2007). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
- Odlok o državnem načrtu razdelitve emisijskih kuponov za obdobje od 2008 do 2012, Uradni list RS, št. 42/2007.
- Odlok o ustanovitvi Sveta RS za konkurenčnost* (2008). Uradni list RS, št. 14/2008.
- OECD Health Data 2007. (2007). Paris: OECD.
- OECD Science, Technology and Industry Scoreboard 2007. (2007). Paris: OECD.
- Organic farming in Europe*. (2007). Research institute of Organic Agriculture. Pridobljeno na <http://www.organic-europe.net/>.
- Osmo poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji (za leta 2003, 2004 in 2005). (2006). Ljubljana: Ministrstvo za finance.
- Paritete kupne moči (PKM) in bruto domači proizvod (BDP) v standardih kupne moči (SKM), 2007 - kratkoročna napoved*. (2008). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
- Pečar, J. (2006). *Regije 2006 – izbrani socio-ekonomski kazalniki po regijah*. Delovni zvezki, št. 15, Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.

- Pečar, Janja (2007). *Brezposelnost po regijah*. Ekonomsko ogledalo, št.8-9/2007, str. 21, Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.
- Pečar, Janja (2007). *Demografska gibanja po regijah*. Ekonomsko ogledalo, št.11/2007, str. 20, Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.
- Pedagoško osebje na visokošolskih zavodih in višjih strokovnih šolah, Slovenija, 2006*. (2007). Prva objava, 14. 8. 2007. Ljubljana: SURS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
- Podatki o R&R olajšavah v letu 2006* (2007). Ljubljana: Ministrstvo za finance.
- Polletno poročilo o razvoju trga elektronskih komunikacij v Sloveniji v letu 2006. (2006). Ljubljana: APEK.
- Poročilo o plačilih koncesij za proizvodnjo elektrike v malih hidroelektrarnah z analizo vpliva višine plačila za koncesijo na ta sektor proizvodnje električne energije in analizo vplivov drugih razmerij razdelitve plačila koncesij med državo in občino. (2007). Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor.
- Poročilo o primanjkljaju in dolgu države*. (2007). Ljubljana: Ministrstvo za finance.
- Poročilo o razvoju 2007*. (2007). Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.
- Poročilo o razvoju trga elektronskih komunikacij za četrto četrtletje 2007. (2008). Ljubljana: APEK.
- Poročilo o realizaciji nalog stalne medresorske delovne skupine za področje priprave boljših predpisov in odpravo administrativni ovir*. (2008). Ljubljana: Ministrstvo za javno upravo.
- Poročilo o slovenskem trgu nepremičnin za leto 2007*. (2008). Ljubljana: Geodetska uprava RS. Pridobljeno na: <http://prostor.gov.si>.
- Poročilo o stanju na področju energetike v Sloveniji v letu 2006*. (2007). Maribor: AGEN-RS, 2007.
- Poročilo o uresničevanju Programa reform za izvajanje lizbonske strategije*. (2007). Ljubljana: Vlada RS.
- Poročilo o zdravstvenem stanju in zdravstvenem varstvu prebivalcev Slovenije*. (2006). Prispevek za Socialne razglede 2006; interno gradivo. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja.
- Poročilo zavoda za gozdove Slovenije o gozdovih za leto 2006*. (2007). Ljubljana: Zavod za gozdove.
- Poročilo zavoda za gozdove Slovenije o gozdovih za leto 2007*. (2008). Gradivo v pripravi. Ljubljana: Zavod za gozdove.
- Poslovna poročila ZZZS* (2002 - 2006). Ljubljana: Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije. Pridobljeno na <http://www.zzzs.si/>.
- Pravilnik o uveljavljanju davčnih olajšav za vlaganja v raziskave in razvoj*. (2006). Ljubljana: Uradni list RS, št. 79/2006.
- Pravilnik o vsebnosti biogoriv v gorivih za pogon motornih vozil*. (2005). Ljubljana: Uradni list RS, št. 83/05.
- Predhodni podatki o R&R olajšavah v letu 2007*. (2008). Ljubljana: Ministrstvo za finance.
- Predlog Metodologije za pripravo ocene učinkov in usklajevanja predpisov z zainteresirano javnostjo – predlog za obravnavo*. (2007). Ljubljana: Ministrstvo za javno upravo.
- Priporočilo Sveta EU o posodobitvah širših smernic ekonomskih politik držav članic in Skupnosti v letu 2008 ter o izvajanju politik zaposlovanja držav članic*. (2008). Bruselj: Svet Evropske unije, 4. 3. 2008.
- Program razvoja gozdov v Sloveniji*. (1999). Ljubljana: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.
- Program ukrepov za odpravo administrativnih ovir za leto 2008 in 2009*. (2007). Ljubljana: Ministrstvo za javno upravo.
- Public Finances in EMU 2007*. (2007). Bruselj: Evropska komisija.
- Raba biogoriv v transportnem sektorju v RS v letu 2007*. (2008). Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor.

- Raising productivity growth. Key messages from the European Competitiveness Report 2007.* (2007). Communication from the Commission, COM(2007) 666. Brussels: European Commission.
- Raziskovalno-razvojna dejavnost, Slovenija, 2006 – končni podatki.* (2008). Prva objava, 19. 2. 2008. Ljubljana: SURS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
- Rebernik, M. et al. (2003). *Global Entrepreneurship Monitor Slovenija 2002: Kako podjetna je Slovenija*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta, Inštitut za podjetništvo in management malih podjetij.
- Rebernik, M. et al. (2004). *Global Entrepreneurship Monitor Slovenija 2003: Spodbujati in ohraniti razvojne ambicije*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta, Inštitut za podjetništvo in management malih podjetij.
- Rebernik, M. et al. (2005). *Global Entrepreneurship Monitor Slovenija 2004: Podjetništvo na prehodu*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta, Inštitut za podjetništvo in management malih podjetij.
- Rebernik, M. et al. (2006). *Global Entrepreneurship Monitor Slovenija 2005: Podjetništvo med željami in realnostjo*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta, Inštitut za podjetništvo in management malih podjetij.
- Rebernik, M. et al. (2007). *Počasne spremembe podjetniške stvarnosti v Sloveniji: GEM Slovenija 2006*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta, Inštitut za podjetništvo in management malih podjetij.
- Regulating Better. A Government White Paper setting out six principles of Better Regulation.* Dublin. Pridobljeno na <http://www.betterregulation.ie>.
- Report from the Commission. State aid Scoreboard* (Spring 2008 Update). Bruselj: Commission of the European Communities.
- Report on Assessment of Regulatory Management Capacities of Slovenia.* (2007). Paris: SIGMA.
- RePUS final Report.* (2007). Strategy for Regional Polycentric Urban System in Central Eastern Europe Integrating Zone (RePUS). Interreg III B project.
- Resolucija o nacionalnem planu zdravstvenega varstva 2008-2013 »Zadovoljni uporabniki in izvajalci zdravstvenih storitev« - predlog.* (2008). Ljubljana: Ministrstvo za zdravje.
- Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva v RS 2007—2010.* (2007). Ljubljana: Uradni list 94/07.
- Sedmo poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji (za leta 2002, 2003 in 2004). (2005). Ljubljana: Ministrstvo za finance.
- SI – Stat podatkovni portal – Demografsko in socialno področje—Izobraževanje.* (2008). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
- SI – Stat podatkovni portal – Ekonomsko področje – Nacionalni računi.* (2008). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
- SI – Stat podatkovni portal – Ekonomsko področje – Transport.* (2008). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
- SI – Stat podatkovni portal – Okolje in naravni viri–Energetika.* (2008). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
- SI-Stat podatkovni portal – Ekonomsko področje – Cene – Indeksi cen življenjskih potrebščin.* (2008). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.
- SI-Stat podatkovni portal – Ekonomsko področje – Cene – Indeksi cen industrijskih proizvodov pri proizvajalcih.* (2008). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.
- SI-Stat podatkovni portal – Ekonomsko področje – Cene – Indeksi uvoznih cen.* (2008). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.
- SI-Stat podatkovni portal – Ekonomsko področje – Računi države.* (2008). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.

- Si-Stat podatkovni portal — Ekonomsko področje — Zunanja trgovina.* (2008). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
- SI-Stat podatkovni portal – Nacionalni računi. Bruto domači proizvod, letni podatki.* (2008). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.
- SI-Stat podatkovni portal – Okolje – Odpadki.* (2007). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na: <http://www.stat.si/>.
- Si-Stat podatkovni portal – Okolje in naravni viri – Kmetijstvo in ribištvo.* (2008). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.
- Slovensko zavarovalno združenje.* <http://www.zav-zdruzenje.si/>.
- Social Cohesion.* (2007). Luksemburg: Eurostat.
- Sodna statistika 2007 (2008). Ljubljana: Ministrstvo za pravosodje.
- Sodni red.* Uradni list RS, št. 17/1995 in nadaljnje spremembe in dopolnitve.
- Stare Metka, Bučar Maja (2007b). *Inovacije v storitvah – možnosti slovenskih akterjev v EU?* IB Revija, letnik XLI, številka 3–4: str. 27–39.
- Stare Metka, Bučar Maja, (2007a). *Service Innovation Policy Mapping Study, Slovenia, INNO NETS Project.* <http://www.proinno-europe.eu>.
- Statistics Database Times series.* (2008). World Trade Organisation. Pridobljeno na <http://stat.wto.org/>.
- Statistične informacije: Diplomanti višjih strokovnih šol in visokošolskih zavodov, 2007.* (2008). Ljubljana: Statistični urad RS.
- Statistične informacije: Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih, Slovenija, šolsko leto 2007/2008.* (2008). Ljubljana: Statistični urad RS.
- Statistične informacije: Srednješolsko izobraževanje mladine in odraslih, Slovenija, konec šolskega leta 2006/2007 in začetek šolskega leta 2007/2008.* (2008). Ljubljana: Statistični urad RS.
- Statistične informacije: Trg dela.* (2008). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
- Statistične informacije: Vpis študentov v terciarno izobraževanje v študijskem letu 2007/2008.* (2008). Ljubljana: Statistični urad RS.
- Statistični letopis republike Slovenije 2007.* (2007). Ljubljana: SURS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
- Statistični zavarovalniški bilten 2007.* (2007). Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
- Statistično poročilo o slovenskem trgu nepremičnin za leti 2005 in 2006.* (2007). Ljubljana: Geodetska uprava RS. Pridobljeno 2008 na <http://prostor.gov.si>.
- Statistika denarnih socialnih pomoči.* (2008). Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Pridobljeno na: <http://www.mddsz.gov.si>.
- Statistika prebivalstva* (2006). Ljubljana: Statistični urad RS.
- Statistika prebivalstva* (2007). Ljubljana: Statistični urad RS.
- STI Scoreboard.* (2005). Pariz: OECD.
- STI Scoreboard.* (2007). Pariz: OECD.
- Strategija razvoja Slovenije.* (2005). Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.
- Subsidies paid by general government.* (2008). Luksemburg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Šesto poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji (za leta 2001, 2002 in 2003). (2004). Ljubljana: Ministrstvo za finance.
- Šircelj, M. (2006). *Rodnost v Sloveniji od 18. do 21. stoletja.* Ljubljana: Statistični urad RS.
- Taxation trends in the European Union. (2007) Luksemburg: Eurostat.

- Temeljni agregati sektorja država.* (2008). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
- The Global Competitiveness Report.* Različni letniki. Geneva: World Economic Forum (WEF).
- The Impact of Services Trade Liberalisation on Trade in Non-agricultural Products. (2007). TAD/TC/WP(2007)21, Pariz: OECD.
- The Use of Plant Protection Products in the European Union. Data 1992-2003.* (2007). Luxemburg: Eurostat. Dostopno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- The Vienna Institute Monthly Reports.* (2008). Vienna: The Vienna Institut for International Economic Studies.
- The World Competitiveness Yearbook.* Različni letniki. Lausanne: Institute for Management Development (IMD).
- Trade and Development Report 2002.* (2002). Industrial dynamism and national policies: recent experiences. New York and Geneva: United Nations.
- Transition Report.* Različni letniki. Pridobljeno na www.ebrd.com.
- Tretje poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji (za leta 1998, 1999 in 2000). (2001). Ljubljana: Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj.
- UNCTAD World Investment Report 2004.* (2004). New York and Geneva: United Nations.
- UNCTAD World Investment Report 2006.* (2006). New York and Geneva: United Nations.
- UNCTAD World Investment Report 2007.* (2007). New York and Geneva: United Nations.
- United Nations Commodity Trade Statistics Database.* (2007). General Trade Data by Country and Product Group. New York and Geneva: United Nations.
- Uredba o davčni regijski olajšavi za raziskave in razvoj.* (2007). Ljubljana: Uradni list RS, št. 110/2007.
- Uredba o pospeševanju uporabe biogoriv in drugih obnovljivih goriv za pogon motornih vozil.* (2007). Ljubljana: Uradni list št. 103/07.
- Usklajevanje družinskega in poklicnega življenja. Posebna objava.* (2007), Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
- Van Ark, Bart, Broersma, Jourens, in Hertog, den Pim. (2003). *Services Innovation, Performance and Policy: A Review, Synthesis Report.* Ministry of Economic Affairs.
- WHO Data and Statistics (podatkovna baza)* (2008). Geneva: WHO. Pridobljeno 20. 1. 2008 na: <http://www.who.int/research/en/>.
- Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb – uradno prečiščeno besedilo* (2005). Uradni list RS, št. 17/2005.
- Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb – uradno prečiščeno besedilo.* (2006). Uradni list RS, št. 33/2006.
- Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb.* (2006). UL RS št. 117/06.
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o davku od dohodkov pravnih oseb.* Uradni list RS, št. 108/2005.
- Zakon o vzpostavitvi etažne lastnine na predlog pridobitelja posameznega dela stavbe in o določanju pripadajočega zemljišča k stavbi* (2008). Uradni list RS, št. [45/2008](#).

Zbirka Delovni zvezki letnika 2007 in 2008	5/2008: Dostopnost, kakovost in učinkovitost terciarnega izobraževanja v Sloveniji po letu 2000. T. Čelebič. 4/2008: Enostavnost poslovanja v Sloveniji: Ocena kakovosti regulacije z raziskavo Doing Business Svetovne banke, Andrej A. Chiaietta 3/2008: Vpliv plač na inflacijo v Sloveniji, I. Masten 2/2008: Poslovanje gospodarskih družb in zadrug v letu 2006, J. Mirjana Novak 1/2008: Razvitost in dejavniki konkurenčnosti nefinančnih tržnih storitev, M. Koprivnikar Šušteršič 12/2007: Poslovanje gospodarskih družb v 2006 – pregled po dejavnostih, R. Kmet Zupančič in drugi 11/2007: Zasebna potrošnja – teoretična izhodišča in analiza potrošnje v Sloveniji v obdobju 1995–2006, B. Ferk 10/2007: Dinamika zunanje zadolženosti Slovenije, J. Markič 9/2007: Obseg in učinkovitost slovenske politike subvencioniranja gospodarskih družb, A. Murn 8/2007: Scenariji gospodarskega razvoja Slovenije do leta 2030, B. Tavčar I. Zakotnik, I. Strmšnik, T. Kraigher 7/2007: Paradigma konkurenčnosti držav in analiza Slovenije po sistemih WEF in IMD za leto 2006, A. A. Chiaietta 6/2007: Innovation Cooperation and Innovation Activity of Slovenian Enterprises (Inovacijsko sodelovanje in inovacijska aktivnost slovenskih podjetij) (Delovni zvezek je v angleškem jeziku, vsebuje povzetek v slovenščini), A. Jaklič, J. P. Damijan, M. Rojec 5/2007: Domet in možni elementi politike aktivnega spodbujanja tujih neposrednih investicij (TNI) v Sloveniji M. Rojec, T. Redek, Č. Kostevc 4/2007: Okoljska komponenta gospodarskega razvoja Slovenije v zadnjih letih, M. Vendramin 3/2007: Strukturne spremembe v mrežnih dejavnostih – učinki liberalizacije, R. Kmet Zupančič, J. Povšnar 2/2007: Napovedovanje sprememb dodane vrednosti dejavnosti kmetijstva v Sloveniji v tekočem srednjeročnem obdobju, M. Kovač, E. Erjavec, S. Kovač 1/2007: Zadolževanje in prezadolženost prebivalstva, B. Ferk
Socialni razgledi	SR podajajo sliko tega, kako dobro ali slabo živimo v Sloveniji. Pri analizi socialne stratifikacije slovenske družbe smo opredelili štiri dohodkovne razrede in jih uporabili za analizo podatkov o dohodkih in porabi gospodinjstev. Številne podatke smo povezali v enoten okvir analize družbene kohezije, socialnega kapitala in zadovoljstva z življenjem. SR prinašajo novosti tudi z obravnavo posebne teme – dolgožive družbe. Ukvarjamo se z izzivi in priložnostmi, ki jih razvojno dejstvo staranja družbe postavlja ne zgolj sistemom socialne varnosti, temveč tudi sistemom vedno bolj (pre)obremenjenih opornih omrežij in medosebnih odnosov, ki se lahko lomijo pod previsokimi pričakovanji in bremeni.
Pomladanska / Jesenska napoved	Pomladanska napoved gospodarskih gibanj 2008, 2008 Jesenska napoved gospodarskih gibanj, 2007
Zbirka Analize, raziskave in razvoj	Poročilo o razvoju 2007, 2007 Strategija razvoja Slovenije (SRS 2006–2013), 2005 Slovenia – On the Way to the Information Society, 2004 Slovenija v novem desetletju: trajnost, konkurenčnost, članstvo v EU – povzetek Slovenija v novem desetletju: trajnost, konkurenčnost, članstvo v EU (SGRS 2001–2006)
IB revija	IB revija 1/2008 VSEBINA: Milena Bevc: <i>Financiranje, učinkovitost in pravičnost visokega izobraževanja – povezave med temi pojavi in mednarodna konferenca o njih.</i> Bruce Johnstone: <i>Financing higher education: some special features of formerly socialist Europe.</i> Lorenz Lassnigg, Martin Unger: <i>Funding higher education – where is Austria going?</i> Astrid Schwarzenberger: <i>Funding higher education in Germany: raising the issue of efficiency and equity.</i> Hans Vossensteyn: <i>Student financing in the Netherlands: from generosity to cost-sharing – facts, perceptions and effects.</i> Borut Kodrič, Nada Trunk Širca, Rok Strašek: <i>Funding higher education in Slovenia: the introduction of a lump-sum instrument.</i> Prakash Naidoo: <i>A funding framework to address efficiency and equity in public higher education institutions in South Africa.</i> Hans Vossensteyn, Petr Matějů: <i>Challenges in funding, equity and efficiency in higher education.</i>

Podatki o naročniku

Fizična – pravna oseba (ustrezno obkrožite)		
Ime in priimek/Naziv podjetja:		
Ulica, hišna številka:	Poštna številka, kraj:	
Elektronska pošta:		
Tel./faks:	Datum naročila:	
Davčna številka	SI _ _ _ _ _	Žig in podpis odgovorne osebe
Davčni zavezanec da – ne (ustrezno obkrožite)		

Nepreklicno se naročam na

Letna naročnina*		
Publikacija	Znesek letne naročnine (v evrih)	Vpišite število letnih naročnin
Ekonomsko ogledalo	66,77 (11 števil)	
Ekonomski izzivi	10,43	
Poročilo o razvoju	12,52	
IB Revija	41,73 (4 številke)	
Slovenian Economic Mirror	66,77 (11 števil)	
Development Report	12,52	
*Naročilo se avtomatično obnavlja za naslednje leto. Odpoved naročnine velja po izteku leta, za katerega je bila obnovljena. Posredovana mora biti pisno, in sicer najkasneje do konca koledarskega leta.		
Posamezni izvodi		
Publikacija	Znesek za en izvod (v evrih)	Vpišite številko publikacije in število izvodov
Ekonomsko ogledalo	6,26	
Ekonomski izzivi	10,43	
Poročilo o razvoju	12,52	
Socialni razgledi	16,00	
IB Revija	12,52 (16,69 dvojna številka)	
Slovenian Economic Mirror	6,26	
Development Report	12,52	
Social Overview	26,00	

8,5-odstotni DDV ni vključen v ceno.

Popusti se določajo po dogovoru (pri naročilu večjega števila izvodov ene publikacije do 25 %).

Izpolnjeno naročilnico lahko pošljete na elektronski naslov publicistika.umar@gov.si, faks 01/4781070 ali na Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, Gregorčičeva 27, 1000 Ljubljana. Naročene publikacije in račun vam bomo poslali po pošti.

Ostale knjižne izdaje si lahko ogledate na naši spletni strani www.umar.gov.si, za dodatne informacije pa se obrnite na elektronski naslov publicistika.umar@gov.si ali telefonsko številko 01/478 10 43.